

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ADLI TIP ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER ANA BİLİM DALI

UYUŞTURUCU MADDE ALIŞKANLIĞININ
HUKUKİ VE CEZAI YÖNLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERGİN ERGÜL

TEZ DANIŞMANI :
Prof. Dr. Feridun YENİSEY

İSTANBUL 1993

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

İÇİNDEKİLER.....	
KISALTMALAR.....	
TABLolar.....	
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAM VE SORUNA GENEL BİR BAKIŞ (GENEL BİLGİLER)

I. UYUŞTURUCU MADDE KAVRAMI-ÇEŞİTLERİ VE ETKİLERİ, ÖZELLİKLERİ

A- Uyuşturucu Madde Kavramı.....	4
1- Genel olarak.....	4
2- Tanım.....	6
3- Mevzuatımız bakımından.....	7
4- Terim problemleri.....	10
B- Çeşitleri ve Etkileri.....	13
1- Tasnif şekilleri.....	13
2- Doğal olanlar.....	17
a- Afyon.....	17
b- Morfin.....	18
c- Eroin.....	20
d- Esrar.....	20
e- Kokain.....	22
3- Sentetik uyuşturucu maddeler.....	23
a- Genel olarak.....	23
b- Depressantlar.....	24
c- Trankilizanlar.....	25
d- Halusinojenler.....	25
e- Stimulantlar.....	26

C- Uyuşturucu Madde Özellikleri.....	30
1- Alışkanlık.....	30
a- İtiyat.....	31
b- İptila.....	31
2- Bağımlılık.....	31
a- Psişik bağımlılık.....	32
b- Fiziksel bağmlılık.....	32
c- Bağımlılık tipleri.....	33
3- Yoksunluk sendromu.....	33
4- Tolerans.....	35

II. DÜNYADA VE ÜLKEMİZDE UYUŞTURUCU MADDELER SORUNU

A- Tarihi Açıdan.....	36
B- Günümüz Dünyasında Uyuşturucu Maddeler Sorunu.....	38
1- Genel olarak.....	38
2- Avrupa topluluğu ülkeleri.....	42
3- Almanya.....	44
4- İsviçre.....	46
5- ABD.....	47
6- Japonya.....	49
7- İngiltere.....	50
C- Türkiye'de Uyuşturucu Maddeler Sorunu.....	53
1- Genel olarak.....	53
2- İstatistiklerin ışığında.....	55
a- DİE istatistikleri.....	57
b- Polis istatistikleri.....	59
c- ASİGM istatistikleri.....	61
d- Adli Tıp Kurumu Kimyasal Tahliller İhtisas Dairesi istatistikleri.....	61
e- Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesi İstatistikleri.....	64
f- Yargıtaya gelen uyuşturucu madde suçlarına ilişkin dosya sayısı.....	69
g- Genel değerlendirme ve kanaatimiz.....	70

III. UYUŞTURUCU MADDELERİN DENETİM VE YASAKLANMASI

A- Uluslararası Örgütler.....	73
1- Uluslararası uyuşturucu maddeler kontrol organı.....	73
2- BM uyuşturucu maddeler komisyonu.....	73
3- Dünya sağlık örgütü.....	74
4- Uyuşturucu maddelerin suistimali kontrol fonu.....	74
5- Avrupa konseyi ve Pompidou grubu.....	74
B- Uluslararası Sözleşmeler.....	76
1- Genel olarak.....	76
2- Uyuşturucu maddelere dair 1967 Tek Sözleşmesi.....	78
3- 1971 Psikotropik maddelere dair sözleşme.....	80
4- 1988 Viyana Sözleşmesi.....	81
C- Uluslararası Alanda Çağdaş Mücadele.....	86
1- Yasama alanında.....	86
2- Polisiye alanda.....	89

IV. UYUŞTURUCU MADDELER VE HUKUK

A- Hukukun Uyuşturucu Maddelere İlgisinin Nedeni.....	91
1- Genel olarak.....	91
2- Toplumun uyuşturucu maddeye karşı değer yargısı.....	93
B- Ceza Hukukunun Müdahalesine İlişkin Teorik Tartışmalar.....	96
C- Uyuşturucu Maddelerin Kullanılması ve Suçluluk....	102
1- Genel olarak.....	102
2- Bazı uyuşturucu madde çeşitleri ve suçluluk..	105
a- Afyon türevleri ve suçluluk.....	105
b- Esrar ve benzerleri ve suçluluk.....	106
c- Kokain ve benzerleri ve suçluluk.....	106

İKİNCİ BÖLÜM

UYUŞTURUCU MADDELER SORUNUNUN CEZA HUKUKU YÖNÜ

I. AVRUPA ÜLKELERİ MEVZUATLARININ MUKAYESELİ İNCELENMESİ

A- Uyum Gösteren Suç Politikaları: Suçlar.....	108
1- Kullanmanın suç sayılmasında uzlaşma.....	108
a- Basit kullanma.....	108
b- Sadece bazı hallerde kullanma.....	108
2- Trafiğin cezalandırılmasında uzlaşma.....	109
a- Asıl suçlar.....	109
aa- Hafifletici nedenler.....	109
bb- Ağırlaştırıcı nedenler.....	111
b- Trafikle bağlantılı suçlar.....	111
B- Farklı Suç Politikaları: Müeyyideler.....	112
1- Sert ve yumuşak uyuşturucu maddeler ayrımı..	113
2- Cezaların miktar ve nitelikleri.....	115
a- Kullanmanın cezai müeyyideleri.....	115
aa- Cezalandırıcı yaptırım.....	115
bb- Tedavisel karşılık.....	116
b- Trafiğin cezai müeyyideleri.....	117
aa- Cezaların niteliği.....	117
bb- Cezaların miktarı.....	119

II. ÜLKEMİZDEKİ YASAL MEVZUATA BAKIŞ

A- Genel Olarak.....	122
B- İdari Mevzuat.....	123
1- Uyuşturucu maddelerin murakabesi hakkında kanun.....	123
2- Toprak mahsulleri ofisi kanunu.....	124
3- Uyuşturucu maddelerle ilgili kanun.....	125
c- TCK Hükümleri ve Tarihi Süreç içindeki Gelişimi.	126

III. TCK'NDA UYUŞTURUCU MADDE SUÇLARI

A- Uyuşturucu Madde Temin Suçları.....	132
1- Suçun hukuki konusu.....	132
2- Fail.....	134
3- Maddi unsur.....	134
a- Genel olarak.....	134
b- Ruhsatsız veya ruhsata aykırı olmak...	136
c- İmal, ithal ve ihraç.....	136
aa- İmal.....	136
bb- İthal.....	138
cc- İhraç.....	139
d- Satma, satışa arzetme, satın alma, parasız devretme, devralma.....	142
aa- Satma, satışa arzetme, satın alma.....	142
bb- Parasız devretme, devralma.....	144
e- Sevk ve nakletme.....	145
f- Aracı olma.....	146
g- Bulundurma.....	147
4- Manevi Unsur.....	149
a- Genel olarak.....	149
b- İftira amacıyla uyuşturucu madde bulundurma eyleminde manevi unsur.....	149
5- Cezayı etkileyen nedenler.....	151
a- Para cezasının tayini.....	151
b- Cezayı ağırlaştıran nedenler.....	152
aa- Uyuşturucu maddenin cinsi bakımından.....	152
bb- TeŐekköl hali.....	157
cc- Topluluk hali.....	158
dd- Meslek, sanat veya geçim vasıtası haline getirme.....	159
ee- Onsekiz yaşını bitirmeyen küçüklerin veya ceza ehliyetine sahip olmayanların suça	

kullanılması.....	160
ff- Fiili işleyenlerin sağlık mesleği mensubu olması.....	161
gg- Suçun işlendiği yer.....	161
hh- Fiilin memuruyet vazife ve nufuzunu suistimal suretiyle işlenmesi....	163
ıı- Neticenin ağırlığı.....	164
ii- Uyuşturucu madde kullanılmasını kolaylaştırmak.....	164
jj- Uyuşturucu maddeleri onsekiş yaşını bitirmeyenlere veya aklen malül olanlara ve müptelalara vermek....	165
c- Cezayı ortadan kaldırııcı veya hafifletici nedenler.....	166
aa- Cezayı ortadan kaldırııcı sebepler.	166
bb- Cezayı hafifletici sebepler.....	167
aaa- Suçun meydana çıkmasına yardım.	167
bbb- Suç ortaklarının yakalanmasına yardım.....	168
B- Uyuşturucu Madde Kullanma Suçları.....	170
1- Suçun hukuki konusu.....	170
2- Fail.....	171
3- Maddi unsur.....	171
a- Genel olarak.....	171
b- Kullanma amacıyla uyuşturucu madde bulundurmak.....	172
c- Uyuşturucu madde kullanmak.....	174
4- Manevi unsur.....	176
5- İptila hali.....	178
a- Genel olarak.....	178
b- Tesbiti.....	180
6- Uyuşturucu madde kullanmanın isnat yeteneğine tesiri.....	183
7- Cezayı etkileyen sebepler.....	184
a- Cezayı ağırlaştırıcı sebepler.....	184

b- Cezayı hafifletici sebepler.....	185
aa- Cezayı ortadan kaldırıcı sebepler.	185
aaa- Tedavi isteği.....	185
bbb- Suçu ihbar.....	187
bb- Cezayı hafifletici nedenler.....	188
aaa- Suçun meydana çıkmasına	
yardım.....	188
bbb- Suç ortaklarının	
yakalanmasına yardım.....	189
ccc- Miktarın azlığı.....	190

IV. MUHAKEME HUKUKU SORUNLARI

A- Uyuşturucu Madde Suçların da Bilirkişilik.....	191
B- Görev.....	192
1- Uyuşturucu madde temin suçlarında.....	192
a- Ağır ceza mahkemesi.....	192
b- Devlet güvenlik mahkemesi.....	193
c- Sıkıyönetim askeri mahkemesi.....	194
2- Uyuşturucu madde kullanma suçlarında.....	194
a- Asliye ceza mahkemesi.....	194
b- İrtibat nedeniyle yüksek dereceli	
mahkemenin görevlisi olması.....	194
C- Olumsuz Görev Uyuşmazlığı.....	195
D- Yetki.....	195
E- Yetki Uyuşmazlığı.....	196
F- Yargılama Usulü.....	196
G- Müdahale.....	197
H- Ajanın Dinlenmesi.....	199
I- Müsadere.....	200
İ- İadei Muhakeme.....	201
J- Yargılama Gideri.....	203
K- "Non bis in idem" kuralının uygulanması.....	203
L- 3848 Sayılı Kanun Değişiklikleri.....	204

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ADLİ TIP AÇISINDAN UYUŞTURUCU MADDELER SORUNU

I. UYUŞTURUCU MADDELER VE ADLİ TIBBİ BİLİRKİŞİLİK

A- Adli Tıp Kurumu.....	206
1- Uyuşturucu maddelerin adli tıp kurumuna gönderilmesi.....	207
2- Uyuşturucu maddelerin muayenesi.....	208
3- Uyuşturucu madde kullananların muayenesi...	209

II. UYUŞTURUCU MADDELERİN ETKİSİYLE ÖLÜM VE POSTMORTEM DEĞİŞMELER

III. UYUŞTURUCU MADDE BAĞIMLILARINDA OTOPSİ BULGULARI

A- Keşif ve Keşif Muayenesi.....	214
B- Otopsi.....	215
SONUÇ.....	217
BİBLİYOGRAFYA.....	223

TABLÖLAR

Tablo No :

Sayfa no:

1-	Deniker ve Delaya göre klasik ve Modern psikotropaların tasnifi (1957).....	16
2-	Başlıca Uyuşturucu Maddelerin Etkileri.....	28
3-	Dünya Sağlık Örgütünün tasnifine göre bağımlılık tipleri.....	34
4-	İnterpol tarafından kaydedilen müsadere miktarları.....	41
5-	Almanya'da Polis kayıtlarına geçen uyuşturucu olayları sayısı.....	45
6-	İngiltere'de 1979-1989 yılları arasında kokain ithalinde suçlu bulunanların sayısı..	51
7-	İngiltere'de 1979-1989 arasında eroin ithal/ ihracından suçlu bulunan şahısların sayısı..	51
8-	İngiltere'de 1979-1989 yılları arasında yasadışı esrar ithalinde suçlu bulunanların sayısı.....	51
9-	BM Uyuşturucu Maddeler Komisyonuna göre bazı Ülkelerde uyuşturucu maddelerin suistimalinin tehlikelilik düzeyi.....	52
10-	DİE Adalet İstatistikleri (Cezaevine yeni giren hükümlüler).....	58
11-	Polis tarafından ortaya çıkarılan uyuşturucu suçu olgusu ve suçlu sayıları.....	60
12-	1980-1990 yılları arasında Türkiye çapında yakalanan uyuşturucu madde miktarları.....	60
13-	1982-1990 yılları arasında uyuşturucu madde suçlarından açılan dava ve sanık sayıları...	62
14-	1985-1992 Yılları arasında A.T.K. K.T.İ.D. Narkotik Bölümüne Gelen Dosya Sayısı ve Bunların Dağılımı.....	63
15-	Uyuşturucu Madde suçlarından gözlem altına alınanlar ve iptilas tesbit edilenler.....	67

16-	Kullandıkları, bulundurdukları ve ticaretini yaptıklarını maddelere göre sanıkların sayısı.....	67
17-	1987-1992 Yılları arasında gözlem altına alınan yabancı sanıkların sayısı ve uyrukları.....	68
18-	1979-1984 Yılları arasında YSCD.ne gelen uyuşturucu madde dosyalarının sayısı.....	69
19-	Avrupa topluluğu ülkelerinde uyuşturucu trafiği suçları için öngörülen azami cezalar.....	120
20-	Avrupa topluluğu ülkelerinin uyuşturucu madde kullanımına ilişkin mevzuatlarının mukayesesi.....	121

KISALTMALAR

AD.....	:Adalet Dergisi
ABKD.....	:Adalet Bakanlığı Kararlar Dergisi
AFDİ.....	:Annalas de la Faculte de Druit d'İstanbul
a.g.e.....	:Adı geçen eser
a.g.m.....	:Adı geçen makale
ATD.....	:Adli Tıp Dergisi
ATG.....	:Adli Tıp Günleri
AÜSBFD.....	:Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakóltesi Dergisi
b.....	:Bend
bkz.....	:Bakınız
c.....	:Cilt
CD.....	:(Yargıtay) Ceza Dairesi
CGK.....	:(Yargıtay) Ceza Genel Kurulu
ev.....	:eviren
dn.....	:Dipnot
DÜHFD.....	:Dicle Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi
E.....	:Esas
f.....	:Fıkra
İKİD.....	:İlmi Kazai İçtihatlar Dergisi
İÜB.....	:İstanbul Üniversitesi Bülteni
İÜHFM.....	:İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Mecmuası
İÜİFM.....	:İstanbul Üniversitesi İktisat Fakóltesi Mecmuası
İÜTFM.....	:İstanbul Üniversitesi Tıp Fakóltesi Mecmuası
K.....	:Karar
m.....	:Madde
No.....	:Numara
RSCDPC.....	:Revue de Science Criminelle et de Droit Penal Compare
s.....	:Sayfa
SJZ.....	:Schweizerıshe Juristen Zetitung (Revue Suisse de Jurisprudence)
SK.....	:Sayılı Kanun
sy.....	:Sayı
TCK.....	:Türk Ceza Kanunu
TD.....	:Tıp Dünyası
TİD.....	:Türk İdare Dergisi
TMK.....	:Türk Medeni Kanunu
UMS.....	:Uyuşturucu Madde Sorunları
UNSDRI.....	:United Nations Social Defence Rese arch Institute
vd.....	:Ve diğerleri
vs.....	:Vesaire
y.....	:Yıl
yy.....	:Yayınları
YD.....	:Yargıtay Dergisi
YDK.....	:Yargıtay Kararlar Dergisi

GİRİŞ

Genelde her toplumda, duygusal dengesizlik gösteren bir çok insanın gerçeklerden kaçmak, günlük yaşantının zorluklarından kurtulmak için düşünce ve duygularını uyuşturan gerçek dışı bir yaşantı veren maddelerin zararlı etkilerine sığındıkları bilinen bir olgudur.

Bugün dünyanın birçok ülkesinde, çeşitli uyuşturucu maddelere ve psikotropik maddelere olan bağımlılık, üzerinde önemle durulması ve çözümlenmesi gereken büyük bir sorun olarak ortadadır.

Ülkemizde de teknolojik gelişme, sanayileşme, şehirleşme, hızlı nüfus artışı. İşsizlik, ekonomik krizler gibi nedenlerle uyuşturucu maddelere bağımlılık gösterenlerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır.

Uyuşturucu madde alışkanlığı ve genel olarak uyuşturucu maddeler sorununun mülti disiplinler ve çok çeşitli yönleri olan bir problem niteliği arzettiği kuşkusuzdur. Her disiplin mensubunun konuyu kendi alanı açısından inceleyip ele alması doğaldır. Ancak probleme etkin teşhisler ve giderek çözümler getirilmesi için tıp, hukuk, kriminoloji, sosyoloji vs. disiplin mensuplarının işbirliğinin gerektiği de yadsınamaz.

Kuşkusuz uyuşturucu maddelerle mücadelede etkili sosyal kontrol araçlarından birisi, hukuk ve özellikle ceza hukukudur. Bu alanda hukukun temel rolü; uyuşturucu maddelerin imal, üretim ve dağıtımını düzenlemek ve bu maddelerin yasa dışı kullanılmasını, suistimalini sağlayacak hareketleri cezalandırılır fiiller olarak saptamaktır.

Biz de bu çok yönlü sorunu kendi formasyonumuzun gereği hukuki ve cezai boyutları içerisinde incelemeye çalıştık. Ancak kaçınılmaz olarak, bu iki yöne ilgisi oranında konunun tıbbi, adli tıbbi, adli psikiyatrik, sosyolojik, kriminolojik vs. yönlerine de temas ettik.

Konuyu üç ana bölüm etrafında topladık. Konuya ilişkin genel bilgileri tüm boyutları ile ama yeteri kadarı ile vermekle yetindiğimiz birinci bölümde ilk olarak "kavram" üzerinde durup, "uyuşturucu madde"nin ne olduğunu belirtip; bunda ortaya çıkan sorunlara ve terim problemlerine değinip, değişik kavram anlayışları ve terim farklılıklarında bir birliğe varmak zorunluluğunu göstermek istedik. Uyuşturucu maddelerin çeşitlerini, kullanım biçimlerini ve etkilerini

bir başlık altında, alışkanlık, bağımlılık, yoksunluk sendromu ve tolerans kavramlarını ise ayrı bir başlık altında ele aldık. Bunu yaparken konumuza ışık tutacak biçimde ve o kadarıyla yetinip fazla açılıma girmedik.

İkinci ayırım (altbölüm)'da ise, problemin Dünyada ve Türkiye'deki görünümü ve boyutlarını sergilemeye çalıştık. Önce, kısaca konunun tarihi seyrine değindik. Ardından günümüz dünyasındaki uyuşturucu maddeler sorununu etraflıca ve mümkün olduğunca yeni veriler ve istatistikler eşliğinde, sorundan en fazla etkilenen bölgeler ve ülkeler açısından inceledik. Son olarakda Türkiye'deki uyuşturucu maddeler sorununu ve boyutlarını ortaya koymaya çalıştık. Bunu yaparken bazı değerli yazar ve uzmanların bu konuda tahmin ve görüşlerinin yanısıra henüz sayıları fazla olmayan bazı araştırma sonuçlarına ve konu ile ilgili çeşitli resmi kurumların istatistiklerine olabildiğince yer verdik.

Uyuşturucu maddelerin denetim ve yasaklanmasını ele aldığımız üçüncü ayırmda, ilk olarak bu alanda çalışan belli başlı örgüt ve kuruluşları kısaca tanıttık. Ardından uyuşturucu maddelerle mücadele konusundaki uluslararası işbirliğinin somut adımlarını oluşturan uluslararası sözleşmeleri ele aldık. Halen yürürlükte olan ve yeni imzalanan sözleşmeler üzerinde daha ağırlıklı olarak durduk. Bu bölümün dördüncü ayırımında uyuşturucu maddeler ve hukuk başlığı altında sırasıyla, hukukun uyuşturucu maddelere ilgisinin nedeni, ceza hukukunun müdahalesine ilişkin teorik tartışmalar ile uyuşturucu maddeler ve suçluluk konularına yer verdik. Böylece olayın kriminolojik boyutuna da temas etmiş olduk.

Kuşkusuz incelememizin belkemiğini sorunun ceza hukuku yönünü ele aldığımız ikinci bölüm oluşturmaktadır. Önce, Avrupa ülkelerinin uyuşturucu maddelere ilişkin mevzuatlarını, çok hızlı değişikliklerin gerçekleştiği bu alanda, sağlıklı bir mukayeseye imkan vermesi amacıyla mümkün olduğunca en son durumu aksettirmeye çalışmak suretiyle ele aldık. Ardından ülkemizdeki, uyuşturucu maddelerin sadece meşru tıbbi amaçlarla kullanılmasını sağlamak için bunların üretilmesi ve dağıtılması konusundaki bazı düzenlemeleri, yani, uyuşturucu maddelerin kontrolüne ilişkin idari mevzuatı inceledik.

Uyuşturucu maddelerin zararlarını önlemek için Türk Ceza Kanunumuz bazı yasaklar getirmiş ve bu yasaklara aykırı hareket edenlere bazı cezalar öngörmüştür. İşte uyuşturucu maddelere ilişkin Ceza Kanunumuzda öngörölen suçları iki ana bölüm etrafında toplayıp, önce *"uyuşturucu madde temin suçları"*nı, daha sonra da *"uyuşturucu madde kullanma suçları"*nı inceledik. Suç analizinde önce, suçun hukuki konusu, maddi unsur, manevi unsur ve teşebbüs, içtima gibi suçun icrasına ait hususlar sırasını izledik. Açıklamalarımızda Yargıtay uygulamaları ve doktrini gözönüne aldık. Bu bölümde son olarak yargılamaya ilişkin sorunlar örnek yargıtay kararlarının ışığında incelenmiştir. Metin içinde, kararları koymak yerine, dipnotta mümkün olduğu kadar tam metnini gösterdik.

Üçüncü ve son bölümde, uyuşturucu maddeler sorununu Adli Tıp açısından inceledik. Bunu yaparken tez konumuzun kapsamını aşmamak ve formasyonumuzun sınırlarını zorlamamak düşüncesiyle fazla açılıma girmedik.

Öte yandan, tüm incelememizde, açıklamalarımızda gerek yerli, gerekse yabancı gazete ve haftalık dergiler gibi süreli yayınlara da başvurmak suretiyle, konumuzun aktüel yönlerini de yansıtmaya çaba gösterdik.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAM VE SORUNA GENEL BİR BAKIŞ

I. UYUŞTURUCU MADDE KAVRAMI, ÇEŞİTLERİ VE ETKİLERİ, ÖZELLİKLERİ.

A. Uyuşturucu Madde Kavramı

1- Genel olarak

Uyuşturucu sözcük olarak, uyuşturma özelliği olan, uyuşturan, duymaz hale getiren, uyuşturucu ilaç anlamına gelir (1). Uyuşturucu madde, İngilizcede kullanılan karşılığı ile "Narcotics drugs" sözcüğü Yunanca Narke "uyku" kelimesinden gelir. Narkotik "uyuşturucu" deyişi, uyuşturucu etkisi bulunan ve kişide alışkanlık yaratan maddeleri içermektedir. Ancak uyuşturucu madde kavramının maddenin etkisiyle ters olarak kullanıldığı söylenebilir. Uyuşturmaktan ziyade keyif veren, tahrik eden, uyanıklık veren etkileri olan maddeler de yine uyuşturucu madde kapsamı içinde incelenmektedir (2). Zira, zamanla başta afyondan kaynağını alan uyuşturucu maddeler içine sonradan iptila yapan veya Yunanca aslında olduğu gibi uyutucu etki yapan

(1) "Uyuşturucu" *Meydan Larousse*, c.12, İst. 1981, s.458

(2) Yılmaz GÜNAL, Uyuşturucu Madde Suçları, Ankara 1976, s.7 Uyuşturucu madde karşılığı olarak Fransızca'da Stupefier "uyuşturmak" fiilinden gelen "Stupefiante" kelimesi kullanılır. Yukarıda ifade edilen husus Fransız yazarlarca da gündeme getirilmektedir. Aşağıdaki satırlarda bunu görebiliriz: "Eroin ve kokain aynı stupefiante deyimini altında birbirine karıştırılmaktadır. Oysa ki, ilki depresiv ikincisi ise eksitan'dır. Uzun zaman uyuşturucu madde sayılan esrarın ise bu iki madde ile çok az ortak özelliği mevcuttur. Yakın zamana kadar uyuşturucu "drogue" problemi narkotik maddelerle sınırlanmıştı. Geleneksel olarak afyon ve türevleri kokain ve esrar stupefiante başlığı altında sınıflanmıştı" Bkz. Jean Marie PELT, Drogues et Plantes magiques, Fayard, Paris 1983, s.15

bütün diğer maddeler sokulmuştur (3). Tıp çevrelerinde bağımlılık yapan maddelere basında ve yasal metinlerde uyuşturucu veya narkotik maddeler adının verildiği, ancak bu deyim bilimsel bir değerinin olmayıp yanıltıcı olduğu ileri sürölmektedir (4)

Uyuşturucu "narkotik" sözcüğü çeşitli çevrelerde değişik anlamlarda kullanılagelmiştir (5). Bu yüzden, uyuşturucu madde kavramı bu kelimenin kullanıldığı metne göre de farklılık göstermektedir. Konuya kısaca bilimsel bir açıdan bakılacak olursa, uyuşturucu madde besin kavramı dışında kalan, kimyasal yapısı ve fonksiyonları nedeniyle yaşayan, canlı organizmaya zararlı etki eden bir madde olarak nitelendirilebilir. Tıp uyuşturucu maddeyi fizyolojik ve ruhsal bir rahatsızlığın tedavisinde kullanılan herhangi bir madde olarak tanımlayabilir (6). Uyuşturucu madde tıbbi bir terim olmakla birlikte aynı zamanda hukuki bir terimdir (7). Uyuşturucu madde, zararlı bir biçimde, tedavide belirlenen dozun dışında veya gelişıgüzel kullanılıyorsa, keyif verici olarak yararlanılıyorsa, o zaman kavram uyuşturucu madde sorunu içerisinde ele alınmalıdır. Artık bu durumda sözcük hukuksal bir nitelik taşıyor sayılmalıdır.

Belirtmek gerekir ki, uyuşturucu madde deyiminin içerisinde kullanıldığı metne bağlı olarak, anlam farkı yaratması normaldir. Eğer tedavi edici anlamda kullanılmış ise, sözcüğün karakteristik özellikleri, uyuşturucu maddenin içilme nedenine, dozuna, her içilmedeki zaman aralığına ve tıbbi yararlarına bağlı bulunmaktadır. Hukuksal anlamda kullanılıyorsa, analiz, genellikle uyuşturucu maddenin toksik

(3) Sulhi DÖNMEZER, "Uyuşturucu Maddelerin Hukuk ve Kriminoloji ile ilgili bazı yönleri", *İÜHF*, c.36, y.1971, sy.1-4, s.1

(4) S. Oğuz KAYAALP, **Rasyonel Tedavi Yönünden Tıbbi Farmakoloji**, c.1, 1.Bası, Ank. 1989, s.411

(5) Ü. Naci GÜNDOğMUŞ, **Adli Amaçlarla Eroin, Morfin, Kodein Analizi ve bu maddelere bağlı ölümlerde otopsi bulguları**, İst. 1990, s.1

(6) GÜNAL, s.10

(7) DÖNMEZER, "İgili Yön", s.1

özellikleri, kullananın maddeye olan bağımlılığı, muhtemel soya çekim etkileri, psikoz halleri, yüksek dozda kullanmanın doğurduğu sonuçlar üzerine olmaktadır. Başka bir deyişle, uyuşturucu madde kullanmanın taşıdığı tehlikelere yönelik bulunmaktadır (8).

Gerek hukuksal anlamdaki uyuşturucu maddelerin, gerekse tıbbi anlamdaki uyuşturucu maddelerin değişik toplumsal sonuçları görülmüştür. Aslında uyuşturucu bir madde olan alkol, modern çağ yaşayışı içinde çok büyük çapta yer almasından ötürü uyuşturucu madde kapsamı dışında bırakılmıştır (9). Bundan dolayı toplum, alkollü içkiyi esrarlı sigaradan, barbitürat kapsülünden veya eroinden farklı kabul etmektedir (10).

2- Tanım

Uyuşturucu madde konusunda ceza kanunlarının bir tanım vermemiş olmaları belirsizliğe yol açmıştır. Uyuşturucu madde alanının gittikçe genişlemesi tanımı daha da güçleştirmektedir. Eskiden sayıları hayli az olan bu gibi maddelerin kimyevi katkılarla fazlalaşması ve bağımlılık yapan ilaçların sayı ve etkinliğinin çok artması, kavramı daha da karmaşık hale getirmektedir. Uyuşturucu kavramı hakkında, doktrinde benimsenmiş en uygun tanıma Dünya Sağlık Örgütünün vermiş olduğu tanımda rastlanmaktadır (11). Kişi üzerinde bırakmış olduğu etki esas alınarak: Önüne geçilmez gereksinme, yahut arzu, kullanıldığı miktarı artırma eğilimi, ruhsal, fiziksel bağımlılık hali yaratan maddeler "uyuşturucu madde" kavramı içine girer denmektedir. Günal uyuşturucu madde olanlarla, olmayanlar arasında bu dört etkene göre net bir ayırım çizgisi koymanın mümkün olmadığını belirtmektedir (12).

(8) GÜNAL, s.10

(9) **Meydan Larousse**, s.458

(10) GÜNAL, s.8

(11) Köksal BAYRAKTAR, "Uyuşturucu Maddeler ve Suç Siyaseti", *İÜHFİM*, c.4, y 1985, sy.1-4, s.47

(12) GÜNAL, s.8

Avrupa doktrininde Francis Cabellero şu tanımı vermektedir: "Merkezi sinir sistemi üzerinde bir etki, ruhsal ya da fiziksel bir bağımlılık ve sosyal ve sıhhi bir tehlike meydana getirmeye elverişli maddelerdir" (13). Akçasu ise, şöyle bir tanım önermektedir: "İnsan psikolojisinde alışıl gelmiş olan hareket tarzında bir değişiklik yaratan ve bu değişikliği devamlı olarak kişilerin araması halini meydana getiren maddelerdir" (14).

Güçlük, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyinin uyuşturucu maddeler komisyonunda yapılan tartışmalarda da kabul edilmiştir. Bazıları; "hukuk-tıp açısından doyurucu ve bilimsel uluslararası kabule ulaşabilecek bir uyuşturucu ve kullanan tanımlarının yapılması kaçınılmazdır" demişlerdir (15).

Gerek ulusal, gerekse uluslararası uygulamalarda tanım verme yerine nelerin uyuşturucu madde kapsamına girdiği, tablolar, listeler şeklinde konarak, sayma sistemini benimseme yolu izlenmektedir. Ötedenberi genellikle, uyuşturucu madde kabul edilenlerle yeni bitkisel ve sentetik bulunanlar bu listelere eklenmek suretiyle uygulamada bir birliğe gidış sağlanmaktadır.

3- Mevzuatımız bakımından

Uyuşturucu madde terimi TCK'nun 4055 sayılı kanunla değiştirilen 403. maddesine 2.6.1941 tarihinde alınmıştır. Bununla beraber bu terimi ilk kez Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı 1928 yılında çıkan uyuşturucu maddeler hakkında kanunda kullanmıştır. Böylece *stupefiante* karşılığı uyuşturucu

(13) Yann BİSİOU, "D'un Produit, L'autre: a propos de deux Siecle de Controle desdrogues en Europe", *RSCDPC*, y.1991 No:2, s.289

(14) Alaaddin AKÇASU, "TCK'nun 403 ve 404. maddelerinde sözkonusu edilen uyuşturucu madde kavramı", *II. Ulusal Adli Tıp Günleri (Bursa 1985) Panel ve Serbest Bildirileri*, İst. 1986, s.72

(15) GÜNAL, s.15

rucu madde deyimi ceza hukukumuzda girmiştir (16).

Ancak mevzuatımız bakımından uyuşturucu maddenin genel bir tanımı verilmemiştir. Bununla birlikte uyuşturucu maddeden nelerin kastedildiği, uluslararası sözleşme ve protokollerle öngörülmüş; bizim katıldıklarımızdaki esaslara göre, sayma yoluyla belirlenmiştir. Dönmezer, Türkiye'nin taraf olduğu uyuşturucu maddelere dair Tek Sözleşmesi'ndeki mevcut tanımların uyuşturucu maddenin hukuksal kavram niteliğini belirlemede temel kaynağı teşkil etmesi gerektiğini belirtmektedir (17). Ancak Tek Sözleşmesinde uyuşturucu madde kavramı içine, uyuşturucu maddelere benzer etkiler yapan sentetik psikotropik uyuşturucu maddeler dahil değildir. 19 Şubat 1971 tarihinde Birleşmiş Milletler tarafından bu maddeleri de kapsayan bir sözleşme hazırlanmıştır. 27 Ekim 1980 tarihli kanunla, bu sözleşme Türkiye tarafından onaylanmak suretiyle yürürlüğe girmiş bulunduğundan bu sözleşmenin ek listelerinde yer alan maddeler iç hukukumuzda yasaklanmış bulunmaktadır (18). Bu nedenle artık sözkonusu sözleşme de uyuşturucu maddenin hukuksal kavram niteliğini belirlemede kaynak teşkil edecektir. Her iki sözleşmedeki hükümler temel direktifi teşkil etmekle beraber, Güreli Türk Ceza Kanunu uygulama-

(16) Reşat SAKA, **Uyuşturucu maddeler hakkında milli ve milletlerarası hukuki ve sosyal durum, İst. 1984**, s.161. Alışkanlık yapan ilaçların çoğunun uyuşturucu "narkotik" etkisi vardır. Bir kısım alışkanlık yapan ilaçların ise tersine uyarıcı Stümilan etkileri başta gelir. TCK'de geçen uyuşturucu madde kavramı etki yönünden alışkanlık yapan ilaçların tamamını kapsamadığı şeklinde bir yorumlamaya elverişlidir. Ancak TCK 404. madde metninde uyuşturucu ilaçların alışkanlık yaptığı ve kullananların "alışkanlığın iptila derecesine" varmasından bahsedildiğine göre uyuşturucu maddelerin esas karakteri alışkanlık yapması olduğu anlaşılmaktadır. Bazı memleketlerin (İngiltere, ABD) ceza kanunlarında da uyuşturucu madde "Narcotic drug" deyimini kullanılmış ve bu maddelere karşı kanunlar "Anti Narcotic Act" çıkarılmıştır. Bkz. Cahit ÖZEN- Erdem AKKAY, "İlaç Alışkanlığı ve Adli Tıp Sorunları", **İÜTFM**, c.38, y.197 sy.1, s.42

(17) DÖNMEZER, "**İlgili Yön**", s.2

(18) Feridun YENİSEY, "Uyuşturucu maddeler sorununun veza hukuku yönü" **DÜHFD**, y. 1983, sy.1-2, s.6

sında sözleşmelerde belirlenen ve cetvellerde gösterilen uyuşturucu maddelerin dışında kalanlarını da, iç hukuk bakımından, uyuşturucu maddelerin murakabesine dair kanunun 19. maddesine göre uyuşturucu madde olarak kabul etmenin mümkün olduğunu belirtmektedir (19).

Ceza kanunumuz, uyuşturucu maddeler deyimini kullandıktan sonra, ayrı bir ceza siyaseti uygulamakta yarar gördüğü eroin, morfin, baz morfin ve kokaini ayrıca düzenlemiştir. Ancak, bunların nelerden ibaret olduğunu ve tanımlama yolunu seçmemiştir.

Gürelli, suçların kanuniliği prensibi gereğince, ferdin hangi maddenin uyuşturucu madde sayılmış bulunduğunu önceden bilme hakkı bulunduğuna işaret etmekte ve yeni bulunan uyuşturucuların takipsiz kalması pahasına da olsa, özgürlüğün feda edilmemesi gerektiğini belirtmektedir (20).

Ancak kanunumuzda daha önce yürürlükte olan hükümlerdeki sayma usulü terk edilerek "*uyuşturucu madde*" deyiminin amaca yetebileceği kabul edilip, kişi özgürlüğü bakımından bir sakınca görülmemiştir. Doktrinde hakim kanıda kanunumuzun uyuşturucu maddeleri sayma şeklini terketmesinin isabetli olduğu yönündedir (21).

Uygulamada duraksama olursa, mahkemeler bilirkişi veya Adli Tıp Kurumu aracılığı ile uluslararası sözleşmeler de gözönünde bulundurulmak kaydıyla, bunun giderilmesine çalışılacaktır. Böylece yargıca takdir hakkı tanınmıştır(22).

(19) Nevzat GÜRELLİ, "Hukuk Açısından İlaç Alışkanlıkları", **İÜHF**M, c.41, y.1975, sy.1-2, s.6

(20) GÜRELLİ, s.3, AKÇASU ise aksi görüştedir. Bkz. I.ATG, Panel, s.92

(21) GÜNAL, s.65

(22) Sulhi DÖNMEZER, "Abus Et Trafic De Drogues Prevention Et Repression", **AFDİ**, c. XXII, y.1972/4, sy.38, İst.1074, s.37 Ceza kanunu ilk şeklinde uyuşturucu maddeleri birer birer saymak suretiyle göstermişti. Sonra kanun 2275 sayılı bir kanunla değiştirildi ve 403. maddede bir tarif korunmakla beraber "bu maddeler mahiyetinde olduğu icra vekilleri heyetince tayin ve ilan olunacak maddeler ve mustahzarlar" nda uyuşturucu madde telakki

3491 sayılı Toprak Mahsulleri Ofisi Kanununun ek 1. maddesi ham afyon, hazırlanmış afyon ve bunların mustahzarlarının TCK uygulamasında "uyuşturucu madde" olarak kabul edilebileceğini göstermiştir. Bununla beraber 3491 sayılı kanunun içerdiği tarif sadece tekel yönündedir. TCK'nun uyuşturucu maddelere ilişkin suçları düzenleyen 403-410. maddelerinin uygulanmasında hakim, bu tarif ile bağlı değildir (23).

Yine Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun ve 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanunda da bazı uyuşturucu maddeler sayılmakla beraber, bu konuda bir genelleme yapmak mümkün değildir. Her iki kanunda da sayılan uyuşturucu maddeler dışında olup, ilmi araştırma sonucu zararları tesbit edilen ve alışkanlık yaptığı saptanan yeni maddeler bulunduğu, bu kanun hükümlerine tabi olacağı ve bakanlar kurulu kararıyla Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nca tayin ve ilan edileceği açıklanmıştır(24).

4- Terim problemleri

Türkçede uyuşturucu madde sorunlarını ele alan eserler incelendiğinde bir terim kargaşasının mevcudiyeti derhal göze çarpmaktadır. Ancak Türkçemizde bu kargaşa daha fazla olmakla beraber aynı kargaşanın İngilizce ve Fransızcada da var olduğunu belirtmek gerekir.

Fransızcada "*Les stupefiantes*" denildiğinde afyon, esrar veya bunların mamulleri, morfin, eroin anlaşılır. Tutkunluk (bağımlılık) yapan diğer sentetik maddelere "*Psychotropes*"

edileceği belirtildi ve kanunda her türlü tarif çıkarılarak bir maddenin uyuşturucu madde niteliğinde olup olmadığı hususunun tesbiti münhasıran hakim takdirine bırakıldı bkz. DÖNMEZER, "İlgili Yön", s.2, İÇEL, sayma sisteminin kıyasa imkan vermemesi nedeniyle çok daha uygun olduğunu ancak sakıncalarında o oranda fazla olduğunu belirtmekte ve en büyük sakıncasının eğer uyuşturucu madde sayılacak olursa uyuşturucu madde kavramından çıkarılması gereken bir madde olması olduğunu söylemektedir. Bkz. Kayıhan İÇEL, I. ATG, Panel, s.73

(23) DÖNMEZER, "İlgili Yön", s.2

(24) Şahin KURT, **Uygulamada Uyuşturucu Madde Suçları ve İlgili Mevzuat**, İstanbul 1992, Kazancı Yayınları s.35

denilmektedir. Uyuşturucu maddelerden meydana gelen tutkunluğa "toxicomanie"; genel olarak her iki maddeden hasıl olan tutkunluğa ise "pharmacodependence" denilmektedir. Gene Fransızcada "Drogue" kelimesiyle uyuşturucu maddelerle birlikte tutkunluk yapan bütün diğer maddeler anlaşılmaktadır. Bunlar arasına tütün ve alkol sokulmamaktadır (25).

İngilizcede "*drug*" sözcüğü ise, her iki çeşit maddeyi kapsamakta ve böylece hem uyuşturucu maddeler ve hemde diğer sentetikler bu sözcükle belirtilebilmektedir. "Narcotic Drug" denildiğinde ise, genellikle sadece uyuşturucu maddeler anlaşılmaktadır (26). Almanca kötüye kullanılan uyuşturucular ve uyarıcılar "*Drogen*" diye anılır(27).

Fransızcada "*l'abus des drogues*", İngilizcede "drug abuse" terimleri ise, maddelerin kullanılmasıyla beraber bunların hukuk dışı ticareti, sağlanması, satışı gibi faaliyetleri kapsar.

Aslında "*drug abuse*" ve "*drug misuse*" terimlerini Türkçeye "*uyuşturucu yada tutku yaratıcı maddelerin kötüye kullanılması*" olarak çevirmek gerekir. Böylece uyuşturucu maddelerin yanısıra tutku yaratıcı ilaçların ve maddelerin kanun dışı imal edip üretmekten başlayarak bunları satmak, nakletmek, temin etmek gibi hareketler ve maddeleri bulundurma ve kullanma halleri bu terim altında açıklanmış

(25) Sulhi DÖNMEZER, "Uyuşturucu ve tutku yapıcı maddeler konusunda Avrupa mukayeseli mevzuatında yeni gelişmeler", **Kubalya Armağan**, İst. 1974, s.191

(26) Sulhi DÖNMEZER, **Uyuşturucu maddeler ders notları**, s.2

(27) Habib BEKTAŞ, **Uyuşturucu batağı**, İst. 1991, s.9

olur. İngilizce "*Drug Trafic*" terimide sözü geçen terimler içinde mutalaa edilmek gerekir (28).

İngiliz-Amerikan literatüründe toksikomani karşılığı addiction terimi kullanılmaktadır. Bu kelime latince bir kişiye köle veya kul olma manasına gelen Addicere'den alınmıştır (29).

Drug Addiction (ilaç düşkünlüğü) ve Drug Dependence (ilaç bağımlılığı) deyimlerinin toksikomaniye göre kapsamı daha geniş olduğu kabul edilmektedir (30).

Ülkemizde hekimler "drug abuse" yada "drug misuse" karşılığı olarak ilaç alışkanlığı terimini kullanmaktadırlar (31). Bağımlılık yapan kimyasal etkenlerin hepsi ilaç değil, bir bölümü ilaç olarak kullanılmayan maddeler olduğu için madde bağımlılığı deyimide kullanılmaktadır (32).

Bugün ilaç suistimali, ilaç bağımlılığı, alışkanlığı ve tutkusu terimlerinin çok defa birbirine yakın anlamlarda kullanıldığını söyleyebiliriz (33).

Gerek yabancı gerekse Türk literatüründe ilaç alışkanlığı teriminin kullanılageldiğini, oysa bu maddelerin çoğunun halen ilaç olarak tüketilmediğini belirten Özen ise, keyf verici maddeler "*öforizan maddeler*" deyiminin kullanılmasını önermektedir (34).

(28) DÖNMEZER, "Notlar", s.3. Sözü geçen terimler üzerinde ve özellikle bunların Fransızca ve İngilizce karşılıklarında tam bir birlik yoktur. İşte bu sebeptendir ki uluslararası metinlerde kullanılan terimlerin ayrıca tarifi yoluna başvurulmaktadır. Bkz. Dönmezer, "**Notlar**", s.4

(29) Aydın ULUYAZMAN, "Neden uyuşturucu madde mübtelası olunur", *UMS*, İstanbul 1972, s.172

(30) Cahit ÖZEN, "Uyuşturucu maddelere karşı mücadele", *UMS*, s.123. İngilizced uyuşturucu madde tutkunluğu karşılığı "drug addiction" tabiri kullanılıyor; ancak bu terim diğer sentetiklere olan tutkunluk hallerinde de kullanılmaktadır. Bkz. Dönmezer, "**Notlar**" s.3

(31) DÖNMEZER, "**Notlar**", s.2

(32) KAYAALP, s.412

(33) Özcan KÖKNEL, **İnsanlık tarihi boyunca uyuşturucu madde sorunları**, İstanbul 1976, s.8

(34) ÖZEN-AKKAY, s.142

B. Çeşitleri ve Etkileri

1- Tasnif şekilleri

Uyuşturucu maddelerin tanımlanabilmesi kadar çeşitlerinin belirli sınırlar içinde saptanması da oldukça güçtür. Doğal biçimde olanların türleri kesinlikle bilinmediği gibi sentetik olanlara da hergeçen gün yenileri eklenmektedir.

Uyuşturucu maddeler yazarlarca değişik biçimlerde tasnif edilegelmiştir. İlk olarak 1924 yılında Lewin bağımlılık yapan ilaçları fizyolojik tesirlerine göre, klinikte geçerli olacak şekilde, beşe ayırarak tasnif etmiştir. Buna göre;

1. *Keyif vericiler (Euphorica)*: İnsana geçici bir süre rahatlık, dirilik zindelik ve keyif verici olan afyon, afyon alkaloidleri morfin, eroin, kokain ve koka yaprakları bu grup içine alınmıştır.

2. *Hayal uyandıranlar (Phantastica)*: İnsanda renkli, hareketli hayaller yarattığına inanılan maddeler esrar, mariuhana, haşhaş, peyota ve ondan çıkarılan meskaline bu grup içindedir.

3. *Sarhoşluk verenler (Inebriantica)*: Alkol, cloroform, ether ve bazı uçucu gazlar bu sınıf içinde yer almıştır.

4. *Uyku verenler (Hypnotica)*: Chloralhydrate, verenol, paraldehyde, sulfonal, bromide ve benzeri uyku ve sukunet verici ilaçlar.

5. *Uyarıcılar (Excitantia)*: Günlük hayatta yaygın olarak kullanılan tütün ve kahve bu grupta yer almaktadır. Burada ayrıca camhre, cola, betel ve khat vardır (35).

Lewin, çağında bilinen uyuşturucu maddeleri, baskın etkilerine göre tasnif etmişti. Ancak kullanılan terimler kötü tanımlanmış olup genellikle farklı bazı maddeleri içine almaktadır. Zamanla çok sayıda yeni maddeler ortaya çıktığı-

(35) KÖKNEL, "Sorunları", s.208 vd.

dan Fransız nöropsikiyatrlar Delay ve Deniker 1957'de yeni bir sınıflandırma önerdiler:

1. Psikoleptikler veya Sedatifler
2. Psikanaleptikler veya Stimulantlar
3. Psikodisleptikler veya Psişizm perturbatörleri

Bağımlılık oluşturmaya elverişli maddelerin çoğu üçüncü grupta sınıflanmaktadır (36).

Dönmezer ise uyuşturucu maddeleri: A) Afyon ve türevleri, B) Kokain ve diğer merkezi sinir sistemi uyarıcıları, C) Hallüsinojenler, D) Uyku ilaçları, sükun verici ilaçlar ve alkol, E) Diğer maddeler olarak beşe ayırıp incelemektedir (37).

Günay'a gelince uyuşturucu maddeleri; Doğal olanlar (narkotikler) ve sentetik uyuşturucu maddeler (psikotropik maddeler) olarak ikiye ayırmakta ve yakın zamana kadar insanlık için en büyük tehlikeyi teşkil ettiği zannedilen afyon, morfin, eroin, esrar ve kokaine birinci grupta yer vermektedir. Sentetik uyuşturucu maddeleri ise 1971 psikotropik maddeler sözleşmesindeki ayrıma bağlı kalarak, depressantlar, trankilizanlar, stimulantlar ve hallusinojenler olarak dört grupta toplamaktadır (38).

Öte yandan Akçasu; Tehlike sırasını esas alarak şöyle bir tasnif yapmaktadır: Narkotik analjezikler grubu, kokain, amfetamin gibi eksitanlar, barbitürat ve trankizanlar, alkol, LSD, meskalin, esrar (39).

Uyuşturucu maddelerin üretilme şekillerine göre yapılan doğal olanlar ve sentetikler ayrımı anlaşılması kolay ve uygulamada en çok yapılan tasnif şeklidir.

Doğal olanlar denildiğinde, doğal olarak bitkilerden elde edilen, uyuşturucu madde etkisi gösteren maddeler anlaşılmaktadır. Bilinen doğal uyuşturucu maddeler üç grupta

(37) DÖNMEZER, **Kriminoloji**, İst. 1981, s.384

(38) GÜNAL, s.18 vd. Bkz. aynı tasnif için, Cemalettin OR, **Uyuşturucu maddelerrehberi**, İstanbul 1954, s.10. Ayrıca tehlike sırasını esas alan başka bir tasnif önerisi için bkz. Antoine POROT, **Les toxicomanies que sais-je?**, Paris 1953, s:1 (39)

Alaattin AKÇASU, "esrar", **UMS**, s.112

toplanabilir.

- a) Ham afyon ve türevleri (morfin, eroin, kodein vb.)
- b) Koka yaprakları ve türevleri (kokain, ekgonin vb.)
- c) Hint keneviri ve reçinesi (esrar)

Değişik maddelerin laboratuvarlarda kimyasal bir takım işlemlerden geçirilmesi suretiyle elde edilen ve uyuşturucu madde etkisi gösteren maddeler ise sentetik uyuşturucu maddeler olarak anılmaktadır. 1971 psikotropik maddeler sözleşmesi sentetik uyuşturucu maddeleri depressantlar, trankilizanlar, stimulantlar ve hallusinojenler olmak üzere dört grupta toplanmıştır (40).

Biz de konuyu açıklarken doyurucu bulmasak da kolay ve kullanışlı olduğundan bu son tasnif şekline bağlı kalacağız

Tablo 1

**DENİKER VE DELAY'A GÖRE KLASİK VE MODERN PSİKOTROPLARIN
TASNİFİ (1957)**

PSİKOLEPTİKLER VEYA SEDATİFLER

1. Hipnotikler
 - Barbitürükler
 - Barbitürük olmayanlar
2. Nöroleptikler
 - Phenothiaziniques "fenotiazinikler"
 - Reserpiniques "reserpinikler"
 - Butyrophenoniques "Bütirofenonikler"
 - Diğer gruplar
3. Minör trankilizanlar ve klasik sedatifler
 - Klasik sedatifler
 - Modern trankilizanlar
4. Anti epileptikler
 - Barbituriques "Barbitürükler"
 - Hydantoines
 - Diğer anti epileptikler

PSİKOANALEPTİKLER VEYA EKSİTANLAR

1. Vigilans stimulantları
 - Amfetaminler
 - Diğer aminler
2. Humeur stimülantları veya anti depressörler
 - Diazepine türevleri
 - Hydrazinler I.M.A.O.
 - I.M.A.O. hidrazinik olmayanlar
3. Diğer stimulantlar
 - Lewin'in excitantiası

PSİKODİSLEPTİKLER VEYA PSİŞİZM PERTÜRBATÖRLERİ

1. Hallüsinojenler veya onirojenler
 - Lewin'in phantasticası
 2. Delirojenler
 - Ditranil, 7360 RP
 3. Stupefiantlar
 - Lewin'in euphoricası
 4. Alkol ve türevleri
 - Lewin'in inebreanticası
-

Kaynak: Jean Marie PELT, **Drogues et plantes magiques**,
Fayard, Paris 1983, s.19

2- Doğal olanlar

a) Afyon (Opium): Haşhaş (Pavot) ismi verilen bitkinin olgunlaşmamış kapsullerinin çizilmesi sonucu içinde akan sütünün yoğunlaşmış, katılaşmış halidir (41).

Uluslararası ismi "*Opium*"dur. Bu ad eski Yunancadan gelir. Kökü "bitki salgısı" anlamını veren "*opion*"dur(42).

Elde edilmesini takiben akıcı, beyaz renkte süt gibi ve aynı zamanda yumuşak sakız gibi olup, durdukça sertleşir ve kırılabilir. Kahverengi bir görünümü, ağır, hoş olmayan bir kokusu ve acımtırak bir lezzeti vardır (43).

Afyon içindeki morfin oranına göre; Drogist Afyonu (%11-41), Soft Afyonu (%15-16), Muhacir Afyonu (%15-17) ismini almaktadır. Türkiye'de üretilen ve büyük kısmı ilaç sanayiinde kullanılan afyon türü Drogist Afyonudur.

Uluslararası sözleşmelerde ve ticarete mahiyeti itibariyle afyon üç şekilde ele alınmaktadır. Paketleme ve nakledilme için gerekli işlem dışında, başkaca bir işlemde geçmeyen, kendiliğinden koyulaşmış afyona ham afyon denir. Kullanmaya elverişli hale getirilmesi için kaynatma, mayalandırma gibi bir takım özel işlemlerden geçirilen afyona hazırlanmış afyon veya içim afyonu ismi verilir. Tıbbi alanda kullanılmak üzere gerekli işlemlere tabi tutulan afyon türüne tıbbi afyon denilmektedir (44).

Ham afyon içinde morfin, kodein, tebain, papaverin, narkotin, narsein gibi alkoloitler bulunur. Bu alkoloitler ham afyondan veya kapsülden arındırılabilir (45).

(41) Adnan ÖZTÜREL, **Adli Tıp**, Ankara 1971, s.320, GÜNAL s.18

(42) KÖKNEL, "**sorunlar**", s.19

(43) Sabri SÖZER, **Uyuşturucu maddeler ve problemleri**, Ankara 1956, s.21, GÜNAL s.19

(44) KURT, s.18

(45) Mehmet AYKAÇ, **Adli Tıp**, İst. 1987, s.436

Kullanılması pipo veya benzeri şeylerle içilmek, yutulmak, sıvı şeklinde şırınga edilmek, yiyecekler içine karıştırılarak yenmek suretiyle olabilir.

Afyon vücuda girdikten sonra kan yolu ile bütün organizmayı ve özellikle merkezi sinir sistemini kısa ve uzun süreli olmak üzere etkisi altında bulundurur. Nabız normalin üstünde atar, terleme, zeka ve seksüel kuvvetlenme, yapay bir neşelenme, güzel ve rahat bir uyku kısa süreli etkileridir. Uzun sürede kronik bir zehirlenme meydana getirir. Artık "balayı" devresinin alışma kısmı sona ermiştir. Fiziki ve ruhsal bağımlılık ortaya çıkar. Soluk yüz, düşük tansiyon, yavaş nabız, iştahsızlık ve tedirgin bir uyku fizik belirtileridir. Kişi gerçeklerden uzaklaşır (46).

Afyon ve türevlerinde bünye belirli bir doza alışmakta ve aynı etkinin elde edilmesi için dozun arttırılması gerekmektedir (Tolerans) (47).

Afyon ortalama yüzde on morfin ihtiva eder. Fakat bu oran coğrafi orijine göre değişmekte, ilginç biçimde batıdan doğuya doğru azalmaktadır. Bu bakımdan en zengin olan Yugoslav afyonları, en fakir olanı ise Çin afyonlarıdır. Kodein oranı ise morfinin tersi yönde değişmektedir. Türk afyonlarında oldukça az iken uzakdoğudakilerde yüzde üçe ulaşabilmektedir (48).

b) Morfin (Morphine): Afyonda bulunan yirmibeş dolayında alkoloitten en önemli ve en yüksek oranda bulunanıdır (49). Ham afyonun bazı kimyasal işlemlerden geçirilmesi ile elde edilen morfin klorhidratın santifüj ile ayırımı yoluyla elde edilir. Suda eriyebilen, beyaz, toz, kristaller halindedir. Ağrı kesici ve uyuşturucu olarak uygun dozlarda tıpta kulla-

(46) GÜNAL, s.20. Ayrıca bkz. POROT, s.31, 32.

(47) DÖNMEZER, "Notlar", s.34

(48) PELT, s.154

(49) Yves PELICIER-Guy THUILLIER, *La Drogue*, que sais Je?, Paris 1972, s.19, AYKAÇ s.437

nılır, çok güçlü bir ağrı kesicidir. Ancak çabuk alışkanlık yarattığından zorunluluk dışında başvurulmamalıdır (50).

Genellikle klorhidrat tuzu halinde şırınga ile 0,01-02 gr. dozda damara veya deri altına, kol ve bacaklara zerk edilerek kullanılmaktadır. Normal bir erişkin için 0,10-015 gr. arası morfin ölüme yol açabilir. Ancak, morfinman için ortalama doz 24 saatte 1 gr. düzeyindedir. Birçok vakada bu dozun 5, hatta 10 gr'a kadar ulaştığına tanık olunmuştur(51). Bu tür uyuşturucu madde kullananlar şırıngayı kendileri kullandıkları için iğne ve yara izleri genelde kol, baldır ve göğüs gibi elin ulaşabileceği yerlerde bulunur. Bu nedenle, bu tür uyuşturucu kullanıcıları, vücutlarının bu bölümlerine bakılarak kolaylıkla tespit etmek mümkündür (52).

Afyon ile morfinin etkileri birbirine benzer ancak morfinin etkisi afyonunkinden daha güçlüdür ve daha hızlı ortaya çıkmaktadır (53).

Az dozda eksitan (uyarıcı) bir etki, yüksek dozda doğrudan doğruya uyku verici etki gösterir. Genelde ilk kullanımlarda ağrı kesici, rahatlatıcı, neşelendirici, keder dağıtıcı, keyifli bir sarhoşluk hali sözkonusudur. Kişi yorgunluk ve açlık hissetmez, aksine enerji doludur. Morfinin etkisi geçince aynı duyguları yaşama arzusu ile yeniden alma ihtiyacı doğar. Şahıs fırsat buldukça bu maddeyi birkaç kez aldığı anda artık alışkanlık meydana gelecektir. Alışkanlık devresinde kişide iştahsızlık, fiziksel çöküntü, reflekslerde azalma, tansiyon düşmesi, uykusuzluk, titreme, sinirlilik halleri başlar. Alışılan dozun altına inilmesi veya morfinin kesilmesi hallerinde yoksunluk belirtileri görülür(54), (54a).

(50) KURT, s.20, GÜNAL, s.21

(51) PELT, s.154

(52) KURT, s. 50

(53) PELT, s.14

(54) KURT, s.20, AYKAÇ, s.43

(54 a) Morfin kullanımının günümüzde hemen hemen tamamen terkedildiği, uyuşturucu bağımlıları arasında morfin kullananların çok ufak bir azınlığı oluşturduğu belirtilebilir. Bkz. PELT, s.149, Dn. 11

c) Eroin (Heroine): Diasetil morfin olarak da bilinir. Morfinden dört-sekiz kat daha güçlü bir uyuşturucu ve ağrı kesici olarak tıpta kullanılmaya başlanmış, ama sonradan istenmeyen yan etkilerinin, yararından fazla olduğu anlaşıldığından birçok ülkede ilaç olarak bile üretimi ve kullanımı yasaklanmıştır. Morfinden basit bir labaratuvar çalışmasıyla elde edilebilir. Beyaz, kokusuz, acı, nişasta görünümünde, suda ve alkolda eriyebilen bir tozdur. Karakteristik niteliklerinden birisi de hafif olmasıdır (55). Öldürücü dozu 60 mlg. olup, kolayca bağımlı yapmaktadır. Tedavisi de çok güçtür (56).

Daha çok enfiye gibi buruna çekilerek veya deri altına şırınga edilerek kullanılmaktadır. İğne yolu ile alınması en yaygın uyuşturucudur (57). Günlük kullanma dozu 0,10-1,5 gr'dır. Saf eroin kullanılması tehlikeli olduğundan ve ani ölüme yol açtığından içine belli oranda katkı maddesi olarak genelde nişasta, pirinç unu veya diğer katkı maddeleri karıştırılır.

Etkisi morfin gibi olup daha toksiktir. İlk kullanıldığı sıralarda kişiye aşırı bir güven duygusu verme, canlılık, keyif verme ve cinsel gücü arttırma gibi etkileri vardır. Ancak bu "balayı" devresi kısa sürmekte, 15-20 gün içinde alışkanlık başlayıp, dozu yükseltmek gerekmektedir (58).

d) Esrar (Hachich): Hint keneviri (Cannabis indica) veya Avrupa keneviri (cannabis sativa) bitkilerinden elde edilen ve çok eskiden beri bilinen bir uyuşturucu maddedir. Esrarda "Tetrahydro-cannibol" (THC) olarak bilinen aktif madde bulunmaktadır. Bu nedenle kuvvetli bir halüsinojendir(59).

(55) GÜNAL, s.22

(56) "Eroin" **Ana Britanica**, c.8, İstanbul 1988, s.270

(57) BEKTAŞ, s.18

(58) GÜNAL, s.23

ABD'de yetiştirilen kenevir genellikle %0,1'den daha az THC ihtiva eder. Orta Amerika, uzakdoğu yada Afrika'dan getirilen maddeler ise %4'e kadar THC içerir. Birinci durumda 1 gr. esrarda 1 mg aktif madde, ikincisinde ise 40 mg. aktif madde bulunur (60). Bitkinin çiçek veren üst kısmı ve üst yaprakları alındığında buna marihuana denilir. Bitkinin üzümleri ise haşış adını almaktadır. Üzümlerden oluşan ve Avrupalıların haşış dedikleri esrar marihuanaya göre bir kat daha aktiftir. Şimdi ise kanun dışı ticaret konusu olarak sıvı esrar yada mariuhana yağı denilen madde ortaya çıkarılmıştır. Bu madde normal esrara göre çok daha aktif ve tehlikelidir (61).

Mariuhana doğrudan sigara şeklinde kullanılır. Ülkemizdeki esrar ise daha etkili olduğu için tütüne karıştırılarak sigara gibi içilir (62). Macun veya sıvı hale getirilmiş esrar ağızda alınabilir. Ağız yoluyla genelde tereyağı, bal veya tatlılarla karıştırılarak kullanılır. Bu durumda etkileri geç başlamasına (30-40 dakika) rağmen, oldukça uzun sürer (4-6 saat). Esrarı alkollü içki veya çok şekerli sıcak kahve içerisine koyup içenlerde vardır (63). Kullananların günde ortalama olarak aldıkları miktar 5 gramdır. Bununla birlikte 2-10 gram arasında değişir (64).

Esrarın etkisi, kullanılan maddenin saflık derecesi, kullanım yolu, alınan miktar, kullananın kişilik yapısı, kullanım süresi vb. gibi nedenlere bağlı olarak değişir(65). Alındığı zaman ilk etki öfori ve eksitasyon (uyarma)dur. Kişi üstün bir mutluluk veya fizik iyilik,moral üstünlüğü, rahat-

(59) KURT, s.25

(60) PELICIER-THULLIER, s.27-28

(61) DÖNMEZER, "Notlar" s.43

(62) AKÇASU, Panel, ATG, s.59

(63) Faruk BAYULKEM, **Uyuşturucu ve Zehirleyici Maddeler**, 2.bası, Ank.1974, s.5

(64) Özcan KÖKNEL, **"Uyuşturucu Madde Sorunlarına Toplu Bakış"**, UMS, s.71, Ayrıca bkz. Ahmet Arif KIZILYALIN, **Uyuşturucu Zehirler ve Toksikomani**, İstanbul 1970, s.15 ud. Esrarın zararlılığına ilişkin tartışmalar için ise; Bkz. AKÇASU, **"Esrar"**, s.103 ud.

(65) AYKAÇ, s.440

lama, her şeyi yapabileceği hissini kazanır. Kişi hareketlenir. Cinsi arzusu artar. Zamanla oriantasyon ve bilinç bozulur. İrade ve fikir alanı yıkılır. Kişi kendini rüyadaki gibi hayal aleminde hisseder. Kronik bir zehirlenme uzun süre esrar kullanmakla kendini gösterir. Kişi bu maddeyi psişik bağımlılık nedeniyle ister, esrar hafif bir derecede fizik bir bağımlılık da oluşturabilir. Fakat tolerans oluşmaz.(65a)

e) Kokain (Cocaine): Arjantin, Bolivya, Peru, Meksika gibi Güney Amerika ülkelerinde "koka" adındaki bir ağacın yapraklarından elde edilir. Beyaz, parlak, özel bir kokusu olmayan, dile acı gelen bir tozdur (66). İllegal kullanımda "kar", "crack", "speed ball", drugların "mercedes"i diye adlandırılan kokain 19. yüzyıl sonlarına doğru tıbbi kullanıma girmiştir. Fakat kısa bir süre sonra çok fazla kötü kullanım özellikleri ve bağımlılık yapması dolayısıyla kısıtlı bir şekilde kullanılma yoluna gidilmiştir (67).

Kokainin en yaygın kullanış şekli buruna enfiye gibi çekilmesidir. Ağızdan ve şırınga edilerek deri altından verilmek suretiyle de kullanılır. Güney Amerika'nın bazı ülkelerinde koka yaprağı çiğnenmek suretiyle de kullanılmaktadır. Günlük kullanım dozu ortalama 1 gramdır.

Keyf verici bütün toksik maddeler arasında en çabuk ve kolay alışılan madde kokaindir. Bir narkotik olmayıp, bilakis başlangıçta genel bir zindelik hissi, çalışma gücü artması,

(65a) Ancak, esrarın insanlarda tolerans yarattığına dair bazı araştırma sonuçları vardır Esrarın psikolojik bağımlılık yarattığı kabul edilmekle birlikte fizik bağımlılık yaratmadığı öne sürülmektedir. Bununla beraber yeni araştırmalar maymunlarda fizik bağımlılık görüldüğünü tesbite imkan vermektedir. Bkz. DÖNMEZER, "Notlar", s.45; Akçasu'da azda olsa esrara karşı bir tolerans meydana geldiğini belirtmektedir. Bkz. AKÇASU, "Esrar" s.108

(66) GÜNAL, s.26

(67) M.Levent ÜLKER, **Kokain ve Metabolilerinin Kan, İdrar, İç Organlarda İdanifikasyonu ve Adli Tıp Açısından Önemi**, Uzmanlık tezi, İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesi İstanbul 1991, s.1,

kendine güven hissi, cinsel duyguların artmasına neden olur (68). Kısa bir balayı döneminin ardından ruhi bozukluklar, vücut zindeliğinin kaybı, hareketsizlik, zihni faaliyetlerde dumura uğrama görülür. Görme hayalleri, korku ve huzursuzluk durumu, hissiyet bozuklukları kendini gösterir. Kişi kriz halindeyken bulunduğu yerden, duvarda olmadık hayaller görür. Böcek ve türlü hayvanların varlığını, cildinde gezindiklerini hisseder (69).

3- Sentetik uyuşturucu maddeler

a- Genel olarak

Bilinen doğal uyuşturucu maddelerin yanında özellikle yinminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren sentetik uyuşturucu maddeler çıkmıştır. Değişik maddelerin labaratuvarlarda kimyasal işlemlerden geçirilmesi sonucu elde edilen bu tür maddeler, önceleri tedavi amacıyla piyasaya sürülmüş, ancak zamanla zararlı etkileri ortaya çıkınca yasaklanmaları yoluna gidilmiştir (70).

Sentetik uyuşturucu maddeler genellikle tablet veya kapsül şeklinde ve bazen de enjekte edilen ampuller şeklinde kullanılır. Eroin ile (buruna çekilerek ve enjekte edilerek), alkol veya alkollü içki ile birlikte kullanılır. Fakat bazı ülkelerde tek başına da kullanıldığı görülmektedir. (71).

Sentetik ilaçların fabrika ve labaratuvarlarda üretimi her geçen gün artmaktadır. Üretimin amacı yalnızca mahalli ihtiyaç değil, aynı zamanda uluslararası ticarettir. Bunların imalinin kontrolü doğal olanlara oranla daha kolaydır. Uygulamada kısmen gizli üretim ile kanunsuz olarak temin

(68) Kriton DİNÇMEN, Deskriptiv ve Dinamik Psikiyatri, İst. 1981, s.159

(69) AYKAÇ, s. 439

(70) KURT, s. 28

(71) Fetullah ERASLAN (Çev.), Uyuşturucu maddeler ve psikotropik maddelerin gayrimeşru kaçakçılığını önleme ve araştırmada kullanılan metodlar ve polis teşkilatı, kolluk görevlileri için bir klavuz, Birleşmiş Milletler, Ank. 1975, s.4

edilmekte fakat çoğu kez kanuni ticaret yollarından sapmalarla sağlanmaktadır (72).

Tıbbi gayeler için kullanılan sentetik uyuşturucu ilaçlar Psikotropik maddeler ismiyle anılmaktadır. Psikotrop; ruhsal durumları etkileyici ilaçlara verilen addır. Bu ilaçlar yatıştırıcı (Psikoleptik) veya uyarıcı (Psikotonik) olabilir. Ruhsal hastalıkların tedavisinde kullanılan bu tür ilaçların bağımlılık yaptığı bilindiğinden, kullanımını çeşitli ülkelerde sıkı denetimlere tabi tutulmuş, bazılarıнын tedavide kullanılması yasaklanmıştır. Ülkemizde 1985 yılında kırmızı ve yeşil reçetelerin yürürlüğe girmesiyle bu tür ilaçların kullanımını denetim altına alınmıştır (73).

1971 Psikotropik maddeler sözleşmesi uyarınca psikotropik uyuşturucu maddeler dört grupta toplanmıştır. Bunları kısaca ve ayrı ayrı ele alacağız.

b- Depressantlar: Akli faaliyetleri yavaşlatan, merkezi sinir sistemini uyuşturan maddelerdir. Ağrı kesici analjezikler, uyku yaratan hipnotikler, sinirsel heyecanı gideren sedatifler bu grupta sayılan ilaçlardır. Barbitürat türü bağımlılık yapan ilaçlar tedavide sıkça kullanılmak-

(72) ERASLAN, s.6

(73) KURT, s.29; 1982 yılında amfetaminlerin 2313 sayılı kanun kapsamına alınmasıyla başlayan denetim, SSYB'nın 1983 yılında yayınladığı 5672, 5679 ve 5711 s. ve 1984 yılındaki 5725 sayılı genelgeleriyle sıkı bir denetim altında tutulmaya çalışılmıştır 1985 ve 1986 yıllarında çeşitli kararnameler çıkarılmış ve yine 1986 yılında flurirazepam 2313 sayılı kanun kapsamına alınmıştır. 1987 yılında uyuşturucu madde alımına bağlı ölüm olgularından Adli Tıp Kurumuna ulaşanların değerlendirilmesi yapılmış ve elde edilen sonuçlar 1980-1981 dönemini kapsayan benzeri bir çalışmanın sonuçları ile karşılaştırılmıştır. Bu çalışma, bu suretle reçete ile satış zorunluluğunun doğurduğu yasaklamanın bu maddelerin kolayca elde edilebilirliklerini kaldırdığını ve dolayısıyla yolaçtıkları ölüm sayısında bir azalmanın ortaya çıktığını göstermektedir. 1980-1981'de ölüme neden olan uyuşturucu maddelerin başında barbitürük asit türevleri yer alırken, 1987'de narkotik maddelerin ilk sırayı aldığı belirlenmiştir. Bkz. Bilge KIRANGİL, "Uyuşturucu madde alımına bağlı ölüm olgularının incelenmesi", *ATD*, y.1989, sy.1-2, s.33, 37

tadır. Barbitürat derivelerinden phanobarbital (luminal) ve pentobarbital (nembutal) tıbbi olan ve olmayan amaçlarla çok fazla kullanılır. Tıbbi amaçlar dışında bu ilaçları kullanmaya başlayanların çoğu başlangıçta tıbbi bir nedenle ilaç almaya başlamaktadır. Bu tip ilaçlara alışkanlık gösterenlerin günde aldıkları en az ve en çok ilaç miktarı, 200-2000 mg. arasında değişmektedir (74).

Bu ilaçların etkisi alkole benzer, kişide hareketler yavaşlar, konuşma pelteleşir, şuur karışık, dikkat dağınıktır. Çift görme, şaşılık, göz bebeklerinde büyüme olup, ruhsal bozukluklar görülür. Barbitürat tesiri altındaki bir insan içkiden sarhoş olmuş bir kimseden nefesin alkol kokmamasıyla, eroin kullanmış bir kişiden de göz bebeklerinin büyümemesiyle ayırd edilebilir (75).

c- Trankilizanlar (Müsekkinler, yatıştırıcılar): Ruhsal bunalım ve gerilimi önlemek için doktor önerisiyle kullanılan ilaçlardır. Kullanım ve etkileri barbitüratlar gibidir. Chlordiazepoxide, membromate, diazepam ve oxazepam, tıbbi olan ve olmayan amaçlarla yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu tip ilaçlar kullananların yüzdesinin büyük bir kısmını tıbbi amaçlar dışında kullananlar teşkil eder. Bu kişilerin çoğu ise, 20-25 yaş grupları arasında yüksek ve düşük sosyal ve ekonomik düzeydeki gençlerden oluşmaktadır. Bu ilaçlar yalnız kullanıldıkları gibi, opium, esrar vb. maddelerle birlikte kullanılırlar veya o maddelerin yerini alırlar (76).

d- Halusinojenler: Sanrılara, gerçek dışı görüntü ve duygulara yolaçan, zaman ve mekan kavramını unutma vb. tesirleri olan sentetik maddelerdir.

Halüsinojen maddelerden bağımlılık yapma yönünden en fazla inceleneni LSD dir. bu madde aynı zamanda grubun en

(74) KÖKNEL, "Uyuşturucu madde sorunlarına toplu bir bakış", UMS, s.68

(75) ERASLAN, s.5; KURT, s.29

(76) KÖKNEL, "toplular bir bakış", s.69

güçlü üyesidir (77). LSD yarı sentetik bir bileşimdir. Çavdarın rutubetlenmesi ile oluşan çavdar mahmuzunun sentetik maddeler ile birleşimi sonucu elde edilmektedir. Sentetik uyuşturucuların babası sayılan bu maddenin en tehlikeli şekli Pinc Microdat-pembe noktacık-tır. Bir toplu iğne başından az büyük olan bu hap bir "Trip/dalga" seansında bir adetten fazla alındığı takdirde cinnet, intihar manisi veya ölüm meydana getirebilmektedir (78).

Maddenin alınmasından sonra kişi hayaller görmeye başlar. Kainat ile bütünleşme hissi mevcuttur. Aklın bedeni terkedip çok uzaklara gittiği sanılır. Kullanan kişide gözbebekleri büyür, titreme, yüksek ateş, anormal solunum, ellerde terleme görülür. Sinir sistemi üzerindeki sürekli etkisi nedeniyle şüphecilik ile belirlenen akli dengesizlikler görülür (79).

e- Stimulantlar (uyarıcılar): Bu grup ilaçlar, fiziksel ve ruhsal olarak enerji veren, yorgunluğu bastıran çeşitli kimyasal bileşimler olarak adlandırılabilir. En önemli türü Amfetamindir. Amfetamin, tümüne birden amfetaminler adı verilen ve merkezi sinir sistemi üzerinde çok güçlü uyarıcı etkisi olan, bileşim yoluyla üretilmiş bir dizi ilacın ilk örneği olarak tanımlanmaktadır (80).

Amfetamin acı, hafif kokulu, renksiz bir sıvıdır. Bağımlılar ilacı ağızdan ve bazende injeksiyon suretiyle kullanırlar (81).

Amfetamin ve benzeri ilaçların insanın moralini yükseltmek ve kişide sübjektif bakımdan bir iyilik hali yaratmak hususundaki farmakolojik özellikleri dolayısıyla bundan önceleri tıpta geniş biçimde kullanılmaları sonradan bunların tıbbi maksat dışında da kullanılmalarını tahrik etmiştir. Oysa bugün amfetamin ve benzerleri artık tıbbi

(78) Aytunç ALTINDAL, "Take Tea And See/Take LSD And Be", UMS, S.4

(79) KURT, S.31; KIZILYALIN, s.47

(80) "Amfetamin", Ana Britanica, c.1, İstanbul 1988, s.630

(81) KAYAALP, s.434

maksatlarla da bu derecede geniş biçimde kullanılmamaktadırlar.

Amfetamin tipindeki maddeler geniş ölçüde tolerans yaratıcı niteliktedir. Büyük dozlarda alındığında tolerans çok çabuk teşekkül eder. Aslında Amfetamin çok az bağımlılık yaratmakta isede geniş dozlarda bu maddeyi almaya alışmış kişinin bırakması halinde hiç bir semptomun meydana gelmeyeceği söylenemez (82).

Bütün Amfetaminler, başlangıçta girişkenlik ile özgüven duygusunun ve dikkati yoğunlaştırma yeteneğinin artması, yorgunluk duygusunun azalması ile birlikte uykusuzluk, zihinsel açıklık, zindelik, konuşkanlık gibi ruhsal etkiler gösterir. Bağımlı kişilerde baş dönmesi, huzursuzlukla iştahsızlık, ağır durumlarda ise deride kızarma, kalp çarpıntısı, soluk darlığı, kusma, yüksek ateş, koma hali ve ölüm görülür (83).

(82) DÖNMEZER, "Notlar", s.52

(83) KURT, s.31

Tablo 2:**BAŞLICA UYUŞTURUCU MADDELERİNİN ETKİLERİ**

MADDELER	MERKEZİ SİNİR SİSTEMİ	KALP-DAMAR SİSTEMİ	VÜCUT SICAKLIĞI
MORFİN VE TÜREVLERİ	- Analjezi	-Periferik damar genişlemesi	
	- Uyuşukluk		
	- Öfori		
	- Solunumda Azalma		
	- Bulantı		
	- Gözbebeğinin küçülmesi		
	- Kusma		
KOKAİN	- Sıkıntı	- Takikardi (kalp atımının artması)	-Aşırı soğuk
	- Yorgunluk hissinin kaybı	- Atardamar basıncında geçici yükselme	
	- Uykusuzluk		
	- Rahatlık hissi		
	- Solunum Frekansının yükselmesi		
	- Gözbebeğinin genişlemesi		
LSĐ	- Halüsinasyon	- Takikardi	- Aşırı soğuk
	- Paranoit sayıklama	- Atardamar basıncının artması	
	- Duygusal uyarıları algılamanın artması		
	- Gözbebeğinin genişlemesi		
	- Kusma		
	- Kendinin yarısının diğer yarısını gözetlediği hissi		
ESRAR	- Rahatlık hissi	- Takikardi	
	- Öfori	- İnjesiyon	
	- Uyuşuklama	- Konjonktival	
	- Geçici Oriantasyon bozukluğu		
	- Halüsinasyon		
	- Konuşmadan edememe		
BENZODİAZE PİNLER	- Sıkıntı giderici	- Damar basıncında hafif artma	
	- Uyku yaratıcı		
	- Solunum yavaşlatıcı		
	- Kas gevşetici		

MADDELER	SİNDİRİM SİSTEMİ	PERİFERİK SİNİR SİSTEMİ	DERİ
MORFİN VE TÜREVLERİ	- Kabızlık - Safra, pankreas ve mide salgılarında azalma - Safra kanalı basıncının yükselmesi.		-Şiddetli kaşıntı -Aşırı terleme
KOKAİN		- Sinirsel iletimin blokajı yoluyla lokal anestezi (uyuşturma)	

Kaynak: Catherine TRAUTMANN,

*Lutte Contre Toxikomanie Et le Trafic
Des Stupefiantes, Paris 1990, S. 33-34*

C. Uyuşturucu Madde Özellikleri

Uyuşturucu maddeleri ayrı ayrı ele alırken bu maddelerin kişi üzerinde yarattığı bedensel ve ruhsal, yani rahatlık verici, gerçek sorunlardan ve gerçek dünyadan uzaklaştırıcı, uyuşturucu duygularla birlikte uyandırıcı, yorgunluk giderici, düşünceye hız ve açıklık verici niteliklere değinilmişti. Uyuşturucu madde alındığında kişide, bir başkalaşma ve çeşitli bireysel ve toplumsal engellerden kurtulma duygusu kısa zaman içerisinde alışkanlık yaratmakta ve bunu fiziksel bağımlılık, yoksunluk belirtileri, direnç arttırımı (tolerans oluşumu), karşıt direnç gelişmesi ve tutsaklık (iptila) izlemektedir(84).

Bu bölümde uyuşturucu maddelerin özelliklerinden kaynaklanan alışkanlık, bağımlılık, tolerans vb. kavramlar ayrı ayrı incelenecektir.

1- Alışkanlık

Doğal yada sentetik maddelerin yarattığı sentetik etkiyi tekrar yaşamak için duyulan etki sonucu bu maddelerin sık sık kullanılması halidir (85).

Bir kişi bir maddeyi bir kere veya bir süre aldıktan sonra, o maddeye alışması, o maddeyi araması, tekrar almak için çaba göstermesi hatta biraz sonra o maddenin yokluğunda normal günlük canlılığını devam ettirememesi halinde, genel olarak o maddeye karşı alışkanlığının oluştuğu kanısına varılır. Alışkanlık genel bir terimdir. Alışkanlık halinin ağırlık ifadesi olarak bir itiyat ve birde iptila diye ikiye ayırım vardır (86).

(84) Özcan KÖKNEL, **Alkolden eroine kişilikten kaçış**, İst. 1983, s.30

(85) KÖKNEL, Sorunları, s.183

(86) Kriton DİNÇMEN, "Uyuşturucu madde sorunları", panel III, **I. ulusal Adli Tıp günleri panel ve serbest bildirileri**, İst. 85, s.49

a- İtiyat: 1930 tarihli yeni İtalyan ceza kanunu yürürlüğe konurken bakanlık gerekçesinde "Geçici olarak ve insan kişiliğinde geriye dönüş yani normal sağlıklı duruma getirebilecek ölçüde kullanma varsa itiyattan söz edilir" denmektedir. İtiyatta kişi maddeyi kullanmadığı zaman normal kişiliğine dönüş yapacaktır. En önemli kıstas budur(87).

b- İptila: Normal fizyolojik vetirenin uzun süre uyuşturucu madde alınması dolayısıyla bozukluğa uğraması ve fizik dengenin korunması için organizmada o maddenin belirli bir miktarının bulunması zorunluluğudur (88). Burada kişinin, bu maddeyi alma zorunluluğu hissettiğinde, bu maddeyi aramak için, suç işleme pahasında olsa tüm varlığını ve çabasını harcaması zorunda kalması ve maddeyi bulamadığı takdirde günlük sosyal uyumunun tamamen bozulması sözkonusudur (89).

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi iptila halini şöyle tanımlamaktadır: "Uyuşturucu madde kullanımını kaçınılmaz bir arzu haline getirmek, miktarı sürekli arttırmak, yoksunluk, ruhi ve bedeni ihtiyaç meydana getirme, kısacası bir zehirlenme halidir" (90).

2- Bağımlılık

1964 yılında Dünya Sağlık Teşkilatı expertz komitesi iptila ve itiyat arasında kesin bir ayırım yapılmasının mümkün olmadığını, bu sebeple uyuşturucu bağımlılığı "*Drug dependence*" teriminin ortak deyim olarak kullanılmasının daha doğru olacağını ileri sürmüştür. Dünya Sağlık Teşkilatının

(87) Köksal BAYRAKTAR, "Uyuşturucularda itiyat ve iptila deyimlerinin tartışılması", Panel I, V. **Ulusal**

Adli Tıp günleri panel ve serbest bildirileri, İst. 1989, s.41

(88) Sahir ERMAN, "Uyuşturucu maddelere ilişkin cezai hükümler", **İÜHF**, c.XLVII, 1981-1982, s.1078

(89) DİNÇMEN, **I. ATG. Panel**, s.49

(90) BAYRAKTAR, **VI. ATG Panel**, s.12

tanımına göre: "Bazı tabii ve sentetik maddelerin zaman zaman veya devamlı alınması sonucu bunlara karşı bazen ruhi, bazen bedeni olarak ortaya çıkan alışkanlık tablosuna uyuşturucu madde bağımlılığı denir(91).

Dönmezer ise "*tutku hali*" olarak çevirdiği "drug dependence" kavramını şöyle tanımlamaktadır: "Yaşayan bir organizma ile belirli bir madde (drug) arasındaki karşılıklı ilişkiden doğan psikolojik ve fizik bir haldir"(92).

Bağımlılık psişik ve fizik olarak ikiye ayrılmaktadır.

a- Psişik (psikolojik) bağımlılık: Sıkıntı ve huzursuzluklardan kurtulmak için devamlı ve tekrarlayıcı aralıklarla maddenin aranmasıdır. Alındığında doyum, rahatlamak ve zevk meydana gelir (93). Psişik bağımlılık bütün bağımlılık olgularında bulunan temel öğedir. Madde sadece psişik bağımlılık oluşturmuş fakat fiziksel bağımlılık yapmamışsa onun kesilmesi ilerde tanımlanan yoksunluk sendromuna neden olmaz (94).

b- Fiziksel (fizyolojik) bağımlılık: Uyuşturucu maddenin uzun süre yada kısa ve düzenli kullanılması durumunda bedenin uyuşturucunun tesirine alışması, alışılan maddenin alınmaması yada azaltılması durumunda ise, bedende yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkmasıdır (95).

Belirli bir madde ile ilgili psişik bağımlılığın derecesi, bireyler arasında değişiklik gösterdiği halde, fiziksel bağımlılık için böyle bir değişkenlik yoktur. Oluşan fizik bağımlılığın derecesi, uyuşturucu madde kesildiğinde yoksunluk sendromunun şiddeti ile ölçülür(96).

c- Bağımlılık tipleri: Bağımlılık olayı kullanılan uyuşturucu maddeye bağlı olarak çok değişiklik göstermektedir. Dünya Sağlık Örgütü uzmanları farklı tipteki bağımlılıkları (morfin, kokain, alkol-barbitürat, esrar, amfetamin, hallüsinojenler, khat ve uçucu ve eriticilere bağımlılık) ayırdetmeyi önermektedirler. Günümüzde farma- kolaklar arasında hakim olan düşünce şekli de budur (97).

3- Yoksunluk sendromu (Abstinence): Bağımlıda kendini psişik ve somatik nitelikteki semptomlar ve işaretlerle gösteren ve belirli bir süre devam eden hastalık halidir. Buna kesilme (Wihd rawal) sendromu adıda verilir (98).

Uyuşturucu maddenin cinsine ve miktarına görede değişen yoksunluk belirtileri, titreme, üşüme, terleme, gözbebeğinin büyümesi, uykusuzluk, korku, sancı, kasların kasılması, sinirlilik, kusma, ishal, uykusuzluk, nabız ve tansiyondaki düzensizlikler olarak özetlenebilir (99).

(91) Adnan ZİYALAR, **Sosyal PHsikiyatri**, İst. 1982, s.313

(92) DÖNMEZER, "Notlar", s.2

(93) ZİYALAR, s.314

(94) KAYAALP, s.418

(95) BEKTAŞ, s.16

(96) KAYAALP, s.420

(97) PELT, s. 17; Bağımlılık tipleri hakkında farmakolojik açıdan etraflı bilgi için bkz. KAYAALP, s.425

(98) KAYAALP, s.418, Maddenin cinsine göre abstinans belirtileri için bkz. ÖZEN, s. 129

(99) BEKTAŞ, s.16

Tablo 3

Dünya Sağlık Örgütü'nün Tasnifine Göre Bağımlılık Tipleri

BAĞIMLILIK TİPİ	TOLERANS Miktarı çoğaltma	ALİŞKANLIK Ruhsal bağımlılık	TUTSAKLIK Fiziksel bağımlılık	YOKSUNLUK BELİRTİLERİ
MORFİN	XXX	XXX	XXX	XXX 3-4 saat
BARBİTÜRAT ALKOL YATIŞTIRICILAR	Belirsiz tam değil	Değişik XXX	XX	XX
KOKAİN	--	XXX	--	--
ESRAR	Belirsiz	XX XXX	-- Belirsiz	-- Belirsiz
AMPHETAMİNE	X	X Değişik	--	--
KHAT	Değişik X	--	--	--
HALLÜSİNOJENLER	X	X	--	--

-- Belirti olmaması X Hafif XX Orta XXX Şiddetli

Kaynak: Özcan KÖKNEL, **Kaygıdan Mutluluğa Kişilik**, İst.
1986, s. 344

4- Tolerans

Başlangıçtaki aynı etkileri elde etmek için maddenin dozunu artırma gereksinimi ile belirginleşen bir haldir(100).

Bağımlılık yapan maddelerin bazılarına karşı (örneğin narkotik analjezikler, amfetaminler, barbitüratlar ve alkol) tolerans gelişir. Aynı farmakolojik gruptaki ilaçlardan birine karşı bağımlılık ve tolerans gelişmişse o gruptaki diğer ilaçlara karşıda tolerans vardır. Buna çapraz tolerans adı verilir (101).

(100) Catherine TRAUTMANN, **Lutte Contre Toxikomanie et le Trafic Des Stupefiantes**, Paris 1990, s.31

(101) KAYAALP, s.421

II. DÜNYADA VE ÜLKEMİZDE UYUŞTURUCU MADDELER SORUNU

A. Tarihi Açından

Alkolde olduğu gibi uyuşturucu maddelerin kullanılması ve bu maddelere alışkanlık insanlık tarihi kadar eskidir(102).

Afyon ve esrarın hem yetiştirilmesinin hem de uyuşturucu etkisinin Sümerler tarafından bilindiği bulunan çivi yazısıyla yazılmış tabletlerden anlaşılmaktadır. Mısırlılar ve Yunanlılarda bu maddeleri ilaç, zehir ve keyif maddesi olarak kullanmışlardır (103).

Esrara ilişkin ilk bilgiler, M.Ö. 2700 yıllarında Çin imparatoru Shen Nurg tarafından yazılmış kitaplarda yer almış, esrarın neşe, rahatlık, durgunluk veren etkisinden sözedilmiştir. Eski Hint mitolojisinde esrara kutsal bir yer verilerek Tanrının insanlara gönderdiği bir armağan olarak kabul edilmiştir (104).

Koka bitkisini, İspanyol işgali güçlerini ortadan kaldırmadan önce İnka soyluları ve rahipleri tekellerinde tutmaktaydılar. Daha sonra kokain Kuzey Amerika'ya ulaştığı zaman eczacılar, ilaç üreticileri ve doktorlar arasında bir güç mücadelesine konu olmuştur (105).

Başlangıç yeri neresi olursa olsun, haşhaş ve ondan elde edilen ürünlerin ilk olarak en yaygın kullanıldığı bölge Yakın Doğu ve Akdeniz kıyıları olmuştur. M.S. 8. yüzyılda Arap tüccarlar afyon ve haşhaşı kervanlarla İran üzerinden Hindistan'a ve daha sonra Çin'e götürüp yaydılar. böylece 8-10. yüzyıllar arasında ilk ve en önemli afyon trafiği başlamış oldu. Daha sonra 16. yüzyılda Uzak doğudan ve A-nadolu'dan Avrupa'ya yönelik bir afyon trafiği başladı.(106)

(102) Özcan KÖKNEL, **Kaygıdan Mutluluğa Kişilik**, İstanbul 1986, s.336

(103) GÜNAL, s.30

(104) KÖKNEL, "*Kişilik*", s.336

(105) Chet M. MITCHELLE, "Le crime organise et la guerre aux stupefiants: crise et reforme", **Crimnolojje**, c.XXII, sy.1 (1989), Montreal 1989, s.41e

Çinin afyonla tanışmasından sonra bu madde asırlar boyunca tıbbi amaçlarla ve soylu sınıflarca keyif vasıtası olarak kullanıldı (107). Poktekizli tüccarlar tarafından Çin'e götürülen tütünün keyif verici kullanımının hızla yayılması üzerine Çin imparatoru 1644'te buna yasak getirmekte tereddüt etmedi. Bunun üzerine sigara tiryakileri sigara kullanımını afyon karıştırılmış tütün içerek gizleme yoluna başvurdular. Böylece tütünün yasaklanması afyon alışkanlığı doğurduğu gibi afyonun tıbbi olmayan kullanımının halka yayılmasına katkıda bulundu. Nihayet afyonun tıbbi olmayan kullanımında yasaklandı. Afyonlu maddeler hakkındaki Çin kanunları İngiliz kaçakçıları cezbeden karaborsa fiyatlara yolaçtı. 1831'de Çin'in merkantilist yöneticileri yasadışı afyon ithalinin Çin'in ticari dengesine zarar verdiği ve ithalat karşıtı yasalara uyulması kararını aldılar. Bu karara İngilizler 1839-1842, 1856-1858 afyon savaşları süresince silahla karşılık verdiler. Çinliler yarım yüzyıl boyunca Avrupalılar önünde ağır yenilgiler aldılar (108).

Bu savaşlarda, Fransa ve ABD, İngilizlerin yanında yer almalarına rağmen Fransızlar kendi ülkelerinde, afyonun, hekimlik dışında kullanılmasını çoktan yasaklamış; Amerikalılar ise, Filipinleri ele geçirdikten sonra afyon alışkanlığına karşı mücadele vermek zorunda kalmışlardı. Filipinlere yayılmış olan afyon tutkusu, Amerika'yı da sar-

(106) KÖKNEL, "**sorunlar**", s.21

(107) Gerçekten geçmişte Afyon Hint keneviri ve koku gibi bitkilerin kullanımı, bu bitkilerin doğal halleri ile tıbbi, sosyal ve dini gereksinimlerle sınırlıydı. Bugün ise, uyuşturucu bağımlılığı kimya sanayi tarafından yoğunlaştırılmış maddelerin tek başına alınması biçimindedir. Bkz. Alain LABROUSSE, "La Drogue n'est pas dure pour Tout le monde", **Science-Vie**, y.1990, no:879, s.26

(108) MİTCHELL, s.43

mış kısa bir süre sonrada bu tutkuya sahip olanların sayısı milyonları bulmuştu.Yaygınlaşarak uluslararası bir sorun halini alan uyuşturucu maddeler karşısında, Başkan Roosevelt, Şanghayda, birinci Afyon kongresini topladı. Bundan sonra konferanslar ve sözleşmeler birbirini takip etti (109)

B. Günümüz Dünyasında Uyuşturucu Maddeler Sorunu

1- Genel olarak

Çağımızda, artık diğer bulaşıcı hastalıklar gibi, sınırları kolaylıkla geçebilen bir salgın "epidemi" halini alan uyuşturucu ve psikotropik maddelerin kullanımı, insan sağlığına kötü etkileri ve verdiği sosyal ve ekonomik zararlar nedeniyle tüm dünya uluslarını ilgilendiren ortak bir sorun olmuştur.

Dünya çapında uyuşturucu madde kullanımına ilişkin veriler konusunda gerçekçi olmak oldukça zordur. Uyuşturucu madde ve ilaç suistimali yasaklanmış olduğundan bu konudaki veriler bazı tahminlerin ötesine gidememekte ve sonuçta bilimsellikten yoksun kalmaktadır (110). Bununla birlikte, bazı tahmin ve rakamlara aşağıda yer verilmiştir.

İnterpolün merkezinde, son on yılın analizi oldukça kaygı vericidir. Beş yıl önce uyuşturucu salgınının etkilemediği bazı kıta ve ülkelerin tümü bugün uyuşturucu salgınının etkisi altındadır. Tüm gezegen tüketici olmuştur. Özellikle, üretici ülkeler uyuşturucu maddelerin tüketicisi haline gelmişlerdir. Pakistan'da eroinmanların sayısı bir buçuk milyon olarak hesaplanmaktadır. Kolombiya'da kokainmanların sayısı bir milyona varmıştır.

Avrupa, Amerika'nın ardından kokainin ikinci sıradaki pazarı olmak üzeredir. Amerika'da kokainmanların sayısı beş ile altı milyon arasında hesaplanmaktadır. Güney Amerikalı kokain kaçakçıları Avrupaya kokaini İspanya üzerinden sokmaktadırlar. İspanya'da ele geçirilen kokain miktarı 1987'de 408 kg 1988'de ise

(109) GÜNAL, s.31

(110) Mustafa T. YÜCEL, **Kriminoloji**, Ankara 1986, s.114

2514 kg dır. İnterpol verileri son yıllarda yakalanan uyuşturucu miktarlarının rekor düzeylere ulaştığını ortaya koymaktadır. Ancak bu başarı polis teşkilatlarını sevindirmeye yetmemektedir. Zira uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadele eden batılı uzman polisler ele geçirilen

miktarların artmasının, kaçakçılığın büyük yoğunlukta olduğunun ve uyuşturucuların gittikçe yayıldığıнын göstergesi olduğunun bilincindedirler. İnterpolde uyuşturucu maddeler alt bölüm şefi Serge Sabourin: "Örgütümüz üyesi polislerin yakaladıkları miktarın dünyadaki trafiğın %2 ile 8'i arasında olduğunu tahmin ediyoruz. Bize göre mücadelemizin caydırıcı olmaya başlaması için dolaşımdaki uyuşturucu maddelerin %40'ını ele geçirmemiz gerekmektedir" demektedir. Dahası Amerika'da yapılan bir araştırmanın ortaya koyduğuna göre, polis piyasadaki uyuşturucu maddelerin yarısını ele geçirebilmiş olsa bile uyuşturucu madde fiyatları sadece %3 oranında yükselecektir. Başka bir Amerikan araştırmasına göre yalnızca uyuşturucu maddelerle mücadeleye Amerikan askeri gücüne denk bir gücü tahsis etmek şartıyla uyuşturucu fiyatları ikiye katlanacaktır (111).

Aşağıdaki rakam ve veriler, uyuşturucu maddelerle ve özellikle bunların trafiği ile mücadele zorluğunun arkasında yatan nedenlerin anlaşılmasına yardım edecektir.

Paris'te perakende piyasaya ulaştığında eroinin kilosu yirmi milyon frank, altının fiyatının ikiyüz elli katı etmektedir. Gerçi bir gram doz için bin frank ödenmektedir. Ancak bu sadece ortalama beş gram beyaz (eroin) ihtiva etmektedir. Ulaslararası trafik (yani ülkeler arası mübadele) 30 milyar dolarlık bir gelir kaynağı olarak dünya petrol mübadelesinin 1/3'ünü teşkil etmektedir. Ancak geçişte yararlanılan araçlarda dikkate alındığında, bazı kaynaklara göre, perakende satış düzeyinde beş yüz milyar dolara yada 2650 milyar franka-Fransa bütçesinin iki katına varmaktadır.(112).

(111) Dominique LE GUİLLEDOUX, "Les Stup", **L'esprit des drogues**, la revue Autrement, serie mutations no: 10 Avril 1989, Paris, s.108

Brezilya'nın üretim bölgelerinde kilosu 390 dolara satılan kokain Sao Paulo (Brezilya'nın büyük bir kenti) da 2150 dolar etmektedir. Avrupa'da ise 55000 ile 59000 dolar arasında çıkış fiyatınının 26 katına alıcı bulmaktadır (113).

Kesin olan bir husus varki, afyonu, kokaini yada esrarı yetiştiren köylüler sadece kırıntıları toplamaktadırlar. En önemli karlar transformasyondan satışa giden zincirleme ticaret boyunca aşâğılarda olmaktadır(114).

Başka bir çelişki; genel olarak, uyuşturucu madde parası daha fazla üretici ülkelere karşı mağdur olarak geçinen tüketici ülkelere yaramaktadır. Bununla beraber üretici ülkelerde salgından kurtulmuş değildir. Pakistan'da eroınmanların sayısı Fransa'dan 12 kat daha fazladır. 12 ile 25 yaş arasındaki genç Bolivyalıların %11'i kokainmandır. Gerçekten narko-dolarlar bir kere aklandımı tüketici ülkelere yatırım yapılmaktadır. Örneğin 1990'da ABD'ye 500 ton kokain ihraç edilmiştir. Kilosu ortalama 30.000 dolardan 15 milyar dolar gelir sözkonusudur. Ancak bu miktarın 2 ile 3 milyar dolar kadarı üretici ülkeler Peru, Kolombiya ve Bolivya'ya dönmüştür. Geri kalan miktar İsviçre, Lüksemburg, Karayibler ve narko dolarları aklayan başka bir takım finans cennetlerine aktarılmıştır. Bu ülkelerin bankerlik kuruluşlarınının ise kirli paralarını kasalarında tutmayıp en fazla kazanç getirme şansı olan ABD, Fransa, Almanya ve İngiltere gibi sanayileşmiş ülkelerde çalıştırdıkları unutulmuş görünmektedir (115).

(112) Marc MENNESSIER, "Droge le plaisir qui tue (2)". **Science-Vie** y.1991, no: 880, Paris, s.34

(113) GUİLLEDOUX, s.110

(114) MENNESSIER, s.34

(115) MENNESSIER, s.50

Tablo 4

İTERPOL TARAFINDAN KAYDEDİLEN MÜSADERE MİKTARLARI

	1987	1988
Toplam	7225	8012
EROİN		
kg Avrupa	2905	3064
Toplam	40909	16954*
KOKAİN		
kg Avrupa	2391	5326
Toplam	255	210*
ESRAR		
ton Avrupa	92	149

(*) Amerikan rakamları hariç

Kaynak: Dominique LE GUILLEDOUX, "a.g.m.", S.113

2- AET ülkeleri

Avrupa'da uyuşturucu maddelerin yasadışı kullanımı ve trafiği büyük ölçüde artış kaydetmektedir. Tüm Batı Avrupa ülkelerinde 1987 ve 1988 başında uyuşturucu maddelere bağlı ölümlerin sayısı önemli ölçüde artış göstermiştir. Olayların çoğunda eroin ve diğer farmasötik ve psikoaktif maddeler sözkonusudur.

Yakalanan kokain miktarı 1987'de 3 tona ulaştı. Rekor 1988'de 5 tonu aşarak kırıldı (116). İspanya ile Güney Amerika ülkeleri arasındaki sıkı sosyal ve ekonomik bağlar uyuşturucu kaçakçıları tarafından Avrupa'ya yönelik kokain kaçakçılığının büyük kısmını gerçekleştirmek için kullanıldı. 1988'de İspanya'da koka macununun rafinajını yapan çok sayıda laboratuvar açığa çıkartılarak imha edildi. Yakalanan kokain miktarındaki önemli artış illede Avrupa'da kokain kullanımının hızla yayıldığını göstermemektedir. Yakalanan miktar elbette arttı. Ancak yapılan müsaderelelerin ve yakalanan kaçakçıların sayısı gerçekte değişmedi. Yakalanan miktarların artması, büyük miktardaki uyuşturucu maddelerin yasal olmayan nakli için sıkça artan şekilde, kargoların kullanılmasıyla açıklanabilir.

Kokain kullanımının Batı Avrupa'nın güneyinde daha hızlı yayıldığı görülmektedir. Almanya İngiltere ve İskandinav ülkelerinde kokain kullanımının daha yavaş yayılması, yasadışı imal edilen amfetaminlerin kullanımının yaygınlığı ve bu maddelerin bu ülkelerdeki fiyatının düşüklüğü ile açıklanmaktadır. "Crack" şeklinde kokain kullanımı, sadece çok küçük miktarlardan ibaret birkaz yakalamaya rağmen İngiltere dışında hiç bir Avrupa ülkesinde dikkat çekmedi (117).

(116) 1973 yılında Avrupa'da yakalanan kokain miktarının 1 kg dan ibaret olduğunu belirtelim. Aynı yıl Avrupa'da yakalanan esrar miktarı 20 ton, bütün dünyada ise 53 tondur. Bkz. DÖNMEZER, "notlar", s.11.

(117) TRAUTMANN, s.29

Batı Avrupa'da ele geçirilen eroin miktarı da yükseldi. Ve 1988'de 3 tonu aşarak rekor düzeye ulaştı. Yakalanan bu eroinin büyük bir kısmı Güney Asya'dan geliyordu. Balkanların güzergahında yer alan ülkeler Batı Avrupa'ya yönelik eroin trafiğinin başlıca transit ülkeleridir. 1988 yılı raporları yakalanan miktarların yeni bir yükseliş kaydettiğini göstermektedir. Bununla beraber operasyonların ve yakalanan kişilerin sayısı kesin olarak azalmıştır. Batı Avrupa ülkelerinin çoğunda bir istikrar (stabilizasyon), hatta kullanımda düşüş, bazılarında ise eroinmanların yaşlandıkları gözlenmiştir. Intravenöz yoldan VIH virüsünün geçmesi endişesi gençleri daha çok başka yasadışı uyuşturuculara yönelmeye ve alkollü içeceklerle karıştırılmış değişik ve çeşitli farmasötik maddeleri kullanmaya itmiştir.

Batı Avrupa'da en çok kullanılan uyuşturucu kullanımını istikrar gösterdiği hatta düşmekte olduğu gözlenmesine rağmen esrar olmaya devam etmektedir. Kimi Batı Avrupa ülkelerinde, özellikle Hollanda, Portekiz, İtalya ve Danimarka, mevzuatlarına göre bu maddenin bulundurulması ve kullanılması bir suç olarak düzenlenmesine rağmen yetkililer esrarın dağıtılmasına tolerans göstermeyi sürdürmektedirler.

Stimülantların özellikle amfetaminlerin kullanımı İskandinav ülkelerinin başlıca problemi olmayı sürdürmektedir. Almanya, Hollanda ve bir müddetten beri Polonya'da yasa dışı yollarla imal edilmiş amfetaminlerin sağlanmasını mümkün kılan kolaylık, ufak satıcılar düzeyinde fiyatların düşmesine yol açmıştır. Kullanım yayılmakta ve aslında hiç bir madde için gözükmeyen eğilim, kullananların yaş ortalaması azalmaktadır (118).

Dünyanın öteki kısımlarında ve özellikle Afrika'da yasadışı dolaşıma sokulan büyük miktarlardaki psikotropik maddeler her zaman Batı Avrupadan gitmiştir. 1987'de tonlarca yasal kaynaklı sekobarbital imha edilmiştir. Kaçakçılar 1971

sözleşmesini imzalamayan bir kısım Avrupa ülkelerinin, psikotrop maddelerin uluslararası ticaretini kontrol etmemelerinden yararlanmaktadırlar. Ayrıca henüz uluslararası kontrole tabi olmayan pemolin maddesinden Hollanda'dan Güney Afrika'ya gönderilmek üzereyken büyük miktarlarda yakalanarak imha edilmiştir.

Uluslararası Uyuşturucu Maddeler Kontrol Organının yayınladığı hükümetlerce sağlanan istatistiklerin bir incelemesi Avrupa'da imal edilmiş çok büyük miktarlarda fenobarbitalin Afganistan ve Pakistan'a ihraç edildiğini ortaya koymuştur. Söz konusu organın isteği üzerine Pakistanlı yetkililer tarafından yapılan soruşturmalar bu uyuşturucu maddelerin ortalama %30'dan %90'a varan oranda eroinin katkı maddesi olarak kullanıldığını ortaya çıkarmıştır. Organ fenobarbitalin yasadışı eroin imalinin yapıldığı ülkelere kaçak şekilde sokulmaya devaam edilmesi durumunun çok tehlikeli olduğu ve ivedi olarak bazı tedbirler alınması gerektiği kanısını taşımaktadır.

Yasal kökenli uyuşturucu maddelerin suistimali Batı Avrupa'da gittikçe yayılmaktadır. Diazepam ve flunitrazepam sıkça yakalanan maddelerdir. Aşırı benzodiazepin reçetelerinin yüzbinlerce kişiyi bağımlılığa ittiği belirtilmektedir (119).

3- Almanya

1987 yılında Almanya'da 320 kg. eroin ele geçirilmiştir. Bu rakam bir yıl önce 157 kg'dı. Uyuşturucu ve uyarıcılara bağlı ölüm olayı sayısı 1988'de 677, 1989'da 1000, 1990'da ise 1500 dolaylarında gerçekleşmiştir(120).

1963'te 820 olan polis kayıtlarına geçen uyuşturucu madde olayları, bu tarihten itibaren 1987 yılına kadar 91 kat artış göstermiştir -bkz. tablo 5- (121). Polis kayıtlarına geçen uyuşturucu madde suçları 1988'de 4988 1989'da ise

(119) TRAUTMANN, s.31

(120) BEKTAŞ, s.32-36.

(121) Hans Gunther HEILLANT, **Crime and control in comparative and perspective**, Berlin; New York 1992,s.49

1989'da ise yaklaşık 94000 dir. Muhafaza altına alınan uyuşturucu madde miktarı ise endişe uyandırıcıdır. Uyuşturucu madde ticaretinden elde edilen gelir ise eski federal eyaletlerde 2-4 milyar Alman markı olarak tahmin edilmektedir.

1991 yılında işlenen uyuşturucu madde suçlarının sayısı 2026'ya çıkmıştır. (1990'da 1094, 1989'da 992, 1988'de 670). İlk defa uyuşturucu madde kullananların sayısı 11865, uyuşturucu madde kullananların toplam sayısının 80000 ile 100000 arasında olduğu tahmin edilmektedir (122).

Tüm bu veriler, Almanya'daki uyuşturucu sorununun gittikçe büyüdüğünü ve alınan önlemlerin ve verilen mücadelenin yeterince etkin olamadığını göstermektedir.

Tablo 5

ALMANYA'DA POLİS KAYITLARINA GEÇEN UYUŞTURUCU OLAYLARI SAYISI

Yıl	1963	1965	1970	1975	1980	1985	1987
Uyuşt. olayı sayısı	820	1003	16104	29805	62395	60941	74894

Kaynak: Hans Gunther HEILANT, *Crime and control in comparative perspective*, Berlin; New York, 1992, s.49

(122) Walter GROPE, "Organize suçlulukla mücadelede yeni araştırma metodları", 22-26 Ekim 1992 tarihinde Marmara Üniversitesi sempozyumuna sunulan tebliğ, İstanbul 1993, s.1. Başka bir eserde ise uyuşturucu madde kullananların sayısının 40000 ile 100000 arasında değiştiği belirtilmektedir. Bkz. Jürgen MEYER vd., *Gewinnabschöpfung bei Betäubungsmittel delikten* Wiesbaden 1989, s.31

4- İsviçre

Bir zamanlar Avrupa milletleri arasında halkı uyuşturucu meddelerden en az etkilenmiş ülke olarak gösterilen (123) İsviçre, bugün nüfus ile orantılı olarak hesaplandığından uyuşturucu madde nedeniyle ölümlerin en çok gerçekleştiği ülkedir (124). Zürih'te bir gün içinde uyuşturucu bağımlılarına 7000 enjektör dağıtılmaktadır(125).

Federal Kamu Sağlığı Ofisinin 1979 Ağustosunda Kantonlar tarafından yıllık olarak sağlanan raporlara dayanan bir araştırması ihtiyatlı bir tahmine göre İsviçre genelinde yaklaşık 5700 sert uyuşturucu bağımlısı bulunduğunu göstermektedir. Bu sayının içinde eroinmanlar başta gelmektedir. Aynı rapor uyuşturucu kullanımında bir artışa ve uyuşturucu maddelere bağlı suçlulukta yayılmaya işaret etmektedir (126).

İsviçre'de paraya sıkışan uyuşturucu bağımlılarının giriştikleri soygun ve gasp olaylarını önlemek için bağımlılara bedava eroin dağıtılması tasarısı gündeme gelmişti (127). 23 Mayıs 1992 tarihli Fransız haftalık Le point dergisinin haberine göre: "İsviçre hükümeti, bir hafta önce, toksikomanlara tıbbi gözetim altında ve deneme olarak eroin dağıtılmasına izin vermiştir" (128).

İsviçre bakımından diğer önemli bir olgu İsviçre bankalarının narko-dolarların aklanmasındaki rolüdür. Bu ko-

(123) ALTINDAL, s.35

(124) BEKTAŞ, s.34

(125) Aktüel dergisi, 26.6.1992, sy.12, s.29

(126) Pierre ZAPPELLİ, "Toxicomanies et Detention. Preventive", SJZ, y.1980, s.276

(127) Aktüel, s.29

(128) Le Point, 23.5.1992, no:1027, s.39; Bu örneğin Avrupa ülkelerinde yaygınlaşmakta olduğu görülmektedir. Fransa'da bu örneğin izlenmesini isteyenler, toksikomanlar ile Aids hastalığı arasındaki ilişkiyi ileri sürmektedirler. Ortak kullanılan şırıngalar nedeniyle Fransa'da toksikomanlar arasındaki Aids vakaları hızlı ve büyük bir artış göstermektedir. (1983'den 1992'ye kadar toplam 4387 vaka) Bkz. Le Nouvel Observateur, 26 Kasım-2Aralık 1992, no:1464, s.4 vd.

nuda Profesör Ziegler: "narko-dolar seli, İsviçre'nin besleyici suyu, gerçek nilidir" demektedir (129).

6- ABD

1975'lere kadar, geniş ölçüde uyuşturucu maddeler ve özellikle eroin kullanımı Amerika'ya özgü bir problem görülmekteydi (130). Bunu Başkan Nikson'un mesajında da görmek mümkündür: "Eroin alışkanlığı bugün Amerika'da kontrolü en güç ve sosyal bakımdan en tahripkar olan alışkanlık şeklidir. Eroin Amerika'da sayıları gittikçe artan vatandaşlar arasında bir hayat şekli ve ölüm sebebidir. Uyuşturucu maddelerle mücadelede önceliği gerektiren eroin alışkanlığıdır" (131).

Kongreye 1969 Haziranında gönderdiği mesajda ise Nixon tutulan kayıtlara göre New York'ta 40.000 eroinman bulunduğu ve rakamların yılda 7000'den 9000'e kadar artış gösterdiğini belirtiyor ve "bu resmi istatistikler boyutları tahmin edilemeyen bir aysbergin sadece zirvesini teşkil etmektedir" diyordu. Amerikan eroin pazarının cirosu yaklaşık 500 milyar dolar, eroinmanların sayısı 500.000 civarında tahmin edilmektedir (132).

Artık Amerika'daki gizli uyuşturucu maddeler borsasında en revaçta olan maddelerin sentetik haplar yani LSD, LSD 25, DOM ile Dolophin, Pantapon, Diosane ve benzerleri olduğu ifade edilmektedir. Kimyasal ürünler, çok daha ucuza maloldukları ve çok daha çabuk ve kolay yollardan alındıkları gerekçesiyle, doğal maddelere oranla çok daha fazla alıcı bulmaktadırlar (133).

Uyuşturucu salgınının etkisi en fazla New York, Washington gibi büyük şehir merkezlerinde dikkat çekicidir.

(129) Aktüel, s.29

(130) DÖNMEZER, "Sosyo-Politik", s.1016

(131) Richard NIXON, **ABD Başkanı Nixon'un 17 Haziran 1971 günü ABD kongresine gönderdiği rapor**, s.12

(132) PELT, s.150

(133) ALTINDAL, s.5

Bunlara komşu yoksul şehirlerde ise kokainin bir türevi olan "crak" yaygındır (134). Bugün Amerika'da kokain kullananların sayısı 5 ile 6 milyon arasında hesaplanmaktadır (135). ABD'de 1988 yılında aşırı uyuşturucu almaktan 42.000 kişiye ilk yardım yapıldığı bunlardan 1600'ünün öldüğü saptanmıştır (136).

Bush yönetimi sırasında ABD'nin uyuşturucu mücadelesine ayrılan bütçesi 1989'da 439 milyar dolardan 1992'de 1,2 milyar dolara çıkmıştır (137).

Amerikalıların dünyadaki yasadışı uyuşturucuların %60'ını satın aldıkları ve uyuşturucu trafiğine karşı polisiye mücadelenin %90'ından fazlasını finanse ettikleri bildirilmektedir (138).

Aytunç Altındal Amerikan gençliğinin bir kesiminin, beğendikleri yazarların, şairlerin önerilerine uyarak bir "düşün" uğruna uyuşturucu maddeleri kullandıklarını belirtmektedir.

Altındalın vurguladığı diğer bir nokta, uyuşturucu maddeler Amerika gibi bir ülkede öyle durup dururken bir tutku olmamışlardır. Amerikan toplumuna önce bir uyuşturucu maddeler ortamı gelmiş/hazırlanmış, sonra da tutku başlamıştır (139).

(134) HEILLANT, s.89

(135) GUILLEDoux, S.109

(136) BEKTAŞ, s.34. Bundan başka ABD'de kokain kullanımına ilişkin olarak başka bir makalede yer alan rakamlar oldukça çarpıcıdır. 12 milyon Amerikalı "düzenli kokain kullanıcısı"dır. Hergün 5000 yeni kokain bağımlısı ortaya çıkmaktadır. Bu kişiler genellikle varlıklı ve başarılı, orta ve ortanın üstü sınıftandırlar. Bu insanlar bağımlılıkları nedeni ile her hafta 3000 doların üzerinde harcama yapmaktadırlar. Kokaine sarfedilen toplam miktar aşağı yukarı 39 milyar dolardır. Bkz. A. RUTHERFORD, P. GREEN, "İlegal Drugs and British Criminal Justice Policy", in Albrecht H.J. and Kalathout. (eds) **Drug Policies in Western Europe**, 1989, s.397

(137) L'evenement gazetesi, 27 Şubat 1992, s.3

(138) Mitcheil M.Chet, "Le Crime Organize et la Guerre aux stupefiants: crise et reforme", **Criminolojie**, c.XXII, 1989/1, Montreal s.55

başlamıştır (139).

ABD'deki uyuşturucu madde kullanma artışı geleneksel ve yeni suç düzenleme şekilleriyle büyük ölçüde kontrol altına alınmasına karşın bu suç faaliyetinin ülkenin büyük bölge ekonomisinin önemli bir unsuru olduğu aşıkardır(140).

6- Japonya

Sanayileşmiş ülkelerin çoğunda uyuşturucu suçlarını afyon ve eroin gibi maddeler oluştururken Japonya'da uyuşturucu problemini genel olarak wakemine gibi amfetaminlerin veya diğer uyarıcıların suistimali oluşturur. Uyarıcı ilaç vakaları 1970'den beri önemli ve dikkate değer bir artış göstermiştir. 1987'de 31301 olarak belirlenen uyarıcı hap vakası sayısının bir önceki yıla göre %4,2'lik bir düşüş göstermesine rağmen oldukça yüksek bir seviyede seyrettiğini belirtmek gerekir.

Diğer uyuşturucu suçları arasında 1987'de 1395 olan esrar suçu sayısının bin önceki yıla göre 58 olay artış göstermesi dikkat çekicidir (141).

(139) ALTINDAL, s.8, 14

(140) HEİLANT, s.90

(141) HEİLANT, s.73. Dönmezer uyuşturucu madde iptilası yönünden en büyük epideminin 2. Dünya savaşı sonunda Japonya'da kendini gösterdiğini belirtmektedir. Başlangıçta fahişeler ve suçlular arasında kendini gösteren epidemi yayılmış, 1954'te iki milyon Japonun amfetamin kullandığı tahmin edilmiştir. Sonradan şiddetli cezaları içeren mevzuat getirilmiş, 1954'te 5500 kişi suçtan dolayı yakalanmış iken rakam 1958'de 271'e düşmüştür. Bkz. DÖNMEZER, "İlgili yön", s.8,9 Yücel ise Japonya'da bu dönemde amfetaminle mücadele için öngörülen tedbirlerin, imalatı ile reçete kontrolünü, eğitim, tretman, ceza uygulaması ile koordinasyonu içerdiğini belirtmektedir. Bkz. Mustafa T. YÜCEL, "İlaç alışkanlığının hukuki ve cezai yönleri", AD, y.1973, sy.7, s.674

7- İngiltere

Toksikomani, farmakodependans İngiltere'de suç değildir. Mevzuat sadece bu uyuşturucu maddeleri tarif etmekte ve bunların ihtiyacı olanlara verilmesi usulünü düzenlemektedir. 1935-1955 yılları arasında İngiltere İçişleri Bakanlığı'nca bilinen toksikoman sayısı 700'den 400'e düşmüştü. Toksikomanların hemen hepsi orta yaşlı idiler; Böylece İngiliz kanunları koydukları tedbirlerle toksikomaniyi durduran bir sonuç elde edilmesini hemen hemen sağlamıştı. Fakat sonraki yıllarda durum çok değişmiştir.

1953 yılında Dünya Sağlık Örgütü İngiltere'de eroin imalinin ve hastalara verilmesinin durdurulmasını tavsiye etmişti. Buna rağmen uygulamaya devam olundu. Fakat 1955'den sonra eroin ithali kesin olarak yasaklandı. 1964'ten itibaren eroin bağımlılarının sayısında ve özellikle bunlardan 35 yaşından küçük olanlarda çok hızlı bir artış görüldü. Sonra araştırmalar bu artışın eroin veren hekimlerin reçetelerinde toksikomanların ihtiyacını aşan dozda eroin yazmalarından ileri geldiğini ortaya çıkardı. Bunun üzerine hekimlerin uyuşturucu madde yazma yetkisini düzenleyen yeni ve sıkı tedbirler getirilmiştir. Bu hükümlerden sonra Hongkong'tan İngiltere'ye kanun dışı eroin ithali başlamıştır (142).

Son 10 yılda uyuşturucu suçlarından mahkum olan sanıkların sayısı 1979'da 1368'den, 1989'da 3855 rakamına ulaşmıştır. Aynı dönemde 5 yıldın fazla cezaya mahkum olan suçluların oranı %3'den %9,6'ya çıkmıştır. Bunun ötesinde, en fazla rahatsız edici olan ülkeye uyuşturucu madde sokanların (ithal edenlerin) oranındaki dramatik artıştır. 1979'da %6 iken 1989'da %31,8 (143).

Aşağıdaki tablolarda İngiltere'de yasadışı uyuşturucu ithaline ilişkin istatistikî değerler gösterilmektedir:

(142) DÖNMEZER, Notlar, s.14; İngiltere'de kendilerine reçete ile metodon verilen eroinmanların metodonu satarak parasıyla eroin almayı tercih ettikleri görülmektedir. Bu uygulamanın olumlu yönü olarak, toksikomanlara tıbbi kontrol altında ihtiyaç duydukları, şırıngalar ve uyuşturucular verilerek, toksikomanlar arasında Aids hastalığının önüne geçildiği belirtilmektedir. Bkz. **le nouvel observateur**, no:1464, 26 Kasım-2 Aralık 1992, s.9

(143) Penny GREEN, **Drug Courriers**, the Howadr League for penal Reform, Londra 1991, s.16, 17

Tablo 6

1979-1989 arasında kokain ithalinden suçlu bulunan şahısların sayısı

Yıl	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
	46	65	100	57	93	117	99	79	119	148	222

Tablo 7

1979-1989 arasında eroin ithal/ihraçından suçlu bulunan şahısların sayısı

Yıl	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
	65	95	106	109	214	207	197	207	265	198	358

Tablo 8

1979-1989 arasında yasadışı esrar ithalinden suçlu bulunanların sayısı

Yıl	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
	786	978	1157	984	1262	1483	1398	1230	1397	1509	1950

Kaynak: Penny GREEN, **Drug Couriers**, The Howard League for Penal Reform s. 16, 17, 18.

Diğer uyuşturuculara gelince 1989'da LSD'den dolayı 35 kişi suçlu bulunmuştur. Metadondan dolayı suçlu bulunanların toplamı 1989'da 6'dır. Bu rakam 1979'da 2 idi(144).

Tablo 9

**BM UYUŞTURUCU MADDELER KOMİSYONUNA GÖRE BAZI ÜLKELERDE
UYUŞTURUCU MADDELERİN SUİSTİMALİNİN TEHLİKELİK DÜZEYİ**

Ülke	Oldukça ciddi	Ciddi	Orta derec. ciddi	Ciddi değil
Almanya			X	
Avusturya			X	
Danimarka		X		
Fransa	X			
Hollanda		X		
İsveç		X		
İsviçre		X		
İtalya	X			
İngiltere		X		
Polonya		X		
Türkiye			X	
Yunanistan			X	
Macaristan				X
Mısır	X			
Hindistan			X	
Japonya		X		
Nijerya		X		
Suudi Arab. X				
Tayland		X		
Arjantin		X		
Kolombiya			X	
Venezuela		X		

Kaynak: Drugs and punishment, **UNSDRI**, Roma, 1988,
s. 23, 64, 90

C. Türkiye'de Uyuşturucu Maddeler Problemi

1- Genel olarak

Anadolu halkı, haşhaş bitkisinin yan ürünlerinden yüzyıllar boyunca yararlanmasına rağmen, son 20-30 yıl öncesine kadar yurdumuzda uyuşturucu madde kullanımı hiçbir zaman sorun olmamıştır (145).

Türkiye'de herkes uzun seneler uyuşturucu ve psikotropik madde kullanılması ve bu maddelere karşı bağımlılık ve alışkanlık konusunun ciddi bir problem oluşturmadığı konusunda birleşmişti (146).

Ancak son yıllarda uyuşturucunun Türk insanının yaşamına girdiği ve uyuşturucu alışkanlığının yakın bir gelecekte Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri olmaya aday olduğu yolunda ciddi belirtiler gözlenmektedir. Bir kere 1950'li yıllardan itibaren iç göç, sağlıksız kentleşme, plansız sanayileşme, gecekondulu olgusu ve ekonomik dengesizlikler sonucu ortaya çıkan hızlı değişim, kavram ve değer kargaşasına, toplumsal çelişkilere yol açmış, böylelikle son yıllarda uyuşturucu kullanmaya aday bir kesim oluşmuştur. Birde olayın arz yönü vardır. 1980'den itibaren Avrupa'da polis denetiminin artması, birçok Avrupa ülkesinin Türklere vize uygulamaya başlaması sonucu bir transit geçidi, ve adeta "eroin yolu" olarak kullanılan Türkiye'den dışarıya giden uyuşturucu madde miktarı azalmıştır. Buda dışarıya uyuşturucu madde kaçırıp, Türkiye'ye silah getiren kaçakçıların elinde uyuşturucu madde birikimine yol açmıştır. Bu nedenle eldeki uyuşturucu maddeler özellikle eroin içeren karışımlar iç piyasaya sürülmeye başlanmıştır (147).

145) GÜNDOĞMUŞ, s.2, 1950-1953 yılları arasında Türkiye'de uyuşturucu maddelerin kullanılması yönünden çok kötü bir durum ortaya çıktığı öne sürülmüştü. Gerçi bu yıllarda durumun ne olduğu hususunda tam bir bilimsel araştırma yapılmamış olduğu için durumu kesin sayılarla tesbit imkanı olmamıştır. Bkz. DÖNMEZER, "Hukuk ve Uyuşturucu Alışkanlık Yaratıcı Maddeler", *İÜİFM* 1987, S.F. Ülgenere armağan, c.43, s.471

(146) DÖNMEZER, "Sosyo-Politik" S.1021

(147) GÜNDOĞMUŞ, s.3

Profesör Dr. Sevil Atasoy 1984 yılında Adli Tıp Günleri çerçevesinde düzenlenen "*Uyuşturucu Madde Sorunları*" panelinde: "şurası muhakkakki ülkemizde uyuşturucu madde kullanımı her ne kadar şu anda önemli boyutlarda görülmüyorsa da, kendi laboratuvar bulgularımıza göre gerek toz halinde yakalanan gerekse kan ve idrar gibi biyolojik sıvılarla yapılan deneylerin bulgularına göre, daha önceki yıllara oranla artış tesbit edilmektedir" demiştir (148).

Yargıtay tetkik hakimi Sedat Bakıcı ise uyuşturucu madde suçlarını incelediği makalesinde, Yargıtaya temyiz incelemesi için gelen dava dosyalarında her yıl artış gözüktüğünü, bunun ise uyuşturucu madde suçlarının arttığına karine teşkil etmekte olup bu konuda gerekli önlemlerin en kısa sürede ve en etkin şekilde alınması gerektiğini ortaya çıkardığını belirtmektedir (149).

Basında çıkan haberlerde, uyuşturucu ve psikoaktif maddelerin kullanımının özellikle gençlik gurupları içinde süratle popülerleşip yaygınlaştığı bildirilmektedir (150). Ancak bir ülkede uyuşturucu maddelerin yaygınlığı, epidemik nitelik alıp almadığının belirlenmesi için kriminoloji biliminin metod ve verilerine uygun araştırmalar yapmak ve bunları tekrarlamak gerektiği gözden uzak tutulmamalıdır (151).

1976-1977 öğretim yılı başında, İstanbul Üniversitesine kaydolun toplam 4613 gence uygulanan ankette elde edilen bulgular şöyledir: Öğrencilerin %16,41'i Diazem, Serapaks gibi teskin edici sedatif ilaçları, %11,10'u uyku ilaçlarını, %2,60'ı deesoksin, amfetamin gibi uyarıcı maddeleri, %2,47'si esrar, %7'si LSD'yi ve %0,5'i afyonu çeşitli derecelerde

(148) *Uyuşturucu Madde Sorunları*, PANEL, S.53

(149) Sedat BAKICI, "Uyuşturucu madde suçları", **AD**, y.1984, sy.6, s.1570

(150) *Tempo*, 2.2. 1992, Aktüel, 26.10.1991.

(151) DÖNMEZER, "*Sosyo-Politik*", s.1024

kullandıklarını belirtmişlerdir (152).

Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimi öğretim üyelerinden Doç.Dr. Mustafa Yılmaz'ın üniversite bünyesinde gerçekleştirdiği yeni tarihli bir araştırmaya göre ise, gençlerin %6,7'si hap, esrar, eroin gibi uyuşturucu maddeler kullanıyor. Oran kız öğrencilerde 5,4'e düşerken erkek öğrencilerde 8,1'e tırmanıyor (153).

Orta Öğrenim öğrencileri arasında yapılan yeni bir araştırmada ortaya çıkan bulgularda her ne kadar uyuşturucu madde kullanımının salgın halini almadığını gösteriyorsa da, uzman doktor ve yetkililer görünenin sadece aysbergin su üstündeki kısmı olduğunda birleşmektedirler. Dr. Ömer Akil Özer'in "orta öğretim öğrencilerinin psikoaktif madde kullanımına yaklaşım ve demografik özellikler" adını taşıyan uzmanlık tezi, İstanbul'un dört lisesinde yapılan bir araştırmanın sonuçlarını kapsıyor. Ataköy, Bakırköy, Bağcılar ve Kadıköy Anadolu Lisesi'nde toplam 1800 öğrenciye uygulanan anket öğrencilerin sadece %2,56'sının uyuşturucu madde kullandığını ortaya çıkarıyor. Yaygın olarak kullanılan mad-denin ise çeşitli haplar olduğu görülüyor. Bunda başlıca faktör hapların ucuzluğu ve kolay elde edilebilir oluşlarıdır (154).

2- İstatistiklerin ışığında

Bilindiği gibi bir toplumda uyuşturucu maddeler kullanımının ne derecede yaygın bulunduğunu tam bir isabetle belirlemeye olanak yoktur. Bu konudaki metod, kolluk ve diğer kamu kuruluşları ile psikiyatrik kliniklerin faaliyetleri sonucu elde edilen rakamları, yapılabilecek pilot niteliğindeki anketlerin verilerini ve toplumsal hayattaki diğer göstergeleri değerlendirerek bir sonuca ulaşmaktır. Oysa uyuşturucu madde suçları mağdursuz suç sayıldığı için bunların ihbar edilmeleri oranı, bütün

(152) Aysel EKŞİ, "Uyuşturucu, uyarıcı ve teskin edici madde kullanımı", İÜB, y.1978, sy.7, s.33

(153) Aktüel dergisi, 26.10.1991, s.22

(154) **Tempo dergisi**, 2.2.1992, y.5, sy.5, s.25

dünyada çok düşüktür; buna karşılık uyuşturucu madde ticaretine ilişkin suçların ihbarı daha yüksek orandadır. Madde kullanımını bir hayat stili haline getirmiş, yıkılmış kişiliklere sahip şahısların kimlikleri çok kere kolluğun bilgisi dahilindedir. Ama bu maddeyi tesadüfen kullanan ve bu alana ilk adımlarını atan kişilerin tesbiti çok güçtür(156).

Uyuşturucu maddelerin kötüye kullanılmasına ilişkin fikir verecek resmi istatistikler şu kaynaklardan sağlanabilir (156 a).

1) Emniyet Genel Müdürlüğü, Kaçakçılık İstihbarat ve Harekat Dairesi ve narkotik bürosu

2) Cumhuriyet Savcılıkları

3) Asliye ceza, Ağır ceza veya Devlet Güvenlik Mahkemeleri

4) Adli Tıp Kurumu

5) AMATEM ve akıl ve sinir hastalıkları hastaneleri

6) Devlet ve Üniversite hastaneleri ve doktor muayeneleri

Ancak resmi istatistiklere geçmeyen sayı, sözkonusu yerlerden sağlanacak rakamların çok üzerindedir. Genel bir kanaate göre bu rakam resmi istatistiklerin on katı kadardır (49).

Şimdi bu kaynakların bir kısmından sağlanan istatistikleri verecek ve bu istatistiklerin ışığında varılabilecek sonuçlara değineceğiz.

(156) KÖKNEL, "Toplu Bakış", s.84

(156 a) Kuşkusuz, İstatistikler her zaman gerçek durumu yansıtmamaktadır. Özellikle suçluluk konusunda oldukça önem kazanan karanlık sayı karşısında (dark numbers) uyuşturucu madde suçlarına ilişkin verilere pek güvenilmemek gerekmektedir. İşlenen suçların büyük bir yüzdesi karanlıkta kalmaktadır. Bkz. YÜCEL, "İlaç alışkanlıkları", s.677, Ayrıca Bkz. George PICCA, **Kriminoloji**, Cep üniversitesi, İletişim yy. İstanbul 1992

a- DİE İstatistikleri

Devlet İstatistik Enstitüsü İstatistiklerinde yer alan, uyuşturucu madde suçlarından dolayı cezaevine giren hükümlülerin sayısının toplam hükümlü sayısına oranın bulunması şeklinde yaptığımız 1969-1990 yılları arasını kapsayan bir karşılaştırmadan uyuşturucu maddelere ilişkin suçların genel suçluluğa göre büyük bir oran teşkil etmediği sonucuna varılabilmektedir. Bununla beraber 1979'dan 1986'ya kadar hafif bir tırmanma meydana geldiği bu tarihten sonra ise bir inişin sözkonusu olduğu tesbit edilebilmektedir. (bkz. tablo-10)

Tablo 10

DİE ADALET İSTATİSTİKLERİ

CEZAEVİNE YENİ GİREN HÜKÜMLÜLER

YILLAR	SUÇUN KONUSU		Uyuşturucu madde		Uyuşturucu madde		
	Uyuşturucu madde ithal ve ihraç edenler 403/1		kullanılmasını kolaylaştıranlar ile kullananlar 404/1,2		kullanma, satma satın alma		
	Toplam Sanık	Sanık Sayısı	Oran	Sanık Sayısı	Oran	Sanık Sayısı	Oran
1969	61830	752	%1,216	795	%1,285	1550	%2,506
1970	54753	626	%1,143	818	%1,493	1544	%2,819
1971	59412	448	%0,754	1094	%1,841	1657	%2,788
1972	70090	708	%1,010	1198	%1,709	2100	%2,996
1973	55138	660	%1,196	1149	%2,083	1904	%3,453
1974	25585	447	%1,747	654	%2,556	1115	%4,358
1975	44469	340	%0,764	983	%2,210	1323	%2,957
1976	49770	436	%0,876	1026	%2,061	1412	%2,937
1977	36271	229	%0,631	591	%1,629	820	%2,260
1978	45762	249	%0,544	765	%1,671	1014	%2,215
1979	36613	223	%0,609	633	%1,728	856	%2,337
1980	31518	221	%0,701	823	%2,611	1038	%3,293
1981	36920	392	%1,061	904	%2,448	1296	%3,510
1982	36520	533	%1,459	875	%2,395	1408	%3,855
1983	32955	546	%1,656	843	%2,558	1389	%4,214
1984	27929	421	%1,507	591	%2,116	1012	%3,623
1985	29443	503	%1,708	522	%1,772	1025	%3,481
1986	34931	662	%1,895	849	%2,430	1201	%3,438
1987	39657	678	%1,709	378	%0,953	1056	%2,662
1988	45821	544	%1,187	399	%0,870	943	%2,058
1989	41028	447	%1,089	371	%0,9040	818	%1,993
1990	44826	589	%1,313	488	%1,088		

Kaynak: 1989 yılına kadarki rakamlar her yıl yayınlanan DİE İstatistikleri adlı eserden 1989 ve 1990 rakamları ise elden bizzat alınmıştır.

b- Polis istatistikleri

Bu istatistiklere başvururken ilkin fazla gerilere gitmeden 1980 ve 1990 yılları arasında 10 yıllık dönemde Türkiye çapında yakalanan uyuşturucu madde miktarını gözönüne alacağız. İkinci olarak 1966 ile 1989 arasında 5 yıllık dönemler halinde polis tarafından ortaya çıkarılmış uyuşturucu madde suçu olgusu ve suçlu sayılarını vereceğiz.

1980'de yakalanan esrar miktarı 2150 kg. iken 1990'da bu miktar 9647 kg.dır. 1987'den itibaren ele geçirilen esrar miktarında devamlı bir yükseliş gözlenmektedir. 1980'de ele geçirilen eroin miktarı 107 kg. iken bu miktar 1985'de 330, 1990'da ise 807 kg'dır. İlk defa olarak 1983'te ele geçirilen kokain miktarı 15 gram iken, 1990'da bu miktar 1100 gram olarak gerçekleşmiştir. Yakalanan sentetik uyuşturucularda da düzensiz olmakla birlikte büyük artış gözlenmektedir. (1980-20 tablet, 1985-1400 tablet, 1990'da 6300 tablet). (bkz. tablo-12).

Ancak polis istatistiklerinde resmi makamlar tarafından müsadere edilen uyuşturucu maddelerin miktarı ve cinsi dallarında bilgi verilmekte olup, satıcı, içici, kaçakçı vb.den elde edilen miktarlar hakkında bilgi yoktur. Elde edilen miktarlar içinde büyük bir oranın Türkiye'de piyasaya sürülmek amacından ziyade Avrupa ve Ortadoğu (özellikle sentetik haplar) ülkelerine nakil ve ihraca yönelik olduğunu gözden uzak tutmamak gerekir.

Öte yandan tablo 11'de polis tarafından ortaya çıkarılan uyuşturucu suçu olgusu ve suçlu sayıları görülmektedir. Polis istatistiklerinin gerçek durumu yansıtmaktan yoksun olduğu kriminolojik bir olgu olarak belirtilebilir (157).

Tablo 11

Polis Tarafından Ortaya Çıkarılan Suç Olgusu ve Suçlu Sayısı

Yıl	Olgu	Suçlu	Erkek	Kadın	
1966	1217	1994	1938		56
1970	1682	2745	2652		93
1975	1244	2204	1566		29
1980	1613	3414	3251		163
1985	820	1345	1290		55

Kaynak: Mustafa T. YÜCEL, **Kriminoloji**, Ankara 1986 S. 119

Tablo 12

**1980-1990 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE ÇAPINDA
YAKALANAN UM MİKTARLARI (KAÇAKÇILIK İSTİHBARAT VE
HAREKAT DAİRESİ)**

YILLAR	ESRAR (Kg)	EROİN (Kg)	KOKAİN (gr)	SENTETİK U. (tablet)
1980	2150	107		20
1981	3100	104		93
1982	1440	34		5190
1983	1660	267	15	2300
1984	1350	190		10400
1985	1300	330		71400
1986	1312	385		5425
1987	1830	1100	41	1900000
1988	3768	776	544	2800000
1989	4205	705	130	25700
1990	9647	807	1100	6300

Kaynak: Bu bilgiler Ankara'da Kaçakçılık İstihbarat ve Harekat Dairesinden bizzat alınmıştır.

c- ASİGM adalet istatistikleri

TC Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün adalet istatistiklerinde yıllara göre mahkemelerde açılan dava sayısı ve sanık sayısı suç türleri dikkate alınarak gösterilmektedir. Bu istatistikler karşılaştırıldığında, genel olarak, 1986'dan itibaren gerek uyuşturucu madde temin gerekse uyuşturucu madde kullanma suçlarından açılan dava sayısı ve mahkemeye çıkarılan sanık sayısında bir artışın sözkonusu olduğu tesbit edilmektedir. 403. maddeden 1986 yılında açılan dava sayısı 961, sanık sayısı ise 1589 iken 1990'da bu rakamlar 1298 ve 2980 olarak gerçekleşmiştir. 404. maddeden 1986 yılında açılan dava sayısı 407, sanık sayısı 669 iken bu rakamlar 1990 yılında 844 ve 1277 olmuştur (bkz. tablo 13).

d- Adli Tıp Kurumu Kimyasal Tahliller İhtisas Dairesi İstatistikleri

Dr. Ümit Naci Gündoğmuş, Kimyasal Tahliller İhtisas Dairesi Narkotik ve Toksikoloji bölümü ve Morg İhtisas Dairesinde bu maddelerle ilgili verilerin incelenmesine dayanan "Adli Amaçlarla Eroin, Morfin ve Kodein Analizi ve Bu Maddelere Bağlı Ölümelerde Otopsi Bulguları" konulu uzmanlık tezinde: "Çalışma sonucunda 1987 yılından sonra eroin, morfin ve kodein içeren karışım miktarında artış, bu süre içinde idrar ve kan örneklerinde eroin, morfin, kodein saptanan yaşayan olguların sayısında yıllara göre önemli bir fark tesbit edilememiştir. Aynı zaman dilimi içerisinde otopsi yapılan ve eroin, morfin ve kodein alımına bağlı öldüğü sonucuna varılan olguların sayısında 1987'den itibaren artış görüldüğü tesbit edildi" demektedir (157 a).

Kimyasal Tahliller İhtisas Dairesi Narkotik bölümüne 1985-1992 yılları arasında gelen dosya sayılarının incelenmesinden yıllara göre gelen dosya sayısında belirgin ve düzenli bir artış tesbit edilememektedir. Aynıdurum dosyaların uyuşturucu

(157a) GÜNDOĞMUŞ, s. 136

madde türlerine göre dağılımı içinde sözkonusudur. Sadece kokain için hafif ama düzenli bir artıştan bahsetmek mümkündür. Ancak bu istatistiklerden ülkemizde en yaygın doğal uyuşturucu maddelerin esrar ve eroin olduğu sonucu çıkmaktadır (bkz. tablo 14).

Tablo 13

2- T.C. ADALET BAKANLIğI
ADLI SİCİL VE İSTATİSTİK GENEL MÜDÜRLÜğÜ
ADALET İSTATİSTİKLERİ

YILLAR	TCK MADDE 403-409		TCK 403		TCK 404	
	AÇILAN DAVA S.	SANIK S.	ADS	SS	ADS	SS
1982	1861	3697				
1983	1846	3439				
1984	1426	2694				
1985	1372	2279				
1986			961	1589	467	669
1987			996	1910	464	630
1988			1158	2468	575	922
1989			1321	2279	777	1074
1990			1298	2980	844	1277

Kaynak: Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü Adalet İstatistikleri adlı yıllık yayınlardan derlenmiştir. 1989 ve 1990 rakamları elden alınmıştır.

Tablo 14

**1985-1992 Yılları Arasında A.T.K. K.T.İ.D. Narkotik
Bölümüne Gelen Dosya Sayısı ve Bunların Dağılımı**

Dosyaların Dağılımı								
Yıl	Dosya Sa.	Kenevir	Esrar	Morfin	Afyon	Kokain	Eroin	Diğerleri
1986	395	192	131	3	3	-	29	37
1987	349	147	96	4	11	-	50	41
1988	296	116	68	3	10	1	55	43
1989	364	142	109	3	3	3	50	54
1990	386	101	138	3	4	5	72	63
1991	341	124	80	1	6	5	72	53
1992	369	164	108	2	2	6	44	43
TOPLAM	2500	986	730	19	39	20	372	344
1985	378	DÖKÜMÜ YAPILMAMIŞ						

GENEL

TOPLAM 2878

Kaynak: A.T.K. K.T.İ.D. Başkanı Prof.Dr. Sevil Atasoy
ile kişisel görüşme

e- Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesi

İstatistikleri

Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesinde protokol defterinin ve uyuşturucu madde suçlarından dolayı gözlem altına alınan sanıklar hakkında verilen raporların incelenmesine dayanan istatistiklerden de bazı sonuçlara varmak mümkündür. Buna göre; Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesinde uyuşturucu madde suçlarından dolayı gözlem altına alınan tüm sanık sayısına oranlandığında 1987'den 1989'a kadar düzenli bir artış gözükürken 1990'dan itibaren ise bir düşme görülmektedir. (bkz. tablo 15)

Sanıkların yakalandıkları maddelerin dağılımı ise Türkiye'de en çok kullanılan maddenin eroin ve esrar olduğunu ortaya koymaktadır. (bkz. tablo 16)

Gözlem altına alınanların bir bölümünü de yabancı uyruklu kişiler oluşturmaktadır. Gözlem altına alınan en fazla yabancı uyruklu kişi sayısı 1988'de 16 olarak gerçekleşmiştir. Bu kişilerin milliyetlerine göre dağılımı, Türkiye'de uyuşturucu madde suçlarından yakalananların büyük bölümünü İran uyruklu kişilerin oluşturduğunu göstermektedir. Gözlem altına alınan yabancı uyruklu sayısında son yıllarda bir azalmanın olduğu gözükmektedir. 1992 yılında ise uyuşturucu madde suçlarından dolayı gözlem altına alınanlar arasında yabancı uyruklu kişi bulunmamaktadır. (bkz. tablo 17)

Raporları incelerken tesbit ettiğimiz önemli bir hususta yakalananların büyük bir çoğunluğunun uyuşturucu kullanmaya, esrarla başladıklarıdır. Örneğin 1993 yılının ilk altı ayında gözlem altına alınan 21 uyuşturucu madde suçlusundan 16 tanesi uyuşturucu almaya esrarla başladıklarını ifade etmiştir. 2 suçlu ise ilk aldıkları uyuşturucunun esrar ve hap olduğunu belirtmişlerdir. Bu kişilerden 8'inin halen kullandığı uyuşturucu eroin, birinin kokain, birininde esrar ve Rorseh hapıdır.

1987-1992 yıllarını kapsayan dönem için incelediğimiz raporlardan çıkardığımız diğer başlıca sonuçları ise şöylece sıralayabiliriz:

Uyuşturucu madde suçlarında gözlem altına alınan Türk uyruklu sanıklar arasında çok az sayıda yüksek öğrenim öğrencisi yada mezunu yer almaktadır. Büyük çoğunluk eğitim düzeyi düşük, tahsili olmayan veya ilkokul ortaokul yada orta ve lise terk gibi kimselerden oluşmaktadır. Bu durumu gözlem altına alınan sanıkların meslekleride pekiştirmektedir. Meslek olarak kahveci, balıkçı, şoför, esnaf, lokantacı ve pazarcılar ilk sırada yer almaktadır. Yabancı uyruklu kişiler arasında ise yüksek öğrenim öğrenci ve mezunları önemli yer tutmaktadır. Bu kişilerin mühendis, hostes, elektronikçi, fotoğrafçı gibi mesleklerden oldukları görülmektedir.

Diğer bir gözlemimiz uyuşturucu maddeyi sağlayamayan düşük gelir grubundaki bu kişilerin günlük dozları için mala karşı suç işlemekten ziyade satıcı rolü oynamaktadırlar.

Sanıkların ne zamandan beri uyuşturucu kullandıklarına ilişkin verdikleri bilgilerden çok büyük bölümünün 15-25 yaşları arasında uyuşturucu kullanmaya başladıkları anlaşılmaktadır.

Azımsanmayacak sayıda sanığında uyuşturuculara hapiste başladığı yada esrardan eroine hapisanede geçtiği anlaşılmaktadır.

Sanıkların hayat öykülerinin incelenmesinden çıkardığımız, uyuşturucu madde kullanmaya başlamakta etken olan başlıca neden ve şartlar aşağıdaki noktalarda toplanmaktadır:

- Ailevi problemler,
- Karı koca arasındaki geçimsizlik,
- Eşin ölümü,
- Anne babanın ayrı olması,
- Anne babanın madde bağımlısı olması,

- Büyük kardeşin madde kullanması,
- Arkadaş ikramı,
- Kötü arkadaş evresi,
- Ruhsal bunalımlarından kurtulma isteği,
- Hapishane şartları,
- İşyerinde usta veya patronun kullanması.

Tablo 15

Uyuşturucu madde suçlarından gözlem altına alınanlar ve iptilasası tesbit edilenler

Yıllar	Gözlem için gelen toplam sanık say.	Uyuş. madde suçlarından gelen. Say.	İptilasası tesbit edil. Sayısı
1987	491	76	26
1988	443	83	18
1989	438	86	18
1990	405	60	28
1991	495	45	18
1992	489	39	10

Tablo16: Kullandıkları, bulundurdukları ve ticaretini yaptıklarını maddelere göre sanıkların sayısı

Sanıkların kullandıkları, sattıkları veya bulundurdukları maddelerin cinsi

Yıllar	Esrar	Eroin	Afyon sakızı	Kokain	Hap
1987	30	39	2	-	-
1988	15	59			2
1989	19	63		1	1
1990	14	19		1	-
1991	11	33		1	-
1992	21	15		3	-

Tablo 17

1987-1992 Yılları Arasında Gözlem Altına Alınan Yabancı Sanıkların Sayısı ve Uyrukları

Toplam Yabancı											
Yıllar	Sanık Sayısı	İ.	M.	Y.	T.	Av.	Al.	İn.	İs.	İtl.	Yu.
1987	12	11	1								
1988	16	13	1					1		1	
1989	3	1		1							1
1990	6	5				1					
1991	5				3		1	1			
1992											

İ.	: İran	Al.	: Almanya
M.	: Mısır	İn.	: İngiltere
Y.	: Yemen	İs.	: İsviçre
T.	: Tanzanya	İtl.	: İtalya
Av.	: Avusturya	Yu.	: Yunanistan

Kaynak: (Tablo 15, 16 ve 17 için) Gözlem İhtisas Dairesi protokol defteri ve Raporlarının incelenmesi.

f- Yargıtaya gelen uyuşturucu madde suçlarına ilişkin dosya sayısı

Yargıtay tetkik hakimlerinden Sedat Bakıcı'nın Yargıtaya gelen, 1979-1984 arasındaki dava dosyalarının sayısını esas aldığı karşılaştırmasında konumuza ışık tutucu niteliktedir. (bkz. tablo 18)

Bu tablonun incelenmesinden şu sonuçlara varılmaktadır:

Uyuşturucu madde suçları 1979'dan itibaren her yıl artmıştır. 1983 yılında bir azalma varsada bu sayı 1981 ve önceki yıllardaki dava dosyası sayısından fazladır. Uyuşturucuların alım, satım, kullanma, ihraç, ithal ve imallerine ilişkin suçlar bir önceki yıla göre 1980'de %12,739, 1981'de %15,944, 1982 yılında ise %23,364 oranında artmıştır. 1983'te ise %16,450 oranında azalmıştır.

Bu sayılar belirtilen suçların yurt düzeyinde arttığını kesin olarak göstermemektedir. Davaların geç sonuçlanması, tebligatlar nedeniyle dosyanın yargıtaya geç gönderilmesi, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığında inceleme için beklemesi, duruşmalı olması nedeniyle dosya ertesi yıla kalabilmektedir. Bu nedenler, belirtilen artış ve yüzdelerin kesin olmasını engellemekte ancak bir fikir vermektedir (158).

Tablo 18

1979-1984 yılları arasında YSCD.ne gelen uyuşturucu madde dosyalarının sayısı

Yıllar	1979	1980	1981	1982	1983
Uyuşturucu madde suçları	573	646	749	924	772
Toplam dosya	4326	4167	4107	5159	4857

Kaynak: Sedat BAKICI, "Yargıtay 5.ceza dairesinin görev alanına giren suçlar", AD, y.1984,Sayı:1, s.169

(158) Sedat BAKICI, "Yargıtay 5. Ceza Dairesinin görev alanına giren suçlar", AD, y.1984, sy.1, s.170

Türkiye'de uyuşturucu maddeler sorununun yurtdışından görünüşüne gelince; ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan 1991 yılını kapsayan "*Uluslararası Narkotik Kontrolü Stratejisi Raporu*"nda, Türkiye üzerinden uyuşturucu kaçakçılığının giderek arttığı savunulmuştur.

Türkiye'nin Güneybatı Asya'daki üretim noktaları ile Batı Avrupa ve Amerika'daki tüketim arasında köprü olduğu bildirilen raporda, mücadelenin güçleştiği ve Avrupa'da ele geçen uyuşturucunun ve ele geçen sanıkların yarısının Türkiye bağlantılı olduğu öne sürülmüş ve Türkiye'de eroin imalathanelerinin yeniden ortaya çıktığı hatırlatılmıştır.

Türk güvenlik güçlerinin 1991'de rekor düzeyde uyuşturucu madde ve imalathane ele geçirdikleri hatırlatılan raporda, Türkiye'de denetimli haşhaş ekiminin başarıyla sür-düğü ve ürünün yasadışı üretime koymadığı vurgulanmıştır(159)

1992 yılını kapsayan aynı adlı raporda ise, Türkiye'nin son yıllarda "*para aklama*" dünyasının önde gelen ülkelerinden biri olmaya başladığı öne sürülmüştür. Bunun bir endişe kaynağı olduğuna dikkat çekilen raporda Türk örgütlerinin, Avrupa'daki eroin ticaretinin büyük bölümünü ellerinde bulundurdukları ve bu kaçakçılıktan elde edilen milyonlarca doların Türkiye'ye girdiği belirtilmiştir (159 a).

f- Genel değerlendirme ve kanaatimiz

Kanaatimizce, bu bölümde yer verdiğimiz araştırma ve istatistiklerdeki bulgu ve veriler, ülkemizdeki uyuşturucu maddeler probleminin düzeyi ve boyutları hakkında bazı sonuçlara varmamızı salmayacak niteliktedir. Buna göre;

1. Ülkemiz uyuşturucu madde trafiği bakımından bir "*uyuşturucu yolu*" olma özelliğini sürdürmektedir. Doğal uyuşturucu maddeler bakımından bu trafik, yurdumuz yoluyla

(159a) **Milliyet Gazetesi**, 10 Nisan 1993

Asya ülkelerinden Avrupa'ya doğru iken, sentetikler bakımından, bu kez Avrupa'dan Asya ve Ortadoğu ülkelerine doğrudur.

2. Ülkemizde uyuşturucu kullanımının gittikçe yaygınlaştığı yönündeki endişelerde haklılık payı bulunmakla beraber, bugün için batı ülkelerindeki gibi önemli boyutlarda ve hele epidemik bir uyuşturucu problemi mevcut değildir.

3. Problemin Türkiye dışından görünüşüde vardığımız ilk iki sonucu doğrulamaktadır. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın 1992 yılı uluslararası narkotik kontrol stratejisi raporunda da Türkiye üzerinden uyuşturucu kaçakçılığının gittikçe arttığı savunulurken, uyuşturucunun Türk toplumunda belirgin bir sorun olmadığı belirtilmektedir(160).

Ancak Türk toplumunun son yıllarda geçirdiği hızlı değişimin endüstri toplumlarındaki uyuşturucu salgınını ortaya çıkaran koşulları beraberinde getirmiş olması olasıdır. Bu zamana kadar uyuşturucuların bazı Asya ve Kuzey Afrika ülkelerinin aksine halkımızın kültürü içerisinde yer almaması ve eskiden gelen sosyal kurumların gücü, ülkemizin ciddi bir uyuşturucu problemiyle karşılaşmasına engel oluş-turmuştu. Bize göre, Türkiye'de uyuşturucu madde kullanma mo-delii Avrupa ülkelerindeki modeli izlemektedir.Problem yavaşta olsa gençlik arasında ve bir uyuşturucu madde alt kültürü şeklinde gelişmektedir(160 a). Uyuşturucu maddelerle mücadele

(160) 4.3.1993 tarihli **Milliyet gazetesi**.

(160a) Bilindiği üzere toplum içindeki bazı alt gruplar, hatta meslek grupları arasında paylaşılıp bölüşülen bir alt kültür oluşabilmektedir. Bu alt kültürü iştirakçilerin uyguladıkları kendisine özgü sosyal değerler hayat stili, davranışlar tavır ve hareket biçimleri ortaya koymaktadır. Mesela Dünya Sağlık Teşkilatı milletlerarası "bir gençlik alt kültürü"nü oluşturduğunu açıklamıştır. bu kültürün özellikleri uyuşturucu madde kullanma, kendine özgü hayat stili, müzik zevki, görünüş, giyim kuşam ve yepyeni bir modanın özellikleri olarak belirlenmektedir. Bkz. DÖNMEZER, "**Hukuk ve Uyuşturucu**", s.463

ederken aynı yanlışları işlemek için sanayi toplumlarında yaşanan deneyimleri kavramak mecburiyetindeyiz. Ayrıca soruna en iyi tedavinin zamanında korunma tedbirlerine başvurmak olduğu ilkesini gözönünde tutarak yaklaşımda bulunmalıyız.

III. UYUŞTURUCU MADDELERİN DENETİM VE YASAKLANMASI

A. Uluslararası Örgütler

Uyuşturucu maddelerin denetimini sağlamak ve uyuşturucu madde sorunları ile ilgilenilmesi amacıyla uluslararası alanda, Birleşmiş Milletlere bağlı olan ve olmayan bir çok kurum, kuruluş ve organ oluşmuş olup görev yapmaktadır. Bu kuruluş ve örgütlerin başlıcalarının kısaca tanıtılmasında yarar görüyoruz.

1- Uluslararası Uyuşturucu Maddeler Kontrol Organı

Bu organ bağımsızdır. Ancak Birleşmiş Milletler çerçevesinde faaliyet gösterir. 1961 Tek sözleşmesiyle oluşturulmuş ve Mart 1968'de de çalışmalarına başlamıştır(161). Uluslararası düzeyde sürekli olarak uyuşturucu madde ve ilaçların üretim, tüketim ve dağıtımları ile ilgili denetimi sağlamakla görevlidir. Ayrıca narkotik maddelerin üretim ve tüketimine ilişkin yıllık istatistikler yaparak BM genel sekreterine yıllık raporlar hazırlamakla yükümlüdür (162). Ayrıca ilgili ülkelere öğüt vermekte ve önerilerde bulunmaktadır (163).

2- BM Uyuşturucu Maddeler Komisyonu

Bu komisyon 1946'da Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından kurulmuştur. Sürekli olmayan teknik bir komisyondur. 24 devletin üyelerinden meydana gelir ve herbiri, üç yıllık dönem için seçilir (164). Konseye ve Genel Kurula sunulacak önerileri hazırlamak üzere iki yılda bir toplanmaktadır. Cenevre'de Genel Sekreterliğe bağlı daimi bir bürosu (uyuşturucu maddeler bölümü) vardır (165).

(161) H. Lütfi TOMUŞ, Uyuşturucu Uyarıcı ve Hayal Yaratıcı Maddeler, Ankara 1990, s.59

(162) KÖKNEL, "Kişilikten Kaçış", s.657

(163) GÜNAL, s.33

(164) TOMUŞ, s.58

(165) Stupefiants, Encyclopedie DALLOZ, 2.b., Paris 1990, s.2

3- Dünya Sağlık Örgütü

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyine bağlı olarak 1948 yılında kuruldu. Dünya Sağlık Örgütü kendisiyle ilişki kuran ulusal kuruluşlarla işbirliği yaparak yerel ve bölgesel merkezler aracılığıyla uyuşturucu madde bağımlılığı ve ilaçlara bağlı yan ve toksik etkiler sorununu yakından izleyen, çözümü için öneriler getiren uluslararası etkisi olan uzman bir kuruluş niteliğini kazandı (166).

Farmakodependence ve toksikomani uzmanları komitesinin yıllık görüş açıklamaları yoluyla uluslararası sözleşmelerin uygulanmasında rol üstlenmiş bulunmaktadır. Sözleşmeler tarafından öngörülmuş çeşitli kategorilerdeki sınıflamalar her yıl açıklanan bu görüşler doğrultusunda ilan edilmektedir (167)

4- Uyuşturucu Maddelerin Suistimali Kontrol Fonu (UNFDAC)

Birleşmiş Milletler çerçevesinde yönetilen atmış kadar ülkenin gönüllü katkılarından ve özel bağışlarından sağlanan kaynaklardır. Özellikle, ikame ürünlerin tarımının geliştirilmesini finanse etmektedir (168).

5- Avrupa Konseyi ve Pompidou Grubu

1971 yılında Avrupa Konseyi çerçevesinde, Zamanın Fransız Cumhurbaşkanı Georges Pompidou'nun girişimiyle uyuşturucu trafiği ve suistimali ile mücadele konusunda faaliyet göstermek üzere bir işbirliği grubu oluşturulmuştur. Üye ülkeler, on iki AET ülkesinin yanı sıra Avusturya, Finlandiya, Malta, Norveç, İsveç, İsviçre ve Türkiye'den oluşmaktadır. Mültidisipliner bir yönetime sahiptir. Arz

(166) KÖKNEL, Kişilikten Kaçış, s.657

(167) DALLOZ, s.2

(168) DALLOZ, s.2; Ülkemizin UNFDAC ile kurduğu işbirliği sayesinde sonuncusu 19.6.1987 tarihinde imzalanan toplam oniki anlaşmayla, uyuşturucu maddelerin denetimi ile görevli kuruluşlarımıza hibe araç, gereç ve eğitim imkanları sağlanmıştır. Bkz. Durmuş TEZCAN, "Uyuşturucu Maddelerin Yasadışı Ticaretini Önleyici tedbirler", *TİD*, y.59 (Aralık 1987), s.377, s.54

problemi kadar talep üzerinede eğilmektedir. Strasburg'ta bir Genel Sekreterliği ve her üye ülkede daimi bir temsilcisi vardır. Bu daimi temsilciler yılda iki defa, düzenli aralıklarla yapılan bakanlar konferanslarının kararlarını uygulamak ve hazırlamak için toplanmaktadır(169).

Pompidou Grubunun Genel Sekreterliği uyuşturucu madde problemleri ile ilgilenen uluslararası başka örgütlerle de sıkı ilişkiler kurmaktadır (170).

UNESCO ve Avrupa Topluluğu Komisyonu ise, toplantılar, kollokyumlar ve seminerler aracılığıyla özellikle dökümantasyon alanında uyuşturucu madde problemleri ile ilgilenmektedir.

Polisiye alanda interpol ve ABD ve Fransa tarafından kurulan ve sonradan Kanada'nın da katıldığı "Drug Enforcement Administration" (uyuşturucu maddelerle mücadele dairesi)nin oynadığı role değinmek gerekir. Bu son örgütün New York'ta sürekli merkezi ve Paris, Marsilya, Nis ve Bankok'ta büroları vardır. Gümrük planında Gümrük İşbirliği Konseyi çerçevesinde işbirliğine gidilmektedir (171).

Uluslararası düzeyde sürdürülen çabalara ve başta yukarıda sayılanlar olmak üzere uluslararası kuruluşların bütün iyi niyetine karşın, uyuşturucu maddeler sorununa yaklaşım henüz uluslararası düzeyde geçerli ve etkin duruma erişmemiş olup bu alanda daha içten, geçerli ve etkin önlemlere ihtiyaç vardır.

(169) TRAUTMANN, s.76

(170) Clarisse CERVELLO, "Analyse comparee...", RSCDPC, y.1990, no:3, s.528

(171) TRAUTMANN, s. 77

B. Uluslararası Sözleşmeler

1- Genel olarak

Uyuşturucu maddelerden bazılarının kötüye kullanılmasını sınırlama çabaları XX. yüzyılın başlarına kadar uzanmaktadır. Batılı sömürgeci ülkeler tarafından yürütülen, maddenin uluslararası ticareti, özellikle Asya'da pazar arıyordu. Bu davranış insancıl ve siyasal nedenlerle yine, uluslararası alanda, bir karşı koymayla karşılaştı. Doğal olarak nitelenebilen klasik uyuşturucu maddelerin ticaretini yasaklamayı amaç edinen bir dizi sözleşmeler, uluslararası dayanışmanın sonucu olarak ortaya çıktı (172). Bu konuda 1961 Tek sözleşmesine kadarki girişim ve sözleşmeleri kısaca gözden geçireceğiz.

İlk olarak 1 Şubat 1903 tarihinde Şanghai'da Uluslararası Afyon Komisyonu kurulmuştur. Bu devletlerin uyuşturucu madde kullanımından ileri gelen tehlikeye karşı mücadeleyi koordine etmek için uluslararası ilk girişimleridir. Fransa, Büyük Britanya, Hollanda, Portekiz ve Rusya dahil olmak üzere 12 ülkenin temsil edildiği bu komisyon, afyonun kullanılmasının tedricen ortadan kaldırılmasını sağlayacak tedbirlerin alınmasını tavsiye eden kararlar almıştır (173).

Bundan sonra 23 Ocak 1912 tarihinde La Haye'de imzalanan sözleşme kendi alanına aldığı uyuşturucu maddeleri sıraladıktan bunların imal, ithal, ihraç ve kullanılmalarını önleyici tedbirlerin alınmasını kararlaştırdıktan sonra, bu uyuşturucu maddelerin hukuka aykırı bir şekilde bulundurulmasını cezalandırmaya imza sahibi devletleri çağırmıştır (174).

I. Dünya savaşından sonra 19 Şubat 1925'te Cenevre'de bir sözleşme daha yapılmıştır. Bu sözleşme koka yaprağı, hint keneviri gibi maddeleri de kapsamına aldığı gibi tüm uyuşturu-

(172) GÜNAL, s.32

(173) ERMAN, s.1061; Conseil De L'Europe, **L'importance des stupefiants par rapport a la criminalite,**

Strasbourg 1975, s.21

(174) ERMAN, s.1062

cu maddelerin tıbbi ve bilimsel maksatlar dışında bir amaç ile kullanılmasını yasaklamakta devamlı bir merkezi kontrol komitesi kurmakta, imza eden devletleri bu sözleşmenin uygulanması için

çıkacakları kanun ve tüzüklere aykırı hareketleri cezalandırmakla yükümlü tutmaktaydı.

13 Şubat 1931'de Cenevre'de imzalanan diğer bir sözleşme ile uyuşturucu maddelerin imalini sınırlandırmak ve dağıtımını düzenlemek amaçlanmıştır. Daha çok idari nitelikte hükümleri ihtiva eden bu sözleşme uyuşturucu maddelerin hukuka aykırı bir şekilde elden ele dolaşmasını önlemeye elverişli bütün tedbirleri almak mükellefiyetini taraflara yüklemektedir (175).

26 Haziran 1936'da yine Cenevre'de imzalanan bir sözleşme ile taraflar bu sözleşmede belirtilen uyuşturucu maddelerle ilgili fiilleri ciddi bir şekilde ve özellikle hürriyeti bağlayıcı cezalarla cezalandırmayı, sanıklar aleyhine ceza koşturması yapmayı, sanığın iadesi yolunda gelecek talepleri kabul etmeyi, uyuşturucu maddelerle mücadeleyi koordine edecek bir merkez bürosunu kurmayı, adli müzaheretle bulunmayı taahhüt etmişlerdir.

Bundan başka 19 Kasım 1948'de Paris'te yapılan protokolle sentetik maddelerin, 1953'de New York'ta yapılan protokolde de afyon üretiminin sınırlandırılması yoluna gidilmiştir (176).

Görülüyorki, uyuşturucularla mücadele konusunda Devletler problemi ulusal düzeyde ele almadan önce, anlaşma ve sözleşmeleri onaylayarak uluslararası alanda yasa koymakla işe başlamışlardır. Bu adım alışılmış olmayıp genellikle cereyan edenin tersidir. Uluslararası alandan önce ulusal düzeyde bir problem mevcut olmasına karşın tehlike uluslararası planda daha önce hissedilmiştir(177).

(175) ERMAN, s.1063

(176) ERMAN, s.1062

(177) Blandine FROMENT, "Lesprit des lois", La Revue Autrement, **Lesprit des Drogues**; serie mutations, y.1989, no:106, Paris, s.80

Bu genel açıklamalardan sonra, daha önce yapılan sözleşmeleri yürürlükten kaldıran ve halen yürürlükte olan tek metin halindeki 1961 Tek sözleşmesi ile Psikotrop maddeler alanında yürürlükteki 1971 Viyana sözleşmesini etraflıca ele alacağız. Ayrıca bu alandaki en yeni sözleşme olan 1988 Viyana sözleşmesi ile uyuşturucu madde paralarının aklanmasıyla mücadele ve prekürsör ticaretinin düzenlenmesine ilişkin çabalara genişçe yer vereceğiz.

2- Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi

Yarım yüzyıla yakın süre içinde, uyuşturucu maddelerle mücadele konusunda uluslararası alanda gösterilen çabalar sonucu ortaya çıkmış olan çeşitli sözleşmeler BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından gözden geçirilerek tek metin halinde toplanmıştır. Sözleşme 40 devlet tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye bu sözleşmeye 27 Aralık 1966 tarih ve 812 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile katılmıştır. Bakanlar kurulu 1 Temmuz 1967 tarih ve 6/8440 sayılı kararı uyarınca sözleşme ülkemizde 22 Haziran 1967 tarihinden itibaren yürürlüğü girmiştir (178).

Sözleşmeye taraf olan ülkeler bakımından, esas olan uyuşturucu madde tanımı, bu sözleşmenin öngördüğü tanımlardır (179)

Böylece, uyuşturucu maddelerin, doğal maddelerden başlayarak mamul hale gelinceye kadar geçecek her aşamadaki kimyasal ve sentetik şekilleri, uyuşturucu madde kapsamı içine alınmıştır. 1. maddede yer alan tanımlar arasında kabul edilen uyuşturucu madde tanımı: "Doğal yada sentetikler olsun I ve II numaralı cetvellerde anılan maddeleri ihtiva eder." biçimindedir. Doğal uyuşturucu maddeler yanında sözleşmede geçen deyimler açıklanmıştır. Sentetik olanlar ise son kısımda 4 cetvel halinde gösterilmiştir. Uyuşturucu madde kavramında statik bir anlayıştan uzaklaşmış zaman zaman

(178) KURT, s.13

(179) DÖNMEZER, "İlgili yön", s.2

değişebilecek cetveller halinde gösterilebileceği kabullenilerek, dinamik bir anlayış getirilmiştir. Nitekim çeşitli yıllarda yapılan ilavelere ülkemizde katılmak suretiyle dinamik anlayışın gereği bizim bakımımızdanda yerine getirilmiştir (180).

Bu sözleşmenin yürürlüğe girmesini müteakip önceki uluslararası antlaşmaların yürürlükten kalkacağı 44. maddede açıklanmıştır. Sözleşmede ayrıca uyuşturucu maddelerin ekiminden, imalatına, ticaretine kadar sınırlayıcı hükümler getirilmiş, bu maddenin kaçakçıları ile mücadele, uyuşturucu madde müptelalarının tedavisi öngörülmüştür (181).

Kontrole tabi maddeler, kontrolün uygulama alanında yapılacak değişiklikler sözleşmede belirlenmiştir. Milletlerarası kontrol organları, yine sözleşmede açıklanıp, teşekkülü, görevleri, masraflarına varıncaya kadar hükümler konulmuştur. Sözleşmenin uygulamasını sağlamak için alınacak tedbirlerin, Uyuşturucu Maddeler Uluslararası Kontrol Organı tarafından nasıl alınacağı, raporlar ve organa verilecek bilgilerin yöntemleri hakkında hükümlere de yer verilmiştir (182).

Sözleşmenin 47. maddesinde, sözleşmeye taraf olan devletlerin sözleşmede değişiklik teklifinde bulunabilecekleri, 48. madde de sözleşmenin yorumu ve uygulanmasında taraf devletler arasında anlaşmazlık çıktığında görüşme, soruşturma, arabuluculuk, uzlaşma, hakemlik ve bölgesel teşekküllere başvurma yollarıyla veya yargısal yoldan yahut bizzat seçecekleri başkaca barışsal vasıtalarla çözümlenmek üzere birbirlerine danışacakları, bu yollarla çözülemediği takdirde, Milletlerarası Adalet Divanına havale edileceği açıklanmıştır (183).

(180) GÜNAL, s.41

(181) KURT, s.13

(182) GÜNAL, s.41

Uygulamada görülen bazı noksanlar dolayısıyla 1961 Tek sözleşmesinin 25 Mart 1972 Cenova Protokolü ile değiştirilmesi zorunlu olmuştur. Bu protokolün getirdiği esaslar şöylece özetlenebilir: Sentetik narkotiklerin imali ve haşhaş bitkisinin ekilmesinde tahmin sisteminin (estimate system) uygulanması genişletilecektir. Afyon imali sınırlanacak ve yasadışı ekilen afyon ve esrar bitkileri imha edilecektir.

Protokole göre, protokolün hükümlerini ihlal eden kişilerin kendileride uyuşturucu madde kullanıyorsa, cezalandırılma yerine yada cezalandırılma ile birlikte tedaviye tabi tutulabileceklerdir (184).

3- 1971 Psikotropik Maddelere Dair Sözleşme

Uyuşturucu maddelere dair 1961 Tek sözleşmesine rağmen psikotropik maddelerdeki hızlı gelişim, Birleşmiş Milletler Ekonomik Konseyince bu maddelere ilişkin bir metnin hazırlanarak 21 Şubat 1971'de Viyana'da Psikotropik maddelere dair sözleşmenin aktedilmesini beraberinde getirmiştir. Ancak sözleşme Toga'nında imzalamasıyla yürürlük şartı 40 imza sağlandıktan sonra 16 Ağustos 1976'da yürürlüğe girmiştir. 7 Mart 1981 tarih ve 17272 sayılı resmi gazetede yayınlanan 30.12.1980 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile Türkiye tarafından da onaylanmıştır (185).

(184) DÖNMEZER, "Notlar", s.23

(185) ERMAN, s.1066; Birleşmiş Milletler çerçevesinde hazırlanan bu sözleşmeler dışında, ülkemiz, başta sınır komşularımız olmak üzere uyuşturucu madde kaçakçılık yolları üzerinde bulunan bazı ülkelerle daha sıkı işbirliğine gitme gayretlerine önem vermektedir. Bu çerçevede ülkemizin diğer ülkelerle yaptığı anlaşma ve protokoller için bkz. Durmuş TEZCAN, "Uyuşturucu Madde Kaçakçılığını Önleme Tedbirleri", AÜSBFD, c. XXXVII, y.1982, no:3-4, s.211 vd.

Bu sözleşme, Tek sözleşmesinin kapsamına girmemiş olan ve halk sağlığı için büyük tehlike arzeden maddeleride milletlerarası kontrole tabi tutmak amacını gütmektedir(186).

Sözleşmede psikotropik maddenin tanımı e fıkrasında yapılmıştır: "Tabii veya sentetik I, II, III veya IV nolu tabloda yer alan her türlü tıbbi madde"dir. Buna göre, çeşitli merkezi sinir sistemi uyarıcıları, hallüsinojenler, stümülantlar, trankilizanlar, uyku ilaçlarından bazılarının yasaklanması öngörülmüştür (187).

Sözleşmenin sonunda psikotropik maddeler dört cetvel halinde sıralanmış olup, bu cetvellere yeni maddelerin eklenmesi mümkün görülerek, bu konuda Dünya Sağlık Teşkilatı yetkili kılınmıştır (188).

Ekteki dört cetvelde yer alan maddelerin kullanımı bilimsel ve tıbbi gayelerle sınırlandırılmıştır. Taraflar bu maddeler yönünden tek sözleşmesini değiştiren Cenova protokolünün koyduğu yükümlülüklerle aynen uyacaklardır. Öngörülen cezai tedbirlerde hemen hemen Tek sözleşmede olduğu gibidir (189).

Sözleşmeyi onaylayan ülkelerin sayısı 76'ya ulaşmıştır(190).

D. 1988 Viyana Sözleşmesi

1988 sözleşmesi ise bugün uluslararası mücadelede kabul edilen en son sözleşmedir. Bu sözleşme Viyana'da 25 Kasım 20 Aralık 1988 tarihleri arasındaki "Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi"nce toplanan "Uyuşturucu ve Psikotrop maddeler Kaçakçılığına karşı Sözleşmenin kabulüne dair BM Konferansı" 19 Aralık 1988

(186) Conseil de L'Europe, s.29

(187) GÜNAL, s.42

(188) KURT, s.14

(189) Conseil de L'Europe, s.29

(190) TOGORA, s.673

tarihindeki 8. toplantıda "*Uyuşturucu ve Psikotrop Maddeler Kaçakçılığına karşı BM Sözleşmesi*" ismiyle kabul edildi(191).

Sözleşmenin gerekçesinde şöyle denilmektedir:

Bu sözleşme taraf olan devletler,

İnsanların sağlığını ve refahını ciddi bir biçimde tehdit eden ve bunun yanında toplumun ekonomik, kültürel ve siyasi temellerini etkileyen uyuşturucu ve psikotrop madde kaçakçılığında ve talebinde ve tüm bunların yanında üretiminde meydana gelen büyüme ve artış konusuna büyük ilgi göstererek, uyuşturucu ve psikotrop madde kaçakçılığının çeşitli sosyal gruplara yönelik gittikçe artan saldırılarıyla ve özellikle dünyanın pek çok yerinde çocukların uyuşturucu tüketim pazarlarında kullanılmalarıyla ve uyuşturucu psikotrop madde üretiminin, ticaretinin ve dağıtımının ölçülemez boyutlarda tehlikeyi kapsadığı düşüncesiyle yakından ilgilenerek,

Uyuşturucu kaçakçılığı ve önemli ekonomileri mahveden ve devletlerin güvenliğini, bağımsızlığını tehdit eden diğer ilgili örgüt suç faaliyetleri arasında bağlantı olduğunu ortaya koyarak,

Aynı zamanda, uyuşturucu madde kaçakçılığının bir milletlerarası suç olduğunu ve ortadan kaldırılması için dikkat sarfedilmesi ve öncelik tanınması gerektiğini vurgulayarak,

Uyuşturucu madde kaçakçılığının yüksek kar ve refah sağladığını, bununda hükümet organlarını ortadan kaldırmaya ve yine hükümetleri ekonomik, mali problemler içine sokmaya ve toplum içinde tüm düzeylerde rahatsızlık yaratmaya yönelik olarak çalışan örgütler tarafından kullanıldığını ortaya koyarak,

Kaçakçılık faaliyetlerinden elde edilen karları kendi kriminal faaliyetlerinde kullanan kişileri ortaya çıkararak bu kişilerin bu tür davranmalarındaki temel amacı belirleme-

(191) TOMUŞ, s.63

nin gerekli olduğuna inanarak,

Uyuşturucu ve psikotrop madde alışkanlığı probleminin temel nedenlerini ve bu tür uyuşturucu ve psikotrop maddelere yönelik

talepleri belirlemeyi ve kaçıkçılık faaliyetlerinden elde edilen büyük miktarlardaki karları ortaya koymayı isteyerek,

Uyuşturucu ve psikotrop madde imal etmede kullanılan precursar kimyasal madde ve çözücüler gibi belli maddeleri gözlemlemek için bir takım tedbirlerin gerekli olduğunu ortaya koyarak,

Denizlerde yapılan uyuşturucu madde kaçıkçılığının bastırılmasında milletlerarası işbirliği geliştirilmesi gerektiğini belirterek,

Kaçıkçılık faaliyetlerinin yokedilmesi çalışmalarının bütün devletlerin ortak sorumluluğu olduğunu ve bu hususla ilgili olarak milletlerarası işbirliği çerçevesinde koordineli faaliyetlerde bulunulması gerektiğine inanarak,

Uyuşturucu ve psikotrop maddelerin kontrol edilmesi alanında Birleşmiş Milletlerin yetkili olduğunu bilerek ve bu tür kontrol faaliyetleri ile ilgilenen milletlerarası örgütlerin organizasyon çerçevesinde biraraya toplanması gerektiğine inanarak,

Uyuşturucu ve psikotrop maddeler alanındaki mevcut anlaşmaların ilkelerin klavuzluğunu benimseyerek,

Geniş boyutlardaki kaçıkçılık faaliyetleri ve ortaya çıkardıkları sonuçlarla mücadele edebilmek amacıyla 1961 Uyuşturucu Maddeler Tek Anlaşması ve Uyuşturucu Maddeler Tek Anlaşmasında değişiklik yapan 1972 protokolünde ve 1971 Psikotropik Maddeler Sözleşmesinde yer alan tedbirlerin uygulanması güçlendirilmesine duyulan ihtiyacı tanıyarak,

Aynı zamanda, uyuşturucu madde kaçıkçılığının milletlerarası kriminal faaliyetleri bastırmak için milletlerarası konularda işbirliği için etkili kanuni tedbirlerin güçlendirilmesi ve arttırılmasının önemini vurgulayarak,

Özellikle, problemin çeşitli yönlerini bir bütün olarak düşünerek ve uyuşturucu ve psikotrop maddeler alanında mevcut

anlaşmalarda yer almayan hususlara özel önem vererek uyuş-turucu kaçakçılığına karşı kapsamlı, etkili ve uygulamaya yönelik bir milletlerarası sözleşme yapılması gerektiğine inanarak,

Aşağıdaki hususlarda anlaşmaya varmışlardır (192).

sözleşmede uyuşturucu maddenin tanımı 1. maddenin n fıkrasında yapılmıştır: "Uyuşturucu madde" 1961 tek anlaşmasında ve bu anlaşmada değişiklik yapan 1972 Protokolünde yer alan 1 ve 2 nolu şemalarda yer alan doğal ve sentetik herhangi bir madde anlamına gelmektedir."

Aynı maddenin r fıkrasında ise psikotrop maddenin tanımı yapılmıştır:"Psikotrop madde 1971 Psikotrop maddeler anlaşmasında yer alan doğal yada sentetik herhangi bir madde anlamına gelmektedir.Sözleşmede yenilik olarak devletlerin aşağıdaki paragraflarda yer alan suçların organizasyonu, idaresi veya finanse edilmesinde suç saymalarını öngörülmektedir.

- Malvarlığının a- alt paragrafında belirtilen suçlar (imal, ihraç vs.) sonucu kazanıldığı veya malvarlığının kanunsuz yollarla kazanıldığını gizlemek veya faaliyetlerinin hukuki sonuçlarından kaçınmak amacıyla suç yada suçlara dahil olmuş kişilere yardım etmek amacıyla bu tür suç yada suçlara iştirak sonucu kazanıldığını bilerek bu tür malların transferi veya değişimi (Madde 1/V"i")

- Bu tür malların a- alt paragrafında belirtilen suç yada suçlar sonucu veya bu tür suç yada suçlara iştirak etme sonucu kazanılmış olduğunu bilerek bu malvarlığının kaynağının, yerinin hareketinin yada sahip olmaktan kaynaklanan haklarının gizlenmesi veya değiştirilmesi (M.1/V "ii")

- Malvarlığının a- alt paragrafında belirtilen suç yada suçlar sonucu veya bu tür suç yada suçlara iştirak etme sonucu kazanıldığını bilerek bu malvarlığının kullanılması, üzerinde bulundurulması,

- Uyuşturucu yada psikotrop maddelerin tarımı, üretimi yada imalatında kullanılacağı veya kullanılmakta olduğunu

(192) TOMUŞ, s.83

bilerek tablo 1 ve tablo 2'de yer alan maddelerin, malzemelerin veya techizatın üzerinde bulundurulması,

- Halkı, bu maddede yer alan herhangi bir suçu işlemeye yada uyuşturucu ve psiko trop maddeleri kanunsuz bir biçimde kullanmaya herhangi bir araç vasıtasıyla kışkırtılması yada ikna edilmesi,

- Bu maddeye göre suç teşkil eden herhangi bir olayın düzenlenmesi, gerçekleştirilmesi yada teşebbüs edilmesine iştirak edilmesi,

Sözleşmenin 4. maddesinin b fıkrasında "uygun durumlarda taraf devletler, suçlunun cezalandırılması yerine, özellikle suçlu bir uyuşturucu madde müptelası ise, bu kişinin eğitimi, bakımını, rehabilitasyonunu sağlayacaklardır."

c fıkrasında ise "taraf devletler, ya bir cezalandırma alternatifi olarak yada bu maddenin 2. paragrafında yer alan bir suçun cezalandırılmasına ek olarak suçlunun eğitimi, bakımı ve rehabilitasyonu ile ilgili olarak gerekli tedbirleri alacaklardır."

5. maddede müsadere konusu düzenlenmiştir. Buna göre

1- Bütün taraf devletler, aşağıda belirtilen eşyaların müsadere edilebilmesi için gerekli olan tedbirleri kabul edeceklerdir:

a) 3. maddenin 1. paragrafında belirtilen suçların işlenmesi sonucu elde edilen kazanç veya bu kazanç karşılık gelen malvarlığı

b) 3. maddenin 1. paragrafında belirtilen suçların işlenmesi sırasında kullanılan veya kullanılmaya niyet edilen uyuşturucu ve psiko trop maddelerin malzemelerin veya araç ve gereçlerin.

2- Bütün taraf devletler, daha sonra müsadere edilmek üzere, bu maddenin 1. paragrafında belirtilen kazançların, malvarlığının veya diğer malzemelerin tanımlanması, dondurulması yada elkonulması için kendi yetkililerine yetki verebilecek tedbirleri kabul edeceklerdir.

3- Bu maddede sözü edilen tedbirlerin yerine getirilebilmesi için bütün taraf devletler, mahkemelerine veya diğer yetkili makamlarına banka kayıtlarının, ticari yada mali kayıtların elde edilebilmesi yada bu tür kayıtlara el konulabilmesi için yetki vereceklerdir. Bir taraf

devlet, bankaların gizliliğini öne sürerek bu paragrafta yer alan hükümleri yerine getirmede çekince göstermez (193).

C. Uluslararası Alanda Çağdaş Mücadele

1- Yasama alanında

Uluslararası sözleşmeler ve ardından iç hukuklarda sözleşmelere uygun olarak çıkarılan kanunlarla önce uyuşturucu maddelerin yasadışı trafiğine bağlı suçlar, ardından uyuşturucu maddelerin kullanılması kontrol altına alınmıştır. Şimdi ise yasadışı uyuşturucu maddelerin ticaretinin yanısıra bu ticareti geliştirmeye yarayan faaliyetlerde kontrole tabi tutulmak istenmektedir. Uyuşturucu maddelere karşı mücadelenin güçlendirilmesi arzusu devletleri uyuşturucu madde kaçakçılığının mali sonuçlarını ve uyuşturucu etkisi olmayan ancak uyuşturucu maddeleri imale yarayan maddeleride denetim altına almaya götürüyor. 1980'li yıllarda periferik (*peripheriques*)lere yani uyuşturucu maddelerin trafiğine dolaylı olarak bağlı unsurlara karşı kapsamlı bir mücadele gelişmiştir.

Artık kara para aklama (*blanchiment*)yla mücadele ve prekürsör (*precurseur*) maddelerin ticaretinin düzenlenmesi aracılığıyla perifiklerin denetimi, uyuşturucu madde trafiği ile mücadelede ulusal ve uluslararası çağdaş politikaların belirleyici unsurudur.

Kara para aklama ile mücadele konusunda uluslararası topluluk diğer alanlardan daha fazla kararlı bir rol üstlenmektedir. 1980'den itibaren Avrupa Konseyi daha sonra 1984'te Pompidou Grubu düşüncesini sınır ötesi suçlulukla mücadelenin en önemli unsurları

(193) Sözleşmenin tamamı için bkz. TOMUŞ, s.82 vd.

olarak görülen uyuşturucu madde kaçakçısı para babalarının mallarının araştırılması ve suçluların gelirlerinin müsaderesine yöneltti (194).

Birleşmiş Milletler çerçevesinde onaylanan 20 Aralık 1988 Viyana sözleşmesi ve 12 Aralık 1988 "*suç kaynaklı para ve sermayelerin aklanması için bankacılık sisteminin kullanılmasının önlenmesi*" hakkında Bal prensibinin ilanını uluslararası işbirliğini ve kara para aklamının cezalandırılmasını genelleştirme ve yoğunlaştırma isteğini göstermektedir. Bu metinler 1989 Temmuzunda "*L'Arche*" zirvesinde biraraya gelen sanayileşmiş 7 ülkenin devlet başkanlarının bildirgesiyle güçlendirildi. Bu girişimler *Mali Mücadele Grubu* (Groupe

d'action financier, GAFI)nun oluşturulmasıyla meyvesini verdi. Söz konusu grup tarafından Şubat 1990'da Fransız Maliye ve Ekonomi Bakanlığına sunulan "*sermayelerin blanşimanına karşı mücadele*" raporunda kara para aklamaya karşı mücadeleyi kontrol etmek ve en yükseğe çıkarmak için bir kısım öneriler getirilmiştir. Bu öneriler İsviçre (İsviçre ceza yasasında değişiklik yapan ve kara para aklama ile mali işlemler alanında dikkat göstermede kusuru cezalandıran iki yeni madde -305bis ve 305ter- madde getiren 23 Mart 1990 kanunu) veya İtalya (İtalyan ceza kanununun 648bis suç fiilinden kaynaklanan parayı aklama -maddesini değiştiren ve 648ter- kaynağı yasadışı olan menfaat, mal ve para kullanma- maddesini getiren 19 Mart 1990 tarih ve 55 SK) gibi bir çok Avrupa ülkelerinin mevzuatlarınca benimsenmiştir.

Fransa Avrupa makamlarının kaygılarını paylaşarak bir "para aklama" suçu oluşturmuştur. 31 Aralık 1987, 87-1157 sayılı kanunla eklenen Kamu Sağlığı Kanununun 627. maddesinin 3. bendi iki farklı hareketi; her türlü hileli vasıtayla

(194) Pompidou Grubunun girişimleriyle bu konuda hazırlanan bir sözleşme Avrupa Konseyi çerçevesinde 8 Kasım 1990'da imzaya açılmıştır. bu sözleşme için bkz. Conseil de l'Europe Rapport explicatif de la Convention relative au blanchiment, au depistage, a la saisie et a la Confiscation des produit du crime, Strasbourg 1991

uyuşturucu madde trafiğine bağlı suçun failinin mallarının yada zenginliklerinin aklanmasını kolaylaştırma ve uyuşturucu maddeye bağlı suçun kazançlarının her türlü yatırım, değiştirilme yada gizlenmesi işlemlerine bilerek yardım etme fiillerini cezalandırmaktadır. Bu suçlardan ilki, gizli mali hareketler (mesela sahte faturaların temlikinde uzmanlaşmış "taksi şirketler")le sermayenin geçişine yöneliktir. İkincisi ise yasal mali hareketler (özellikle finans kuruluşları) ile yasa dışı sermayelerin geçişi ile ilgilidir. 23 Aralık 1988'de 1149 sayılı kanun uyuşturucu madde trafiği kazançlarını aklamaya yönelik uluslararası finans hareketlerini cezalandırmak amacıyla gümrükler kanununun 415. maddesini değiştirerek bu yapıya bir taş daha eklemiştir (195).

Prekürsör maddelerin düzenlenmeside aynı uluslararası işbirliği politikasının sonucudur. Viyana sözleşmesinin 12. maddesinde düzenlenmiş prekürsörler yasadışı uyuşturucuların ve psikotropaların üretimi için sıkça kullanılan maddelerdir. Prekürsör olarak anılan satışları serbest bazı maddeler eroin gibi uyuşturucu maddelerin imali için zorunludur. Güdülen amaç, bu maddelerin ticaretini kontrol altına almak suretiyle psikotrop ve uyuşturucu maddelerin imalini daha zor hale getirmek ve böylece sözkonusu maddelerin cezalandırılmasının etkinliğini güçlendirmektir. Bunda prekürsörler hakkında mevzuatın paranteral (*parenterale*) şırıngaların satışının kontrolü yada kara para aklamayla mücadele gibi periferik kavramına bağlanması mecburiyeti kendini göstermektedir. Prekürsör ticaretini sınırlama hareketi, Avrupa ülkeleri ve AET'yi bu maddelerin ihracını ve satımını denetlemek amacıyla düzenlemeler yapmaya teşvik eden Uyuşturucu Maddeler Kontrol Organının önceliklerinden birisini oluşturmaktadır. Bu perspektif içinde Belçika uyuşturucu maddelerin sentezi için kullanılabilen bir kısım maddelerin satış ve ihracını düzenlemektedir (196).

(195) BISIOU, s.283, 284

(196) BISIOU, s.285

2- Polisiye alanda

Uyuşturucu madde kaçakçılarının cezalandırılmasındaki etkinlik kaygısı, polisiye alana özel polis güçleri yada suçların araştırılmasında veya ortaya çıkarılmasında uzmanlaşmış polis güçlerinin oluşturulması şeklinde yansımıştı (Ülkemizdeki Narkotik Şube gibi).

Artık polisleri ve kaçakçıları karşı karşıya getiren savaşın odak noktası uyuşturucu paralarının aklanmasında yatmaktadır. Doğal olarak uyuşturucu ticareti nakit olarak ve ufak değerde kağıt paralarla yapılmaktadır. Satışlar çok fazla olduğu için kaçakçılar çok büyük miktarlardaki kağıt paraları (5,10,20 dolarlık küpürler halinde milyonlarca dolar) piyasaya sürmenin teknik zorluğu ile karşı karşıya bulunmaktadırlar. Bunun için üç zincirleme ticaret yolu mümkündür: Tüketim malları satın alımı (sınırlı bir pazardır), yasadışı kazançların yabancı hesaplara ihracı ve tutarların yerel finans kuruluşlarında kasa çeklerine dönüştürülmesi. Herkes uyuşturucu meblağlarının kaynağı üzerinde titiz olmayan bankalara karşı hükümetlerin büyük bir hoşgörüsünün egemen olduğunun kabulünde hemfikirdir(197). GAFİ uzmanlarına göre Avrupa ve Amerika'da her yıl aklanana narko dolarların tutarı 85 milyar doları bulmaktadır (198).

Uyuşturucu maddelere karşı mücadelede görev alan polisler bundan böyle, sermayelerin bir yerden diğerine 24 saatten kısa sürede gittiği bir alanda, ağır mali suçlulukta da uzmanlaşmak zorundadırlar. Bazı hükümetler mevzuatlarını bu yeni duruma uyarlamışlardır. ABD, İngiltere ve bir ölçüde de Fransada çıkarılan kanunlar polislere yeni araştırma vasıtaları vermekte ve bankaların kabul ettikleri meblağların kaynağı üzerindeki her türlü ihmallerini yasaklamaktadır. İnterpole gelince finans sisteminin bilgilerini analiz ve koordine edecek uzman bir frup (suç faaliyetlerinden gelen meblağlar, fonds provenant d'ativites criminelles, FOPAC) oluşturmuştur.

(197) GUILLEDOUX, s.112

(198) **L'evement du Jeudi**, du 29 Juillet au 4 Aout 1993, no. 456, s.34

Bu yeni strateji meyvelerini vermeye başlamaktadır. İlk kez olarak 1988 Ekiminde, Amerikan, İngiliz ve Fransız gümrük ve polis birimleri bir kısım narko dolarların aklanmasında bir finans kuruluşunu (Kredi ve Ticaret Bankası, La Banque de Credit et de Commerce) nun sorumluluğunu göstermeyi başardılar. Doksan kişinin karıştığı olayda üçü de Fransız şubesinin yöneticileri olmak üzere 40 kişi tutuklanmıştır. 1988 Kasımında Amerikan birimleri İsviçre'nin en önemli üç bankasına yatırılmış bir milyar doların üzerinde ikinci bir aklama işini ortaya çıkarmıştır (199).

Son yıllarda DEA (*Amerikan Uyuşturucu Maddelerle Mücadele Dairesi*)nin uyuşturucu paralarının aklanmasına karşı operasyonlarını arttırmasına ve bazen ortaya çıkarılan muazzam miktarlara rağmen bir Fopac yetkilisi aklama olaylarının muhtemelen ancak %5'inin açığa çıkarılabildiğini söylemektedir (200).

(199) GUILLEDEOUX, s.112

(200) **L'evenement du Jeudi**, No: 456, s.35

A. Hukukun Uyuşturucu Maddelere İlgisinin Nedeni

1- Genel olarak

Kriminoloji yönünden üzerinde durulması gerekli olan ilk mesele hukukun uyuşturucu maddelerle neden ilgilendiğinin tesbitidir. (201).

Gerçekten alkol, tütün ve benzerleri gibi bağımlılık yapıcı (tutku yaratıcı) maddelerin kullanılması karşısında tepki göstermeyen hatta bu maddelerin imalini kendi tekeli altına alan devletin, belkide sözü geöen maddelerden daha az zararlı olan bir kısım uyuşturucu ve bağımlılık yapıcı maddelerin kullanılmasını ağır cezai müeyyidelerle karşılamış bulunması her şeyden önce bir hukuk siyaseti sorunun öözömlenmesi gereğini ortaya koyar (202).

Dönmezer; kanun koyucunun, hukuk düzeninin uyuşturucu maddelere ilgisinin nedenini, sözü geöen maddelerin, kullanan kişi ve toplum bakımından yarattığı büyük zarar tehlikesine bağlamaktadır (203).

(201) YENİSEY, s.171

(202) DÖNMEZER, "hukuk ve uyuşturucu" s.458: LARGUIER, alkolü suçluluğun en kesin faktörlerinden biri olarak belirtmekte ve Fransa'dan şu örnekleri vermektedir: Alkolik baba tarafından *öocuklara kötü muamele* (öocuklara işkence yapanların %95'i alkoliktir.) *taksirli adam öldürme* (üç kazadan biri alkolden ileri gelmektedir), *aileyi terk* (dörtte üç), *şiddet* (kişilere karşı cürümlerin %60'ı), *yangınlar*, *cinsel suçlar* (umumi adaba karşı suçların %60'ı). Tütünün ise kandaki oksijen bileşiminin değişimi olayının görüş keskinliğini azaltmasından dolayı *bazı trafik kazalarındaki rolü* hariö kriminojen etkisi yoktur. Ancak kanserojen bir faktördür ve Fransa'da tütüne bağlı yılda 20.000 ölüm olayı meydana gelmektedir. Dünya tütün tüketimi daha iyi kullanılabilir muazzam miktarlar (gelişme yolundaki ökelere yapılan yardımlardan daha fazla) tutmaktadır. Jean LARGUIER, **Criminoloji et science penitentiaire**, 3.b., Dalloz, Paris 1976, s.30-32. ÖZEN'de Alkolün cürüm işlemeye sevkedici (kriminojen) etkisinin uyuşturucu maddelerden daha fazla olduğu belirtmektedir. Bkz. ÖZEN, UMS, s. 130. Gelişmiş batı ölkelerinde alkolizm ve alkol suistimalinin en fazla parasal zarara neden olan sağlık sorunu olduğu belirtilmektedir. Bkz. KAYAALP s.4-28, LABROUSSE, Fransıada tüm yasadışı uyuşturuculardan ölenlerin toplamının yılda 1000'i bulmazken, Alkolün yılda 30-40 bin kişinin sigaranın ise yılda yaklaşık 70.000 kişinin ölümüne yol açtığını belirtmektedir. Bkz. LABROUSSE, s. 37

(203) DÖNMEZER, "Hukuk ve Uyuşturucu", s.435

Bilindiği gibi ceza hukukunun bir hareketi suç sayarak cezalandırması için ölçü, hareketin ağır derecede zarar vermesi veya büyük bir zarar tehlikesi taşımasıdır.

Uyuşturucu maddelerin ve aynı şekilde etki yapan sentetik madde ve ilaçların toplum için tehlikeleri şöylece özetlenebilir:

a) Uyuşturucu madde ve ilaçların abartılmış biçimde kullanılmasından doğan ölüm tehlikesi

b) Uyuşturucu madde kullanımının sebep olduğu hayat stili; topluma karşı ilgisizlik, üretici olmaktan çıkma, hayatta herhangi bir emel ve özlemin kalmaması gibi

c) Oluşan hayat stili nedeni ile toplum yada sosyal gruplar dışına atılmak

d) Maddelerin kullanılması dolayısıyla işlenmek zorunda kalınan diğer suçlar.

Hemen açıklamak gerekirken, bu tehlikeler, kullanılan maddelerin niteliğine, tüketim biçimine, kullanan kimsenin kişiliğine ve nihayet maddenin kullanılması hususundaki milli ve bölgesel özelliklere göre değişir (204).

Uyuşturucu maddelerin ve iptilasının asıl önemli yönü meydana getirdiği sosyal sonuçlardır. Gerçekten uyuşturucu bağımlısı uyuşturucu maddeyi temin için organize suçlu gruplarıyla daimi temas haline geçmeye mecbur kalır. Maddeyi kullanan toplum tarafından suçlu, ahlaksız bir kişi olarak etiketlenmek suretiyle tecrid edilir. Dolayısıyla uyuşturucu madde kullananlar toplum içinde ayrı bir dile sahip, kendi hayat düzenine uyan kişilerden oluşan tali bir grup halini alırlar. Konvansiyonel toplumdaki dışarıya çıkarılmış, o topluma ve onun bütün yapı unsurlarına düşman tali gruplar böylece oluşur. Bu sebeple belirli ekonomik seviyede bulunan ve uyuşturucu maddeleri, karaborsadan, rahatlıkla temin edebilen toksikomanlar toplumsal yönden büyük bir problem teşkil etmemektedirler (205).

(204) DÖNMEZER, "Hukuk ve Uyuşturucu", s.468

(205) DÖNMEZER, "Hukuk ve Uyuşturucu", s.470

2- Toplumun uyuşturucu maddeye karşı değer yargısı

Aslında uyuşturucu maddelerin kanun dışı kullanımı bakımından ceza hukukunun müdahalesi, içinde fiillerin işlendiği toplumun bu eylemlere karşı gösterdiği tepkilere, tutum ve davranışlara bağlıdır (206).

Uyuşturucu madde ve alışkanlığı konusunda toplumun durumu değişik özellikler gösterebilmektedir. Toplumların, genellikle doğal uyuşturucu maddelerin kullanımına, önceleri hoşgörü ile yaklaştıkları; XX. yüzyıl başlarına kadar, pek çok ülkede, Amerika'da, Ortadoğuda cezalandırma yoluna gidilmediği görülebilmektedir. (207).

Buna karşılık, bir yandan bu maddenin hemen bağımlılık oluşturması ve insan sağlığını ağır şekilde tehdit etmesi ve diğer yandanda ağır bir ceza politikası ile karşılaşması Türk toplumunda hoşgörülü bir değer yargısı meydana getirmemiştir. Uyuşturucu madde özellikle esrar ve afyon, asırlardır kullanılagelmekte olmalarına rağmen, toplumumuz tarafından kabul edilmemiştir. Toplum davranışı bu maddeyi, kültürel geleneklerimizin bir parçası olarak kabul etmemektedir. Toplum uyuşturucu maddeyi reddederken bunun tehlikeli olduğunu ve buna karşı toplumu korumak gerektiğini kabul etmektedir (208).

Toplumun uyuşturucu madde kullanımı karşısındaki tutumu, engelleyici bir rol oynamaktadır (209). Bir toplumda madde kolay elde edilebilir ve kullanımında toplumda yada toplumun belli gruplarında aşırı bir hoşgörü, hatta beğeni ile karşılanırsa, o maddeyi kullananların sayısında bir artış olması doğaldır. Ancak maddenin toplumca yasaklanması, kullanımının hoşgörülmemeside kullanımı engellemede, tek başına yeterince önleyici neden olamaz (210).

(206) DÖNMEZER, "Hukuk ve Uyuşturucu", s.470

(207) AKÇASU, Sempozyum tartışmaları İÜHF, y.1982, Atatürk'e Armağan, s.1084

(208) DÖNMEZER, "İlgili yön", s.4

(209) BAYRAKTAR, s.50

(210) Günsel KAKTAGEL, "Uyuşturucu ve tutku yapıcı maddeler kullanımının sosyal-psikolojik dinamikleri", İÜHF, y.1981-1982, c.XLV-XLVIII, s.1035

Saptanacak bir suç siyasetinde, bu siyasetin uygulanacağı ülkenin değer yargılarını doğru olarak belirlemek gerekecektir. Bu değer yargıları, aynı zamanda siyasetin bir parçasını da oluşturacaktır. Toplum, sahip olduğu değerler, inançlar

doğrultusunda, bireyleri kendisi ile bütünleştirebildiği takdirde, kişilerle toplum uyumlu olabildiği takdirde uyuşturucu madde kullanımına eğilim giderek azalacaktır.

Köknel ve Özüğurlu "ilaç bağımlılığı" ile "sosyal değer yargıları" arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Bu amaçla 160 tıp ve edebiyat fakültesi öğrencisi üzerinde anket araştırması yapılarak, "ilaç (uyuşturucu) bağımlılığı"na verdikleri "sosyal değer" ile, sosyal kurumlar, gelenek görenek hakkındaki düşünceleri kıyaslanmıştır. Aileye, okula, gelenek ve göreneğe olumlu yaklaşım gösterenlerin "ilaç bağımlılığı"nı "kötü", "kişinin yıkımı", "irade zayıflığı" olarak değerlendirdikleri; bu kuruluşlara olumsuz yaklaşım gösterenlerin ise "toplum baskısı", "normal" vb. değerler verdikleri bulunmuştur. Bu sonuçlar, uyuşturucu madde kullanımında, temel sosyal yapılardan gelen değerlerin oynadığı önemli rolü göstermektedir (211).

Bu açıdan, uyuşturucu madde ile mücadelede, toplumda oluşmuş değer yargılarının bilinmesi büyük önem taşımaktadır. Uyuşturucu maddelere, kullanımına, alışkanlığına karşı hoşgörüsüz toplumun, aile kültür, eğitim kurumları ile güçlendirilmesi gerekmektedir. Hoşgörüsüz değer yargılarının kendiliklerinden sürüp gitmesi uyuşturucu madde kullanımına karşı etkin bir mücadeleyi zayıflatacaktır (212).

(211) KÖKNEL, "Sorunları", s.229

(212) BAYRAKTAR, s.51; Nitekim Fransa'da yapılan bir araştırmaya göre genç toksikomanların yarıya yakınının anne-babası ayrı yaşamaktadır. Dörtte biri ise anne yada babadan birisinin vefat ettiği bir ailedendir. Bkz. CAHOREAU-TİSON, s.236, İsviçre'de yapılan bir araştırma da uyuşturucu madde kullanan gençlerin %60'ının aile birliği yıkılmış ailelerden geldiğini ortaya çıkarmış ve bu sonuç diğer araştırmalarla da pekiştirilmiştir. Bkz. YÜCEL, **Kriminoloji**, s.114

Genelde uyuşturucu kullanımına hoşgörülü davranan Avrupa ülkelerinde de sosyal müeyyidenin kanun koyucular üzerinde etkisini hissettirdiği görülmektedir.

İtalya'da Padeaue'de "cesur analar" grubu adı altında örgütlenen kadınlar kendi çocuklarını adli makamlara: hbar etmek suretiyle, onları uyuşturucudan kurtarmaya çalışmaktadır.

Fransa'da Nis ve Marsilya'nın bazı mahallelerinde uyuşturucu trafiğine karşı mücadele veren özel milisler ortaya çıkmıştır.

Uyuşturucu kullanımı konusunda cezalandırıcı hiçbir geleneğe sahip olmayan Hollanda'da kontrollü bir yasallaştırma politikasının izlenmesi güçleşmektedir. Sınır kenti Arnhem sakinlerin tepkisi bu güçlülüğü ortaya koydu. Ülkelerinde görmedikleri hoşgörüden yararlanmaya gelen Alman toksikoman grupların kente doluşması kovma (kapı dışarı etme) tepkisine yolaçtı. Bu şehirde uyuşturuculara karşı yabancı düşmanı bir duygu doğmaya başladı. Uyuşturucu maddeler üzerine uzman olan Cristian Nils Robert:"Bu bir grubun bir maddeyle bir tutulması ve bu maddenin kapı dışarı edilmesi yoluyla bir grubunda kovulması olayıdır" demektedir (213).

Sivil toplumdan doğan aynı statüko isteminin bir uyuşturucu talebinde yolaçtığı gözlenmektedir. Fransa'da 1989 yılında yayınlanan bir raporda bazı yasal ilaçların uyuşturucu bağımlıları arasında kullanılması üzerinde ısrarla durulmaktadır. Fransa'da trankilizanların aşırı tüketimi sözkonusudur. Beş uzmandan oluşan bir grup araştırmacı bu olayı ortaya koymuştur. Bu araştırmacılar, doktorların, hastaların baskısı altında trankilizanları sıkça reçetelere yazdıklarını ve mesela "le temesta"nın aspirinden daha fazla tüketildiğine dikkat çekmektedirler(214).

(213) BISIÖU, s.295

(214) BISIÖU, s.296

B. Ceza Hukukunun Müdahalesine İlişkin Teorik Tartışmalar

Devletlerin çeşitli yönlerden, uyuşturucu maddeler konusunda yaptığı müdahalenin yararlı olmaktan öte zararlı sonuçlara yol açtığı ve bundan vazgeçilmesi gerektiğini ileri sürenler vardır.

Avrupa ve Amerika'da uyuşturucu maddeler alanında yasaklama karşıtı "*anti-prohibitionniste*" akımın (hareketin) yeniden ortaya çıktığı görülmektedir (215).

Uyuşturucu maddelerin suç olmaktan çıkarılmasını savunanlar arasında bulunan Ottawa Üniversitesi Profesörlerinden Beauchesne bazı araştırmalara da yer vererek şu görüşleri savunmaktadır:

"Uyuşturucu maddeler hakkındaki kanunlar ve uygulamaları üzerine eğilen değişik ülkelerin araştırma komisyonları ve çok sayıda araştırmacı aynı sonuca varmaktadır; zamanımızda uyuşturucu maddeler hakkındaki kanunlar, bizzat uyuşturucu maddelerden daha fazla suça yol açmaktadır. (Bertrand, 1986).

Hulsman (216) ve Ransbeek (1983) uyuşturucu

(215) Bu konudaki gelişmelere kısaca temas edersek;

1. Avrupa'da, birkaç yıl önce, özellikle bazı İngiliz, İsviçreli ve Hollandalıların etrafında toplandıkları, "*uyuşturucular hakkında ceza politikalarının normalleştirilmesi için Avrupa hareketi*" oluşmuştur. Bu hareket BM'in ajans ve organlarınca hazırlanan uluslararası politikaları etkilemeye çaba göstermektedir.

2. Gene Avrupa'da, İtalyan Radikal Partisinin himayesinde "*Yasaklama karşıtı radikal işbirliği*" (La coordination radical antiprohibitionniste, CO.R.A) hareketi doğmuştur. Bu hareket, Ekim 1988'de Brüksel'de çoğu Avrupa'dan olmak üzere ABD, Kanada ve Avustralya'dan kırk kadar araştırmacı, politik kişilik ve eylem adamının bir araya geldiği yasaklama karşıtlığı üzerine uluslararası bir konferans düzenlenmiştir.

3. ABD'de ilk konferansını 1987'de Londra'da ve ikincisini Ekim 1988'de Washington'da düzenleyen *uyuşturucu maddeler politikası vakfı* ortaya çıkmıştır. Bkz. Marie Andree BERTRAND, "Resurgence du mouvement anti Prohibitionniste", *Criminolojie*, c.XXII, y.1989, no:1, s.121, 122.

(216) Louk Hulsman Rotterdam Üniversitesinde profesördür ve dekriminalizasyon (suç olmaktan çıkarma) taraftarıdır. Hollanda'daki fiili dekriminalizasyonu arfuman olarak ileri sürmekte ve uyuşturucu madde piyasasının idari tedbirlerle kontrol edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bkz. TOGORA, s. 672

maddelerden ileri gelebilen iki tip problemi ayırt etmektedirler: Tamamen uyuşturucu kullanımına, insanların bu maddelerle kurduğu ve bazen sonuçları kişilerin çevreleri üzerinde olumsuz etkilere yol açan kişisel dinamiklere bağlı primer problemler ve uyuşturucu maddelerin yasal politikasına özellikle uyuşturucu maddelerin yasaklanmasına bağlı sekonder problemler. Primer problemleri bir kenara bırakıp tayini nisbeten kolay olan sekonder problemleri ele alırsak, karşılaşacağımız ilk gerçek, bazı uyuşturucu maddelerin yasaklanması Kanada'da bu maddeleri kullananların sayılarının azalmasını sağlamamıştır. Özellikle gençler arasında merak saiki uyuşturucu maddeleri denemeye yol açan bir faktör olduğundan, bu maddelerin illegal niteliği çoklarını denemeye tahrik eden, kimilerini de uyuşturucu kullanmaya özendiren bir etken olmaktadır. Bu durum eroin içinde geçerlidir. (de Jong, 1983)

Yasadışı uyuşturucu madde kullanımı, kullananları yasal müeyyide tehdidi nedeniyle marjinalleştirmektedir. Bir yanda yasadışı uyuşturucu maddeleri kullananlar öte yanda bunları kullanmayanlar (Laptande, 1974). Bu marjinalleşme uyuşturucu maddelerin tüketimine bağlı problemlerin ortaya çıktığı hallerde müdahaleyi zorlaştırmaktadır. Zira eğitim kurumları ve kullanana yardım ve destek sağlayacak anne baba ve arkadaşlar bile duvarın öbür yanındadır. Bu marjinalizasyon gerektiği anda psiko-sosyal yardım imkanlarını azaltan bir güvensizlik oluşturmaktadır.

Alkolün yasaklanması sırasında olduğu gibi yasaklanan maddelerin yasadışı bir pazarı gelişmiştir. Karaborsada fiyatlar ve kalite kontrol edilememektedir. Bazı risklere, talebe, aracılara, uyuşturucu trafiğindeki oyunun kurallarına bağlı olarak polisler ve gardiyanlar arasında bile rüşvet ve şiddet görülebilmektedir. Bu şiddet ve rüşvet sebebiyle kısır bir döngü ortaya çıkmaktadır. Bazıları kaçakçılar için riskleri artıran, fiyatları yükselten, kar imkanlarını ve şiddet ve rüşveti artıran kanunların güçlendirilmesi yolunu salık veriyor. Ancak bu döngü bazı kaçakçıların tutuklanması ile kırılmaz. (Glurie 1983, Mc. Nicoll,

1984, Rico 1986). Kaçakçıların tutuklamalar ve müeyyidelerden çok az etkilendiklerini gözlemek için Kanada sert uyuşturucular bürosunun istatistiklerine bir göz atmak yeterlidir. Tutuklananların %85'i gençlerden oluşmaktadır. Yine tutuklananların %80'i uyuşturucu bulundurmaktan dolaydır. Esrardan dolayı tutuklananların oranı %93'tür. Binlerce gencin suçlu yapılması (Kanada'da yılda 26.000'den fazla) sadece avukatlar, polis ve ceza sistemi vs.ce faydasızca heder edilen zaman ve astronomik maliyete yolaçmakla kalmıyor, suçlu gençleri stigmatize de ediyor (217).

Yale Üniversitesinden Prof. Karel Reiss, ABD'de ceza tadbirlerinin artmasının sadece uyuşturucu maddelerin fiyatlarının artmasına yaradığını, bununda bağımlı olan ve çok az çaresi olan tüketicileri maddeyi sağlamak amacıyla trafiğe sürüklediğini belirtiyor. Aynı yazar ABD'de eroin fiyatlarında %10luk bir artışın suçluluk oranında %1'lik bir yükselmeye yolaçtığının kanıtlandığını söylemektedir(218).

"Ölüm ve şiddet olayları, suçluluk, rüşvet, cezalandırma, faydasız maliyetler, ceza adaleti sistemince heder edilen zaman... İşte günümüzde uyuşturucu maddeler hakkındaki politikaya bağlı sekonder problemler. Bu politikanın birçok sosyal problem yarattığı da ortadadır. Farklı araştırma komisyonları da bunu kabul etmiştir. Ancak yine de bütün uyuşturucu maddeleri yasallaştırma isteği pek az kimse tarafından yüksek sesle seslendirilmiştir. En fazla taraftar bulan istek yumuşak uyuşturucu maddelerin suç sayılmamasıdır" (219).

İleri sürülen tüm bu düşünceler hem batı ülkelerinde hem de ülkemizde gerek kamuoyunun gerekse kanun koyucunun sempatisini kazanmış değildir. Strasburg'ta da 25 -28 Kasım

(217) BEAUCHESNE, s.68-69

(218) TOGORA, s.672

(219) BEAUCHESNE, s.70, Türk Doktrininde de yasaklayıcı politikaların eleştirisi için bkz. AKÇASU, s.112

1974 tarihleri arasında düzenlenen ve ülkemizi Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer'in temsil ettiği kriminolojik araştırmalar enstitüleri müdürlerinin "*uyuşturucu maddelerin suçluluk bakımından önemi*" konulu ikinci konferansında Kreuzer aşağıdaki gerekçelerle uyuşturucu madde kullanımının serbestleştirilmesine karşı çıkmıştır.

1. Uyuşturucu kullanmak bulaşıcıdır. Genç kullananlar genellikle arkadaşlarını davet ederek onlara uyuşturucu madde satmaktadırlar. Bu şekilde toksikomani yayılmaktadır.

2. Kolayca elde edilebilen uyuşturucu maddeler, aynı zamanda daha sık olarak tüketilmektedir.

3. Federal Almanya'da 1971 yılında 5.000 öğrenci arasında yapılan bir ankete göre öğrencilerin %46'sı esrarın yasaklanması lehinde görüş belirtirken 1973'te bu yasak lehinde olanların oranı %66 olmuştur. Böylece esrar dalgasının düşüşe geçtiğini görmekteyiz. Bu olumlu değişimi tersine döndürebilecek serbestleştirme tedbirlerini almak için şu an uygun olmayacaktır. Kreuzer devamla; "Hollanda gibi bazı ülkeler esrarı fiilen serbest hale getirmiştir. Sonuç ise başka ülkelere toksikomanlar bu uyuşturucuyu sağlamak için Amsterdam'a gitmektedir," demektedir (220).

Dönmezer'de şu gerekçelerle serbestleştirmenin aleyhinde olduğunu belirtmektedir: "Uyuşturucu maddelerden esrar gibi yumuşak olanların kullanılmasının suç olmaktan çıkarılması gerektiğini, bunun toplumsal yönden yararlı olacağını öngörenler, genellikle uyuşturucu maddelerin kullanımı ile suç arasında bir ilişki bulunmadığını isbata çalışmışlardır. Ancak uyuşturucu madde kullanmanın, bu husustaki en zararlı kriminolojik etkisi bizatihi uyuşturucu madde kullanmaya teşvik edici epidemiyolojik tesiridir" (221).

Esrarın esasen bireysel ve sosyal problemleri olan gençler arasında yaygın hale geldiğini söylemekte belki müm-

(220) Conseil de l'Europe, s.69, 70

(221) DÖNMEZER, "Sosyo politik", s.1035

kündür. Gerçekten esrar genç kişinin kişiliğinin derininde bulunan problemlerini bertaraf etmek üzere başvurduğu bir tür araç olarak kullanılabilir. Yani esrar çok kere zevk için değil ve fakat esasen etkisi altında bulunan ızdırapların yokedilmesi için kullanılmaktadır. Fakat durumun her zaman böyle olmadığı ve sırf zevk almak veya tecessüs sebebiyle binlerce

gencinde esrara alıştığını söylemek aynı suretle mümkündür. Kriminolojide kabul edilmiş bir gerçektir ki, zevk almak için girişilen suç faaliyetlerini önlemek yönünden ceza caydırıcı ve korkutucu etki yapar. Bu nedenle biz esrarın suç halinden çıkarılması, dekriminalize edilmesi yönündeki fikirlere katılmıyoruz. Bu fikirlerin toplum içinde yaygınlaştırılmasının bir çok çocuk ve gencin Amerika'da ve bazı batı ülkelerinde örnekleri görüldüğü üzere uyuşturucu maddelere tutulmalarını tahrik edici etki yapacağına inanıyoruz (222).

Kanaatimizce uyuşturucu maddelerin serbestleştirilmesi ve piyasanın sadece idari tedbirlerle kontrolü yönündeki fikirlere katılmak mümkün değildir. Devletin fertlerin sağlık ve hayatlarını ve toplumu tehdit eden zararlı maddelere karşı kayıtsız kalması düşünülemez. Sadece idari tedbirlerle, en etkili sosyal kontrol araçlarından biri olan ceza hukukuna başvurmadan uyuşturucu zehirlere karşı fertlerin ve toplumun himayesi etkin biçimde sağlanamaz. Sigara ve alkole bugün için hoşgörüyle yaklaşılması diğer uyuşturucuların serbestleştirilmesi için haklı ve ciddi bir gerekçe teşkil edemez. Yürürlükteki yasaklayıcı politikaların yolaçtığı olumsuz sonuçları ve ortaya çıkardığı sorunları yadsınamakla birlikte, ceza kanunlarının bizzat uyuşturucu maddelerden daha fazla zarara yada suça yolaçtığı görüşünü abartılı bulmaktayız. Cezai normların ortaya çıkardığı sorunların pan-zehiri olarak serbestleştirmeyi görmek, uyuşturucu zehirlerin

(222) DÖNMEZER, "Notlar", s.47

zararlarını gözardı etmek olur. Serbestleştirme uyuşturucu maddelerin daha kolay elde edilmesine dolayısıyla daha çok kullanılmasına yolaçacaktır. Bundan doğacak zarar tehlikesi de basit ve geçiştirilecek gibi değildir.

Kullanmaya ve özellikle esrar gibi yumuşak uyuşturucuların kullanılmasına gelince, cezai norm caydırıcı ve önleyici etkisi nedeniyle uyuşturucu kullanımını kısıtlayacağından muhafaza edilmelidir. Ancak kullanan için hürriyeti bağlayıcı ceza yarardan çok

zarar getirebileceğinden toplumun elinde bulunduracağı tedbirler (sosya-ekonomik, ihtiyari ve zorunlu tedavi vs.) çeşitlendirilmelidir. Ceza yargılamasında kullanılanın tedavisi ve topluma kazandırılması amacına yönelik olarak yapılandırılmalıdır.

C. Uyuşturucu Maddelerin Kullanılması ve Suçluluk

1- Genel olarak

Uyuşturucu maddelerin kriminojen (suça yöneltme) etkileri üzerinde pek çok incelemeler yapılmış ve çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bunların herbirinde araştırmacıların kişisel eğilimleri, çalışma disiplinleri yanında, çalışma koşullarının da etkisi vardır. Gerek bu gerekse sorunun kendinden gelen karmaşıklığı nedeniyle bazen çelişkili görüşler de görülebilmektedir (223).

Dönmezer'de uyuşturucu maddelerin kriminojen etkileri konusunda söylenenler ve yazılanlar ile bilimsel araştırmaların sonuçlarının birbirini esasta tutmadığını belirtmektedir (224).

Öte yandan Amerika'da son 10 yıl içinde yapılan araştırmalar uyuşturucu maddelerin kullanılması ile diğer suçlar arasında ku-rulması istenilen bağlantının abartılı olduğunu ortaya koymuştur (225).

(223) Abdülkadir ÖZBEK, **Adli Psikiyatri** Ankara 1980, s.58

(224) DÖNMEZER, **Kriminoloji** s.394

(225) YENİSEY, s.173

Taft'a göre konunun üç yönü; suça dayalı yasadışı ticaret, satınalma suçu ve para elde etmek amacıyla işlenen diğer suçlar, burada kriminolojik yönü oluşturmakta olup bunlar uyuşturucu maddeler tarafından yaratılan suçlar olmaktan çok, kanunun yarattığı suçlar olarak gözükmetedir(226).

Özbek, uyuşturucu madde ve suçluluk ilişkisi konusunda şu düşüncelerin genellikle kabul edilebileceğini belirtmektedir.

- Bağımlılık yapan bazı maddeler, normal dediğimiz insanları bile, belli koşullar içinde, bunları almadıkları zamandan daha kolay suça yöneltebilirler (trafik kazalarında olduğu gibi).

- Bazı kişilik yapısı ve bedensel değişmelerde, kişi bağımlılık yapan maddeleri kullandığı zaman, kullanmadığı zamandan daha çok suça yöneltebilir.

Sözü edilen maddelerin etkileri gözönüne alınarak, kişiyi suça itmeleri üç yolla olabilir:

- Alındıkları anda çeşitli derecede kişinin fizyolojik ve ruhsal dengesini bozarak

- Uzun süre ve fazla oranda alma sonucu, başta merkez sinir sistemi olmak üzere, çeşitli organlarda yıkıntı, fizik işlevlerde, kişilik yapısında bozulma yaparak

- Yukarıdaki iki etkinin devamı yoluyla kişinin sosyal düzeyini, durumunu bozarak (227).

Özellikle kendilerini suça götürecek olan bio-psişik özelliklere sahip bulunan kişiler sözkonusu oldukları takdirde uyuşturucu maddelerin gerçek ve ağır bir suçluluk doğurduğu söylenebilir (228).

Dönmezer'de; "Aslında uyuşturucu maddeler kullanımı ile suçluluk arasındaki ilişki karmaşık ve geniş ölçüde olmak üzere kullananın esasen anti sosyal bir karektere sahip bu-

(226) **Uyuşturucu maddeler mevzuunda Kollokyum**, İstanbul 1957, s.8

(227) ÖZBEK, s.58-59

(228) Uğur ALACAKAPTAN, **Sarhoşluk halinde işlenen suçlarda cezai mesuliyet**, Ankara 1961, s.25

lunup bulunmadığını belirlemeye dayalı bir problem niteliğindedir: Anti-sosyal bir karakter taşımayan kişiler, itiyatları sebebi ile, genellikle ayrıca suç işlememektedirler.

Meğer ki maddeyi temin için suç işlemek veya suçlularla ilişki kurmak mecburiyetinde kalsınlar. Buna karşılık anti sosyal karaktere sahip olanlar suç işlemek hususunda cesaret bulmak için bile uyuşturucu maddelere başvurabilirler" demektedir (229).

Kaydedelimki, uyuşturucu maddeler etrafında, bunların imali, satışı ve kullanılması dolayısıyla büyük bir suç faaliyeti olduğu gibi bu maddelerin kullanılması diğer bir kısım suçların işlenmesinde de doğrudan doğruya veya dolayısıyla faktör olabilmekte, bu maddeler, çevresi bütün dünya olan geniş bir kanun dışı, ahlaka aykırı, örgütlenmiş ticaret doğurmakta ve bu faaliyeti idare edenler başarılı olabilmek için diğer her türlü suçları işletmek hususunda en küçük bir tereddütte göstermemektedirler (230).

(229) DÖNMEZER, "Sosyo politik yaklaşım", s.1037

(230) DÖNMEZER, "Hukuk ve uyuşturucu", s.466

2- Bazı uyuşturucu madde çeşitleri ve suçluluk

Belirli bir toksik maddenin özellikle belirli bir suça yönelttiğine ait inandırıcı destekler bulunmamaktadır. Bazı ayrıcalıklar bir tarafa bırakılırsa uyuşturucu madde müptelalarında görülen suçların çeşitleri de olmayanlarınkine benzer. Bir farklı, iptila derecesinde alışkanlık gösterenler herşeyleri pahasına istedikleri maddeyi almak için, daha çok hırsızlığa, sahteciliğe (belge sahteciliği, recete sahteciliği gibi) başvururlar. Kolb bu konuyu şöyle formüllendirir: "Suçlular müptela olabilirler, fakat her müptela sırf maddenin etkisiyle müptela olmaz"(231).

Bu başlık altında bazı uyuşturucu maddelerin kullanımında sıkça rastlanan ve diğerlerinden ayrılan suç şekillerini ele alacağız. Seçtiğimiz bu maddeler yaygın olarak kullanılmalarının yanısıra suçlulukla ilişkileri yönünden daha fazla araştırmaya konu olmuşlardır.

a- Afyon ve türevleri

Bu maddeler yalnız olarak kullanıldıkları zaman saldırganlık niteliğindeki suçlara yöneltmezler. Çünkü etki özelliği itibariyle daha çok sakinleştirici ve geçici olarak rahatlık, gevşeklik vericidirler. Ancak kişi çok işkence verici yoksunluk arazlarından kurtulmak için hırsızlık ve uyuşturucu maddeleri yasaklayan kanunları çiğnemeye yönelir (232). Bir eroinman günde bir veya bir kaç defa eroin alma ihtiyacı duyar. Bu nedenle de günlük uğraşlarının başında ihtiyaç duyduğu eroini sağlamak gelir. Çünkü eroin oldukça pahalıdır. (1 gr. için asgari 600-800 Fransız fransı doz içinse 100 FF. ödemek zorundadır.) Ancak toksikomanın genellikle fazla parası yoktur. Varsa bile bu fazla devam etmeyecek, er yada geç eroin kullanımını günü gününe finanse edecek vasıtaları bulma gereksinimiyle karşı karşıya kalacaktır. Elde bulunan bir kaç esyayı sattıktan ve ana babasına ait bir kaç çeki tahrif ettikten sonra daha kazançlı, düzenli bir suç niteliğinde bir etkinlik bulması

(231) ÖZBEK, s.59

(232) ÖZBEK, s.59

gerekecektir (233). Bir eroininin yılda 10 kişinin bağımlılığına sebep olduğu ve her dört eroinmandan birinin satıcı olduğu bilinmektedir(234).

Özbek, bazen bir psikoz derecesinde olabilen yoksunluk sendromu sırasında çok nadir olarak öldürme ve yaralama görülebileceğini de belirtmektedir (235).

b- Esrar ve benzerleri

Bunlar, afyon ve türevlerinin aksine içildiği zaman çoğu kez uyarıcı ve kamçılayıcı, insan irade ve frenlerini zayıflatıcı etki yaparlar. Bu nedenle, kişilik yapısı suç ve anti sosyal davranışlar göstermeye müsait olanlarda esrarın akut etkisi ile birden ortaya çıkan şiddetli hareketleri, yaralama hatta öldürme görülebilir. Kural olmamakla birlikte yine esrar etkisi altında şizofreniye benzer psikoz veya gizli bir şizofreniyi açığa çıkararak suça yöneltici etki yapılabilir (236).

Esrar alan kişi zaman ve mesafe kavramının bozulması nedeniyle trafik ve iş kazalarına sebep olabilir (237).

c- Kokain ve benzerleri

Uyarıcı ve kuvvet ve kudret arttırıcı etki gösteren ve ayrıca moral yıkıntı yaratan bu maddelerin bağımlılığında bazen "paranoid hallüsinatuar" tipte ağır bir akıl hastalığı tablosu görülebilir ve bunun etkisi altında suçlar işlenebilir (238).

Erem: "Kokainmanların işledikleri suçların başında özellikle doktor reçeteleri üzerinde sahtekarlık gelmektedir. Irza geçme, sarkıntılık suçlarına sık sık rastlanır. Kadın kokainmanlarda zina, alenen hayasızca bazı hareketler ko-kainden doğan bir tür teşhircilik görülür" demektedir (239).

(233) TRAUTMANN, s.39

(234) LARGUIER, s.31

(235) ÖZBEK, s.59

(236) ÖZBEK, s.59

(237) ERASLAN (Çvr.), s.58

(238) ÖZBEK, s.60

(239) Faruk EREM, **Adalet Psikolojisi**, Ankara 1987, s.189

İKİNCİ BÖLÜM

UYUŞTURUCU MADDELER SORUNUNUN CEZA HUKUKU YÖNÜ

I. AVRUPA ÜLKELERİNİN MEVZUATLARININ MUKAYESELİ İNCELENMESİ

Karşılaştırmalı incelememizde uluslararası örgütler kısmında değindiğimiz ve ülkemizde üyesi bulunduğu Pompidou Grubu üyesi ülkelerin mevzuatlarını esas alacağız. Pompidou Grubunun faaliyetleri çerçevesinde, üye ülkelerin uyuşturucu madde suçlarına ilişkin ceza mevzuatları üzerinde, 1989 yılında bir araştırma ekibine 60 sayfalık bir rapor hazırlattırılmıştır. Bu bölüm büyük ölçüde, sözkonusu rapora dayanarak, Clarisse Cervolla tarafından hazırlanan ve RSCDPC'nin 1990/3 üncü sayısında yayınlanan "*uyuşturucu maddelerin trafiğine ve kullanımına karşı mücadele konusunda Pompidou Grubu üyesi ülkelerin ceza mevzuatlarının mukayeseli incelenmesi*" konulu makalesine dayanmaktadır (240). Bunun dışında başka kaynaklardan yaptığımız alıntılar dipnot düşülmek suretiyle verilmiştir. İncelenen mevzuatlar genel olarak 70'li yada 80'li yıllarda yürürlüğü konulmuş veya ağırlaştırma yönünde reforma tabi tutulmuştur. Malta hariç tüm Pompidou Grubu üyeleri 1961 Tek sözleşmesini onaylamışlardır. (1990 yılı itibariyle) Avusturya, Belçika, Lüksemburg, İrlanda, Malta ve İsviçre henüz 1971 Psikotropik maddeler sözleşmesini imzalamamışlardır.

(240) Clarisse CERVELLO, "Analyse comparee des legislations penales des pays membres du groupe Pomdou en matier de lutte contre l'usage et le trafic de stupefiants", **RSCDPC**, 1990, no:3, s.538-547. Ayrıca UNSDRI'nin 1988 yılında yayınlanan geniş kapsamlı araştırmasına dayanan Avrupa ülkeleri mevzuatında uyuşturucu maddelerle ilgili ceza hükümlerinin incelenmesi için bkz. Abdullah DİNÇKOL, "Avrupa Ülkeleri Mevzuatında Uyuşturucu Maddelerle İlgili Ceza Hükümleri" **ARGUMENTUM**, c.1, y.1991, s.9, s.125 vd.

Sözkonusu 19 ülkenin suç politikalarında, uyum gösteren noktaların yanısıra önemli farklılıklarda mevcuttur.

A- Uyum Gösteren Suç Politikaları: Suçlar

Yasaklanmış uyuşturucu maddelerin gerek kullanımı olsun gerekse trafiği, Avrupa mevzuatları suçların yaratılmasında çok sayıda ortak noktalar içermektedir.

1. Kullanmanın suç sayılmasında uzlaşma

a- Uyuşturucu madde kullanmayı cezalandıran ülkeler

aa- Basit kullanma

Fransa (Kamu Sağlığı K.nun 628 m. 31 Aralık 1970 k.), Finlandiya (21 Ocak 1972 T.li 41 sk.nun 2.m.), Lüksemburg (19 Şubat 1972 k. 7.m.), İsveç (8 Mart 1968 k.nu değiştiren 19 Mart 1988 T.li k.nun 1/6 m.), İsviçre (Mart 1974 T.li k. CW 1,19-a m.), Türkiye (TCK 404/2 m.).

bb- Sadece bazı hallerde kullanma

Yunanistan: Sadece uyuşturucu bağımlısı (toksikoman) olmayanlar için (1 Aralık 1970 tarihli kanunun 7.m.), Belçika: Sadece kollektif kullanma (9 Haziran 1975 tarihli kanunun 3.m.), İngiltere: Sadece afyon için (27 Mayıs 1971 tarihli kanunun 9.m.).

b- Kullanma amacıyla bulundurmaya cezalandıran ülkeler

Malta (1986'da 8 sayılı kanunla değiştirilen 1 Eylül 1939 tarihli yasanın 22.m.), İrlanda (16 Mayıs 1977 tarihli kanunun 3.m.), Hollanda (23 Haziran 1976 tarihli kanunun 2/1-c m. sert uyuşturucular, 3-c m. esrar), İngiltere (1971 kanununun 5. maddesi), Lüksemburg (1977 kanununun 7.m.), Portekiz (13 Aralık 1983 tarihli kanunun 36.m.)

Kullanmayı ve kullanma amacıyla bulundurmaya suç saymayan ülkeler "yasaklanmış uyuşturucu madde bulundurma"nın önlenmesi endirekt yoluyla kullanmayı cezalandırabilmektedirler.

İspanya (25 Haziran 1983 tarihli ceza yasasının 344.m.) yalnız ticaret amacıyla bulundurmaya suç sayarak kullanmaya yasal olarak izin vermektedir (241).

Bununla beraber, kullanmanın suç sayılması nerdeyse genel bir prensip olmakla birlikte, maddelere, niteliklerine ve miktarlarına bakılarak, Hollanda'da (kanunun uygulanmasına ilişkin idari direktifler) ve Danimarka'da (1969 yılında başsavcının idari sirküleri) adli tatbikat tarafından yada kanunda düzenlenen hafifletici nedenlerle (İtalyan ceza kanununu az yada tedavi kullanımı için gerekli bir miktar ise uyuşturucu bulundurma ve temin etmeye izin vermektedir. "1975 tarihli 685 sayılı kanunun 80 m.") çok rölatif hale getirilmiştir. Portekiz hafif para cezasına çarptırdığı "tesadüfi kullanan" (1983 tarihli kanunun 36.m.)a karşı hoşgörülüdür ve tekrarlamamaya söz veren 21 yaşından küçük kullananı (m.38) cezadan muaf tutmaktadır.

2. Trafiğin cezalandırılmasında uzlaşma (242)

a- Asıl suçlar

Kontrol tabii maddelerin ekim, üretim, imal, transformasyon, dağıtım, ihraç, ithal, arz, satış, satınalma, tedarik, nakil vs.i sözkonusudur.

Asıl suçlar işleniş şartlarına göre ağırlaştırıcı yada hafifletici nedenlere bağlanabilir.

aa- Hafifletici nedenler

Uyuşturucu maddenin miktarına bağlı hafifletici nedenler.

(241) Ancak 4 Ağustos 1970'de değişikliğe uğrayan 1931 tarihli bir kanun toplum için bir tehlike teşkil eden kişileri bazı uzmanlaşmış sağlık kuruluşlarına koymayı öngörmektedir. Fakat bu kuruluşlar hiç kurulmamış ve bazen bu kişiler emniyet tedbiri olarak cezaevine konmuştur. 1983 kanununun getirdiği legalleştirmeyi yumuşatan bu kanun uyuşturucu bağımlılarına da uygulanmıştır. Bkz. BISIÖU, s.289

(242) "Trafik" kelimesinin Türkçe karşılığı kaçakçılık, ticaret ve suistimaldir. Türk doktrininde uyuşturucu madde suçları, kullanma ve temin (Bazı müellifler tedarik demektir) olarak iki grupta incelendiği gibi Avrupa'da da kullanma suçları (*Les infractions d'usage*) dışındaki uyuşturucu madde suçları, trafik suçları (*Les infractions de trafic*) başlığı altında ele almaktadır. Biz bu bölümde trafik kelimesini kullanmayı tercih ettik.

Sadece Avusturya (18 Eylül 1951 tarihli kanunun 16.maddesi), Fransa (17 Ocak 1986 kanunu. Kamu Sağlığı Kanununun 627/2. m.) ve Portekiz'in (1983 tarihli kanunun 24.m.) mevzuatları ufak miktar trafik "için cezaları hafifleterek, ayaksatıcıları, torbacılar (Dealers) tarafından işlenen, yakın ufak trafiğe özel bir muamele yapmaktadır.

Hollanda'da adli uygulama, Savcılar Kurulunun direktiflerine göre, "esrarın yakından tedariki" konusunda koğuşturma yapmamaya müsade ediyor.

Bununla beraber, ufak satıcıların çoğunun aynı zamanda uyuşturucu bağımlısı olduğuda tartışma götürmez. Demekki, birçok mevzuatta, tedavi, hafifletici nedenler veya suçları bağımlılıkları ile ilişkili ise cezanın kaldırılması konularında bu sonrakiler için öngörülen tedbirler onlarada uygulanabilir.

Avrupa metinlerinde bir boşluk teşkil eden kanunlarda ufak satıcı kavramının gözönüne alınmaması durumunun muhtemelen, kısmen tatbikat tarafından doldurulmuş olduğu anlaşılmaktadır.

Diğer hafifletici veya ortadan kaldırıcı (muafiyet) nedenler.

Suç faillerine ilişkin araştırmaları kolaylaştırarak suçların ortaya çıkarılmasına yardım veya ihbar sözkonusudur: Fransa (Kamu Sağlığı kanununun 627/5.m, 1987 kanunu), Lüksemburg (1973 kanunu 31.m.), Portekiz (1983 kanunu 31/2.m.), Türkiye (TCK'nun 405.m.), Malta (tehlikeli uyuşturucu maddeler hakkında kanunun 29.m.), Almanya (31 Temmuz 1981 tarihli kanunun 31.m.), Belçika (1975 kanunu 6.m.).

Bazı ülkeler ihmal (dikkatsizlik)le işlenen suçlara daha hoşgörüyü bakmaktadır. İsveç (uyuşturucu maddeler hakkında ceza kanunu 19/3.m.), İsviçre (uyuşturucu maddeler hakkında federal kanun 3/a m.), Portekiz (1983 kanunu 32.m.), Almanya (1981 kanunu 29/4.m.).

Kişisel kullanma amacıyla işlenen trafik suçlarının cezaları duruma göre hafifletilmekte yada ortadan kaldırılmaktadır: Almanya (1981 kanunu 29/11-4.m.), Avusturya (narkotikler hakkında kanunun 17/1.m.), İtalya (1975 kanunu 80.m.), Yunanistan (1970 tarihli 743 sayılı kanunun 7.m.), Danimarka (1969 Başsavcılık sirküleri), Malta (Kanunun 26. m.), Hollanda (Afyon ve diğer uyuşturucu maddeler hakkında dayanak kanunun 10/5.m.).

Nihayet Yunanistan trafik suçlarının bir toksikoman (uyuşturucu bağımlısı) tarafından işlenmesini genel bir hafifletici neden saymaktadır. (1970 kanunu 14.m.).

bb- Ağırlaştırıcı nedenler

Bunlar çoğu hallerde, suç failinin niteliği (doktorlar, sağlık görevlileri, teşekkül hali, profesyonel olma, sabıkalılar), trafik suçlarında kullanılanların nitelikleri (küçükler, toksikomanlar vs.) veya suçtan doğan zarara bağlı olmaya (sürekli zarar, ölüm, fazla sayıda kişinin sağlığına zarar verme, yada tahlikeli bedensel zararlar) göre gösterilmişlerdir.

Ağırlaştırıcı nedenler öngörmeyen, Malta, İngiltere, İrlanda ve Hollanda kendilerinin yasa metinlerinde asıl (temel) suçlar için çok ağır müeyyideler düzenlemektedirler.

b- Trafikle bağlantılı suçlar

Bunlar, çoğunlukla modern yaşamdan kaynaklanan gereksinimleri karşılamak amacıyla zamanla meydana getirilmişlerdir.

Yardım, değişik sahtecilikler, bazı meslek sahipleri, doktorlar ve başkaları tarafından işlenmeye ilişkin suçların dışında şunlar işaret edilmeye değer: Halkı uyuşturucu kullanmaya teşvik, yasak maddelerin tedarik vasıtalarını ifşa veya reklam; Fransa'da (Kamu Sağlığı kanununun 630.m.), Almanya'da (Kanunun 29/10.m.), İsviçre'de (Kanunun 19.m.), Hollanda'da (Kanunun 36.m.), Lüksemburg (Kanunun 8/d.m.).

Nihayet, son yıllarda, uyuşturucu kaçakçılarının suçlarının etkinliklerinden yararlanabilmek için, zorunlu olarak yasal ticari ilişkilerin içine yeniden sokmak zorunda oldukları nakit varlığın fazlalığı karşısında bazı ülkeler uyuşturucu trafiğinden sağlanan karları suç sayarak kaçakçıların işini zorlaştırmayı tasarlamışlardır. Narko-dolar (uyuşturucudan elde edilen paralar)ların "aklama"sı - Fransızca blanchiment- denilen suçlar ağır şekilde cezalandırılmıştır: Fransa (Kamu Sağlığı kanununun 627.m. al. 3,31 Aralık 1981 kanunu ve gümrükler kanunu 415.m.)da maksimum 10 yıl hapis, İngiltere'de (uyuşturucu madde trafiği suçları hakkında 1986 tarihli kanunun 24.m.) maksimum 14 yıl hapis, Norveç'te (kanunun 162/a maddesi, 10 Haziran

1988 reformu) ağır durumlarda 21 yıl hapis, Danimarka'da (ceza kanununun 191/a maddesi, 28 Nisan 1982 kanunu) 6 yıl hapis (243).

Uluslararası kolaylıkların suç etkinliklerini geniş olarak kolaylaştırdığı bu alanda uyumlaştırma ihtiyacının zorunlu olduğu görüldüğü gibi kuşkusuz, diğer yasa koyucuların takip etmek zorunda oldukları bir örnek mevcuttur.

Suçlar aynı kriterlere tabi olsada, hakimlere tanınan cezai müeyyide olanakları çok farklıdır.

II. Farklı Suç Politikaları: Müeyyideler

Pompidou Grubu mevzuatlarının incelenmesi farklılıkların başlıca iki nokta üzerinde toplandığını göstermektedir.

- İlk, müeyyidenin belirlenmesinde "sert" olarak adlandırılan maddelerle genel olarak, "yumuşak" olarak adlandırılan, daha az zararlı sayılan maddeler arasında ayırım,

- Daha sonra kullanma ve trafik suçları için öngörülen cezaların miktar ve niteliği.

(243) Alman Ceza Kanununa 1992 yılında yeni bir suç tipi eklenmiştir. Bu da kara paranın aklanmasına ilişkin 261. maddedir. Bkz. GROPP, s.1

1. Sert ve yumuşak uyuşturucu maddeler ayrımı

Bu konuda iki karşıt ekol bulunmaktadır: Birincisi en azından fertleri ve giderekte toplumu büyük bir tehlikeyle karşı karşıya bıraktığı görülen bu maddelerin yasaklanmasına nisbi bir toleransın hakim olması gerektiğini tüm mücadele vasıtalarının daha ziyade çok tehlikeli uyuşturucu maddelere ilişkin suçların cezalandırılmasında ve araştırılmasında kullanılmasını düşünenlerdir.

İkinci akım, tam tersine, yumuşak uyuşturucuların özellikle esrar ve türevlerinin kullanımının daha tehlikeli uyuşturucu maddelerin bağımlılığına açılan bir kapı olduğu kanısındadır. Bu anlayış, kanunda gösterilen tüm uyuşturucu madde suçlarını benzer cezai muameleye tabi tutmayı beraberinde getirmektedir.

1961 TEK sözleşmesi ikinci anlayışı benimseyerek esrarı 1 ve 4 tablolarında, afyon, eroin ve kokainle aynı başlık altında sınıflandırmakta, bazı maddeleri özel biçimde ayırmamaktadır.

Oysa, bu araştırma aynı konuda Avrupa mevzuatlarında farklılıkların bulunduğunu göstermektedir. Grubun dokuz üyesi daha zararlı olduğu kabul edilen suçları daha sert cezalandırmaktadır. Hollanda esrar türevi maddelere ilişkin olanlarla kabul edilemez bir risk taşıyan maddelere ilişkin suçları farklı şekilde cezalandırmaktadır (244).

İngiltere maddenin zararlılığına göre 3 tablo halinde bir sınıflandırma yapmaktadır:

Tablo A: Kötüye kullanma durumunda en tehlikeli olanlar;

Tablo B: Afyonlu uyuşturucular ve esrarın türevlerine ilaveten 6 stimülant amfetamin;

(244) Afyon hakkındaki Hollanda kanunu eroin, kokain, LSD, amfetaminler ve XTC'yi kamu sağlığı için kabul edilemez bir risk taşıyan maddeler olarak saymaktadır. Cannabis türevi olarak haşış ve Mariuhana sayılmıştır. Bkz. Hans BEVERS, "La police et l'Europe", RSCDPC, y.1992, no:4, s.722

Tablo C: Viyana sözleşmesinin öngördüğü diğer amfetaminler; Türkiye 4 uyuşturucu maddenin trafiğini daha ağır cezalandırmaktadır. (Eroin, kokain, morfin ve baz morfin)

Norveç uyuşturucu "stupefiante" maddelerden kaynaklanan suçları Viyana sözleşmesindeki uyuşturucu maddelerden daha ağır şekilde cezalandırıyor.

Portekiz 4 tablo getiriyor: 1 ve 4 tablolar fazla zararlı maddeleri 2 ve 4 tablolar ise afyon kaynaklı preparatlar, barbitürükler ve "anxiolytique" leri kapsamaktadır.

İrlanda esrarla ilgili suçlara daha yumuşak davranmaktadır.

İtalya kontrole tabi uyuşturucu maddeleri dört tablo halinde sınıflamakta ve 1 ve 3 tablolardaki bağımlılık oluşturan maddeleri tedavisel kullanıma ilişkin maddelerden daha sert cezalandırmaktadır.

İspanya esrarı sert uyuşturucu maddelerden ayırmaktadır.

Diğer mevzuatlar (Avusturya, Almanya, Belçika, Danimarka, Fransa, İsviçre, Lüksemburg, Malta ve Yunanistan) hepsini eşit tarzda cezalandırdıkları uyuşturucu maddeler arasında hiç bir ayırım gözetmemektedir.

Bununla birlikte, İsviçre'de adli uygulamada, esrar kullanmada ilk suç takibata konu olmayabilmektedir. Danimarka'da özel olarak ağır bir tehlike gösteren maddelerle ilgili kanuna esrar da dahil olmakla birlikte başsavcının bir sirküleri bu maddenin yakın trafiğine ve bulundurulmasına özel olarak yumuşak bir muamele getirmiştir.

2- Cezaların miktar ve nitelikleri

Gerek kullanma ve gerekse trafik suçları alanında Avrupa Kanunlarında öngörülen müeyyideler son derece aykırılık göstermektedir.

a- Kullanmanın cezai müeyyideleri

Kimi ülkeler uyuşturucu alışkanlığı problematiğini (sorunsallık) çözmek için salt cezalandırıcı yaptırımın yeterli olamayacağını ve bunun birde tedavi yaptırımını içermesi gerektiğinin bilincindedirler.

aa- Cezalandırıcı yaptırım

Toksikomanların hapsedilmesi ilkesi özellikle doktorlar tarafından çok eleştirilmesine rağmen Avrupa mevzuatlarının büyük bir kısmı uyuşturucu madde kullanmaya bağlı suçları, ekseriya para cezası ile birlikte hapisle cezalandırmaktadır (245).

Bu cezanın eşeli (echelle) çok geniştir. Çünkü süre İrlanda'da 7 ve İngiltere'de 14 yıla ulaşabilmektedir. Oysa İsviçre sadece azami 3 ay hafif hapis (kabahat), Lüksemburg 3, Türkiye son değişiklikten sonra 2, Finlandiya 2, Fransa ve Hollanda 1'er yıl hapis cezası öngörmektedir (246).

(245) Cenevre'de Adli Tıp Enstitüsünde yardımcı doktor olan doktor G. Eichenberg Cenevre'deki St. Antoine hapishanesindeki uyuşturucu kullanan hastalar konusunda 1972'den 1975'e kadar yaptığı gözlemlerin sonucunda şunları kaydediyor: "İki yıl boyunca sürdürülen deneyin sonunda, hapishanenin uyuşturucu kullanana hiçbir somut tedavi etkisi olmadığı ve bu kategori hastalar için hapis ortamı ile tedavi ortamı arasında bir çelişkinin olduğu sonucuna vardık. Zappelli, s.276

(246) Hollanda'da mevzuat (afyon hakkında 1976 kanunu) uyuşturucu madde tüketimin yasaklamakta ancak toksik niteliğine göre bir ayırım yapmaktadır. 30 gramdan az esrar kullanma veya bulundurma azami 500 florin hafif para cezası veya azami 1 ay hapisle cezalandırmaktadır. Diğer kullanan ya da bulundurma varsayımları için ceza 500 florin para cezası ve/veya 1 yıl hapistir. Bkz. BISIÖU, s.289

Yalnız İsveç (1988'den beri) ve Malta kullanmayı ve kullanma amacıyla bulundurmayı hafif para cezasına çarptırmaktadır. Cezayı hafifletici ve ortadan kaldırııcı nedenler mümkündür. Mesela, ilk defa suç işleme, miktarın azlığı ve tüketilen maddenin niteliği (esrar gibi). Yunanistan bağımlılığını, sorumluluğunu ortadan kaldıran bir faktör olarak değerlendirerek toksikoman kullanıcıyı cezadan muaf tutan tek ülkedir. Oldukça genelleşmiş olan bu yumuşak tedbirler, kullanmanın cezalandırmasının cezalandırmaya yönelik olmaktan çok önlemeye yönelik bir politika olduğunu ve toksikoman suçluyu kurtarmaya yarayan bir rejimden yararlandırmanın gerektiğini göstermektedir. Kanunlarda yer alan tıbbi tedavi tedbirlerini yürürlüğe koyan devletlerin izledikleri amaç da budur.

bb- Tedavisel karşılık

İkame veya cezai müeyyidelerle birlikte ortaklaşa olarak tedavi tedbirleri sorunu hakkında, Avrupa ülkeleri çok bölünmüştür.

Bu türden hiç bir hüküm öngörmeyen ülkeler mevcuttur: Belçika, Hollanda, Almanya, İngiltere, Norveç, Danimarka, Finlandiya ve İsveç sözkonusudur.

Fransa (Kamu Sağlığı kanununun 628/1.m. al.3), Portekiz (1983 kanununun 37.m.), İtalya (1985 kanununun 95.m.), İsviçre (Kanunun 19/a-3 m.) ve Lüksemburg gibi bazı ülkeler iradi (gönüllü) tedavi imkanları öngörmüşlerdir. Kullanana tedaviden önce işlenmiş kullanma suçlarının daha sonra koğuşturulmasından kurtulma imkanı veren parasız, anonim ve gönüllü tedavi tedbirleri sözkonusudur.

Kimi ülkeler adli zorlanmaya dayalı (mecburi) tedavi sistemleri düzenlemişlerdir: Portekiz (kanunun 37 m.), Lüksemburg (kanunun 24.m.) Yunanistan (kanunun 14/2.m.) İtalya (Kanunun 96.m), İrlanda (16 Mayıs 1977 kanununun 28.m.), İsveç (Toksikomanların ve alkoliklerin tedavisi hakkında 17 Aralık 1981 kanunu), Türkiye (TCK 404/4), Malta (kanunun 22/2-b) sadece içme

suçları için ve hatta suçun işlenmesinden önce hakim tarafından verilen bazı emniyet tedbirleri -bakım tedavisi, tıbbi bir merkeze yerleştirme-öngören İspanya (28 Aralık 1978'de değişikliğe uğramış, 4 Ağustos 1970 tarihli tehlikelilik ve sosyal rehabilitasyon hakkında kanun 2/7 m.). Nihayet idari karar üzerine mecburi bir tedavi Avusturya mevzuatınca öngörülmüştür. (kanunun 8.m.).

Tedavi sadece suçlunun cezai koğuşturmadan kurtulmasına imkan vermek amacıyla teşvik unsuru olabilir. Bu imkan Fransız (Kamu Sağlığı kanununun 628/1 m. al.2) ve Alman (1981 kanununun 37.m.) kanunlarında öngörülmüştür.

Mecburi veya gönüllü, sonuna kadar gözlenen bu tedavi tedbirleri, bazı şartlar altında cezaların olası ortadan kaldırılmalarına, hükmün tefhiminin yada icrasının ertelenmesine olanak verir (247).

Tedavi görme ve bir hapis cezasının kaldırılması yada cezanın hafifletilmesi seçeneğine sahip uyuşturucu bağımlısının tedaviyi iyileşmeye kadar sürdürmeye teşvik edilmiş olacağı umulmaktadır.

Yasanın uyuşturucu bağımlılarına (toksikomanlara) kontrollü bir metadon dağıtımına izin verdiği Hollanda'nın tercihinide belirtmek gerekir. Bu ilgililerin arzulamadığı bir "desintoxication" -zehirden arıtma- dan ibaret olsada, az çok sağlık durumunu gözlemeye ve uyuşturucu madde aramaya bağlı suçlardan kaçınmaya imkan vermektedir. Kullanma suçlarının koğuşturulmasında kurumsallaştırılmış aşırı bir hoşgörüyeye eklenen bu metod, kuşkusuz, dışarıda oldukça eleştirilmiştir.

2- Trafiğin cezai müeyyideleri

a- Cezaların niteliği

Birkaç ülke asıl trafiği sadece para cezasıyla cezalandırıyor (Almanya, Danimarka, Finlandiya). Ancak tüm kanunlar tarafından öngörülen başlıca cezanın hapis olduğu açıktır.

(247) Almanya koğuşturmayı askıya alma ve toksikomanı uzmanlaşmış bir kurumda desintoxication tedavisi sürdürmeye zorlayabilmesini öngörmektedir. Bkz. BISIÖU, s.290

Ağırlaştırıcı nedenlerin varlığı hallerinde ağır hapis cezası verilebilir (Belçika, Türkiye, Finlandiya). Belçika ve Lüksemburg bazı suçları kürek cezasına çarptırıyor. Nihayet ağırlaştırılmış bir trafik suçunu ölüm cezasıyla cezalandıran tek ülke olan Türkiye 21.11.1990 tarihli ve 3679 sayılı kanun değişikliği ile bunu müebbet ağır hapis cezasına çevirmiştir.

Bu temel cezalar, ister tali (zorunlu olarak tefhim edilmiş) ister ek -tamamlayıcı- (ihtiyari), miktarı suçun failine ve işlenmesi şartlarına göre, son sınıra varan veya hakimlerin ihtiyarına bırakılan bir para cezasını içerir (Almanya, İrlanda, İsveç, Norveç).

Ek cezalar olarak, kullanılan araçların ve elde edilen kazançların müsaderesi çok sayıda kanunda yürürlüktedir (Avusturya, Danimarka, İrlanda, Lüksemburg, Norveç, Hollanda hariç). Aynı zamanda, duruma göre müesseselerin geçici yada daimi olarak kapatılması ve mesleki yasaklamalar mevcuttur (Yunanistan, İtalya, Portekiz, Malta, Fransa, Belçika, İspanya).

Nihayet hakimler Yunanistan, Portekiz ve İtalya'da ikametgahta göz altına alma ve Almanya'da polis gözetimi altına alma tedbirlerini kullanmaktadır.

Fransa yabancıların geçici veya daimi olarak sınır dışı edilmelerine olanak vermektedir.

Uyuşturucu madde trafiği suçu mahkumunun tüm mallarını bu yasa dışı faaliyetten elde edilmiş olarak kabul etmek ve zapt ve müsaderelerine izin vermek şeklindeki yasa koyucunun yeni bir eğilimine işaret etmek gerekir: İngiltere'de (uyuşturucu madde trafiği suçları hakkında 1986 kanunu), Malta'da (1986 tarihli 8 sayılı kanunla değişik kanun 22/A m.), Fransa (Kamu Sağlığı kanununun 626.m., 17 Ocak 1986 kanunu al.3). Bazı eleştirilere göre

bu durum masumluk karinesinin ve cezaların şahsiliğinin (aileye zarar verdiğiinden) ihlalidir.

bb- Cezaların miktarı

Mevzuatlar bu meselede çok bölünmüştür. Hapis cezaları için echelle asgari 3 ay (Belçika)dan 4 yıla (İtalya) varabilir. Bazı ülkeler (İrlanda, Norveç) asgari had öngörmemektedir.

Azami had Danimarka ve Finlandiya'da 2 yıl, ancak İrlanda ve İngiltere'de müebbettir.

Ağırlaştırıcı nedenlerin varlığı halinde, hapis süresi Fransa'da azami 40 yıla (tekerrür), Yunanistan'da müebbede (teşekkül) varabilir. İtalya sadece asgari (20 yıl)yi belirleyip azami had göstermemeye kadar gitmektedir. İspanya 1988 yılında trafik örgütünün liderlerine verilecek cezayı 23 yıla çıkardı. Türkiye'de eskiden idama kadar varan azami had artık müebbet ağır hapistir.

Bazı ülkeler, bilakis, çok tehlikeli hallerde bile, mevzuatlarından sadece indirim imkanlarına yer vermektedirler: İsveç, Finlandiya ve Danimarka için azami 10 yıl, Hollanda için 12 yıl (248).

Hızlı ve genel bir inceleme fazla cezalandırıcı İngiltere ve İrlanda dışındaki Kuzey Avrupa ülkelerinin güneydekilerden çok daha hoşgörülü olduğunu gözlemeye yetmektedir.

Bu mukayese herşeye karşın, Avrupalı yasa koyucuların genel olarak suçların konulması hususunda özellikle trafik suçlarında aynı gerekçelerden esinlendiğini gözlemeye olanak vermektedir.

19 ülke arasında yalnızca Fransa, İngiltere, Norveç, Danimarka, İtalya, İsviçre ve Almanya'nın yasadışı trafikten elde edilen kazançların aklanmasını özel bir suç olarak düzenlediklerini belirtmek gerekir.

Uyuşturucu kaçakçılarında imkanlar sunan uluslararası finans sisteminin boşluklarının fazlalığı karşısında acil bir uyumlaştırma üzerinde görüş birliğinin olduğu bir zamanda, bu örneğin yakın gelecekte diğer Avrupa mevzuatları tarafından da izleneceği aşikardır._

(248) Fransa'da 31 Aralık 1987 kanunu ile bundan böyle, uyuşturucu kaçakçısı sanıkların mallarının- mahkumiyetten önce bunları elden çıkarmalarını engellemek için- hükümden önce ihtiyati olarak müsadere edilmesi mümkündür. Bkz. TRAUTMANN, s.84

Tablo 19

AVRUPA TOPLULUĞU ÜLKELERİNDE UYUŞTURUCU TRAFİĞİ
SUÇLARI İÇİN ÖNGÖRÜLEN AZAMI CEZALAR

ÜLKE	SERT-YUMUŞAK UYUŞT.		CEZALARIN AZAMI HADDİ
	AYRIMI	VAR (X) YOK (-)	
ALMANYA		(-)	4 Yıla kadar hapis
BELÇİKA		(-)	5 yıla kadar hapis
DANİMARKA		(-)	2 yıla kadar hapis
FRANSA		(-)	20 yıla kadar hapis
İSPANYA		(X)	6 yıla kadar hapis
İTALYA		(X)	15 yıla kadar hapis
LÜKSEMBURG		(-)	5 yıla kadar hapis
HOLLANDA		(X)	12 yıla kadar hapis
PORTEKİZ		(X)	12 yıla kadar hapis
YUNANİSTAN		(-)	20 yıla kadar hapis
İNGİLTERE		(X)	Müebbede
İRLANDA		(X)	Müebbede

Kaynak: Catherine TRAUTMANN, **a.g.e.** S.73'deki
bilgilerden hazırlanmıştır.

Tablo 20

**AVRUPA TOPLULUĞU ÜLKELERİNİN UYUŞTURUCU MADDE
KULLANIMINA İLİŞKİN MEVZUATLARININ MUKAYESESİ**

ÜLKE	1	2	3	4	5	6	7	8	9
ALMANYA			X		X				X
BELÇİKA		X		X				X	
DANİMARKA			X	X				X	
FRANSA	X			X				X	
İNGLİTERE		X			X				X
İRLANDA	X			X					X
İSPANYA			X			X	X		
İTALYA			X		X			X	
HOLLANDA			X		X			X	
LÜKSEMBURG	X			X				X	
PORTEKİZ	X				X			X	
YUNANİSTAN		X			X			X	

- 1- Uyuşturucu madde kullanmayı yasaklayan bir mevzuatın varlığı
2- Uyuşturucu madde kullanmayı sadece bazı hallerde yasaklayan mevzuatın varlığı
3- Uyuşturucu madde kullanmayı yasaklayan mevzuatı olmayan ülke
4- Uyuşturucu madde bulundurmayı ticaretten ayırt etmeye mevzuatlar
5- Kullanmak amacıyla bulundurmayı özel bir suç sayan
6- Kişisel kullanma amacıyla bulundurmayı özel bir suç saymayan mevzuatlar
7- Kullananlar için tedavi mecburiyeti öngörmeyen mevzuatlar
8- Kullananlar için tedavi mecburiyeti öngören mevzuatlar
9- Kullananları mecburi tutmadan tedavi olmaya teşvik eden mevzuatlar

Kaynak: Catherine TRAUTMANN, **a.g.e.** s.210

II. ÜLKEMİZDEKİ YASAL MEVZUATA BAKIŞ

A- Genel olarak

Ülkemizdeki uyuşturucu maddelere ilişkin mevzuatı idari ve cezai nitelikte olmak üzere iki bölüme ayırabilirsekte aslında bu konuda iki mevzuat içiçedir. Ülkemizde idari mevzuatı teşkil eden başlıca kanunlar ve Türk Ceza Kanunundaki uyuşturucu madde suçlarını ayrı ayrı ve etraflıca ele almadan önce, ülkemizde uyuşturucu maddelere ilişkin mevzuatı oluşturan kanun, tüzük ve yönetmelikleri tek tek saymayı uygun görüyoruz. Buna göre ülkemizde uyuşturucu maddelere ilişkin mevzuat şunlardan oluşmaktadır:

1. TCK.nun ilgili hükümleri (m.403-409)
2. 19.6.1986 tarih ve 3298 sayılı uyuşturucu maddelerle ilgili kanun
3. 24.6.1993 tarih ve 2313 sayılı uyuşturucu maddelerin murakabesi hakkında kanun
4. 1938 tarih ve 3491 sayılı Toprak Mahsulleri Ofisi Kanunu
5. 2313 sayılı kanunun uygulanmasına ilişkin 21.11.1982 tarihli yönetmelik
6. 3298 sayılı kanunun uygulanmasına ilişkin 4.5.1988 tarihli yönetmelik
7. 2559 sayılı polis vazife ve selahiyet kanunu
8. 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usülleri Hakkında Kanun
9. 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu (15/d m.)
10. Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu
11. Sahil Güvenlik Komutanlığının İdari ve Adli Görevlerine İlişkin Tüzük (7.8.1985 tarihli)
12. 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu (41. ve 48.maddeler)
13. 5584 sayılı Posta Kanunu (41/B ve 45. maddeler)

14. 1918 sayılı Kaçakçılığın men ve Takibine Dair Kanun (2, 3 ve 58. maddeler)

15. 2803 sayılı Jandarma Teşkilat-Görev ve Yetkileri Kanunu (7-a, b ve 10.maddeler)

Uyuşturucu maddelere ilişkin özel kanunlar ile ceza kanunları arasında çatışma ortaya çıkabilir. Uyduğu takdirde eylem için özel kanun hükmü öncelikle ve aksi halde ceza kanunu uygulanacaktır (249).

B. Uyuşturucu Maddelerin İdari Yönden Kontrolüne İlişkin

Mevzuat

Uyuşturucu maddelerin insanlık için felaket doğuran niteliklerinin yanısıra, acıyı durdurucu ve şifa verici özelliklerede sahip oldukları bilinmektedir. Bu maddelerin sadece tıbbi amaçlarla kullanılmasını sağlamak amacıyla uyuşturucu maddelerin üretim, imal ve dağıtımını kontrol altına alınmıştır (250). Söz konusu kontrolün kendinden beklenen yararı sağlayabilmesi için hem ulusal hemde uluslararası düzeyde yapılması gerekir (251).

Ülkemizde bu kontrol üç kanun aracılığıyla yapılmaktadır: 1933 tarih ve 2313 sayılı "Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun", 1938 tarih ve 3491 sayılı "Toprak Mahsulleri Ofisi Kanunu" ve 3398 sayılı 19.6.1986 tarihli uyuşturucu maddelerle ilgili kanun. Bu kanunlardaki hükümler, uyuşturucu madde imaline yarayan bitkilerin ekimine, mahsullerinin satışına, ihracına, bunlardan uyuşturucu madde yapılmasına, bu gibi maddelerin ithaline, satışına türlü sınırlamalar getirmekte ve bu sınırlamalara uymayanlara cezalar tayin etmekte ve tümünden uyuşturucu maddeleri devletin tekeline vermektedir (252).

1- Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun

Bu kanun, uyuşturucu maddeleri saymış ve bunların

(249) GÖZÜBÜYÜK, s.67

(250) YENİSEY, s.181

(251) GÜRELLİ, s.7

(252) GÜRELLİ, s.1

ithal, ihraç ve ülke içinde satışının "Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın" kontrolüne tabi olduğunu belirlemiştir (m.1). Kanunda sayılan maddeler dışında kalan uyuşturucu maddelerinde "ilmi tetkikat neticesi toksikomani tevlid ettikleri" anlaşılması halinde, bakanlar kurulu kararı ile, yasaklanan maddeler arasına dahil edilebileceği açıklanmıştır.

Aynı kanun kenevir ekimini yasaklamış, esrar hazırlanması, ithal ve ihracı ile satışı yasaklanmış (m.37), kenevir ekenlere verilen cezalar 1979 yılında artırılmış, 1982 yılında yapılan değişiklik ilede, izinsiz ithal edilen uyuşturucu maddelerin müsadere ve bunların imha edileceği hükme bağlanmıştır.

Uyuşturucu maddelerin satışı sadece eczaneler tarafından ve reçete mukabilinde yapılabilir (m.15). Aksine hareket eden ilgililer TCK 403 ve 406 uyarınca cezalandırılır (253).

Yakalanan veya bulundurulmuş uyuşturucu maddelerin soruşturma sırasında muhafazası ve soruşturma sırasında müsadere usullerinde düzenleyen (m.21.22) bu kanunda ayrıca, cezai hükümlerde yer verilmiştir. Bu kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelik 21.12.1982 tarihinde yürürlüğe girmiştir (254).

2- Toprak Mahsulleri Ofisi Kanunu

Bu kanunun 3. maddesi 2313 sayılı kanunun 1. maddesine paralel bir hüküm sevketmiş ve devletin inhisarı altındaki maddeleri saymış bakanlar kurulunun bunlara ilave yapabileceğini açıklamıştır.

Toprak Mahsulleri Ofisi Kanununun 18. maddesi, haşhaş ekilecek yerler ile ham afyon üretilecek yerlerin belirlenmesi yetkisini, her yıl yeniden verilmesi gereken bir karar ile, bakanlar kuruluna bırakmış bulunmaktadır. Hükümet bu yetkiyi kullanarak bilindiği gibi, önce 1972 yılından i-

(253) YENİSEY, s.182, Kanun metni için bkz. İÇEL/YENİSEY, **Hususi Ceza Kanunları**, l.b., İstanbul 1992, Beta yy. s.508 vd.

(254) KURT, s.15

tibaren afyon ekimini Türkiye'nin her yerinde yasaklamış, 1974 yılında ise, yedi ilde haşhaş ve afyon ekimine izin vermiştir. Afyon ekimi 1975

yılında tekrar yasaklanmış, haşhaş ekimi ise, 1979 yılı için 400.000 dekar olarak sınırlandırılmıştır (255).

3- Uyuşturucu maddelerle ilgili kanun

Kanunun 1. maddesine göre: Çizilmiş veya haşhaş kapsülleri ile ham afyon, tıbbi afyon ve morfin evsafını haiz afyon alkaloidleri, tuzları, esterleri ve eterleri ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nca tayin olunacak diğer uyuşturucu maddelerin alımı, satımı, imali, ithali ve ihracı ile ilgili hususlar Bakanlar Kurulunun tesbit edeceği esaslara göre yönetilir.

Kullanılması zararlı olduğu ve "*Toksikomanie*" yaptığı Sağlık ve Sosyal Bakanlığı'nca tesbit edilen diğer tabii ve sentetik maddelerde yine bu bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile bu kanun kapsamına alınabilir (m.1/3).

Kanunun 2. maddesinde ham afyon elde edilen haşhaş bitkisinin ekim yerlerinin tesbiti ekimi, toplanması ve kontrolüne ilişkin hükümler yer almıştır.

Kanunun üçüncü maddesinde haşhaş ekimi kontrolü, toplanması, değerlendirilmesi, satın alınması veya satılması ve bu kanunun uygulanması ile ilgili diğer hususların bir yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiş olup bu yönetmelik

9 Mayıs 1988 tarihinde yürürlüğe girmiştir (256).

4. maddede ham afyon, hazırlanmış afyon, tıbbi afyon ve bunların müstahzarları TCK uygulamasında uyuşturucu maddelerden sayılır denilmiş ve izinsiz ham afyon üretenler hakkında TCK.nun 403 ve sonraki maddelerinin uygulanacağı hükme bağlanmıştır (257).

(255) YENİSEY, s.183

(256) KURT, s.15

(257) Kanunun tam metni için bkz. İÇEL/YENİSEY, **Hususi Ceza Kanunları**, s.506-507

C. TCK Hükümleri ve Tarihi Süreç İçindeki Gelişimi

765 sayılı ceza kanunumuzun ve yedinci babının "umumun sıhhatine, yenilecek ve içilecek şeylere müteallik cürümler" başlıklı üçüncü faslında 403. maddeden 409. maddeye kadar olan kısmı uyuşturucu maddelerle ilgili yasakları içermektedir. Sağlıklı bir toplum yaratılması için kişiyi zararlı maddelere karşı korumak amacıyla konulmuş olan bu hükümlerde, uyuşturucu madde kullanımı, ruhsatsız imal, ithal ve ihraç, ticareti, nakli, sahte reçete ile uyuşturucu madde temini suç sayılmış ve ağır cezai müeyyidelere bağlanmıştır (258).

1926 tarih ve 765 sayılı TCK.nun ilk metninde 403. ve 408. maddelerde, uyuşturucu madde temini ve kullanılmasına ilişkin sorunları çağdaş bir biçimde düzenleme yolunda, önemli bir adım atılmıştır. Uyuşturucu madde kavramı konusunda "sayma sistemi" benimsenmiş ve uyuşturucu maddelerden nelerin kastedildiği belirtilmiştir. Bunları kullanmak uyuşturucu madde kullanmak olarak kabul edilmiştir. Aynı yol uyuşturucu madde temin edenler bakımındanda izlenmiştir. Kişinin tek başına uyuşturucu madde kullanması yerine toplu olarak kullanma ve kullanılmayı kolaylaştırma suç olarak öngörülmüştür. Cezası ise 2 aydan 6 aya kadar hapis ve ağır para cezasına mahkumiyetti. Kullanan hakkında, cezayı hafifletecek sebepler bulunduğu, yalnız para cezasıyla yetinmek mümkündü. Kullanan kişilerin alışkanlıkları "iptila" derecesine varmışsa bunlar hakkında 6 aydan eksik olmamak üzere hastanede iyileşinceye kadar tedavi olanağı getirilmişti. Uyuşturucu madde temin edenler için öngörülen ceza, altı aydan eksik olmamak üzere hapis ve ağır para cezası şeklindeydi. Belirtilen para cezası nisbi para cezası yerine, sabit para cezası şeklinde olup; 100 ila 1000 lira arısında değişmekteydi. Uyuşturucu maddelerin kullanıl-

(258) KURT, s.14

masını kolaylaştırmak için açılan yerler bakımından "müsadere" mevcut bütün eşyalar bakımından konmuş bulunmaktaydı. Ancak müsadere olunan

eşya tutarının yarısı, suçu meydana çıkarmak için hizmeti görülenlere verilmekteydi (259).

20.6.1933 tarihinde 2275 sayılı kanunla yapılan değişiklikle uyuşturucu maddeyi toplu olarak kullanma ve kullanmayı kolaylaştırma suç olarak kalmış, ancak kullananlar hakkındaki yalnız para cezası hükmedebilme olanağı kaldırılmıştır. Uyuşturucu madde kapsamı genişletilmiş, temin edenler bakımından ise cezanın asgari haddi (tabanı) altı aydan bir seneye çıkarılmış, azami haddi (tavanı) ise beş sene ile sınırlandırılmış; ayrıca, uyuşturucu maddenin her gram ve küsuru için bir lira esasına göre nisbi para cezası öngörülmüştür.

23.6.1936 yılında 2038 sayılı kanunla yapılan değişiklikle toplu olarak kullanma ve bireysel kullanma ayrımı kaldırılmış ve "*uyuşturucu madde kullanma*" suç olarak kabul edilmiştir(260).

2.6.1941 yılında 4055 sayılı kanunlada önemli bir değişiklik getirilmiş ve sayma sistemi terkedilerek "*uyuşturucu madde*" deyimini kullanılmıştır. Ayrıca hükmolunacak para cezasında uyuşturucu maddenin her gramı için 1 liradan hesaplanmak suretiyle belirlenmesi şekli aynen korunmuştur. Bundan başka iki senedin eksik olmamak üzere "sürgün" cezası öngörülmüştür. Kullananlar bakımından artık 403. maddeye atıf yapma terkedilmiş ve "*uyuşturucu maddeyi kullananlar*" deyimini getirilmiştir. Eskiden mükerrirler hakkında hüküm yokken bu defa cezaya ilaveten altı aydan eksik olmamak kaydıyla "sürgün" cezası konmuştur. Kullananlardan alışkanlıkları iptila derecesine varmış olanlarla ilgili olarak, tedavi edildikten sonra hastaneden çıkıncı altı ay sürgün cezasına mahkum olabilme esası öngörülmüştür (261).

(259) GÜNAL, s.19

(260) GÜNAL, s.49

(261) GÜNAL, s.50

5435 sayılı kanunlada hükmolunacak para cezaları arttırılmıştır. 1953 yılında 6123 sayılı kanunla yapılan değişikliklerle uyuşturucu maddelere ilişkin cezalar olağanüstü biçimde arttırılmıştır (262). Bundan sonra, dünyada hemen hemen en ağır cezaların ülkemizde verildiği ifade edilmekteydi (263).

6123 sayılı kanunun gerekçesinde şu görüşlere yer verilmiştir: "TCK.nun 403. maddesinde uyuşturucu maddelerin ruhsata aykırı olarak imal edilmesi suç sayılmış olduğu gibi, bu gibi maddelerin imal, ithal ve ihracı daha ağır ve vahim neticeler husule getirdiği halde bu fiiller mezkur maddeleri satan, satın alan veya bulunduranlarla aynı derecede cezaya tabi tutulmuş ve bundan başka bu cürümlerin işlenmesi için teşekkül vücuda getirilmesi veya bu fiillerin meslek, sanat veya maişet vasıtası haline sokulması veya onsekiz yaşını bitirmeyen küçüklerle, ceza ehliyetini haiz bulunmayan kimselerin bu suçların işlenmesinde kullanılması da nazarı itibara alınmıştır. Bu itibarla.....ve arkadaşlarının bu maddelere ait tadil teklifleri ile beynelmilel anlaşmalara uygun olarak hazırlanmakta olan uyuşturucu maddelere ait mahsus layihanın tekemmül etmiş kısımlarından istifade edilerek cemiyet ve beşeriyet için büyük bir tehlike teşkil eden ve temin etmiş olduğu maddi menfaat ile verilen ceza arasında bir nisbet olmayan bugünkü halin bu salgını ortadan kaldırmak için kafi bir çare olmadığı mülahaza edilerek bu maddeler yeni baştan beşeriyet ve cemiyetimizi bu afetten ve salgından kurtarma imkanları derpiş edilmiştir" (264).

10.01.1981 tarihli 2370 sayılı kanunla, yargıtay içtihatlarında göz önünde tutularak ve hatalı uygulamaların önlenmesi gerekçesiyle "baz morfin" de TCK.nun 403/6 madde-

(262) DÖNMEZER, "Hukuk ve Uyuşturucu", s.411

(263) Hüseyin TURGUT, "Türk hukukunda uyuşturucu maddeler", **AD.**, Gençlik özel sayısı, y.1985, s.238

(264) Muhtar ÇAĞLAYAN, "**Gerekçeli, Notlu, Açıklamalı Türk Ceza Kanunu**", y.1986, c.3, s.302

sinde sayılan ve cezanın arttırılmasını öngören uyuşturuu maddelere dahil edilmiştir. 14 Kasım 1981 gün ve 101-518/06793 sayılı gerekçesinde şöyle denilmektedir: "TCK.nun 403. maddesinin 2. ve 4. bendlerinde eroin, kokain, morfin ve esrardan bahsedilmiş; ancak, her iki bentte baz morfine yer verilmemiştir. Kanunsuz suç olmaz prensibi karşısında, bu eksikliğin giderilmesi ve hatalı uygulamaların önlenmesi amacıyla, yargıtay içtihatlarında gözönünde tutularak maddeye morfin kadar ve hatta ondanda ağır olan "baz morfin" ilave edilmiştir" (265).

403. maddede yer alan sürgün cezası 13.7.1965 tarih ve 647 sayılı cezaların infazına dair kanunun geçici ikinci maddesi ile kaldırılmıştır. 15.4.1987 tarihli 3354 sayılı kanunlada önemli sayılacak değişikliklere gidilmiştir. Gerçekten, anılan kanunla, bir yandan gerçeklik yada korunma prensibi olarak isimlendirilen prensib çerçevesinde uyuşturuu tedarik ve kullanma suçları için, sanığın uyruğuna ve suçu işlediği ülkeye ve hatta yargılanmamış olup olmamasına bakılmaksızın Türkiye'de yargılama yapılması kabul edilmiş, öte yandan da TCK.nun 403/3 üncü maddesinde yer alan yurt içinde satma, satın alma, bulundurma, nakil ve vasıta olmaya ilişkin düzenlemeden "yurt içi" sözcüğü çıkarılmıştır. (265a)

Faile ölüm cezası veya bunun yerine başka bir ceza verilmesi halinde bütün taşınabilir ve taşınmaz malların müsaderesine hükmolunur şeklindeki 403. maddenin 7.bendinin son fıkrası, anayasanın 28. maddesinin 7. fıkrasının aykırılığı sebebiyle Anayasa mahkemesinin 3.6.1988 tarihli kararı ile iptal edilmiştir (266).

407. maddenin ikinci bendindeki "ölüm cezası" 21.11.1990 tarih ve 3670 sayılı kanunla "müebbet ağır hapis cezası" olarak değiştirilmiştir (267).

(265) ÇAĞLAYAN, s.303

(265a) TEZCAN, TİD, s.60

(266) A. Pulat GÖZÜBÜYÜK, **Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi**, c.3, s.6 İstanbul 1988, s.625

(267) **Notlu, Gerekçeli, Türk Ceza Kanunu**, 6.b. Yetkin y., Ankara 1992, s.217

6.6.1991 tarihinde 3756 sayılı kanunla yapılan değişikliklerle TCK.nun uyuşturucu maddelere ilişkin hükümleri, bundan sonraki bölümde ayrıntılı olarak inceleyeceğimiz bugün yürürlükteki şeklini almıştır. Kanunun genel değişiklik gerekçesinde şu ifadeler yer almaktadır: "Uyuşturucu maddeler konusunda milletlerarası uygulamada cezai müeyyideler bakımından esas olan, maddeyi imal, ithal edenleri, bir yerden diğer yere nakledenleri, satanları, satmak için bulunduranları, yani bu için "trafiğini idare edenleri" şiddetle cezalandırmak, buna karşılık maddeyi kullananı genel olarak bir hasta, iradesi bakımından zayıf bir kişi telakki ederek ıslah ve tedavisini asıl hedef saymaktır. Uyuşturucu maddelerden kolayca iptila meydana getiren sert nitelikte olanları daha fazla, ancak alışkanlık tevlit eden daha yumuşak nitelikte olanları daha az cezalandırmak gerekir. Uyuşturucu maddelerin ihracını yapan bir kısım vatandaşlarımız, yürürlükteki hükümlere göre, yabancı memlekete soktukları madde dolayısıyla yabancı memlekette cezalandırıldıkları takdirde, ülkemize döndüklerinde ayrıca ihracattan dolayı müebbet ağır hapis cezasına mahkum edilmekte, mahkemenin takdiri hafifletici sebepten indirim yapması halinde cezalar otuz yıl ağır hapis olmaktadır. Yabancı ülkede çekmiş oldukları ceza, ihraç fiili Türkiye'de işlenmiş ayrı bir suç olduğundan, Türkiye'de aynı madde dolayısıyla verilmiş olan bir cezadan mahsup edilmemektedir. Meri hükümlerimize göre uyuşturucu madde kullanan kişi alışkanlığından veya iptila durumundan kurtulmak için gönüllü olarak tedavisini istediğinde tedavi kurumları kanununun 235 ve 530 uncu madde hükümleri karşısında bu isteği kabul etmemekte veya insancıl mülahazalarla kabul etmeleri halinde suçlu duruma düşmekte ve uyuşturucu madde kullananıda 404. maddenin ceza hükmü beklemektedir. Bu durum, uyuşturucu politikası dolayısıyla esasında hasta olan kişilerin tedavilerinde gecikme olması veya hiç tedavi edilememeleri sonucunu doğurmaktadır. Kanunumuzun katı katı yaklaşımının daha makul ölçülere ve uluslararası uygulamaya paralellik sağlayacak

şekle getirilmesi gerekmektedir. Kanunun uyşturucu madde suçu işleyen bir kısım meslek mensupları için öngöröldüğü müebbet ağır hapis veya idam cezası yerine, tayin olunacak cezada belirli oranda indirim yapılmasının ceza adaleti bakımından uygun olacağı muhakaktır" (268).

(268) **T.B.M.M. Tutanak Dergisi**, S:513, s.2-3

III. T.C.K.'DA UYUŞTURUCU MADDE SUÇLARI

A. Uyuşturucu Madde Temin Suçları

1- Suçun Hukuki Konusu

Uyuşturucu madde temini TCK'nun "*Ammenin selameti aleyhinde cürümler*" başlığını taşıyan yedinci babında ve "*umumun sıhhatine yenecek ve içecek şeylere müteallik cürümler*" adını taşıyan üçüncü faslında yer almış bulunmaktadır. Kanunun sistematüğinden himaye edilmek istenen hukuki değerin "*genel sağlığı koruma*" ve "*ammenin selameti*" (kamunun esenliğı) başka bir deyişle, kamu esenliğı çerçevesinde genel sağlığı koruma olduğunu çıkarmak mümkündür (269).

Gerçekten, hemen hergün çok sayıda insanın bedeni ve ruhi varlıklarında sebebiyet verdiği büyük çöküntünün toplumda yarattığı tehlike dolayısıyla Uyuşturucu ticareti ve kaçakçılığına "*Kamunun Selametine Karşı Cürümler*" arasında yer verilmiştir (270).

"Uyuşturucu madde temini" kullanan ve ondan gelecek kuşaklar bakımından "*zarar*" ve "*tehlike*" arzettiğinden ve bu nedenle, üretimden başlanarak, dağıtımına, satışına, kanun dışı yollarla kullananın eline geçinceye kadarki yasaklamadaki amaç, genel sağlık nedeniyle bu maddenin kullanımını önlemektedir (271).

Bu suçlar, bir "*tehlike*" ve "*Mefruz*" tehlike suçlarıdır. Somut biçimde tehlike ve zararın ortaya çıkmış olması şart değildir. Normatif tehlike yeterlidir. Kanun koyucunun toplumsal yapı için uyuşturucu maddelerin tehlikeli olduğunu kabul etmesi; "*tehlikenin varlığını kabul etmek için yeterlidir.*"

Uyuşturucu maddeye ilişkin suçlarda hukuken himaye edilmek istenen değeri, fertlerin ve neticede toplumun "*sağlık*

(269) GÜNAL, s.55; GÜRELLİ, s.10

(270) GÖZÜBÜYÜK, s.619

(271) GÜNAL, s.55

ve esenliği" olduğu kadar, milli sınırları aşan, "tehlike"nin mevcudiyeti ve müşterek mücadele zorunluluğu da gözden uzak tutulmamalıdır. Bu suçlarda insanlığa yönelmiş bir tehlike de mevcuttur (272).

Gerçekten de uyuşturucu madde kaçakçılığı ile sefalet ve suçluluk arasındaki bağın kendisini iyice hissettirmesi, uyuşturucu madde ticaretinin, suçların tasnifi içinde "kamu sağlığına karşı işlenmiş suçlar" olarak nitelendirilmesine ve dolayısıyla da "tüm insanların sağlığına karşı işlenmiş suçlar" arasına girmesine neden olmuştur (272 a).

T.C.K. 403. maddede "uyuşturucu madde"lerin nelerden ibaret olduğunu müeyyidelerin ağırlığı karşısında, saymak ve böylece azami açıklığa varmak düşünülebilirdi. Nitekim 4055 sayılı kanunla değişikliğe uğramasından önce 403. maddede sayma usulü tercih edilmişti. Fakat bu usül terk edilmiştir (273). Ancak kanaatimize göre, gelişen teknoloji karşısında hemen hergün yeni bir takım uyuşturucu maddelerin piyasaya çıktığı gözönüne alındığında kanun koyucunun uyuşturucu maddeleri sayma yolunu terketmiş olması isabetli olmuştur.

Suçun konusu uyuşturucu madde olmalıdır. Maddenin niteliği ehil bir bilirkişiyeye tesbit ettirilmelidir. Adli Tıp Kurumu Kimyevi Tahliller İhtisas Dairesi bu konuda en yetkili ve bilgili bilirkişidir (274). Yargıtay kimya mühendislerindeki bu konuda bilirkişi olarak rapor verebileceğini kabul etmektedir. Uzman olmayan asker veya polis memurlarının bilirkişi seçilerek rapor alınması, konunun uzmanı olmadıklarından kabul edilemez (275).

(272) GÜNAL, s.59; 1984'de BM. Genel Kurulu uyuşturucu trafiğini "insanlığa karşı uluslararası tehlikeli suç" olarak niteledi ve imzalayan tüm tarafların ihlal edenler hakkında şiddetli cezalar koymayı taahhüt edeceği yeni bir anlaşma önerdi. Genel Sekreter Perez de Cuellar yasa dışı uyuşturucu trafiğinin çağımızın en bulaşıcı ve tehlikeli hastalıklarından biri olduğunu ilan etmiştir. Bkz. CHET, s.47

(272a) Bkz. DURMUŞ TEZCAN, "Uyuşturucu Maddelerin Yasadışı Ticaretini Önleyici Tedbirler", **TİD**, y.59 (Aralık 1987), s.377, s.40

(273) Faruk EREM, **Türk Ceza Hukuku, Özel Hükümler**, Ankara 1985, s.169

(274) Vedat ARTUNÇ-İlksev TAZEBAZ, **Yargıtay Beşinci Ceza Dairesinin Görevi Kapsamına Giren Suçlar**, Ankara 1973, s.75

(275) KURT, s.35

2- Fail

"Uyuşturucu Madde Temin" suçlarının faili, herkes, herhangi bir kimse olabilir. Ayrıca bu suçu işleyebilmek için failin bazı niteliklere, özelliklere, sahip olması şart değildir. Hatta bunun meşru veya gayri meşru ticareti ile uğraşmış olmasında aranan bir husus değildir. Fail, tek şahıs olabileceği gibi iki veya daha fazla kimse olabilir. Bu takdirde şartları mevcutsa "teşekkül" veya "topluluk" halinde suç işleme sözkonusu olabilir (276).

Kanun koyucu bazı meslek grubuna dahil kimselerin bu suçun faili olmasını ağırlatıcı sebep olarak görmüştür. Failin tabip, veteriner, kimyager, eczacı, diş tabibi, dişçi, ecza ticarethanesi sahibi, hastabakıcı, ulaşım vasıtaları sahipleri veya umuma açık işletmelerin sahip ve müstahdemleri ile memurların görevlerini kullanarak bu tip suç işlemesi halinde, ceza ağırlaştırılarak hükmedilmektedir. Ancak faildeki bu özellikler bu suçun oluşması için şart olmayıp, sadece cezayı etkileyen bir durumdur (277).

3- Maddi unsur

a- Genel olarak

Uyuşturucu madde temini suçlarında maddi unsur, TCK.nun 403. maddesinin 1-2 ve 5 fıkralarında gösterilmiştir. Maddenin 1. ve 2. fıkralarında yer alan maddi unsur, izinsiz veya izne aykırı olarak uyuşturucu madde imal veya ithal veya ihraç edilmesidir. Maddenin 5. fıkrasında yer alan maddi unsur ise, izinsiz veya izne aykırı uyuşturucu madde satmak veya satışa arz etmek veya satın almak veya yanında veya başka bir yerde bulundurmaktır.

TCK.nun 403. maddesinin 1-2 ve 5. fıkralarında yer alan suçlar "seçimlik" hareketli suçlardır. Yasada gösterilen hareketlerden herhangi birinin yapılması halinde suçun meydana gelmesi mümkündür. Yasada belirtilen

(276) GÜNAL, s.59

(277) KURT, s.35

eylemlerin tümünün veya bir kısmının yapılmasına gerek yoktur (278). Yasada maddede yazılı olan eylemlerden bir tanesinin yapılması gerektiği için yasanın öngördüğü hareketlerden bir kaçını birbiri ardından yapan kimse o suçu bir kezden çok işlemiş olmaz. Eyleme içtima hükümleri tatbik edilmez (279).

Ancak 3756 sayılı kanunla yapılan son değişiklikle TCK.nun 403 maddesinin 3.fıkrasında bu kurala bir istisna getirilmiştir. Buna göre uyuşturucu maddeleri ihraç eden kişi aynı zamanda maddeyi imal ve ithal eden ise, ihraç suçundan cezalandırılmakla yetinilmeyerek ayrıca ithal ve imal suçundanda ceza verilmesi gerekmektedir. Böylelikle kanun koyucu uyuşturucu maddelerin uluslararası ticaretine yönelik hareketleri cezayı şiddetlendirmekle engellemeyi amaçlamıştır (280).

TCK.nun 403/3 üncü maddesinde açıklanan istisna dışında kanunda gösterilen hareketlerin birden fazla olması değişik zamanlarda meydana geldiğinde, sanığın suç kasdına ve hareketler arasındaki süreye bakmak gerekmektedir. Örneğin; fiil esrar satma hareketini müteakip bir yıl sonra esrar imal hareketinde bulunduğu, ortada tek bir suçtan bahsedilmesinin mümkün olmaması gerekir (281).

TCK.nun 403. maddesinde sözkonusu olan "uyuşturucu madde"dir. Eğer uyuşturucu madde olma niteliği içine karıştırılan yabancı maddelerle kaybolmuşsa yada uyuşturucu madde yerine başka bir madde, örneğin; kına, nişasta verilmişse bu taktirde suç niteliği değişerek "dolandırıcılık" olarak fiili kabul etmek mümkün olabilir. Uyuşturucu madde değişime (tebdil) değiştirme (tağyir)ye tabi tutulmuş, zehir karıştırılmış, bozulmuş ise sözkonusu madde ilaç değilse TCK 395; ilaç ise TCK 400. maddesi

(278) BAKICI, s.6

(279) Cengiz ERGEN, **Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu Madde Suçları**, Ankara 1988, s.15

(280) KURT, s. 36

(281) KURT, s.37: ancak daktrinde seçimlik hareketlerin tümünün fail tarafından tek başına yapılması halinde bir tek uyuşturucu madde temin suçunun işlendiğini kabul eden görüşde vardır. Bkz. GÜNAL, s.96

uygulanabilecektir. TCK 403. maddede belirlenen uyuşturucu madde dışında kalan "sem" (ağı, zehir), izinsiz satarlarda TCK 409. maddeye göre sulanmaktadır. Burada "sem" uyuşturucu madde karşılığı değildir. Aksine uyuşturucu madde dışında her türlü "zehir"dir (282).

b- Ruhsatsız veya ruhsata aykırı olmak

Ülkemizde uyuşturucu maddelerin imali, ithali veya ihraç edilmesi ile satışı "uyuşturucu maddelerin murakabesi hakkında kanun" gereği devlet tekeline alınarak Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın denetim ve iznine bağlanmıştır.

Bu kanun gereğince, uyuşturucu madde yapan, yurt dışından getiren, yurt dışına çıkararak veya satışını yapanların Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'ndan ruhsat alması ve bu ruhsata uygun şekilde hareket etmeleri gerekmektedir.

Suçun oluşması için uyuşturucu maddelerin yapılması (imal), yurt dışına çıkarılması (ihraç), yurda getirilmesi (ithal), satışı, sevk veya nakledilmesinin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olması gerekmektedir (283).

c- İmal, ithal, ihraç

aa- İmal

TCK.nda imal, ithal, ihraç fiillerinin nelerden ibaret olduğu belirtilmemiştir. Uyuşturucu maddelere dair 1961 Tek sözleşmesindeki tanımları iç hukuk bakımındanda geçerli saymak gerekmektedir. Buna göre (sözleşmenin tanımlara ayrılan 1. maddesinin n bendi) imal: İstihsal hari, uyuşturucu maddelerin elde edilmesini mümkün kılan bütün işlemleri ifade eder ve uyuşturucu maddelerin arıtılması ve diğer uyuşturucu maddelere dönüştürülmesi işlemlerini kapsar (284).

İmal suçu için, doğal bitkilerin bazı bölümlerinin imalathanelerde işlenerek, bazı kimyasal işlemler sonucunda daha etkili hale getirilmesi gereklidir. Yakalanan alet ve kimyasal bileşimlerin, uyuşturucu maddelerin imaline elveriş-

(282) GÜNAL, s.68

(283) KURT, s.37

(284) GÜNAL, s.86

li olup olmadığı ve uyuşturucu madde ele geçmişse elde edilecek maddenin nevi Adli Tıp Kurumundan sorulmalıdır (285).

Maddenin mahiyetinde değişiklik yapmayan işlemler imal sayılmaz. Bunun gibi maddenin doğal niteliğini korumaya yönelik işlemler imal kabul edilmemektedir. Yargıtay çeşitli kararlarında esrar elde edilen

hint keneviri bitkisinin kurutulup elenmesi ve ısıtılması ile macun, hap veya plaka haline getirilmesinin imal sayılamıyacağına karar vermiştir. Örneğin 5.CD.nin 20.4.1983 T., 557 E. ve 1351 K. sayılı kararında: "Hint keneviri nebatının kurutulup elenmesinden ve ısıtılmasından ibaret basit işlemlerin imal sayılamıyacağı gözetilmeyerek TCK.nun 403/3-4 (3756 sk.la madde numarası 403/5-6 olmuştur) maddesi yerine 1-2. bendleri ile ceza tayini bozmayı gerektirmiştir" denilmiştir (286)

İmal suçunda teşebbüsten bahsedebilmek için, ele geçirilen alet ve makinelerin imal edilmek istenilen uyuşturucu maddenin imaline elverişli olması gerekmektedir. Şayet bu madde ve aletler imal için elverişli ise ve imale ilişkin icrai hareketler başlamış fakat henüz uyuşturucu madde elde edilememişse, eylem eksik teşebbüs aşamasında sayılarak TCK.nun 61. maddesi uygulanmalıdır. İmal suçunda esasen netice aranmadığı için tam teşebbüsün mümkün olmadığı savunulmaktadır (287).

Oldukça yeni bir yargıtay kararında (10.CD., 22.6.1992 T., 4262 E ve 7198 K.) imal suçunda eksik teşebbüsün uygulanmasını görmekteyiz: "Sanıkların eroin imal etmek için gerekli olan morfin, asit varilleri, leğen, ocak, kazan, kepçe ve piknik tüpünü köyün تنها bir yerindeki sanık Gürcana ait eve eroin imal etmek amacıyla götürdükleri ancak, henüz imalata başlamadan önce polis tarafından yakalandıkları anlaşıldığından haklarında uyuşturucu madde imaline eksik kalkışma hükümleri uygulanmalıdır" (288).

(285) BAKICI, s.1574

(286) KURT, s.38

(287) KURT, s.38

(288) YKD, c.18, y.1992, sy.8, s.1315

İmal suçlarında şiddet sebebi gösterilen uyuşturucu maddeler ile şiddet sebebi sayılmayan uyuşturucuların cezası arasında önemli ölçüde fark olmaktadır. Sanık imal suçunda kullandığı uyuşturucu madde ve kimyasal bileşimleri yurt dışından getirmişse ve ithal suçundan dava açılmışsa sanığın mücerret ithal ettiğine dair açık ikrarı yan delillerle teyit edilmediği durumlarda imal suçunun unsurlarının oluşup oluşmadığına bakılmak ve ithal suçundan ise beraatine karar verilmelidir (289).

bb- İthal

Uyuşturucu maddelerin yasadışı yollarla Türkiye'ye getirilmesidir (290). Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesinde "tanımlar" başlıklı 1. maddesinin m bendinde ithal ve ihraç terimleri: "Her biri özel anlamı ile birlikte, uyuşturucu maddelerin bir memlekettten diğerine veya aynı memleketin bir ülkesinden diğerine nakledilmelerini ifade eder" şeklinde belirtilmiştir(290a).

İthal edilen maddenin uyuşturucu madde olması suçunun teşekkülü için yeterli olup, cinsinin bu bakımdan önemi yoktur. Uyuşturucu maddenin cinsi sadece verilecek ceza bakımından önem taşımaktadır. Buna karşılık ithal edilen uyuşturucu maddenin miktarı suç vasfının tayini bakımından önemlidir. YCGK.nun 1.3.1982 T., 1982/5-17 E. ve 76 K. sayılı kararına göre "ithal veya ihraç edilen uyuşturucu madde miktarı çok az ise, kişinin kendisinde uyuşturucu madde kullanıyor ve kişisel ihtiyacı için yeterli miktarı aşmıyorsa; uyuşturucu madde ithal veya ihraç suçu değil, bu maddeleri bulundurma suçu oluşmuş olur" (291).

Yurt dışında yasadışı yollarla yurda sokulan uyuşturucu maddelerin yurt içinde satılması durumunda iki ayrı eylem yani; satma ve ithal eylemlerinden ayrı ayrı ceza verilmeyip, tek bir fiil olarak kabul edilip sadece ithal eyleminden cezalandırılması gerekir (291a).

(289) ERGEN, s.12

(290) BAKICI, s.12

(290a) GÜNAL, s.86

(291) Cevat ÖZEL, **Yargıtay Ceza Daireleri ve Genel Kurul İçtihatları**, İst. 1988, s.720

(291a) "5. CD., 22.11.1984, 3404/4440", KURT, s.39; ERGEN, s.26

Başka ülkelerden gelip ülkemizden zorunlu olarak geçip başka ülkelere gitmekte olan tır kamyonlarında herhangi bir nedenle arama yapılması sonucu uyuşturucu madde bulunması durumunda, şayet uyuşturucu maddenin yurt içinde bırakılacağı hususunda herhangi bir harekete kalkışıldığına dair delil elde edilememiş ise, ithal suçu oluşmayacak, eylem sadece uyuşturucu madde nakletme suçunu oluşturacaktır (291b).

cc- İhraç

Uyuşturucu maddelerin ihracı, yurt içinden izinsiz olarak yurt dışına çıkarılmasıdır (292). Uyuşturucu maddenin yurt dışına gönderilmesine ait suç sınırdan yurt dışına çıkarılmaya yönelik icrai hareketlerin başlaması ve gümrük kapılarında durumun yetkili memura aksinin söylenmesi veya saklanması biçiminde oluşacaktır. ihraca yönelik yurt içinde icrai hareketlere başlanmış olmasa dahi, uyuşturucu madde sınıra götürülürken geçecek süre içinde sanık ve arkadaşları tarafından imha edilmek suretiyle ihraca teşebbüs suçundan vaz geçilmek imkanı bulunan hallerde ihraca teşebbüste sözkonusu olmaz. (5.CD., 2.5 1978, 1093/1507). Bu durumda mevcut delillere göre "uyuşturucu madde nakletme veya bulundurma suçu" oluşabilir(292a).

(291b) BAKICI, s.1574

(292) "İran uyruklu olan sanıkların, bir İran şirketine ait tır aracında Hollanda'ya izinli olarak sevkedilmekte olan 20 ton haşhaş tohumu arasına römorkun ön kısmına gelecek şekilde birer sıra halinde 12 adet esrar dolu çuval gizlemeleri, yolda ve aracın İstanbul'da beklemesi sırasında, esrar çuvallarının yurt içinde çıkarılması için bir girişimde bulunulmaması, aksine esrarları Hollanda'da alacak bir kişinin araştırılması şeklinde gelişen olayda; sanıkların eylemi ve kasıtları uyuşturucu madde ithali suçunun değil, uyuşturucu madde nakli suçunu oluşturur. Bu sebeple TCK.nun 403/1, 2, 3. fıkralarının uygulaması isabetsiz olup, 404/3,4,5. fıkralarının uygulanması gerekir" (CGK, 4.4.1983 E., 1983/5-30 K. 157), ÖZEL, s.720

(292a) "Uyuşturucu madde ihracı suçunun oluşması için, memleket sınırlarından yurt dışına çıkmaya yönelik icrai hareketlerin başlaması ve yetkili memura aksinin beyan edilmesi veya saklanması gerekir. Aksaray'daki otelden, Yeşilköy havalimanı dış hatlar servisi önüne kadar eroin nakletmekten ibaret eylemin ihracata teşebbüs olarak nitelendirilmesi ve buna göre uygulama yapılması isabetsizdir." (5.CD., 11.4.1984, 761/1544) **İKİD**, y.1984 sy. 277, s.2360

İhraç edilen uyuşturucu maddenin cinsi suçun oluşması bakımından önemli değildir. Bu husus sadece verilecek ceza yönünden önem taşır. Buna karşılık ithal suçunda olduğu gibi burada da maddenin miktarı önemli olup, şayet ihraç edilen uyuşturucu madde miktarı çok az olup ve kişinin kendisi de uyuşturucu kullanıyor ve kişisel gereksinimleri için yeterli miktarı aşmıyorsa, uyuşturucu madde ihraç suçu değil, bu maddeleri kullanma için bulundurma suçu oluşmuş olur.

Genelde uyuşturucu maddeyi yurt dışına götüren kişi sınırı geçtikten sonra henüz istediği ülkeye ulaşmadan diğer ülke sınırlarında veya malı götürdüğü ülkede yapılan kontrol sonucu suçüstü yakalanmakta ve yakalandığı ülke yasalarına göre yargılanarak hüküm giymektedir.

T.C. Kanununun 403. maddesinde 3756 sayılı kanunla değişiklik yapılmazdan önce uyuşturucu maddeyi ihraç eden kişiler, yabancı ülkelerde yakalandıkları takdirde o ülke yasalarına göre cezalandırılmakta, cezalarını çektikten sonra yurda döndüklerinde, ülkemizde de ihraç suçundan yakalanarak mahkum edilmekte ve yabancı ülkede çektikleri ceza, Türkiye'de verilen cezadan mahsup edilmemekteydi. Bu durumda sanık aynı eylemi nedeni ile çok ağır bir ceza yaptırımını karşı karşıya kalmakta idi. Bu hususun düzeltilmesi amacı ile T.C.K.nun 403/4 üncü maddesinde 3756 sayılı kanunla yapılan değişiklik sonucu; ihraç edilmiş maddeler dolayısıyla yabancı memlekette hükmedilmiş ve çekilmiş cezanın Türkiye'de ihraçtan dolayı verilecek cezadan mahsup edilmesi kabul edilmiştir. Yabancı ülkede ceza çekilmemiş olsada, Türkiye'de infazı gerekmekte ise, bu miktar tüm cezadan indirilecektir. Bu cezanın Türkiye'de infazı gerekmiyorsa, ihraç sebebi ile verilen ceza aynen çektirilecektir (292b).

Özellikle uyuşturucu madde ihraç suçlarında yurt dışında yakalanan Türk vatandaşı sanık hakkında yabancı memlekette verilen cezalar Türk yasalarına göre verilen cezalardan daha hafif olup, bu durum sanık aleyhine sonuçlar doğurduğundan bu sakıncayı orta-dan kaldırmak amacı ile 3756 sayılı kanunla T.C.K.na 10 a maddesi eklenmiştir. Buna göre; bir Türk vatandaşı yabancı ülkede bir suç işleyipte Türkiye'de yargılandığı takdirde; suçun işlendiği ülke kanunu ile Türk kanunundan hangisi uygulamada sanığın lehine sonuç verecek ise, o kanun gözönünde bulundurulmak ve yabancı kanunda tanımlanan suça, Türk kanunlarına göre verilmesi gereken ceza ve Türk kanununda bulunup yabancı ülke kanunundaki cezaya en yakın olan ceza tespit edilerek uygulama yapılır (293).

CGK.nun aşağıda metnini vereceğimiz 12.6.1989 T., 5-168/20 sayılı kararı ihraç suçlarında Yargıtayın yerleşik bir içtihadını yansıtmaktadır: "Yargıtayın yerleşik içtihadına göre, uyuşturucu madde ihraç suçundan dolayı açılan davalarda hükümlülük kararı verilebilmesi için;

a- Suça konu olan maddenin uyuşturucu madde olduğuna ilişkin yabancı ülkede bilimsel biçimde düzenlenmiş bir tahlil raporunun celp ve dosya içerisine konulması;

b- Şayet tahlil raporu yoksa sanık aleyhine yabancı memleket mahkemesine açılan davaya ait dosyadaki suç konusu maddenin niteliğini tayine elverişli bir tutanak bulunup bulunmadığının kesin bir biçimde araştırılarak varsa bu belge ile diğer tüm belgelerin getirilip dosyaya konulması ve ceza davasının sonuçlanıp sonuçlanmadığının soruşturulması ve sonuçlanmış ise karar örneğinin getirtilip dosyaya konulduktan sonra tüm belge-lerin incelenip değerlendirilmesi gerekli görülmektedir" (294).

Uyuşturucu madde ihraç suçuna teşebbüs mümkündür. Şayet kişi uyuşturucu madde ihracına yönelik icrai hareketlerine başlamış ve gümrük aşamasında henüz yurt dışına çıkmadan yapılan kontrolde madde ele geçmiş ise , suç eksik teşebbüs

(293) KURT, s.41

(294) Yılmaz G. ERDURAK, **Türk Ceza Kanunu**, 2. b., Ankara 1991, Seçkin yy.

aşamasında kalmıştır. 3756 sayılı kanunla değişiklik yapılmazdan önce TCK.nun 403 maddesinde ihraç suçuna teşebbüs tamamlanmış suç gibi cezalandırılacağı açıklanmış iken, son değişiklikle bu hüküm yürürlükten kaldırılmıştır. Bu nedenle ihraç suçlarında teşebbüs genel hükümlere tabidir. Şartları varsa TCK 61. maddesi tatbik edilmelidir. İhraç suçlarına tam teşebbüs mümkün değildir. Zira sanığın eylemi ile belli bir neticenin meydana gelmesi gerekmeyip, eylemin yapılması ile suç tamamlanmaktadır(295).

dd- Satma, satışa arzetme, satın alma, parasız devretme, devralma

aaa- Satma, satışa arzetme, satın alma

Uyuşturucu maddelerin bedeli karşılığında bir başkasına mülkiyetinin devredilmesi satma, satış için hazırlık hareketlerini gösteren davranışlara satışa arzetme, bedeli karşılığı uyuşturucu maddeyi devralmaya satın alma denir. Bu eylemler TCK.nun 403/5 inci maddesi gereğince suç sayılmıştır. Bu eylemlerin bir defa yapılmış olması yeterlidir. Satan, satışa arzeden veya satın alanın bu işi meslek edinmiş olmasınada gerek yoktur. Esasen bu durum cezayı ağırlaştıran bir neden sayılmıştır.

TCK.nun 403/5 inci maddesinde öngörülen uyuşturucu madde satma eyleminin yurt içinde yapılmış olması gerekmektedir. Şayet satma eylemi yurt içinden yurt dışına yapılmış ise ihraç, yurt dışından yurt içine yapılmış ise ithal suçu meydana gelir (296).

Uyuşturucu maddelerin ticaret maksadıyla bulundurulması ve satış için hazırlık hareketini gösteren davranışlar yapılması satışa arzetme sayılır. Örneğin, eroinleri çok küçük jilatin kağıtlarına bölerek turistlerin olduğu mevkide elinde çok sayıda eroin ile şüphe üzerine yakalanan sanığın suçu icrai hareketlerin yapılmış olması ve turistlere satma amacına yönelik olmasından

(295) KURT, s.42, Bkz. aynı konuda GÜNAL, s.91

(296) KURT, s.42

dolayı uyuşturucu maddelerden eroini satışa arzetmektir (297). Y. 10. CD., 21.5.1992 T. ve 5557/6015 sayılı kararında:"Kenevir bitkisinin sap ve yapraklarının ufalanarak toz esrar haline getirilmesi basit bir işlem olup esrar imal etme sayılmadığından bahisle sanığın eyleminin esrarı satışa arzetme olarak nitelendirilip TCK.nun 403. maddesinin 5. fıkrasına göre hüküm kurulmasına" karar vermiştir (298).

Uyuşturucu madde satma suçunda, maddenin alıcıya geçmesi ile suç tamamlanmış olur. Ancak satma eylemine ilişkin icrai hareketlere girişilmesine rağmen madde alıcının eline geçmemiş ise, eylem tam ve eksik teşebbüs sayılmayıp satışa arz niteliğinde kabul edilerek, tamamlanmış bu eylem sebebi ile failin cezalandırılması yoluna gidilmelidir.

Uyuşturucu madde satınalma suçunun oluşması için failin maddeyi bu için ticaretini yapmak amacı ile satın almış olması gerekmektedir. Uyuşturucu maddenin satın alınması eyleminde alan kişinin bunu ticaret maksadı ile satın aldığına dair bir kanıt elde edilememiş maddenin miktarı içmek maksadı ile alındığı yolundaki savunmayı doğrular nitelikte ise, eylem uyuşturucu madde kullanma suçunu oluşturur (299).

Satma, satışa arzetme veya satın alma suçunda uyuşturucu maddenin cinsinin veya miktarının suçun oluşumu yönünden bir etkisi yoktur. 1 veya 2 gr. uyuşturucu maddenin satılması veya satışa arzedilmesi ile satın alınması durumunda dahi suç meydana gelir. Ancak suçun oluşumu için maddenin uyuşturucu madde olduğunun ve kullanmaya elverişli olup olmadığının uzman bilirkişi raporu ile saptanması zorundadır. şayet sırf

(297) ERGEN, s.49

(298) YKD, c.18, y.1992, sy.9, s.1472

(299) KURT, s.43

maddenin azlığı nedeni ile uyuşturucu madde olup olmadığı anlaşılamiyor veya maddenin uyuşturucu madde olmadığı uzman bilirkişi raporu ile belirlenmiş ise, bahse konu suç oluşmaz (300).

Aynı şahsa kısa sürelerle birden fazla uyuşturucu madde satma eyleminde TCK.nun 80.maddesinin tatbiki gerekir(301).

bbb- Parasız devretme, devralma

Uyuşturucu maddenin mülkiyetinin ücretsiz olarak el değiştirmesidir. Kanun koyucu uyuşturucu maddenin toplumda yarattığı tehlikeleri gözönünde tutarak maddenin yayılmasını önleyici her türlü işleme engel olmayı amaçlamıştır. Bu nedenle uyuşturucu maddenin ücretsiz devredilmesi dahi yasaklanmıştır (302).

Devir işleminin bir kez yapılması suçun oluşumu için yeterlidir. Aynı şahsa birden fazla devir kısa sürelerle gerçekleşmişse TCK.nun 80. maddesinin tatbiki gerekir. Değişik kişilere ayrı ayrı zamanlarda uyuşturucu madde devredilmesi durumunda, devredilen kişi sayısınca suç meydana gelir.

Uyuşturucu madde devretme suçunda suçun tamam olması için maddenin devralanın eline geçmiş olması gerekmektedir. Devir için gerekli icrai hareketlere başlanmış fakat madde devralacak kişiye herhangi bir engel nedeni ile teslim edil-

(300) "5.CD., 4.3.1980, 504/712", KURT, s.42

(301) "Sanığın, 30.5.1989 tarihinde alıcı-ajanlara 191,100gr. eroini satmasından sonra narkotik şube yetkililerinin talimatı doğrultusunda kendisi ile ilişkiyi kesmeyen ve altı gün kadar kısa bir süre sonra temasa geçen aynı şahıslara diğer şahıslarla teşekkül oluşturarak 11.6.1989 günü 499,74 gr. ağırlığındaki ikinci parti uyuşturucu maddeyi satması eylemlerini müstakil iki suç oluşturmayıp aynı kasıt altında ve kısa fasıla ile işlediği gözetilerek müteselsil tek teşekkül suçu teşekkül edeceği düşünülmeden yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir". (5.CD., 30.1.1991, 4336/300), ERDURAK, s.648-649

(302) "Sanıklardan Abdullah'ın kendisinde bulunan esrar maddesini bir sigaraya sararak parasız dahi olsa mülkiyet ve intifamı müstakilen diğer sanıklara devretmesinin esrar suçu niteliğinde olduğu.....", (5.CD., 18.3.1986, 588/1297), ERDURAK, s.646

memiş ise, eylem teşebbüs aşamasında kalmış sayılarak TCK.nun 61. ve 62. maddesi tatbik edilmelidir (303).

Satma, satışa arz etme ve devretme suçlarında teşebbüsün kabul edilmesi mümkün değildir. Çünkü suçun yapıcı hareketlerine başladıktan sonra teşebbüs sözkonusu olacaktır. Halbuki satışa arz etme, ticari amaçla bulundurma, satış suçunun yapıcı davranışları olup cezalandırılmıştır. Bu nedenle teşebbüs sözkonusu olmayacaktır. Pazarlık edip avans vermek sadece hazırlık hareketi olup elverişli vasıtayla cürmün işlenmesine başlanmadığından eksik teşebbüs olarak kabul edilemeyecektir (304).

ee- Sevk ve nakil

Uyuşturucu maddenin ve faydalanılmasının bir başkasına devredilmek amacıyla bir yerden diğer bir yere götürülmesi veya taşınmasıdır. Sevk veya nakil suçunun oluşabilmesi için maddenin bir başkasına devredilmek amacı ile götürülmesi veya taşınması gerekmektedir. Şayet sanığın uyuşturucu maddeyi bir başkasına devretmek amacı yoksa örneğin kendi ihtiyacı için naklediyorsa, sevk veya nakletme suçu oluşmayıp, bulundurma suçu meydana gelir. Buna karşılık sanık bir başkasına verilmek üzere uyuşturucu madde naklederken hareket halinde bir vasıtada yakalanmış ise, nakletme suçu oluşur.

Naklin kısa veya uzun mesafeli olmasının bir önemi yoktur (305). Yine naklin ücretli veya ücretsiz olmasının

(303) KURT, s.44

(304) BAKICI, s.1581

(305) "Sanıkların suç konusu maddeyi Suriye'den Hollanda'ya sevki için aralarında anlaşmaları ve bu maddeyi Suriye'den Türkiye'ye getirdikleri, İstanbul'da bir gece kaldıktan sonra Hollanda'ya gitmek üzere havaalanına geldikleri sırada zabıtaca yapılan aramada maddenin üzerlerinde elde edildiği anlaşılmış olmasına göre sanıkların amacının yurda uyuşturucu ithali veya yurttan uyuşturucu ihracı olmadığı, Türkiye'nin sadece bir güzergahtan ibaret kalmış bulunduğu ve maddenin yurt içinde satıldığı veya satılmaya kalkışıldığı hususunda da herhangi bir kanıt mevcut olmadığına göre, eylemin yurt içinden eroin nakletmekten ibaret kaldığının gözetilmemesi bozmayı gerektirmiştir." (5.CD. 19.3.1986, 6737/1339), ERDURAK, s.646

da önemi yoktur. Sanığın sevk ve naklettiği maddenin uyuşturucu madde olduğunu bilmesi gereklidir (306).

Nakletme suçunda teşebbüsün olup olmadığı yazarlar arasında tartışılmalıdır. Günay, sadece eksik teşebbüsün mümkün olduğu, tam teşebbüsün mümkün olmadığı görüşündedir(307). Kurt da Günay gibi sadece eksik teşebbüsün mümkün olduğu kanaatindedir (308).

Bu tür suçlarda teşebbüs nedeniyle cezanın indirilmesi gerekmediğini, özel daire de 22.6.1983 gün, 905/2468 sayılı kararla hüküm altına almıştır (309).

5.CD.nin 20.10.1982 T. ve 3147/3613 sayılı kararında: "Cezaevinde bulunan kardeşine esrar getiren, ancak gardiyanlarca yapılan aramada ele geçmesi nedeniyle kendisine ulaştıramıyan sanığın teşebbüs derecesinde kaldığı"nın kabul edilemeyeceği belirtilmiştir (310).

ff- Alım satım ve tedarike aracı olma

TCK.nun 403/5. maddesine göre, uyuşturucu maddelerin alınıp satılmasına veya her ne suretle olursa olsun tedarikine aracı olanlar asli fail gibi cezalandırılmaktadır. Her ne suretle olursa olsun tabiri ile kanun "menfaat" unsurunu gözönüne almadan her şekli ile aracı olmayı ceza sorumluluğu altına almıştır (311).

Aracı mal üzerinde tasarrufta bulunmayıp, satışın yapıcı davranışlarına karışmamaktadır. Alıcı ile satıcıyı tanıştırma gibi eylemlerde bulunmaktadır. Aksi taktirde suçun niteliği değişmektedir. Uyuşturucu maddeyi satıcıyla birlikte getirip alıcıya teslimde, pazarlığa katılmada, tartılmasına yardımcı olmada, parasını satıcı adına tahsil etmede, tanıdığıında esrar olduğunu söyleyip, satıcıyla satmaya çalışmak teşekkül

(306) KURT, s.46

(307) GÜNAL, s.101

(308) KURT, s.47

(309) BAKICI, s.1580

(310) YKD, c.9, y.1983, sy.1, s.128

(311) Nejat ÖZÜTÜRK, **Türk Ceza Kanunu Şerhi ve Tatbikatı**, c.2, Ankara 1966, s.514

halinde satış suçunu oluşturacaktır. Yargıtay 5.CD'nin 23.3.1983 T. 643/1031 sayılı kararında "birlikte içmek için diğer sanığın verdiği parayla 620 miligram esrar alıp geldikten sonra birlikte yakalanmalarında, esrar üzerindeki tasarrufun mülkiyet ve intifainın müstakilen devrolunması sözkonusu olmayıp birlikte içme amacına dönük bulunduğu ve bu itibarla esrar tedarikine vasıta olmak suçunun manevi ögesinin oluşmadığı gözetilmeden bu suçlardan cezalandırılmasına karar verilmesi" yasaya aykırı bulunmuştur (312).

gg- Bulundurma

Kanun koyucu uyuşturucu maddelerin kullanmak için yeterli miktardan fazla bulundurulmasını başkasına uyuşturucu madde teminine yönelik eylem kabul ederek cezalandırma yolunu tercih etmiştir.

TCK'nun 403/5. maddesinde açıklanan uyuşturucu madde bulundurma suçunun oluşabilmesi için, bulundurulmuş maddenin başkalarına temin amacı ile örneğin: satma, satışa arz etme veya devretmek amacı ile bulundurulmuş olması gerekmektedir. Sanığın bu kastının tesbitinde uyuşturucu maddenin miktarı önem taşır. Hangi miktarda uyuşturucu maddenin bulundurulmasının başkalarına temin amacına yönelik olduğunun tesbitinin mahkemelerce çözümlenmesi gerekmektedir. Yargıtay içtihatlarına bakıldığında bu konuda kesin bir kıstasın olmadığı görülür (313).

(312) BAKICI, s.1580

(313) KURT, s.47

"Sanığın diğer sanık Ali'ye satış için örnek (numune) vermesi ve evinde yakalanan eroinin 962 gram olması, bu maddeyi satmak amacıyla bulundurduğunu gösterir" (5.CD., 15.6.1983, 1927/2345), **YKD**, c.10, y.1984, sy.10, s.1597 "Sanıkların birlikte kaldıkları evde uyuşturucu madde satıldığının haber alınmasıyla, güvenlik kuvvetlerince, burada ve yeni taşındıkları meskende yapılan aramada ele geçen 1330 adet tableten uyuşturucu maddeler kapsamına alınan Hipnoseden ve Rehydol haplarının toplam 1,876 gram uyuşturucu madde ihtiva ettiğinin Adli Tıp Kurumu raporu ile açıklanmış olması nedeniyle miktarın çokluğu ihbarın mahiyeti karşısında, eylemlerin teşekkül oluşturarak satmak maksadıyla uyuşturucu madde bulundurma niteliğinde olduğunun gözetilmemesi, bozmayı gerektirmiştir". (5.CD., 6.2.1991, 5430/511), ERDURAK, s.649

Bulundurulan uyuşturucu maddenin başkalarına temin amacı ile bulundurulduğunun kesin deliller ile kanıtlanması gerekir. Bu konuda sadece ajan veya muhbirin ifadesi yeterli değildir. Mahkeme gerektiğinde zabıt dzenleyicileri de dinleyerek, bulundurulan madde miktarını da dikkate alarak tım delilleri değerlendirip uyuşturucu maddenin hangi amaçla bulundurulduğunu tespit etmelidir. Toplanan delillere gbre sanığın uyuşturucu maddeyi başkalarına temin amacıyla bulundurduğu anlaşıldığında, TCK'nun 403/5. maddesi, kendi ihtiyaçı için bulundurduğu yolundaki savunmanın aksi ispatlanmıyor ve bulundurulan madde miktarı da savunmasını doğuruyor ise, TCK'nun 404/2. maddesinin uygulanması yoluna gidilmelidir(314).

(314) KURT, s.48

"Olay tutanağında; "nceden alınan bir haberin değerlendirilmesi" sonucu pusu kurularak sanığın elindeki çantada bulunan 825 gram esrar maddesiyle yakalandığının açıklanmasına, sanık aşamalarda 20-30 yıldan beri esrar içtiğini ısrarlı bir biçimde savunmasına, esrarın istenildiği anda temin edilemeyeceği, bir şahsın yılda yaklaşık bir kilo esrar tüketebileceği de nazara alınarak, sanığın bir yıllık ihtiyaçını karşılayacak miktardaki esrarı satmak maksadıyla bulundurduğunu gösteren hiçbir delil uygun olmayan gerekçelere yer verilerek yazılı şekilde esrar ticareti yaptığının kabulü ile hkmlendirilmesi, bozmayı gerektirmiştir". (5.CD., 30.5.1989, 2948/2939), ERDURAK, s.647

"Türkiye'den Almanya'ya dönmekte olan sanığın Yugoslavya-Macaristan arasındaki sınır kapısında yapılan aramada, özel otosunun motor bölümünde 460 gram, 50 santigram ağırlığında esrar yakalanmıştır. Objektif bir değerlendirilme, esrar satışı ve ticareti yaptığı belirlenemeyen sanığın, suç konusu esrarı kendi ihtiyaçı için çalıştırdığı yere götürdüğünü kabulde zorunluluk bulunmaktadır. Esasen sanık esrar kullandığını ve bu amaçla arabasına koyduğunu kabul etseydi, kendisine uygulanacak madde TCK'nun 404/2. maddesiydi. Sanık tım cezalardan kurtulmak amacıyla suç konusu esrarın arabasına başkaları tarafından konulmuş olabileceğini, kendisinin esrar kullanmadığını ileri sürdü diye sanığı, TCK'nun 403/1-2. maddesiyle cezalandırmak onun asıl eylemini değil ikrarda bulunmamasını cezalandırmak anlamında bir uygulamaya yolaacağından kabul edilemez" (CGK, 28.6.1982, 5-271/315), ÖZEL, s.719-720

4- Suçun Manevi Unsuru

a- Genel olarak

Uyuşturucu madde temin suçlarında suçun oluşması için, "genel kast" yeterli olup, başkaca herhangi bir saik ve maksat aranmamıştır. Bu tür suçlar kasti suçlar olduğundan, taksirli şekli kanunumuzda öngörülmemiştir. Manevi unsurun gerçekleşmesi için failde ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal, ihraç veya kullanma dışında satma, alma, bulundurma, nakletme, devretme iradesinin bulunması yeterlidir (315).

Doktrinde, uyuşturucu madde kullananların satış ve devretme gayesi olmaksızın acıma, arkadaşlık, baskı yada sürekli rahatsız edilmekten kurtulma amacıyla yanıltılarak karşılıksız olarak bir miktar uyuşturucu madde vermeleri halinde temin suçunun manevi unsuru gerçekleşmediğinden sadece kullanma suçundan cezalandırılmalarının hakkaniyete daha uygun olacağı ileri sürülmektedir.

Sanığın bir sigaralı esrarı birlikte içmek maksadıyla sararak arkadaşına vermesi halinde, amaç, birlikte içmek olup, uyuşturucu maddenin mülkiyetinin müstakilden devri sözkonusu olmadığından temin suçu oluşmayıp, TCK'nun 404/2. maddesinin uygulanacağı yargıtay 5.CD'nin 24.11.1966 T. ve 3511/3426 sayılı kararında açıklanmıştır (316).

Şiddet sebebine ait hususta düşülecek fiili bir hata sonucu bilmeme veya yanılma hali de gözönünde bulundurulmalıdır. Uyuşturucu maddenin eroin, kokain, baz morfin veya morfin olduğunda düşülen hata gözönünde bulundurulmalı ve şiddet sebebi uygulanmamalıdır (317).

b- İftira Amacıyla Uyuşturucu Madde Bulundurma

Eyleminde Manevi Unsur

Kanunun Uyuşturucu madde suçları için ağır cezalar ön-görmüş olması nedeniyle, toplum içinde bazı kişilerin, sırf düşmanlık veya öç alma amacıyla başkalarına bu suçu işlediği

(315) KURT, s.48

(316) BAKICI, s.1579

(317) GÜNAL, s.104

iddiası ile iftira etme eylemlerine başvurduklarına sıkça rastlanmaktadır. Genelde iftirada bulunan kişi temin ettiği uyuşturucu maddeyi düşmanının evine veya kullandığı bir eşyasına ondan habersiz bırakmakta, ardından güvenlik güçlerine ihbarda bulunarak, düşmanın uyuşturucu madde suçundan cezalandırılması amacını gütmektedir. Evine ve eşyalarına habersizce uyuşturucu madde konulan kimsenin suç kastı yoktur. Bu nedenle, uyuşturucu madde bulundurma suçundan cezalandırılması düşünülemez. Çünkü madde kendi iradesi ve bilgisi dışında konmuştur. Ancak bu hususun kesin kanıtlarla kanıtlanması gerekir (318).

Başkasına iftira amacıyla uyuşturucu madde bulunduranlar için TCK'nun hangi maddesi uygulanacaktır? Bu konuda Günal, TCK'nun 285. maddesinin uygulanması gerektiği görüşündedir (319). Bakıcı'ya göre; bu durumda TCK'nun 285 ve 296. maddelerinin uygulanması olanaksızdır. TCK'nun 296. maddesi, başkasına ait uyuşturucu maddenin, o maddenin mülkiyeti ve kazancı ile ilgisi bulunmaksızın saklanmasında, örneğin, suçunun ortaya çıkmamasını sağlamak için babanın oğluna ait esrarı gizlemesinde tatbik edilecektir (320).

Ergen'e göre; Uyuşturucu madde ile iftira atılması halinde TCK'nun 403. maddesinde yeralan uyuşturucu devredilmesi oluşmaktadır. Uyuşturucu madde cinsi eroin, kokain, morfin veya baz morfin ise ceza 403/6 ile artırılabilecektir (321).

TCK'nun 285. maddesinin uygulanacağına ilişkin Yargıtay 5.CD'nin 21.9.1961 T. 2727/3616 sayılı ve benzer kararlarından vaz geçilmiştir. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 2.4.1973 T. 80/317 sayılı kararında TCK'nun 403. maddesinin

(318) KURT, s.49

(319) GÜNAL, s.

(320) BAKICI, s.1578

(321) ERGEN, s.106

uygulanacağı kabul edilmiştir. Yargıtay 5.CD'nin 10.11.1983 T. 3060/3747 sayılı kararında "sanığın iftira etmek amacıyla H.A.'nın evindeki çiçek saksısının içine suç konusu esrarı koyduğu, oluşa uygun şekilde kabul edildiği halde 403/3-4 maddesi (3756 SK'la 403/5-6 olmuştur) yerine 404/2. maddesi gereğince cezalandırılması" yasaya aykırı bulunmuştur. Yerel mahkemenin iftira amacıyla esrar bulundurmaktan TCK'nun 403/3-4. maddesiyle kurduğu mahkumiyet hükmü anılan dairenin 7.2.1984 T. 4675/333 sayılı ilamı ile onanmıştır. Aynı dairenin 9.6.1983 T. 2180/2226 sayılı kararında iftira amacının devir suçunu engellemeyeceği belirtilmiştir (322).

5- Cezayı Etkileyen Sebepler

a- Para Cezasının Tayini

TCK'nun 403. maddede hürriyeti bağlayıcı cezalardan ayrı olarak "*nisbi para cezası*" da öngörülmüştür. Buna göre, yakalanan uyuşturucu maddenin her gram ve küsürü için 50.000 TL para cezası hesaplanmak suretiyle hükmedilecek para cezası belirlenecektir. Nisbi para cezaları TCK'nun mevki meriyetine vaz'ına müteallik 825 sayılı kanunun 20. maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre; "miktarı belli bir nisbet dairesinde ve olaya göre azalıp, çoğalabilir nitelikte bulunan para cezası nisbi nitelikte kabul edilmektedir. TCK'nun 403. maddesindeki ağır para cezası bu tanıma uymakta ve nisbi para cezası niteliğinde bulunmaktadır. Bu durum yargıtay kararlarında da vurgulanmıştır (323).

(322) BAKICI, s.1578

(323) "Nisbi para cezaları misli arttırmaya tabi tutulmamıştır. TCK'nun 403/3-4 (yeni 403/5-69 maddesinde öngörülen ağır para cezası nisbi nitelik taşır". (5.CD., 10.10.1989, 2884/4504), İKİD, y.1990, sy.350, s.6987; Ayrıca bkz. 5.CD., 8.3.1990, 557/1292, İKİD, y.1990, sy.353, s.7175 "14.12.1988 tarihinde meriyete giren 3506 sayılı kanunla TCK'na eklenen ek m.l'de, misli para cezalarının maddede gösterilen misli arttırmalara tabi bulunmadığı açıklanmıştır. Ve mezkûr kanunun 10. maddesi ile 3435 sayılı kanun ilga edilmiş bulunmasına göre, TCK 403/3 maddesindeki nisbi para cezasının arttırımı tabi tutulması isabetsizdir". (5.CD., 28.6.1990, 1877/3522 ABKD, y.1991, sy.6, s.46), Ayrıca bkz. "CGK, 20.11.1989, 5-287/356", M. Uygun vd. 2. kitap, s.202

TCK'nun 19. maddesi uyarınca nisbi para cezalarının yukarı sınırı yoktur. Bu nedenle, ele geçirilen uyuşturucu madde miktarı ne kadar fazla olursa olsun, miktara göre sınırsız olarak kanunda öngörüldüğü şekilde her gram ve küsürü için 50.000 lira hesabıyla ağır para cezasına hükmedilmelidir (324).

Uyuşturucu madde miktarının hesaplanmasında "saf" uyuşturucu madde hesaba katılır. Bu nedenle, uyuşturucu madde olmayan yabancı maddeler "nişai" madde, uyuşturucu olmayan, karıştırılmış maddelerin arınması, torba ağırlığı vs. çıkarılması suretiyle saf uyuşturucu madde miktarı belirlenmelidir. Miktar hakkında tereddüt varsa bunun giderilmesi şarttır.

Para cezası her sanık için ayrı ayrı hükmedilir, para cezasına sanıkların müteselsilen mahkum edilmesi doğru değildir (325).

b- Cezayı ağırlaştırıcı nedenler

aa- Uyuşturucu maddenin cinsi bakımından

TCK'nun 403. maddesinin 6. fıkrasına göre uyuşturucu maddenin eroin, kokain, morfin, baz morfin olması durumunda fail hakkında verilecek olan ceza bir katı oranında arttırılır. TCK'nun 406/6'da belirlenen "şiddet nedeni" bu dört madde ile sınırlıdır.

Bazı maddelerin şiddet sebebi olarak TCK'nun 403. maddede yer alması 6.6.1941 tarihinde 6123 sayılı kanunla olmuştur. Bu değişiklikte basit uyuşturucu maddelere göre tesirleri daha ağır ve kullanışları daha yaygın bulunan morfin, eroin, kokain ve esrarın özellikle sayılarak maddenin ikinci bendine alınması ve bunlara daha ağır cezalar konulması kabul edilmiştir.

(324) KURT, s.50-51

(325) GÜNAL, s.138-139, "Ağır para cezasının elde edilecek safi esrar miktarı üzerinden hesaplanması gerekirken, sanıkta yakalanan kenevir bitkisi nazara alınarak fazla tayini bozmayı gerektirmiştir". (5.CD., 10.2.1988, 66/660), ERDURAK, s.647

Madde metni 1981 yılına kadar 6123 sayılı kanunla değişik şekli ile tatbik edilmesine kadar uygulamada yinede bazı aksaklıklar ortaya çıkmıştır (326). Uygulamada ilk aksaklık baz morfin etrafında ortaya çıkmıştır. Bu durumu Adli Tıp Meclisi uygulaması ve Yargıtay uygulaması açısından ayrı ayrı ele alacağız.

aaa- Adli Tıp Meclisi uygulaması (morfin, baz morfin)

Uygulamada herhangi bir maddenin TCK'nun 403. maddesinde sayılı şiddet sebeplerinden birini teşkil edip etmediği veya diğer başka bir madde olduğunda şüpheye düşülürse Adli Tıp Kurumu Kimyasal Tahliller İhtisas Dairesinden gerekli mütalaa alınmalıdır.

Morfin ve baz morfin konusunda ortaya çıkan değişik görüş ve kararlar, bazen bu mütelaalarda olduğu kadar, uygulamada da değişik durumların ortaya çıktığını göstermektedir.

"Kodeks komisyonunun örnek iş dünyasındaki 28.12.1960 günlü raporunda ve Adli Tıp Meclisinin ona dayanarak vermiş olduğu 10.11.1961 ve bunu tamamlayan 2.2.1962 günlü raporlarında suç konusu baz morfinin tıp bakımından ve ceza kanununun uygulaması bakımından morfinin ta kendisi olduğu belirtilmiştir. Ancak Adli Tıp Meclisi ve Kimyahanesinin diğer bazı raporlarında ise: "Baz morfinin ilk kademedede afyondan elde edilen madde olduğu ve ham afyon sayılması gerektiği ve bazı raporlarında ise, baz morfinin, morfin olabilmesi için başkaca fiziki ve kimyevi işleme tabi tutulması gerekmekte olduğu ve TCK'nun 403.maddesinin 6123 sayılı kanunla değiştirilmeden önceki metinde (morfin ile baz morfin müşterakları) berabere yer aldığı halde yeni şeklinde yalnız morfin kelimesi bırakılarak failin daha ağır cezaya tabi tutulduğu üzerinde durulup hukuki bakımdan bir sakınca bulunmadığı takdirde morfin sayılabileceği belirtilmiştir (327).

(326) GÜNAL, s.72

(327) GÜNAL, s.72

bbb- Yargıtay uygulaması (morfin, baz morfin)

Yargıtay uygulamalarında değişik görüşler ortaya çıkmıştır. YCGK 27.6.1960 tarihli 5/54 E. ve 44 K. sayılı içtihadında baz morfinin daha ziyade afyon tozu yani daha ziyade afyon olarak kabulü lazım geldiğine ve bu maddenin saf morfin olmayıp TCK'nun 403. maddesinin 1. fıkrası kapsamına giren uyuşturucu maddelerden olduğu belirtilmişti. Fakat daha sonraki 24.6.1963 T., 27 E. ve 44 K. sayılı içtihadında aynı kurul baz morfinin dö Kloridratdö morfin derecesinde etkili ve sosyal tehlikesi o ölçüde büyük olduğu ve yasa hükümlerinin yorumlanmasında onların kabul edilmesiyle güdülen amacın olabildiği kadar gözönünde tutulması gerektiği gerekçesiyle şiddet sebebi olarak düzenlenen morfin kavramına morfin tuzları ile morfinden yapılan maddelerin ve özellikle baz morfinin gireceği içtihadında bulunmuştur.

Daha sonra Yargıtay içtihadı birleştirme Büyük Genel Kurulu 13.1.1964 tarihinde: "Türk Ceza Kanununun 403. maddesinde 2 ve 4 bendlerinde sayılan uyuşturucu maddeler arasında anılmış bulunmayan baz morfinin (bu bentlerde yazılı) morfin sayılmayacağına" karar vermiştir (328).

10.1.1981 tarihli 2370 sayılı kanunla TCK'nun 403/6. maddesinde sayılan ve cezanın artırılmasını öngören uyuşturucu maddelere baz morfin de dahil edilmiştir.

Uygulamada görülen diğer bir aksaklık LSD konusunda olmuştur. Yargıtay 5. ceza dairesinin 26.9.1975 tarih ve E. 2272, K.2484 sayılı kararıyla LSD'yi uyuşturucu madde kabul etmiş ve TCK 403. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen uyuşturucu madde kavramına değil de TCK 403 2. bendinde (yeni 403/6) belirtilen eroin, kokain ve morfin veya esrar olması hallerini, bu maddelerle sınırlı olmadığından söz ederek LSD'nin de şiddet sebebi olarak gözönüne alınması gerektiğine karar vererek mahkemenin TCK'nun 403/1. maddesini uygulamasını bozma sebebi yapmıştır.

(328) (YİBK, 13.1.1964, 963/2 E, 964/2 K.), GÜNAL, s.74

Yargıtay dairesinin bu bozma kararına karşın mahkeme direnme kararı almış ve bu konu Yargıtay Ceza Genel Kurulu'na gelmiştir. Bu hususta verilen kararın esası ise şu şekildedir:

"Sanık hakkında TCK'nun 403/1. maddesine muhalefeten kamu davası açılmıştır. Bu madde uyuşturucu maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç, yahut bu fiillere teşebbüs edenlerin, aynı maddenin 2. bendi (3756 sayılı kanunla 6. bend olmuştur) ise 1. bendde gösterilen uyuşturucu maddelerin eroin, kokain, morfin veya esrar olması hallerini tecrim etmektedir. Suç konusu maddelerin sevk maddesinde öngörülen uyuşturuculuk niteliğini taşıyıp taşımadığı hususunu belirlemek için mahkemece Adli Tıp Meclisine başvurularak müteala alınmıştır. Adli Tıp Meclisi Raporunda sanıkta yakalanan maddelerin farmakotoksik özellikleri ve toksikomonojen gücü itibariyle esrar benzeri ve fakat esrardan daha müessir sentetik bir uyuşturucu olduğu cihetle TCK'nun yukarıya alınan 403. maddesinin 2. bendi şumulünde mütealası gerektiğini bildirmişse de mahkeme sadece suç konusu maddenin uyuşturucu hassası olup olmadığı cihetlerine yönelik müteala ile bağlı olup, hukuk tekniği bakımından suç niteliğini tayinde Adli Tıp Meclisi mütealası ile bağlı değildir. Nitekim TCK'nun 403. maddesinin 1. bendi genel olarak uyuşturucu maddelerden 2. bendi ise ismen eroin, kokain, morfin ve esrardan bahsetmiş olup benzeri ibaresine yer vermeyecek şekilde 2. bendin uygulama alanının 4 uyuşturucu maddenin varlığı haliyle kesinlikle sınırlamıştır. Madde metninin baz morfini dahi morfin olarak kabule de müsait olmadığı 13.1.1964 tarih ve 1964/2 sayılı Tevhidi İçtihat kararı ile tespit edildiğinden mahkemece verilen direnme hükmü dosya muhtevası itibariyle usul ve yasaya uygun görülmüştür." denildikten sonra direnme hükmünün onanmasına çoğunlukla karar verilmiştir (329).

Bizim kanaatimiz; Adli Tıp Meclisinden alınan bilimsel rapor doğrultusunda LSD'nin genel olarak uyuşturucu madde kabul edilmesi doğrudur. Nitekim ilgili mahkeme bunu yapmış ve cezayı 403/1. maddeye göre tayin etmiştir. Burada yeni bir uyuşturucu madde karşısında uygulamanın izlediği yöntem açıkça görülmektedir. Ancak 1991 yılındaki değişikliğe kadar bir şiddet sebebi olarak düzenlenen esrarın ana maddesi ile LSD'nin de aynı kategoriden olması nedeniyle şiddet sebebi olarak kabul edilen uyuşturucu maddelere genişletici yorum tarzıyla LSD'inde ilave edilmesi "*kanunilik*" ilkesine ters düşeceğinden Yargıtay Ceza Genel Kurulunun sözkonusu kararını isabetli buluyoruz.

3756 sayılı kanunla, yumuşak uyuşturucu madde olarak kabul edilen ve doktrinde eroin, morfin ve kokain gibi sert uyuşturucularla bir tutulması eleştirilen esrar şiddet sebebi olmaktan çıkarılmıştır. Kanun gerekçesinde şöyle denilmektedir:

"Bu madde ile kanunun 403. maddesinde değişiklik yapılmaktadır. Yeni düzenlemede de yürürlükteki metinde olduğu gibi uyuşturucu maddelerin nelerden ibaret olduğu tarif edilmemiş, bunların teker teker gösterilmesi yoluna da gidilmemiştir. Sadece maddenin 6 nolu fıkrasında, 1 nolu fıkrada gösterilen fiillerin eroin, kokain, morfin ve baz morfine ilişkin olması halinde cezanın ağırlaştırılması öngörülmüştür. Buna karşılık yumuşak uyuşturucu madde olduğu bilim adamlarınca ifade olunan esrar bu nitelikte mütalaa edilmemiştir. Bundan böyle esrar 1 ve 5 numaralı fıkralara tabi olacaktır (330).

Kanaatimizce, esrarın şiddet sebebi olmaktan çıkarılması yerindedir. Ayrıca esrar gibi yumuşak uyuşturuculara sert uyuşturuculara göre daha toleranslı yaklaşılması şeklinde beliren uluslararası yaklaşımda uygundur.

bb- Teşekkül hali

aaa- Teşekkül oluşturma

TCK 403/10 gereğince uyuşturucu maddeleri temin amacıyla teşekkül meydana getirilmesi müstakil suçtur. Teşekkül ile suç işlenmiş olması şartı aranmaz. TCK'nun 403. maddesinde yer almış bulunan uyuşturucu madde temini suçlarının işlenmesi amacıyla iki veya daha fazla kişinin önceden anlaşmaları halinde teşekkül oluşur (331).

Maddede bu suçun oluşumu için teşekkülün devamlılık arzemesine dair bir husus öngörülmediğinden teşekkülün bir kez gerçekleşmesi yeterli sayılmıştır.

Yargıtay kararlarında açıkça belirtildiği üzere, teşekkülün kabulü için teşekkülü oluşturan kimselerin ele geçirilmesi şart olmamakla beraber, bu kişilerin gerçekten varlığının kesinlikle belirlenmiş olması gerekmektedir(332).

bbb- Şiddet sebebi

Mücerret teşekkül oluşturma müstakil suç olarak kabul edilmiş olmakla beraber, teşekküle dahil kişilerin ayrıca uyuşturucu madde temin suçunu işlemeleri durumunda cezanın arttırılarak hükmedilmesi gerekmektedir. TCK 403. maddenin 7. fıkrasında: uyuşturucu madde temini suçlarının teşekkül oluşturanlar ile idare edenler veya bu teşekküle dahil bulunanlar tarafından işlenmesi halinde, verilecek cezanın ayrıca yarı oranında arttırılacağı öngörülmüştür.

(331) ERGEN, s.50

(332) KURT, s.55

"Teşekkülün kabulü için sanığın adlarını verdiği şahısların ele geçirilmeleri ve haklarında koğuşturma yapılması şart değilse de, sanığın gerçekte teşekkül halinde esrar satıcılığı yaptığının ve suç ortaklarının gerçekten varlığının kesinlikle saptanması gereklidir.

Bu itibarla teşekkülün varlığına dair kesin subut delilleri gösterilmeden cezanınTCK'nun 403/5. maddesi (Yeni 403-10) ile arttırılması bozmayı gerektirmiştir. (5. CD., 11.2.1975, 4933/3756), KURT, s.55

Uyuşturucu madde temin suçlarını işlemek amacı ile teşekkül meydana getirme, idare etme veya dahil olma haliyle, suçun bu teşekkülü oluşturan kimse ve kimseler tarafından işlenmesi halini birbirinden ayırmak zorunluluğu vardır. Salt teşekkülü meydana getirmek daha önceki bölümde ele aldığımız üzere ayrı bir suçtur. Herhangi bir şekilde uyuşturucu madde temin suçunun da işlenmiş olması gerekli değildir (333).

cc- Topluluk hali

TCK 403. maddesinin 8. fıkrasında uyuşturucu madde temin suçlarının toplu olarak işlenmesi durumunda, hükmolunacak cezaların üçte bir oranında arttırılması hükme bağlanmıştır.

Topluluk hali, en az iki kişinin aralarında önceden anlaşma olmaksızın uyuşturucu madde temini suçunu işlemeleridir. Teşekkülden farkı sanıkların önceden aralarında anlaşma olmamasıdır. Topluluk halinde uyuşturucu madde temini suçlarında her sanık kendisine ait uyuşturucu maddeyi satmaktadır. Sanıklar arasında önceden anlaşma yoktur. Kendilerine ait uyuşturucu maddeleri satarken manevi dayanışma hali içerisindedirler (334).

(333) GÜNAL, s.117

"Sanıkların; eroin satmak için önceden anlaşarak teşekkül oluşturdukları, firari sanık Ömer'in Van'dan temin ettiği eroini İstanbul'da Ömer'in dükkanına gizlediği, durumu diğer sanıklara bildirdiği, sanık Murat'ın müşteri aramaya başladığı, Mustafa'nın ise Ömer, Murat ve müşteriler arasında irtibatı sağladığı, olay akşamı sanıkların ve eroinin ele geçirildiği anlaşıldığından, teşekkül halinde uyuşturucu madde temin suçu oluşmuştur". (10. CD., 19.11.1992, 10837/11917), **YKD**, c.19, y.1993, sy.1, s.147

"Uyuşturucu mal üzerinde herhangi bir tasarrufu sözkonusu olmadığı anlaşılan sanıkların uyuşturucu maddeyi beraber nakletmek, satışını beraber yapmak hususunda aralarında önceden bir anlaşma mevcudiyetine dair inandırıcı deliller açıklanmadan; sanıklardan birisinin eylemi esrar satmak, diğer sanıkların fiilleri ise satışa vasıta olmaktan ibaret bulunduğu, teşekkül hali mevcut olmadığı halde cezaların TCK'nun 403/5. maddesiyle arttırılması isabetsizdir. (5. CD., 25.4.1984, 844/1751), **İKİD**, y.27 (1987), sy.31, s.4615

(334) ERGEN, s.58

Topluluğun kabulü ile cezanın arttırılmasının nedeni, bu şekilde yapılan satışta kolaylık olması, faillerin birbirlerine manevi destek olmalarıdır (335).

Erem uyuşturucu maddeyi imal, ithal veya ihraç fiillerinin, iki veya daha ziyade kimse tarafından, aralarında anlaşma olmaksızın, toplu olarak işleyebileceklerini tahayyül etmenin kolay olmadığı kanısındadır (336).

Günal'da: "Uyuşturucu madde imal, ithal, ihraç suçlarıyla satma, alma, bulundurma, nakil suçlarına ilişkin fiili iki veya daha fazla kişilerin aralarında anlaşma ve irtibat olmaksızın topluluk halinde suçu işleyebileceklerini kabul güçtür" demektedir.

Aynı yazar topluluk halinde suçun işlenmesinin şiddet sebebi sayılmasında isabet olmadığını, bu durumun katılmış olduğumuz uluslararası sözleşme hükmüne uygun olmadığı ve bu nedenle de ceza kanunundan kaldırılması gerektiğini ileri sürmektedir (337).

dd- Meslek, sanat veya geçim vasıtası haline getirme

Uyuşturucu madde temini suçları geçim vasıtaları haline getirenler, sırf bu işlerle uğraşarak meslek, sanat haline getirenlerce işlenirse hükmolunacak cezalar üçte bir oranında arttırılır (TCK 403/8).

Doktrinde kanunun "itiyat hali"ni gözönüne almayıp böyle bir terim kullanması eleştirilmektedir. Erem: "Kanun meslek, sanat, geçim vasıtası gibi anlamının belirlenmesi çeşitli anlayışlara yolaçan terimler yerine "itiyat hali"ni gözönüne almış olsaydı, uygulamada güçlük çekilmezdi" demektedir (337a).

Günal'da: "Bu terim değişik anlayış ve uygulamaya yer verecek niteliktedir. Ceza kanununda yer alıp tanımı verilen "itiyat hali" gözönünde bulundurulmuş olsaydı daha isabetli

(335) BAKICI, s.1583

(336) EREM, s.174

(337) GÜNAL, s.121,122

(337a) EREM, s.174

olurdu" demektedir (338).

Bu şiddet sebebinin uygulamada doğurduğu güçlük nedeni ile pek kullanılmadığı, bu nedenle uygulamasının fazla olmadığı belirtilmektedir (339).

ee- On sekiz yaşını bitirmeyen küçüklerin veya ceza ehliyetine sahip olmayanların suçta kullanılması

TCK'nun 403. maddesinin 9. bendine göre; "On sekiz yaşını bitirmeyen küçükleri veya ceza ehliyetine sahip bulunmayanları bu maddede yazılı suçları işlemekte kullanan kimseler hakkında, fiil için tertip olunacak ceza altıda bir oranında arttırılarak hükmolunur."

Suçun işlendiği zaman küçüğün on sekiz yaşını doldurmamış olması gözönünde tutulacaktır. Bu bakımdan suçun işlendiği andaki yaş önemlidir. Küçüğün 11 yaşından küçük, 11-15 yaş veya 11-15 yaş grupları arasında olması, kısmen ceza ehliyetine sahip bulunması kendi bakımından verilecek cezayı etkiliyecektir. Diğer taraftan küçüğü kullanan bakımından cezanın arttırılması için küçüğün 18 yaşını doldurmamış olması yeterlidir (340).

Aynı şekilde uyuşturucu madde temin suçlarında ehliyetsizleri kullanan kimseyede asıl fail için öngörülen ceza arttırılarak verilecektir. Burada ehliyetsizliğin belirlenmesinde TCK 46. ve 47. maddede öngörülen "tam" veya "tam olmayan" akli maluliyet haline göre, suç icrasında kullanılan kimsenin durumunun belirlenmesi gerekir. Aynı durum TCK 48. maddenin 1. fıkrası bakımından da sözkonusudur. Ehliyetsizliğin tam veya kısmi olması kendi haklarında hükmedilecek cezaya etkili olacak fakat kullananın cezası TCK 403/9'a göre arttırılacaktır (341).

(338) GÜNAL, s.122

(339) BAKICI, s.1583

(340) GÜNAL, s.128, KURT, s.58. "Atılı suçu işlemek için 18 yaşından küçük Belgüzarı kullanan sanığa tertip edilen cezanın TCK'nun 403/9. maddesi gereğince arttırıma tabi tutulmaması, bozmayı gerektirmiştir". (5.CD., 18.12.1990, 5267/5830), ERDURAK, s.648

(341) GÜNAL, s.129, KURT, s.59

ff- Fiili işleyenlerin sağlık mesleği mensubu olması

406. maddesin 1. fıkrasına göre: "403. madde ve 404. maddenin 1 nolu fıkrasında yer alan fiilleri işleyen tabip, veteriner, kimyager, eczacı, diş tabibi, dişçi, ecza ticarethanesi sahibi, mesul müdür, sağlık memuru, ebe, hemşire veya hastabakıcı ise, verilecek ceza yarısı oranında arttırılır ve fail hakkında ayrıca müebbeten memuriyetten yasaklama veya meslek sanatın icrasının tatili cezası da hükmolunur."

Bu sıfatların resmen kazanılmış olması gerekir. Sayılan işlerden birini fiilen yapmış olmak şiddet sebebinin uygulanmasına yeterli değildir. Bu nedenle, öncelikle sanığın resmi görevli olup olmadığı araştırılmalıdır.

Bu hüküm sayılan meslekten olanların görevlerini kötüye kullanmalarını kötüye kullanmayı önlemek amacıyla yöneliktir (342).

gg- Suçun işlendiği yer

TCK 406. maddenin 2. bendi, uyuşturucu madde temin suçlarının her türlü ulaşım araçlarında veya umuma açık yerlerde, bunların sahip ve müstahdemleri tarafından işlenmesi halinde cezanın arttırılarak hükmedilmesini öngörmektedir.

Burada cezanın arttırılmasındaki amaç; taşıt ve hizmetlilerinin esas görevlerini kötüye kullanmaları ve suç işlemekte sahip oldukları kolaylığı, işledikleri suçun etki alanının genişliğini gözönünde bulundurarak daha ağır bir ceza ile cezalandırmaktır.

(342) GÜNAL, s.126, "Sanığın esrar maddesini işlettiği umuma açık olan kahvede sattığı anlaşıldığına göre hakkında 406/2. maddesinin uygulanmaması, bozmayı gerektirmiştir". (5. CD., 1.5.1984, 1188/1861), ERDURAK, s.662

"Sanık Denizcilik Bankası Deniz Nakliyatı T.A.Ş.ne ait.....isimli gemide, gemici olarak görevli bulunduğu sırada kamarasına gizlediği uyuşturucu maddelerden eroinin, yapılan arama sırasında ele geçirildiğinin anlaşılmış olması karşısında TCK'nun 406/2. maddesi gereğince cezanın arttırılması gerekirken yazılı şekilde TCK'nun 403/3-4. madesiyle) uygulama yapılarak eksik ceza tayini bozmayı gerektirmiştir". (5. CD., 31.10.1990, 3627/4753), ERDURAK, s.663

Maddede bir ayırım yapılmamış olduğundan her çeşit taşıt deyimi insan ve eşya taşıyan genel ve özel taşıtları, başka bir ifadeyle yolcu taşıyan ulaşım vasıtalarının yanısıra yük taşıyan vasıtaları kapsar.

Umuma açık yerler herkesin girebileceği yerlerdir. Bar, pavyon, gazino, tiyatro, sinema bu yerlerdendir. Müstahdem terimi umuma açık yerlerde ve ulaşım araçlarında suçun işlendiği sırada sürekli veya geçici olarak çalışan kimseleri anlatır. Bunlar artistler, konsomatrisler, komiler, garsonlar, ahçı, kapıcı, şoför, muavin, kaptan, makinist, hostes, kamarat gibi kimselerdir (343).

Şehirler arası otobüsün şoför ve yardımcısı, kahvehanede garson veya kahvehane sahibi tarafından suçun işlenmesinde, anılan hüküm uygulanacak, bu yerlerde yolcular veya müşteriler tarafından işlenmesinde uygulanmayacaktır. Buna ilişkin olarak 5.CD'nin 22.4.1986 tarih ve 924 E, 2029 K sayılı kararı şöyledir: "Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 8.7.1963 gün ve 36/36 sayılı kararında da açıklandığı gibi, TCK'nun 406/2. maddesinin uygulanabilmesi için suçun uyuşturucu maddeyi taşıyan aracın sahip ve işçileri tarafından o araç içerisinde işlenmesi gerekmesine, sanıkların ise otobüsle yolculuk yaptıkları sırada suça konu esrarları taşımış olmalarına göre, haklarında anılan maddenin uygulama olanağı bulunmadığı gözetilmeksizin yazılı şekilde (TCK'nun 403/3-4-5, 406. maddeleriyle) hüküm kurulması, bozmayı gerektirmiştir (344).

(343) Selami AKDAĞ, Türk Ceza Kanunu Şerhi, Ankara 1976, s.593; Ayrıca bkz. KURT, s.60

(344) (5. CD., 22.4.1986, 924/2029), ERDURAK, s.66. Bu bendin uygulanmamasına ilişkin, 5. CD'nin kararında geçen CGK kararı şöyledir: "Sanıkların bir örgüt, 'teşekkül' meydana getirerek sağladıkları ham afyonu bunlardan birisinin kullandığı otomobille taşıdıkları anlaşılmasını göre, suç unsuru olan taşıma olayının TCK 403/3-5. maddesinden ayrı olarak 406/2. maddesi ile cezanın arttırılmasına neden sayılması yasaya aykırıdır". (CGK, 8.7.1963, 36/36), AKDAĞ, s.594

hh- Fiilin memuriyet vazife ve nüfuzunu suistimal suretiyle işlenmesi

TCK'nun 406. maddesinin 2.fıkrası uyuşturuucu madde temin suçlarının memuriyet vazife ve nüfuzunun suistimali suretiyle memur ve müstahdemler tarafından işlenmesi halinde cezanın üçte bir oranında arttırılmasını hükme bağlamıştır.

Örneğin, cezaevinde görevli gardiyanın, hükümlüye esrar temin etmesi halinde TCK madde 403/5 ile tayin edilecek ceza TCK 406/2. maddesiyle arttırılacaktır (345).

Bunun gibi, CGK'nun bir kararında, cezaevinde tutuklu ve hükümlülere satmak maksadı ile yanında uyuşturuucu madde (olayda esrar) bulunduran Jandarma eri hakkında TCK 406/2. fıkrasının uygulanması gerektiğine karar verilmiştir (346). Böyle bir şiddet sebebinin öngörülmesinden amaçlanan, sayılan kimselerin suçun işlenmesinde sahip oldukları kolaylığın ve suçun yaygınlaşmasının önlenmesidir (347).

(345) ERGEN, s.65; Buna ilişkin bir yargıtay kararı şöyledir: "Görevli gardiyan olan sanığın esrar tedarikine vasıta olarak suçunu memuriyet ve nüfuzunu kötüye kullanmak suretiyle işlediği anlaşılmasına göre hakkında TCK'nun 406/2. maddesinin tatbiki gerekir". (5. CD., 26.12.1980), İÇEL/YENİSEY, **Karşılaştırmalı ve uygulamalı Ceza Kanunları**, 3.b., İstanbul 1990, s.895

(346) (CGK, 4.7.1966, 337/2293), Ş.ŞANAL, S.AYDINÖZ, notlu ve içtihatlı Türk Ceza Kanunu, İstanbul 1979, s.454, Bu fıkranın uygulanmasına ilişkin bir yargıtay kararı şöyledir: "Sanık bekçi, memuriyet görevi dışındaki başka karakola mevcutluyu teslim edip görevi sona erdikten sonra o karakol nezarethanesinde önceden tanıdığı bir kimseye esrar temin edip özel müsadde olarak nezarethanede verirken yakalanmıştır.

Sanık bu karakolda görevli bulunmadığına ve yetkili memurların müsaddesiyle nezarethaneye girmiş olmasına göre, esrar temin etmesinin görevle ilgili olduğu ve memuriyet nüfuzunu kötüye kullandığı sözkonusu olamaz. Bu nedenlerle TCK'nun 406/2. maddesiyle cezanın arttırılması doğru değildir". (5. CD., 26.6.1974, 2387/3122), **YKD**, c.1, y.1975, s.6, s.126

(347) ERGEN, s.65

11- Neticenin ağırlığı

TCK'nun 407. maddesine göre işlenen suçtan "dolayı şahısların hastalanması veyahut yara ve berelenmesi gibi sıhhatçe bir arıza" veya "ölüm" vukuunda ceza arttırılacaktır.

"Ölüm" vukuunda verilen ceza daha önce ölüm cezası olarak öngörülmüşken 21.11.1990 tarih ve 3679 sayılı kanunla ölüm cezası "müebbet ağır hapis cezası" olarak değiştirilmiştir.

Örneğin, satmak maksadıyla uyuşturucu maddelerden eroin bulunduran sanık, alıcıya bir miktar numune eroin verir ve alıcı eroinin kalitesini anlamak için fazla miktarda kullanarak hastalanırsa veya ölürse ceza arttırılacaktır (348).

Burada neticeye ilişkin bir şiddet sebebi sözkonusu olduğundan failin kastı sadece uyuşturucu maddelerin teminine yönelik olmamalıdır. Fail bu ağır neticeleri de istemiş ise artık şiddet sebebinden değil kasıtlı adam öldürme veya müessir fiilden sözedilmek gerekir. Her ne kadar imal, ithal, ihraç suçları bakımından da bu şiddet sebebi uygulanabilecek ise de ancak faille netice arasında "*nedensellik*" bağıını kurmak pek mümkün olmayabilecektir(349).

ii- Uyuşturucu madde kullanılmasını kolaylaştırmak

TCK 404/1'e göre "özel bir yer sağlayarak veya başka suretle bir kimsenin uyuşturucu madde kullanılmasını kolaylaştıranlar"ın cezaları arttırılacaktır.

Bu hükümde kanunun amacının hem başkasına uyuşturucu maddeyi temin ve hemde kullanılmasını kolaylaştıran kimseyi daha fazla cezaya çarptırmak olduğu söylenebilir (350).

Maddedeki özel yerden maksat: Uyuşturucu maddeyi kolaylıkla kullanmaya elverişli herhangi bir yerdir. Bu yerin özel veya genel, açık veya kapalı olmasının önemi yoktur. Bu

(348) ERGEN, s.65

(349) GÜNAL, s.130

(350) EREM, s.182, ERGEN, s.67

yer sanığa ait ve başkalarının müsamahasından istifade ile kullanılabilen yerde olabilir. Tedarik edilen yerin sadece uyuşturucu madde kullanılmasına tahsis edilmiş olması da şart değildir (351). Celp etme, tedarik edilen yeri tahsis etme imkanına sahip kişi tarafından yapılmalıdır (352).

Bu sanık hakkında da saik aranmaz. Failde "menfaat saiki"ne olayların çoğunda rastlanabilirse de suç "özel kast"a gerek göstermemektedir (353).

jj-Uyuşturucu maddeleri on sekiz yaşını bitirmeyen küçükler veya aklen malül olanlara veya müptelalara vermek

Kanun koyucu TCK 404/1'de uyuşturucu maddeleri on sekiz yaşını belirtmeyen küçüklere ve aklen malül olanlara veya uyuşturucu madde müptelalarına veren kimseleri daha ağır ceza sorumluluğu altına almıştır.

Kanunda yeralan on sekiz yaşın suçun işlendiği anda bitirilmemiş olması gerekmektedir. Bu nedenle yargılama sırasında hakim kendisine uyuşturucu madde verilen küçüğün nüfus kaydını getirterek suç tarihinde 18 yaşını doldurup doldurmadığını tespit etmelidir (354).

Kendisine uyuşturucu madde verilen kimsenin aklen malül olup olmadığının alınacak tıbbi bir raporla tesbiti gerekir. Aklen malüliyet halinin, TCK 46 ve 47. maddelerinde öngörülen şekilde olması gerek değildir. "*Görülür şekilde*" aklen malüliyetin anlaşılabilir biçimde olması yeterlidir (355). Ayrıca aklen malül kişiye uyuşturucu madde veren failin onun bu durumunu bilmesi cezanın arttırılması için gereklidir (356).

(351) KURT, s.63, ERGEN, s.67

(352) ERGEN, s.67

(353) EREM, s.182

(354) KURT, s.64

(355) GÜNAL, s.129

(356) KURT, s.64,

Cezanın ağırlaştırılarak hükmedilmesinde diğer bir husus "iptila" halidir. Buradaki iptilanın TCK'nun 404. maddesinin 4. fıkrasında öngörüldüğü şekilde olması gerekmektedir. Uyuşturucu madde temin edilen kişinin alışkanlık derecesinin bulunduğuunun anlaşılabilir olması yeterli kabul edilmelidir (357).

c- Cezayı ortadan kaldıran veya hafifletici sebepler

aa- Cezayı ortadan kaldıran sebepler

TCK'nun 405/1. maddesi gereğince, uyuşturucu madde temin suçlarına iştirak etmiş kimse, resmi makamlar tarafından haber alınmadan önce durumu ve suç ortaklarını ve uyuşturucu maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri merciine haber vererek bunların yakalanmalarını veya elde edilmelerini kolaylaştırırsa ceza verilmez.

Buna göre uyuşturucu madde temin suçlarında cezadan muaf tutulabilmek için;

- Uyuşturucu madde temin suçuna iştirak edilmiş olması gerekir. Zaten uyuşturucu madde temin suçlarına iştiraki sözkonusu olmayan bir kimsenin sorumluluğundan bahsedilemez (358).

Erem; "Bu hüküm her halde suçu, iştirake müsait haller içindir. Bu itibarla uyuşturucu maddeyi belki bulundurmakta iştirak mümkün ise de kullanmakta iştirak mümkün olmamak gerekir" demektedir (359).

Özütürk ise; "Fikrimizce bu fıkra hükmü yalnızca cürme iştirak eden kimseler hakkında uygulanabileceği zannı hasıl olmakta ise de; kanun ve ceza hukuku bakımından iştirak bahse konu olmaksızın iştirakın tazammum ettiği anasır dışında ihbarın maksada uygun netice verilebileceği de gözden uzak tutulmamalıdır. Bilfarz, içici bulunan bir kimsenin mahsus yer tedariki ile uyuşturucu maddeyi temin ve içenleri yakalatmış olması halinde, başkalarının fiiline iştirak bahse konu olmamakla birlikte hareketi cezadan

(357) GÜNAL, s.129

(358) GÜNAL, s.131

(359) EREM, s.186

muafiyeti istilzam etmelidir." demekte ve iştirakın geniş manada anlaşılmasının kanun amacı bakımından yerinde olduğu görüşünü ileri sürmektedir (360).

Kanun koyucunun bu hükmü koymasındaki amacın, uyuşturucu madde suçlarını ortaya çıkarma ve suç faillerinin yakalanmaları ve cezalandırılmalarının sağlanması olduğu gözönüne alındığında, kanaatimizce iştirakın geniş manada ele alınması gerekir.

- İhbarın resmi makamlara onların haber almalarından önce yapılmış olması gerekir. Resmi makamlardan maksat 1918 sayılı Kaçakçılık Kanununun 2 ve 3. maddelerinde belirtilen kaçakçılık olaylarını takip, araştırma ve yasaklama ve kaçakçılığı ihbar ile hükümlü olan memurlardır. Bundan başka her suç hakkında koğuşturmayı yönetmekle görevli olan savcılar da bu ihbarın yapılmış olması "resmi makamlar"a yapılmış sayılacaktır (361).

İhbarın cürüm resmi makamlar tarafından henüz öğrenilmeden yapılmış olması zorunludur. Aksi halde cezadan muaf tutma mümkün değildir. Bu durumda şartları mevcutsa, cezayı hafifletici durum sözkonusu olur.

- İhbarda suç ortaklarının ve uyuşturucu maddelerin saklandığı veya imal edildiği yer bildirilmelidir. Kanunda ihbarda bildirilmesi istenen hususlar açıklanırken "ve" kelimesi kullanılmıştır. Ancak kanun amacı dikkate alındığında bu hususlardan sadece birisinin bildirilmiş olmasının yeterli olacağını kabul etmek gerekir (362).

bb- Cezayı hafifletici nedenler

aaa- Suçun ortaya çıkmasına yardım

TCK 405. maddesinin son fıkrası uyarınca cürümün meydana çıkmasına hizmet ve yardım eden kimsenin cezasında yarı oranda indirim yapılacaktır.

Sanığın uyuşturucu maddeyi aldığı yeri veya kendisine ait olsa bile bulunduğu yeri suç haber alındıktan sonra, koğuşturma safhasında bildirmiş ve meydana çıkmasına hizmet

(360) Nejat ÖZÜTÜRK, **Türk Ceza kanunu Şerhi ve Tatbikatı**, c.2, Ankara 1966, s.545

(361) GÜNAL, s.131

(362) KURT, s.66

etmiş ise, yine cezasından indirim yapılabilecektir(363). Uyuşturucu madde ticareti yaptığına dair ihbar yapılarak gözetlemeye (tarassut) alınan sanığın üzerinde, işyerinde veya evinde yapılan aramada herhangi bir suç teşkil edebilecek uyuşturucu madde ele geçmemesine rağmen suçunu ikrar etmişse, suçunun ortaya çıkmasına yardım ve hizmette bulunmuş sayılacaktır (364).

Suçun haber alınmasından sonra, sanık uyuşturucu madde satarken yakalanmış ve kalan bir miktar uyuşturucu maddenin yerini göstererek ele geçirilmesini sağlamışsa bu indirimden yararlanması sözkonusu değildir (365).

Bu ve bundan sonraki şıktaki indirim sebebi hakimın takdirine kalmıştır. Ancak gerekçesi gösterilmek suretiyle uygulanıp uygulanmama nedeni tartışılmalıdır (366).

bbb- Suç ortaklarının yakalanmasına yardım

İhbar üzerine evinde yapılan aramada uyuşturucu madde bulunan sanığın bunu aldığı kişiyi söyleyerek o şahsın yakalanmasını ve uyuşturucu maddenin ele geçmesini sağlamış olması durumunda, TCK'nun 405 son maddesi uyarınca cezasından indirim yapılacaktır (367).

(363) GÜNAL, s.134. "Sanık açıkça ikrar etmek suretiyle suçunun ortaya çıkmasında ve nitelendirilmesinde hizmet ve yardımda bulunduğu cihetle hakkında TCK'nun 404/son (Yeni 405/2) maddesinin uygulanması gerekir". (5. CD., 29.5.1990, 735-2956), **ABKD**, y.2 (1990), sy.3, s.42

"Satmak amacıyla esrar bulunduran sanık, suçu haber alındıktan sonra olsa bile, uyuşturucu maddeyi sağladığı kişiyi veya uyuşturucu maddenin bulunduğu yeri bildirmekle, suçlunun ve suça konu maddenin ele geçirilmesine, dolayısıyla genel kamu esenliğini korumaya yönelik uyuşturucu madde temin suçuyla mücadelede katkıda bulunmuş olduğundan olaydaki konumu TCK'nun 64. ve 65. maddelerinde açıklanan biçimde iştirak koşullarında olmasa bile, hakkında TCK'nun 404/son maddesinin uygulanması gerekir". (CGK., 22.10.1990, 5-231/250), M. UYGUN, V. SAVAŞ, S. MOLLAMAHMUTOĞLU, **Ceza Genel Kurul Kararları (1988, 1989, 1990, 1991)**, Ankara 1991, s.207

(364) ERGEN, s.70

(365) Sanığın fazla miktarda esrarla yakalandıktan sonra, daha az miktarda esrarın yerini göstermekle suç niteliğinin değişik ve aleyhe olarak belirlenmesine veya suçun subutuna yönelik bir hizmet ve yardımda bulunduğu söylenemeyeceğinden, olayda TCK'nun 404/son maddesinin uygulama yeri bulunmamaktadır". (CGK, 4.2.1991, 5-363/4), M. UYGUN vd., **2. kitap**, s.207

(366) BAKICI, s.1585

(367) "Satma için bulundurdukları esrar ile yakalanan sanıkların; esrarı satın aldıkları kişinin adını verdiklerine göre, TCK 404/son maddesinden yararlanıp yararlanmayacaklarının kararda tartışılması gerekir". (5. CD., 14.3.1984, 244/1027) **İKİD**, y.24 (1986), sy.283, s.698

"Sanık, kendilerine eroini satan kişinin adını, satın almada aracılık yapan kişinin ise ismini, eşgal ve mesleğini ve işyerinin bulunduğu yeri belirttiğine göre; bu şahıslar hakkında ne gibi işlem yapıldığı, emniyet kayıtları da incelettirilmek suretiyle araştırılarak, yasal bir işlem yapılmışsa sonucuna göre sanık hakkında TCK 404/son (Yeni 405/son) maddesinin uygulanmasına yer olup olmadığının tartışılması gerekir". (CGK, 27.10.1986, 5-283/463), M. UYGUN vd., s.88

Sanığın ismini verdiği kişide uyuşturuğu madde yakalanmamış ise, onun hakkındaki davanın sonucunun beklenmesinde yarar vardır. Çünkü; sanık sırf cezadan indirim imkanından yararlanmak amacıyla suçsuz olan kişilerinde isimlerini vermiş olabilir. Bu nedenle sanığın isimlerini verdiği kişilerin hakkındaki dava sonucuna göre hareket edilmelidir. İsimleri verilen kişilerin davasının başka mahkemede görölmesinin önemi yoktur. Dava neticesi mahkemeden sorulmalıdır. şayet isimleri verilen kişiler yargılandıkları uyuşturuğu madde suçundan mahkum olmuşlarsa, bu fıkra uygulanmalıdır. İsmi verilen suç ortakları delil yetersizliğinden beraat ederse, sanığın ceza indiriminden yararlanması mümkün değildir (368).

İsmi verilen kişilerin isimleri esasen güvenlik güçle-rince bilinmekte ise veya daha önce yakalanmış kişilerin isimleri bildirilmiş ise ceza indirimi sözkonusu olmayacaktır (369).

(368) KURT, s.68

"Sanığın savunmasında esrarı satın aldığını söylediğinin bu suçtan beraatine karar verildiği halde, sanığın cezasından indirim yapılması yasaya aykırıdır". (5. CD., 1.2.1983, 5136/288), KURT, s.68

(369) KURT, s.68, Ayrıca bkz. "5. CD., 29.11.1974, 4240/4608", **YKD**, c.1, y.1975, sy. 11, s.111

B. Uyuşturucu Madde Kullanma Suçları

1-) Suçun hukuki konusu

Uyuşturucu madde kullanma suçları TCK 404. maddede öngörölmüştür. Kanunumuzun sistematiğinden "uyuşturucu madde kullanılmasının yasaklanması"nda himaye edilmek istenen hukuki değerin "*genel sağlığı koruma*" ve kamu esenliği olduğu söylenebilir (370).

Uyuşturucu maddeyi "kullanma" ve "kullanma maksadı ile bulundurma"da yasa koyucu "*tehlike veya mefruz tehlike*" bulunduğunu ve kamu esenliğine yöneldiğini kabul etmiş olabilir. Tehlikenin uyuşturucu madde kullanana doğrudan doğruya etkisini gösterecek bir tehlike olması şart değildir. Uyuşturucu madde kullanılmasında bu maddenin cinsi ve sertlik derecesi gözönünde bulundurulmadan, gerek kişiye ve gerekse, topluma yönelmesi muhtemel bir "tehlike" var kabul edilmiştir. Kişinin uyuşturucu maddeye alışkanlığının "iptila" derecesine varması halinde cezalandırılmasında yarar görölmemiştir (371).

Cezalandırma halkasında, kullananın cezalandırılması, son halka olmakla beraber, belkide başlangıçtır. Zira aslında kanunun koyduğu çeşitli suçlarla önlemek istediği husus, bu maddenin kullanılmasıdır (372). Tıbbi amaçlar dışında uyuşturucu maddelerin kullanılması kişi sağlığına dolayısıyla genel sağlığa, topluma tehlike arzettiği gibi uyuşturucu madde kullanma dolayısıyla ve bu kullanmanın sebep olduğu suçların işlenmesiyle bir sosyal tehlikeye daha imkan verileceği öne sürölmektedir. Böylece, toplum, uyuşturucu madde kullanılmasının yasaklanmasıyla kullananların işleyebilecekleri suçlara karşıda himaye edilmiş olacaktır (373).

(370) Bkz. Uyuşturucu madde temin suçları "suçun hukuki konusu", ayrıca bkz. GÜNAL, s.145 ve KURT, s.187

(371) KURT, s.187, GÜNAL, s.145

(372) DÖNMEZER, s.193

(373) GÜNAL, "*uyuşturucu ve tutku...*", s.146

2- Fail

Suç faili herhangi bir "kimse"dir. Yaş, cinsiyet, hatta kişisel niteliği (Doktor, eczacı, veteriner) ne olursa olsun herkes bu suçun faili olabilir. Cezai ehliyeti ve sorumluluğu etkileyen "genel hükümler"e göre ortaya çıkabilecek durumlar hariçtir (374).

Failin, uyuşturucu maddeyi ilk defa kullanan kimse olmasıyla, alışkanlık haline getirdiğinden dolayı kullanan olması arasında da herhangi bir fark yoktur.

Uyuşturucu madde kullanma suçunun faili, bu maddenin müptelası olması halinde, tedavi edilip cezalandırılmayacaktır.

Fail tek kişi olabileceği gibi, birden fazla şahıslarda uyuşturucu madde kullanma suçunu işleyebilirler(375).

Temin suçlarında bazı meslek mensubu olma veya fail sayısının birden fazla olması cezayı ağırlaştırıcı sebeplerden olmasına karşın kullanma suçlarında failin herhangi bir meslek grubundan olması veya sayısının fazlalığı önem taşımamaktadır (376).

3- Maddi unsur

a- Genel olarak

TCK 404. maddesinin ikinci bendine göre "uyuşturucu maddeleri kullananlarla bu maksatla bulunduranlar" cezalandırılmaktadır. Böylece uyuşturucu maddeleri kullanmak veya bu amaçla bulundurmak "uyuşturucu madde kullanma" suçunun maddi unsurunu oluşturmaktadır (377).

Suçun oluşumu için bulundurma ve kullanma eylemlerinin birlikte gerçekleşmesi gerekmeyip, sadece kullanma veya bu amaçla bulundurma halinde suç tamamlanmış olacaktır.

Uyuşturucu madde temin suçlarında uyuşturucu maddenin cinsi, cezaya etkili olmasına karşın, kullanma suçlarında

(374) GÜNAL, s.149

(375) GÜNAL, s.150

(376) KURT, s.188

(377) GÜNAL, s.150

maddenin cinsinin önemi yoktur. Kullanılan veya bu amaçla bulundurulan maddenin uyuşturucu madde olması suçun oluşumu için yeterlidir. Ayrıca suçun oluşumunda maddenin kullanma şeklinde önemi yoktur. İster yutularak, isterse sıvı halde içilerek veya iğne ile vücuda verilmesi, sigara şeklinde kullanılması arasında kanun koyucu bir fark gözetmemiştir(378).

b- Kullanmak amacı ile uyuşturucu madde bulundurmak

Uyuşturucu madde kullanabilmek için önce bu amaçla uyuşturucu maddenin temin edilmiş olması gerekir. Bu temin etme sırasında, uyuşturucu maddeyi satın alırken kişinin yakalanmış olması durumunda, TCK 403. maddenin mi yoksa TCK 404/2'nin mi uygulanacağı doktrinde tartışılmalıdır. Günal bu durumda TCK 403. maddenin 5. bendindeki "*satın alma*" suçunun oluşacağı kanaatindedir (379). Bakıcı ve Kurt ise uyuşturucu maddenin kullanmak amacı ile satın alınmasında, sanığın asıl gayesinin kullanmak olduğundan, eylemin TCK 404/2. maddesine göre uyuşturucu madde kullanma suçunu oluşturacağını savunmaktadırlar (380).

Bizde bu son görüşe katılıyoruz. Zira nasıl ki ticaret amacı ile uyuşturucu madde bulunduranla şahsi kullanma maksadıyla bulunduran bir tutulmuyorsa uyuşturucu maddeyi şahsi kullanımı için alanı da temin suçu işleyenle bir tutmamak gerektiği düşüncesindeyiz.

Yargıtay uygulaması da bu doğrultudadır. 5. Ceza Dairesinin 27.10.1982 tarih ve 3177/3731 sayılı kararında şöyle denilmektedir: "Her iki sanık, beyanlarında suç konusu esrarı içmek maksadıyla satın aldıklarını bildirmiş ve bu savunmalarının aksini gösterir ve esrarın ticaret maksadı ile satın alındığına dair herhangi bir delil elde edilemediğine göre, sanıkların TCK'nun 404/2. maddesine göre 403. maddesiyle cezalandırılması yasaya aykırıdır."(381).

(378) KURT, s.189

(379) GÜNAL, s.152

(380) BAKICI, s.1586, KURT, s.189, Aynı görüŖ için bkz. ERGEN, s.80
(381) KURT, s.189

Kullanmak amacıyla uyuşturucu madde bulundurmak uyuşturucu madde kullanmaya hazırlık hareketi niteliğindedir. Bu hareket TCK'nun 404. maddesinin 2.bendinde suç olarak kabul edilmemiş olsaydı; "hazırlık hareketleri cezalandırılmaz" ilkesine dayalı olarak, cezalandırmayacaktı ya da TCK 403. maddesinin 5. bendine göre daha ağır bir ceza ile cezalandırılmış olacaktı.

Uyuşturucu madde bulundurmak "tıbbi bir gereklilik ve izne dayalı olmaksızın kullanmak maksadıyla bulundurmak" şeklinde olmalıdır. Doktorun gerek gösterdiği tedavi amacı dışında kişisel gereksinimleri için kişinin uyuşturucu maddeyi bulundurması kullanmak için bulundurma suçunu meydana getirir (382).

Kullanmak amacıyla uyuşturucu madde bir yerden satın alınmış olabileceği gibi fail tarafından ekilerek, mahsulü alınıp, kurutulup toz haline getirmek veya imal etmek suretiyle de temin edilmiş olabilir (383).

Uyuşturucu madde bulundurmakla suçlanan kişinin, bu madde özelliği hakkında bilgi sahibi olması gereklidir. Aksi halde örneğin; bir başkası iftira amacıyla uyuşturucu maddeyi habersizce sanığın elbisesine veya evine koymuş ise, bu husus ispatlandığı takdirde sanığa ceza verilmesi mümkün değildir.

Bulundurulan uyuşturucu madde çok az olduğu takdirde, bunun kullanılmaya elverişli olup olmadığının Adli Tıp Kurumundan sorulması gerekmektedir. Şayet madde kullanılmaya elverişli değilse, suç oluşmaz. Sanığın maddenin ele geçme-

(382) GÜNAL, s.152, "Uyuşturucu madde olduğu Adli Tıp raporu ile tespit edilen GASTRO-GONNTTE adlı ilacı keyif vermesi amacıyla vücuduna zerk eden sanığın eylemi kullanmak maksadı ile uyuşturucu madde bulundurmak suçunu oluşturur". (5. CD., 5.3.1982, 620/690), ÖZEL, s.317

(383) GÜNAL, s.153

"Sanık aşamalarda esrar satmadığını, bahçesinde yetiştirdiği hint kenevirinden elde ettiği esrarı içmek için bulundurduğunu ve esrar içtiğini savunmuş, adı geçenin esrar ticareti yaptığına dair delil bulunmadığı gözetilmeden esrar içmekten cezalandırılması yerine TCK'nun 403/3-4. maddeleri ile hüküm tesisi yasaya aykırı" (5. CD., 31.12.1987, 4734/8161), KURT, s.189

mesi için imha etmesi durumunda Adli Tıp Kurumuna sevk edilerek uyuşturucu reaksiyonu olup olmadığı araştırılacaktır (384).

Sanıkta yakalanan madde uyuşturucu madde değilse, sanığın uyuşturucu madde kullandığını söylemesi mahkumiyet için yeterli olmaz. Yargıtay da "sanıkta yakalanan ve emanete kayıtlı maddenin yapılan analizinde esrar ve diğer uyuşturuculardan olmadığı, bitkisel mahiyette ve şeker ile karışık "vanilya tozu" olduğu Adli Tıp raporu ile saptanmış bulunmasına rağmen sanığın esrar kullandığını söylemesini" mahkumiyet nedeni yapan mahkeme kararını yasaya aykırı bulmuştur (385).

c- Uyuşturucu madde kullanmak

TCK 404. maddenin 2. fıkrasında belirtilen "uyuşturucu maddeleri kullananlar" demek suretiyle, uyuşturucu maddenin cinsi, kullanma şekli ne olursa olsun bir ayırım yapılmaksızın uyuşturucu maddeleri kullanmak bir suç olarak kabul edilmiştir.

Uyuşturucu maddenin, tıbbi amaçlar dışında ve doktor reçetesi olmadan, her türlü kullanımı suçtur (386).

Kullanma icrai nitelikte bir "hareket"tir. Bu nedenle "ihmali" bir hareketle kullanma sözkonusu olmaz. Sigara içilmek suretiyle uyuşturucu madde kullanılan kapalı bir yerde bulunan ve çıkan dumanlardan duman altı olmak suretiyle bir yerden çıkmayarak ihmali davranışta bulunan kimse, uyuşturucu madde kullanmaktan suçlanamaz.

Kullanma hareketinin sayısı bakımından bir fark yoktur. İster ilk defa kullansın, isterse birçok defa kullanmış olsun, kullanma hareketlerinin çokluğu veya azlığı suçun oluşması bakımından önemli değildir. Tek hareketle de işlenilebilecek bir suçtur.

Uyuşturucu madde kullanma hareketinin icra edildiği yer bakımından da, kanunumuz bir ayırım yapmamıştır. Failin ister

(384) KURT, s.189, 190

(385) "5. CD., 26.4.1983, 1098/1413", GÖZÜBÜYÜK, s.686

(386) GÜNAL, s.155

evinde, ister umuma mahsus, umuma açık veya üye olanların giribileceği bir lokal, klüpte de olsa uyuşturucu maddeyi kullanmasıyla suç teşkil etmiş olur.

İçinde uyuşturucu madde bulunan bir sigarayı birlikte iki kişinin içmesi halinde, her bir failin hareketi, müstakil olup, herbiri bakımından ayrı ayrı kullanma suçu teşekkül eder (387).

Teşebbüs :

Doktrinde kullanma suçunun hazırlık hareketi sayılan bulundurma eylemi de kanun gereği müstakil suç sayıldığından, uyuşturucu madde kullanma ve bu amaçla bulundurma suçlarında teşebbüsün mümkün olmadığı ifade edilmektedir (388). Günal ise, hem kullanma hemde kullanma amacıyla bulundurma suçu için nakıs teşebbüsün mümkün olabileceğini savunmaktadır (389).

İçtima

Uyuşturucu madde kullanan kimsede uyuşturucu maddeninde bulunması halinde iki ayrı suç sözkonusu olmaz. Kullanma ve bulundurma iki ayrı hareket gibi görünülebilirse de kullanmaya dönük amacı tek hareket sözkonusudur. Buna karşılık uyuşturucu madde kullanmak ve başkalarına temin suçu birarada bulunabilir. Bu takdirde "*fikri içtima*" hükümleri uygulanmayıp, iki ayrı suç var kabul edilerek gerçek içtima kuralları uygulanmalıdır(390).

Uyuşturucu madde kullanan kişi aynı zamanda uyuşturucu madde temin suçlarından herhangi birini işlediği takdirde TCK'nun 79. maddesinin tatbiki mümkün değildir. Çünkü, uyuşturucu madde kullanmak ve başkalarına temin etmek başka başka kanuni unsurları taşıyan ve ayrı kasıtlara bağlı, müstakil suçlardır (391).

(387) Yılmaz GÜNAL, "Uyuşturucu madde kullanma suçları", **AÜSBFD**, c.XXII, y.1977, sy.1-4, s.65

(388) KURT, s.190

(389) GÜNAL, "**a.g.m.**", s.67

(390) GÜNAL, "**a.g.m.**", s.67

(391) KURT, s.191

Teselsül

Uyuşturucu madde kullanma suçları teselsülü de kapsar. Bu nedenle değişik zamanlarda uyuşturucunun kullanılmış olması cezanın teselsülden dolayı arttırılmasına neden olmaz.

Yargıtay 5.CD. 8.3.1988 gün ve 331/1659 sayılı kararında, esrar kullanmak suçunun teselsülünde kapsadığı gözetilmeden sanıklar hakkında TCK'nun 80. maddesinin uygulanmasını yasaya aykırı bularak hükmü bozmuştur.

Kullanılan uyuşturucu maddenin birden fazla ve değişik miktarda alınması da teselsülün uygulanmasını gerektirmez(392).

Tekerrür

Uyuşturucu madde suçlarından evvelce mahkum olanlar hakkında şayet şartları mevcut ise TCK'nun 81. maddesi uygulanmalıdır. Yabancı mahkemelerce verilmiş uyuşturucu maddelere ilişkin kararlar TCK'nun 87/4. maddesine göre tekerrüre esas teşkil eder (393).

4- Manevi Unsur

Uyuşturucu madde kullanma suçları kasıtlı suçlardandır. Taksirle işlenmesi mümkün değildir. Kullanma eyleminde kullanma iradesini açıklayan genel kast yeterli iken, kullanma amacı ile bulundurma eyleminde, genel kastın yanında ayrıca özel kastın da bulunması gerekmektedir (394).

Aksi ispatlanmadıkça uyuşturucu madde bulundurma kullanmak maksadıyla bulundurmak şeklinde kabul edilmelidir(395). Aksi halde Yargıtayca hükmün bozulması yönüne gidilmektedir. Örneğin, 5. CD'nin 13.3.1991 tarih, 46 E. ve 1340 K. sayılı kararında: "Sanığın 2.32 gram miktarındaki esrarı içmek dışında başka bir amaçla bulundur-

(392) ERGEN, s.89

(393) KURT, s.191

(394) KURT, s.191

(395) GÜNAL, "a.g.m.", s.69

duğuna ilişkin somut ve kesin kanıt bulunmadığı gibi suçtan kurtulmaya yönelik savunmasında, esrarı içmek maksadı ile bulundurduğuna yer vermemesi savunmasının doğal sonucu olmasına ve ele geçen esrar miktarı da nazara alınarak lehe bir yorumla eylemin kullanmak için bulundurmak olarak nitelendirilmesi gerekirken ticari amaçla bulundurmaktan hüküm kurulması, bozma" sebebi yapılmıştır (396).

Sanıkta yakalanan madde miktarı kendi ihtiyacından çok fazla olup, bunu satmak amacıyla bulundurduğuna ilişkin kesin kanıtlar elde edilmişse, eylem TCK'nun 403/5. maddesinde öngörülen uyuşturucu madde satma suçunu oluşturur (397).

Şimdide Yargıtayın eleştirilen bir kararına değineceğiz. Karara konu olayda gece saat 01.30'da Park halindeki bir otomobilde bulunan bir şahsın burnuna bir şey çekip elindeki beyaz kağıdı yere attığının kolluk kuvvetlerince görülmesi üzerine şahıslar yakalanmış, atılan kağıt bulunmuştur. İstanbul Emniyet Müdürlüğü Polis Kriminalistik laboratuvarı müdürlüğü kimya mühendisliğinde yapılan incelemede, maddenin kokain olduğu, tümünün analizde kullanıldığı, toz maddenin tartılmayacak kadar az olduğu saptanmıştır. 03.25'de alınan burun suyu, idrar ve kan tahlillerinde uyuşturucu maddeye rastlanmamıştır. Dinlenen uzman bilirkişiler, dava konusu uyuşturucu maddenin miktarı itibarı ile keyif veremeyeceğini açıklamışlardır. Yargıtay CGK'nun 25.6.1984 gün 128/240 sayılı kararında atılan kağıt içindeki kokain maddesinin tartılmayacak kadar az olup miktarı itibarı ile keyif vere-

(396) ERDURAK, s.404, Ayrıca bkz. "5. CD., 4.11.1983, 2905/3637", İKİD, y.1984, sy.277, s.2316

(397) KURT, s.191; "Sanığın, diğer sanık Ali'ye satış için numune vermesi ve evinde yakalanan eroinin 962 gram olması, bu maddeyi satmak maksadıyla bulundurduğunu gösterdiği halde yazılı şekilde hüküm (TCK 404/2-son ve 59. maddeleri uyarınca mahkumiyet) kurulması yasaya aykırıdır". (5. CD., 9.6.1983, 2180/2345), GÖZÜBÜYÜK, s.656

meyeceği, tahlil raporlarında uyuşturucu maddeye rastlanmadığının bildirildiği, hal böyle olunca suça konu kokain maddesinin kullanmaya elverişli miktarda olmadığı, bu itibarla sanığa yüklenen eylemde TCK'nun 404/2. maddesindeki kasıt unsurunun oluşmadığı belirtilmiştir.

Ancak bu karar şöyle eleştirilmiştir. "Keyif veremeyecek miktarda da olsa, ele geçen maddenin kokain olup yurt dışından yasadışı yollarla getirildiği ve bu şekilde sanığın temin ettiği açık olduğundan, sanığın bu suçu işleme yönünden yoğunlaşmış özel kastı mevcuttur. Kaldı ki, uyuşturucu maddenin izinsiz olarak bulundurulması da suçtur. sanık kokaini bulundurmakla ve burnuna çekerken görüldüğünden kullanma amacını belli ettiğinden suçtu sabit olmuştur." (398).

5- İptila hali

TCK'nun 404. maddesinin 4. bendinde uyuşturucu maddelere karşı alışkanlıkları iptila derecesine varmış olanlar bakımından özel bir emniyet tedbiri kabul edilmiştir.

a- Niteliği ve önemi: TCK 404. maddesinin 4. bendinde belirtilen iptila haline ilişkin hüküm şöyledir: "Uyuşturucu maddeleri kullanan kişinin alışkanlığı iptila derecesinde ise, salahlı tıbben anlaşılınca kadar bir hastahannede muhafaza ve tedavisine hükmolunur. Bu kimselerin hastahannede muhafaza ve tedavilerine, yetkili mahkemece tahkikatın her safhasında da karar verilebilir."

Buna göre alışkanlığın iptila derecesine vardığının tıbben tesbiti gerekmektedir. Bunun dışında (mesela tahkikat ile) tesbit şekli geçerli değildir. Hastahannede "muhafaza ve tedavi tedbiri", kişi hürriyetini, ceza olmasa dahi, önemli şekilde sınırladığından buna "mahkeme"ce karar verilecektir (399).

(398) BAKICI, s.1588

(399) EREM, s.184

Yargılama sırasında sanığın uzun süredir uyuşturucu madde kullandığı alışkanlık haline geldiği veya maddeden vazgeçemediği şeklinde beyanda bulunması durumunda, mahkemenin sanığın bu iddiasını araştırması gerekir. Sanık bu beyanından daha sonra vazgeçse dahi, bu durum iptila hususunu araştırmaya engel teşkil etmeyeceğinden, alışkanlığın iptila derecesinde olup olmadığının akıl ve ruh hastalıkları hastanesi ve gerekirse Adli Tıp Kurumundan CMUK 74. maddesi uyarınca 3 haftayı geçmemek üzere gözlem altında tutularak sağlık kurulu raporu aldırılması gerekmektedir (400). Alınan fenni raporda alışkanlığın tıbben iptila derecesinde olduğu anlaşıldığında, mahkeme sanığın iyileşinceye kadar hastahane muhafaza ve tedavi altında bulundurulmasına karar vermelidir (401).

Bu tedbir ceza değildir. Esasen müddeti de gösterilmemiş salahın tıbben anlaşılmasına kadar muhafaza ve tedavi esas tutulmuştur. Kararda asgari veya azami müddet tayini kanuna uygun olamaz. "*Salahın tıbben anlaşılması*"ndan sonra suçlunun serbest bırakılması için kazai bir karara ihtiyaç yoktur (402).

Uyuşturucu madde kullananın iptilasının kabulü ile

(400) 3842 sayılı kanunla CMUK'nun 74. maddesi yeniden düzenlenerek gözlem altına alma süresi yarı yarıya indirildiğinden sanığın resmi kurumlardaki gözlem süresi 3 hafta olarak tayin edilecektir. Sürenin yetmemesi halinde resmi kuruluşun isteği üzerine her defasında 3 haftayı geçmeyecek şekilde yeni ek süreler verilebilecektir. Ancak bu şekilde gözlem süresi 3 ayı geçmeyecektir. Bkz. İsmail MALKOÇ, Mahmut GÜLER, **Ceza ve Yargılamada Temel Yasalar, Açıklamalı, Notlu**, Ankara 1993, s.42, 43

(401) KURT, s.193; Hatta Yargıtay 10. CD. yeni bir kararında: "Esrar satmak ve içmek suçlarından haklarında dava açılan sanıkların Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinden alınan rapora göre esrara karşı iptila derecesinde alışkanlıkları olduğu saptandığından, haklarında eroin kullanmaktan dava açılmış olsa bile TCK'nun 404/son maddesinde uygulanması gerektiğini hükme bağlamıştır". (10.CD., 22.10.1993), **YKD**, y.1993, sy.2, s.306

(402) EREM, s.184

tedavisine hükmolunduğu takdirde ayrıca ceza tayin edilmez(403). Doktrinde bu bakımdan alkoliklerin tedavisi ile uyuşturucu madde müptelalarının tedavisi arasında bir benzerlik olduğu ifade edilmektedir (404).

b- Tesbiti: Uyuşturucu madde iptilasının tıbben tesbiti gerektir. Ancak tıbbi bakımdan hangi uyuşturucu maddelerin iptila yapacağı hakkında kesin bir kanı bulunmadığından yahut tartışmalı olduğundan durum "*Adli soruşturma*" ile tesbiti görüşü belirtilmektedir. Erem; "bazı psikiyatri uzmanlarına göre esrara karşı da iptilanın oluşması bazen görülmektedir. Fakat morfin ve eroinde olduğu gibi daima iptila oluşturmamakta ve bazen yalnız itiyat halinde kalmaktadır" demektedir (405).

1949 yılında Adli Tıp müessesesinin bir mütealasına dayandırılarak Adliye Vekaletinin bir tamimi ile "esrar kullanmada iptila sözkonusu olmayacağı" ileri sürülmüştür. Ancak daha sonra Adli Tıp mütealayı değiştirmiştir (406).

Bu hususta uzun yıllar Adli Tıp Meclisinden değişik kararlar verilmiş olup bunlar daha ziyade esrarın iptila değil itiyat yaratacağı şeklindedir. Adalet Bakanlığı'nın 19.6.1970 tarihli tamiminde 13.5.1970 tarihli Adli Tıp Müessesesi Reisliği Adli Tıp Meclisi kararından bahisle "esrar alışkanlığına tutulan şahısların müşahede altına alınmak üzere Adli Tıp Müessesesine gönderilmemesi" istenmekte buna neden olarak da esrarın sadece itiyat hali yarattığı fakat hiçbir zaman iptila yapmayan bir madde olduğu gerekçe gösterilmekteydi (407).

(403) "Sağın uyuşturucu maddeye alışkanlığının iptila derecesinde olduğu saptanarak tıbben iyileşinceye kadar hastahane muhafaza ve tedavisine karar verilmesine rağmen ayrıca hapis para cezasına hükmolunması, bozmayı gerektirmiştir".(5. CD., 14.9.1990, 2682/3800), ERDURAK, s.655

(404) EREM, s.184, GÜNAL, s.75

(405) EREM, s.185

(406) "Esrar hakkında Adli Tıbbın kararı", **Adli Tıbbi Ekspertiz Dergisi**, y.1955, sy.4, s.29 (EREM, s.185, dn.53)

(407) GÜNAL, "**a.g.m.**", s.76

Ancak artık bu görüş değiştirilmiş olup, 6.1.1984 gün ve 23708/10 sayılı kararla Adli Tıpça esrar maddesinin bağımlılık yaptığı kabul edilmiştir (408).

Adli Tıbbın kararlarına uygun olarak bundan böyle Yargıtay, Kararlarında esrarın bağımlılık yaptığı kabul etmekte ve esrar müptelası olduğunu söyleyen sanıkların Adli Tıba gönderilmeden hüküm tesisini bozma nedeni yapmaktadır. Örneğin; 5.CD., 12.1.1985 T. 4789/4364 sayılı kararında: "esrara tam bir bağımlılık (iptila hali) mümkündür. Sanık hazırlıktaki ifadesinde esrarın müptelası bulunduğunu, Sulh hakimliğinde devamlı olmamakla birlikte esrar içtiğini kabul ettiğine göre; sanığın Adli Tıp Kurumuna sevki ile esrar alışkanlığının iptila derecesine vardırıp vardiımadığının tesbiti ve sonucuna göre TCK 404/2,3,4,5.maddesi gereğince işlem yapıp yapılmayacağını tayin ve takdir edilmeden hüküm tesisi isabetsizdir" denilmektedir (409).

5.CD., 19.9.1991 tarih ve 3309/3804 kararında da: "Sanığın esrar müptelası olup olmadığına dair Adli Tıp Kurumu dördüncü ihtisas kurulunda rapor alınmadan hüküm kurulamaz" demektedir (410).

Dinçmen bu konuda şu görüşleri savunmaktadır: "Esrar, korkunç bir bağımlılık yapar ve bugün artık zaten (iptila ve itiyat) kavramlarının yerini (bağımlılık) kavramı almıştır. Esrar yoksunluk arazi yapmaz, kesildiği zaman hastanın hayatı tehlikeye girmez ve kişiyi hayata döndürmek için esrar vermek mecburiyeti yoktur. Ancak kişi almakta olduğu esrar sonucu tam bir sosyal yıkım içinde, aile yıkımı içinde olmasına ve kendisine tatbik edilmiş olan tüm tedavi girişimlerinden veya aldığı cezalardan en ufak bir fayda görmediği gibi esrarı temin etmek ve kullanmak için yinede suç işlemeyi göze alırsa o kişi bağımlıdır. Onun için bizde raporlarımızda genelde "Adli Tıp İctihatlarına göre esrarın

(408) KURT, s.193

(409) İKİD, y.26 (1986), sy.304, s.4033

(410) YKD, y.1993, sy.3, s.469

yoksunluk arazına neden olmaması hasebiyle iptila yapan bir madde olarak kabul edilmemesine rağmen kişide esrara karşı bağımlılık hali mevcuttur" şeklinde mütalaa yazıyoruz"(411).

Uygulamada uyuşturucu madde ile yakalanan kimseler Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesinde bir süre gözlem altında tutularak, uyuşturucu madde kullanma alışkanlığı bulunup bulunmadığı ve varsa bu alışkanlığın iptila düzeyinde olup olmadığı bir raporla tesbit edilmektedir. Daha sonra bu rapor 4. ihtisas kuruluna gönderilmektedir. Bu şekilde sanıkların alışkanlıklarının iptila düzeyinde olup olmadığına ilişkin karar 4. ihtisas kurulunca verilmektedir(412).

Gözlem İhtisas Dairesi raporlarının incelenmesi artık eskisi gibi iptila durumunun sadece sanıkların yoksunluk belirtisi gösterip göstermediklerine göre belirlenmediğini ortaya koymaktadır (413). Yine esrarın iptila yapabileceğinin açıkça ifade edildiği raporlara da rastlamak mümkün olmaktadır (414).

TCK madde 404'te iptila sözcüğünün kullanılmış olması doktrinde tenkit edilmekte ve bunun yerine psikolojik yönüde kapsayan "*bağımlılık=dependence*" kelimesinin kullanılması önerilmektedir (415). Gerçekten böyle bir uygulamanın henüz

(411) DİNÇMEN, panel, II. ATG, s.93

(412) Gözlem İhtisas Dairesi Raporlarının incelenmesinden çıkardığımız sonuç.

(413) Örneğin bir raporda: "Sanık..... müşahedesi müddetince her ne kadar uyuşturucu madde kullanmaya bağlı kesilme krizi görülmemiş de; sanığın hayat hikayesi her iki dirsek büklümü ve önkol ön yüz damarlarındaki netleşmiş enjeksiyon eskarlarının mevcudiyeti, toksikolojik analizde idrarda eroin ve esrar etkin maddesinin tesbit edilmiş olması, eroin maddesinin özellikleri dikkate alındığında sanığın uyuşturucu madde kullanma alışkanlığının olduğu ve bu alışkanlığın iptila düzeyinde bulunduğu kanaatimizi bildirir rapor verildi. 25.10.1991, R, No:413

(414) Günlük kullanılan esrar maddesi miktarının bir alışkanın kullanıldığı miktardan fazla oluşu, 20 yılı aşkın kullanma süresi, bu maddeye olan alışkanlığının sanığı mükerrer suçlara itmiş bulunması ve sanığın sosyal bir tereddidi içinde olmasına bu maddenin sürekli kullanımının sebep olması ve Dünya Sağlık Teşkilatının uyuşturucu maddeler alt komisyonunun yukarıda saydığımız hususları organik tipte ve iptila düzeyinde bir bağımlılık için temel kriterler olarak kabul etmesin dayanarak sanık..... nin bu maddeye karşı olan bağımlılığının iptila düzeyinde olduğu kararına varılmıştır. 27.4.1993. R. No:231

(415) YENİSEY, s.188

alışkanlıkları psikolojik safhada olan sanıklarında tedavilerine imkan sağlayacağından yerinde ve gerekli olduğuna inanıyoruz.

6- Uyuşturucu madde kullanmanın isnat yeteneğine

tesiri

Bu hususta iki problem vardır: a) Uyuşturucu maddenin tesiri altında olduğu için şuuru ve hareket serbestisine sahip olmayan bir kimsenin bu halde iken işlediği suçta ceza ehliyetinin bulunup bulunmadığı, b) Uyuşturucu madde müptelası haline gelmiş bir kimsenin, genel olarak cezai ehliyetinin bulunup bulunmadığı,

Birinci sorunun cevabını TCK.m.48 vermiştir: Bu maddeye göre isteyerek kullandığı uyuşturucu maddenin tesiri ile suç işleyen kimsenin cezai ehliyeti tamdır (TCK 48/2) ve bu hal onun ceza sorumluluğunu azaltmaz.

Ancak bu kimse, uyuşturucu maddeyi bilmeden ve istemeden almış veya tıbbi bir zaruretle kullanmış ise, şuuru ve hareket serbestisine sahip olma durumuna göre, tam veya kısmi akıl hastası durumunda sayılarak sorumluluğu buna göre tayin edilir. (TCK.m.48/1) (416).

İkinci halde, uyuşturucu madde kullanma iptila haline gelmişse, iptilayı bir tür akıl hastalığı olarak anlamak gerektiği belirtilmektedir (417). Güreli de; "Uyuşturucu madde iptilasını, toksikomani bir akıl hastalığı sayılması gerektiğine göre, bir toksikoman suç işlediği zaman 46 veya 47. maddedeki şartlar varsa cezai ehliyeti bu maddelere göre belirtmek gerekir. Aksi halde, bir kimsenin sadece toksikoman olması onun cezai ehliyetini otomatikman eksiltmez veya ortadan kaldırmaz." demektedir (418).

Alacakaptan'da uyuşturucu maddelerden doğan kronik zehirlenmenin akıl hastalığı olması nedeni ile akıl hastalığı ile ilgili hükümlere bağlı olmasını tabii görmektedir (419).

(416) YENİSEY, s.187

(417) EREM, s.187

(418) GÜRELLİ, s.13

Yine İtalyan ceza kanunu, 95. maddesinde "alkol veya uyuşturucu maddeden ileri gelen kronik zehirlenme halinde işlenen suçlarda tam veya tam olmayan akıl hastalığı hükümlerinin uygulanacağı hükmünü getirmiş, meselenin içtihat ve doktrinin yardımıyla değil, kanunla himayesini uygun görmüştür (420).

Uyuşturucu madde müptelasının işlediği suç, "uyuşturucu madde kullanma ise, kendisine bu suçu nedeniyle ceza verilmez, salahı tıbben anlaşılınca kadar bir hastahane muhafaza ve tedavisine hükmolunur. (TCK m.404/4).

7- Cezayı etkileyen sebepler

a- Cezayı ağırlaştırıcı sebepler

Kullanma suçlarında temin suçlarının aksine kullanılan uyuşturucu maddenin cinsi cezaya etkili değildir.

TCK'nun 407. maddesine göre; uyuşturucu madde kullanılmasından ötürü şahısların hastalanması veyahut yara

(419) Uğur ALACAKAPTAN, **Suçun Unsurları**, Ankara 1970, Sevinç Matbaası, s.135

Uyuşturucu Madde alışkanlığının hukuki ehliyeteye etkisine gelince, uyuşturucu maddenin etkisi ile "temyiz kudretinden mahrum bulunmuş olan bir şahıs bu durumda iken medeni haklarını kullanma ehliyeti yoktur. Bu durumda iken yapılmış olan bir tasarruf "hukuki bir hüküm ifade etmez" (TMK, 13, 15) Evlenme merasiminin icrası zamanında geçici bir sebeple temyiz kudretinden mahrum bulunmuş olan karı ve koca evlenmenin feshini dava edebilir. (TMK 115). Ceza sorumluluğu olmayan ve medeni haklarını doğrudan doğruya kullanma ehliyeti bulunmayan, uyuşturucu madde iptilası ve toksik psikoz halinde olanlara vesayet uygulanabilir hacir altına alınabilir.

Bir suçun mağduru uyuşturucu madde etkisi altında olabilir. Bazı suçlarda mağdurun bir akıl hastası olması yada alkol ve alışkanlık yapan bir uyuşturucu maddenin etkisi altında bulunması halinde suçun niteliği değişir. Bir kimseye alkol yada alışkanlık yapan bir ilaç verilerek hile ile veya kendiliğinden bu gibi maddeleri alarak mukavemet edemeyecek hale gelmiş bir kimseye cinsel tecavüzler yapılması daha ağır bir suçtur. (TCK 414, 415, 416)

Uyuşturucu maddenin etkisi altındaki bir kimsenin parası alınmış kıymetli eşyaları çalınmış olabilir. Bu durumda olan uyuşturucu madde bağımlıları herhangi bir haksız fiile karşı koyamaz. Bkz. ÖZEN-AKKAY, s.140 (420) EREM, s.187

ve berelenmesi yahut ölüm gibi sıhhatçe bir arıza meydana geldiğinden cezanın arttırılarak hükmedilmesi öngörülmüştür. Örneğin, uyuşturucu maddeyi birlikte kullanma sözkonusu olduğunda, içine çekmesi için esrarlı sigaranın verildiği kişi bu sigarayı içmesinden dolayı zehirlenme veya herhangi bir tıbbi rahatsızlığa uğradığında, ona içmesi için sigarasını uzatan sanığın cezasından arttırım yapılması gerekir (421).

Burada asıl önemli olan husus, sanığın asıl kastının "uyuşturucu madde kullanma" olması gerektiğidir. Şayet asıl niyeti şahsın yaralanması veya ölmesi ise, bu maddenin tatbiki mümkün değildir. Sanık etkili eylem veya kasten adam öldürme suçundan yargılanmalıdır.

Uygulamada genellikle bu madde uyuşturucu madde temin suçlarında uygulanmakta, kullanma suçlarında tatbikatına pek rastlanmamaktadır (422).

b- Cezayı hafifletici sebepler

aa- Cezayı ortadan kaldıran sebepler

aaa-Tedavi isteği

TCK'nun 404/3. maddesinde yapılan son değişiklikle önemli bir yenilik getirilmiştir. Buna göre; uyuşturucu madde kullanan kimseler haklarında herhangi bir tahkikata girişilmeden resmi makamlara başvurarak tedavi ettirilmelerini istedikleri takdirde, kullanma fiilinden dolayı haklarında kovuşturma yapılmaz.

Bu hükmün getirilmesindeki amaç 8.11.1990 tarihli hükümet gerekçesinde şu şekilde açıklanmıştır: "Meri hükümlerimize göre uyuşturucu madde kullanan kişi alışkanlığından veya iptila durumundan kurtulmak için gönüllü olarak tedavisini istediğinde Tedavi Kurumları Kanununun 235 ve 530. madde hükümleri karşısında bu isteği kabul etmemekte veya insancıl mülahazalarla kabul etmeleri halinde suçlu duruma düşmekte ve uyuşturucu madde kullananı

(421) ERGEN, s.83

(422) KURT, s.194

da 404. maddenin cezai hükmü beklemektedir. Bu durum, uyuşturucu kullanımı dolayısıyla esasında hasta olan kişilerin tedavilerinde gecikme olması veya hiç tedavi edilmemeleri sonucunu doğurmaktadır. Kanunumuzun katı yaklaşımının daha makul ölçülere ve uluslararası ölçülere paralellik sağlayacak şekle getirilmesi gerekmektedir." (423).

404. maddedeki değişiklik gerekçesinde ise şöyle denilmektedir: "Maddede getirilen en mühim yenilik, uyuşturucu madde kullanması dolayısıyla herhangi bir koğuşturmaya maruz kalmadan resmi makamlara başvurarak tedavisini isteyen kimsenin, alışkanlığı iptila derecesinde olmasa da hakkında koğuştırma yapılmamasıdır. Böylece doktrinde mağdursuz suç grubu içinde mütalaa edilen, uyuşturucu maddeyi kullanma suçlusunun alışkanlığından vazgeçmesini sağlamak üzere yeni bir teşvik tedbiri getirilmiştir." (424).

Bu hüküm getirilmeden önce, doktrinde cezalandırılma korkusu olmaksızın tedavi edilmeyi sağlayıcı bir yasal düzenleme yapılması gereği işlenmekteydi (425).

Bu hüküm uyuşturucu maddeyi kullanma suçlusunun alışkanlığı iptila derecesinde olmasa bile alışkanlığından vazgeçmesini sağlamayı amaçlayan bir teşvik tedbiridir. Uyuşturucu madde kullanan kimsenin bu hükümden

(423) **Tutanak Dergisi**, y.1991, (S sayısı:513), s.2

(424) **Tutanak Dergisi**, s.4

(425) YENİSEY, s.190

Bayraktar ise zorunlu tedavi uygulamasının getirilmesini savunarak şöyle demektedir: "Uyuşturucu maddelerle ilgili olarak bugün için bizce yapılması zorunlu olan ilk husus TCK 404/2 maddesinin değiştirilerek "zorunlu tedavi uygulaması"nın getirilmesidir. Bize göre herhangi bir uyuşturucu madde kullandığı tespit edilen kişi doğrudan doğruya resmi hastaneye ve oradan ihtisaslaşmış hastahanelere götürülmeli ve merkezin bildiri ile savcılık olaydan haberdar edilmelidir. Hastahane-merkez/savcılık ilişkisi tedavinin her safhasında devam etmelidir. Bu hal tam iyileşmeye kadar sürmelidir. Tedaviden kaçılması halinde koğuştırma açılmamalı, zorunlu tedavinin mutlaka tamamlanması sağlanmalıdır. Böylece mevcut sistemimizde görülen müptela olma hali terk edilecektir". Bkz. BAYRAKTAR, s.63

yararlanabilmesi için, öncelikle bu suçtan herhangi bir soruşturmanın bulunmaması gerekmektedir. Kanaatimizce soruşturmaya başlandıktan sonra da suçlunun talebi halinde hakime cezaya alternatif olarak tedavi tedbirine karar verebilme yetkisinin verilmesi gerekir.

bbb- Suçu ihbar

TCK'nun 405. maddesinin 1. fıkrası uyarınca uyuşturucu madde kullanma suçlarında suçu işleyen kimse, suç henüz resmi makamlar tarafından haber alınmadan önce durumu veya suç ortaklarını ve uyuşturucu maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri yetkili makamlara haber vererek bunların yakalanmalarını veya elde edilmelerini kolaylaştırırsa, işlediği suçtan ceza verilmez. Örneğin bir başka suçtan karakola getirilmiş bulunan şahıs üzerinde arama yapılmadan kendiliğinden, içtiğini söyleyerek uyuşturucu maddeyi teslim etmesinde veya şikayetçi veya tanık olarak karakola gelen failin, kolluk kuvvetleri tarafından haber alınmadığı ve üzerinin aranması gerekmediği halde kendiliğinden esrarları teslim etmesi ve satın aldığı şahısları açıklayarak yakalandığını sağlamasında cezadan muaf tutulacaktır (426).

Kanun koyucu burada faal nedamet duygusunu aramıştır. Sanığın failinin ortaya çıkmasını sağlayan beyanı nedamet duygusu değil, sarhoşluk saiki ile irade haricinde meydana gelmişse, cezadan muaf tutulması mümkün değildir (427).

Çeşitli yargıtay kararlarında uyuşturucu maddeyi temin suçundan yakalanan sanığın sorgulaması sırasında, kendiliğinden uyuşturucu madde kullandığını söylemesi böylece kullanmak amacıyla bulundurma suçunundan ortaya çıkmasını sağlaması durumunda karar yerinde sanığın cezadan muaf tutu-

(426) BAKICI, s.1586. "Sanığın, hakkında herhangi bir ihbar ve emniyetçe elde edilmiş bilgi bulunmadan uyuşturucu madde kullandığını beyan etmek suretiyle bu suçunu ortaya çıkardığı anlaşılmasına göre TCK'nun 404/3 (Yeni 405/1) üncü maddesi uyarınca cezadan muaf tutulması gerektiğinin gözetilmemesi, bozmayı gerektirir". (5. CD., 19.9.1990, 2682/3800), ERDURAK, s.655
(427) KURT, s.195

lup tutulmayacağıının tartışılması gerektiği vurgulanmaktadır (428).

bb- Suçu hafifletici sebepler

aaa- Suçun meydana çıkmasına yardım

Uyuşturucu madde kullanma suçlarında fail; cürüm yetkili makamlarca haber alındıktan sonra, cürmün meydana çıkmasına hizmet ve yardım ederse cezası hafifletilerek hükmolunur. Bu hafifletici neden TCK'nun 405. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenmiştir.

Uyuşturucu madde suçunun işlendiğini haber alan kolluk kuvvetlerinin yaptığı aramada maddeyi bulamaması, suçun suç atmadan ibaret kalması halinde, failin ele geçirilemeyecek derecede gizli olan suç eşyasını kendiliğinden teslim etmesinde hükmolunacak ceza 405. maddenin 2. fıkrası gereği yarı yarıya indirilecektir. Bu indirim mecburi olmayıp hakimın takdirine kalmıştır. Ancak gerekçesi gösterilmek suretiyle uygulanıp uygulanmama nedeni tartışılmalıdır(428a). Sanığın yardımı suç vasfını değiştirmiyorsa indirim uygulanmayacaktır.

(428) "Esrar sattığına ilişkin ihbarla yakalanan sanığın esrar içtiğini de söyleyerek bu suçunun ortaya çıkmasını sağladığı anlaşıldığından, TCK'nun 405/ilk maddesi gereğince cezadan muaf tutulup tutulmayacağıının karar yerinde tartışılması gerekir". (10. CD., 15.4.1992, 4269/3970), YKD, c.18, y.1992, sy.6, s.980
(428a) BAKICI, s.1585. "Sanık esrarın kendisine ait olduğunu söylemekle cürmün meydana çıkmasına yardımcı olmuştur. Bu itibarla hakkında TCK'nun 404/son (Yeni 405/son) maddesinin uygulanması gerekir". (5. CD., 24.12.1990, 5-344/362, YKD, c.17 y.1991, sy.3, s.428). Çeşitli Yargıtay kararlarında sanığın yardımı suç vasfını değiştirmiyorsa indirim uygulanmayacağı belirtilmektedir. Örneğin: "Sanığın fazla miktarda esrar ile yakalandıktan sonra daha az miktardaki esrarın yerini göstermekle suç niteliğinin değişik ve aleyhe olarak belirlenmesine yönelik bir hizmet ve yardımda bulunduğu söylenemez. Bu itibarla sanığın belirli indirimden yararlanması olanaklı değildir". (CGK, 4.2.1991, 1990/5-363/1991, 4), YKD, c.17, y.1991, sy.8, s.1249. Ancak geri kalan esrarın yerinin gösterilmesi takdiri indirim nedeni olabilecektir. Bkz. "5. CD., 19.9.1986, 5255/3619", YKD, y.1986, sy.12, s.1829

Uyuşturucu madde kullandığının ihbarı üzerine, sanığın üzerinde çok az miktarda bulunup yapılan aramada uyuşturucu ele geçirilememişken sanığın kendiliğinden sakladığı yerden çok miktarda uyuşturucu maddeyi teslim etmesinde, suçun niteliği değişerek ticari amaçla bulundurmaya dönüşeceğinden ve sanık tarafından suçun ortaya çıkması sağlandığından özel indirim fıkrası uygulanacaktır (429).

bbb- Suç ortaklarının yakalanmasına yardım

TCK'nun 405. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen diğerk bir hafifletici nedende sanığın suç konusu uyuşturucu maddeyi aldığı şahısların ismini vermek suretiyle onların da yakalanması ve hũkũm giymelerine yardım ve hizmette bulunmasıdır (430).

Sanığın ismini verdiği kişide herhangi bir uyuşturucu madde ele geçmemiş, bu kişi suç işlediğini veya suça iştirakini kabul etmiyorsa, onun hakkındaki dava sonucunu beklemek gerekir. İsmi verilen kişi beraat etmişe sanığın

(429) BAKICI, s.1585. "Esrar içtiği öğrenilen sanığın alıcı memura 0,55 gram esrarı içmesi için verdikten sonra, kendiliğinden ticari miktardaki uyuşturucunun yerini gösterdiğinden, hakkında TCK'nun 405/2. maddesi uygulanalıdır". (5. CD., 19.9.1991, 3309/3804), **YKD**, c.19, y.1993, sy.3, s.469

(430) "Sanığın aynı suçtan beraat eden arkadaşı ile birlikte oturmakta olduğu odada arama yapan polislerin soba içinde ele geçirdikleri dava konusu esrarın kendisine ait olduğunu ve içtiğini söylemek suretiyle cürmũ meydana çıkmasına hizmet ve yardım ettiği anlaşılmasına göre hakkında TCK'nun 404/son fıkrasının uygulanıp uygulanmayacağının tartişılması gerekir". (5. CD., 24.7.1990, 3439/3568), **ABKD**, y.3 (1991), sy.3, s.32

Dosya içeriğine ve oluşa uygun kabule göre sanık Latif'in yakalandığında uyuşturucu maddenin sanıklar Mehmet İhsan Ateşel ve Osman İlkan'a ait olduğunu ve adı geçenlerin kahvede bulduklarını söylemesi üzerine bunlardan Mehmet İhsan'ın hemen yakalanıp suçunu ikrar etmiş olduğu anlaşılmasına göre Mehmet İhsan ve Latif haklarında TCK'nun 405/2. maddesinin uygulanmaması kanuna aykırı", (5. CD., 18.12.1991, 4133/5553), **yayınlanmıştır:**

ceza indiriminden yararlanması mümkün değildir (431).

Bu fıkranın uygulanması hakimın takdirine bırakılmış isede yargıtay sanığın ismini verdiği suç ortakları hakkında ne gibi işlem yapıldığının araştırılmadan hüküm kurulmasını eksik soruşturma nedeniyle bozmaktadır.

ccc- Madde miktarının az olması

Uyuşturucu madde kullanmak ve bu maksatla bulundurmak suçlarında, uyuşturucu madde miktarının az olması halinde TCK 59. maddesine göre cezanın indirilmemiş olmasında bu azlık hususunun tartışılmaması Yargıtay uygulamasında bozma sebebi olmaktadır. Ancak mahkeme bu hususu tartışarak kendinden gerekçe göstermek suretiyle TCK 59. maddeyi uygulayıp uygulamamakta serbesttir (432).

(431) KURT, s.197

"Sanık, kendilerine eroini satan kişinin adını satın almada aracılık eden kişinin ise ismini, eşgal ve mesleğini ve işyerinin bulunduğu yerini belirttiğine göre; bu şahıslar hakkında ne gibi işlem yapıldığı emniyet kayıtları da incelettirilmek suretiyle araştırılarak, yasal bir işlem yapılmışsa, sonucuna göre sanık hakkında TCK'nun 404/son maddesinin uygulanmasına yer olup olmadığının tartışılması gerekir", (CGK, 27.10.1986, 5-283/463, **UYGUN vd., 1. kitap**, s.88)

(432) GÜNAL, s.178; miktarın azlığının sanık lehine takdiri tahfif sebebi sayılması Yargıtay CGK kararıyla benimsenmiştir. Örneğin; CGK, 24.4.1972, 1975/205 ve CGK, 14.3.1985, 78/109 sayılı kararlar buna ilişkindir. Bkz. ERGEN, s.83

"1- Uyuşturucu madde azlığının sanık lehine takdiri tahfif sebebi sayılması gerektiğinin gözetilmemesi,

2- Suç tarihinde yürürlükte bulunan 3756 sayılı yasayla değişik TCK'nun 404/2. maddesinin aynı yasanın 2/2. hükmüne aykırı olarak nazara alınmaması kanuna aykırı" (5. CD., 13.11.1991, 3605/4906), **yayınlanmamıştır**. Ayrıca bkz. 5.CD., 19.9.1986, 5255/3619, **YKD**, c.12, y.1986, sy.12, s.1829

IV. MUHAKEME HUKUKU SORUNLARI

A. Uyuşturucu Madde Suçlarında Bilirkişilik

Uyuşturucu madde suçlarında ele geçen maddenin uyuşturucu madde olup olmadığı, ne cins bir uyuşturucu olduğu, safi ağırlılığı, uyuşturucu maddeler kapsamına alınıp alınmadığı gibi hususlar Adli Tıp Kurumunun görüşü alınarak tesbit edilmektedir. Polis ve Jandarma kriminal laboratuvarlarında görevli kimyagerlerin raporları uzman birkişi olduklarından hükme esas alınır. Uygulamada Adli Tıp Kurumu son merciidir (433).

Uzman olmayan asker veya polis memurlarının bilirkişi seçilerek rapor alınması, konunun uzmanı olmadıklarından kabul edilemez (434).

Yabancı lke mahkemesinden gönderilen bilirkişi raporu ayrıca Adli Tıp Kurumundan geçirilmeli ve uyuşturucu maddenin cinsi ile net miktarı sorulmalı, mevcut rapor ile Adli Tıp Kurumu raporu arasında elişi çıkarsa giderilmelidir (435).

Yargıtay Beşinci Ceza Dairesi, 17.10.1983 gün 2587/3328 sayılı kararında "yabancı mahkeme kararının tercümesinde, sanığın yurt dışına çıkardığı uyuşturucu maddenin haşhaş olduğu Adli Tıp Kurumunun 4.2.1983 gün ve 125 sayılı raporun-

(433) Cengiz ERGEN, "Türk Ceza Hukukunda uyuşturucu madde ihracına teşebbüs suçu", **YD**, c.16, y.1990, sy.3, s.370

(434) KURT, s.35; "Sanığa aidiyeti kabul edilen uyuşturucu maddenin, uyuşturucu maddelerden olup olmadığı, bu maddenin tamamı gönderilmek suretiyle fenni bir şekilde tahlil ve muayene ettirilip, analizi yaptırıldıktan sonra, alınacak raporla tesbit ettirilmesinin düşünülmemesi yasaya aykırıdır". (5. CD., 2.2.1982, 243/225), KURT, s.35

"Sanığın evinde yakalanan 1005 gram uyuşturucunun cins ve evsafı Adli Tıp Kurumundan sorularak alınacak rapora göre işlem yapılması gerekli iken, maddenin tartımı için gönderildiği eczacının yasaya aykırıdır". (5. CD., 23.12.1987), KURT, s.35

(435) ERGEN, s.19

da ise yabancı mahkeme kararı ve tercümede adı geçen maddenin esrar olduğunun belirtilmesi karşısında Adli Tıp Kurumu raporu ile karar tercümesi arasındaki verilecek cezayı önemli ölçüde etkileyen çelişkinin giderilmesi için anılan mahkeme kararı yeniden tercüme ettirilerek bahse konu uyuşturucu maddenin haşış (esrar) veya hashaş olup olmadığının tesbitinden sonra Adli Tıp Kurumundan yeniden mütalaa alınarak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken noksan soruşturmayla yazılı şekilde hükme varılması" yasaya aykırı bulunarak yerel mahkeme kararı bozulmuştur (436).

Vurgulamak gerekir ki, bilirkişi mütalaa, yaygın mütalaa hilafına, bir delil değil, delillerin değerlendirilmesi vasıtasıdır. Hakimler bilirkişilerin mütalaaaları ile, Adli Tıp Genel Kurulunun teknik ihtisas alanındaki kararları dışında bağlı tutulamaz (437).

B. Görev

1- Uyuşturucu madde temin suçlarında

Uyuşturucu madde temin suçlarında, ağır ceza mahkemesi görevli olabileceği gibi, teşekkül veya topluluk halinde işlenmesi durumunda DGM veya T.C. Devletinin mali, siyasi, iktisadi, askeri veya idari güvenliğini sarsacak şekilde sıkıyönetim ilanına neden olan olaylarla ilgili ise sıkı yönetim mahkemesinde de bakılabilir.

a- Ağır Ceza Mahkemesi

Uyuşturucu madde temin suçlarına bakmak görevi Ağır Ceza Mahkemesine aittir. Uyuşturucu maddenin cinsi görevli mahkemeyi etkilemez (438). İftira amacıyla uyuşturucu madde bulundurma eyleminin de Ağır Ceza Mahkemesi görevli

(436) BAKICI, s.1575

(437) Nurullah KUNTER, **Ceza Mahkemesi Hukuku** 9.b., İstanbul 1989, s.611

(438) ERGEN, "a.g.m.", s.370

olacaktır (439).

b- Devlet Güvenlik Mahkemesi

Uyuşturucu madde temin suçları topluluk veya teşekkül halinde işlenirse, 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanunun 9/B maddesi gereğince Devlet Güvenlik Mahkemesi görevlidir. 2845 sayılı yasanın göreve ilişkin hükümleri 1 Mayıs 1984 tarihinde yürürlüğe girmiştir (440).

Bu nedenle uyuşturucu madde temin suçundan yargılama yapan ağır ceza mahkemesi, suçun toplu yada teşekkül halinde işlendiği kanaatinde ise, görevsizlik kararı vererek dosyayı DGM'ne göndermelidir. Devlet Güvenlik Mahkemesinin görevi ise sadece toplu veya teşekkül halinde işlenen suçlarla sınırlı olduğundan, önüne gelen davada bireysel uyuşturucu madde temin suçu işlendiği kanaatinde ise, görevsizlik kararı

(439) "Sanığın esrar bulundurma eylemi, yapacağı iftirayı hazırlamaya yönelmiş olsa olsa bile bu durum TCK'nun 403. maddesinde belirtilen suçun tek başına oluşmasına engel değildir. Davaya Ağır Ceza Mahkemesinde bakılması gerekir". (5. Cd., 9.6.1983, 2180/2226), **YKD**, c.9, y.1983, sy.11, s.1695

(440) ERGEN, s.92

"İddianamedeki sevke göre, 2845 sayılı yasanın 9/b. ek-1 ve 41. maddeleri uyarınca 1.5.1984 tarihinden itibaren TCK'nun 403. maddesinde yazılı toplu olarak yada teşekkül oluşturmak suretiyle işlenen suçlara bakmanın Devlet Güvenlik Mahkemesine ait bulunduğu gözetilmeksizin duruşmaya devamla yazılı şekilde hüküm kurulması, yasaya aykırıdır". (5. CD., 17.3.1988, 499/2147), KURT, s.95

"Göreve ilişkin bozmanın hükmü temyiz etmeyen sanığa sirayeti mümkün olmadığından; Sanık Şaziment hakkında İstanbul Dördüncü Ağır Ceza Mahkemesince kurulan ilk hüküm temyiz edilmeden kesinleştikten sonra, görevsizlik kararı üzerine bu sanık hakkında Devlet Güvenlik Mahkemesince kurulan son hükmün hukuksal değeri yoktur. Ancak Ağır Ceza Mahkemesi sanık Şaziment hakkında TCY.nin 403. maddesince yapılan son değişiklik uyarınca yeniden takdir ve değerlendirme yapılabilir". (10. CD., 2.12.1992, 1326/12487), **YKD**. c.19, y.1993, sy.2, s.305

vererek dosyayı Ağır Ceza Mahkemesine göndermelidir (441).

c- Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi

Uyuşturucu madde temin suçları sıkıyönetim ilan edilen yerlerde sıkıyönetim ilanına ve faaliyetlerine ilişkin olarak işlenirse 1402 sayılı sıkıyönetim kanununun 15/d maddesi uyarınca sıkıyönetim mahkemesi görevlidir (442).

2- Uyuşturucu madde kullanma suçlarında

a- Asliye Ceza Mahkemesi

Uyuşturucu madde kullanmak ve bu amaçla yanında bulundurmak suçlarında görevli mahkeme Asliye Ceza Mahkemesidir. Kullanma suçu ile temin suçuna ait davaların birlikte görülmesi mümkün olup bu durumda aralarında irtibat mevcutsa, davaya Ağır Ceza Mahkemesinde bakılması gerekir.

b- İrtibat nedeniyle yüksek dereceli mahkemenin görevli olması

Kullanma suçu ile ilgili dava, sanığın temin suçu işlemiş olması halinde Ağır Ceza Mahkemesinde açılan dava ile birlikte görülmesi mümkündür. Devlet Güvenlik Mahkemesinde hem topluluk veya teşekkül ve hemde kullanma suçları ile ilgili dava açılmışsa CMUK'nun 2/2 maddesi gereğince kullanma suçunun ayrılmasına karar verilmesi daha uygun olacaktır. Çünkü, DGM sadece TCK'nun 403. maddesinde yazılı suçların topluluk veya teşekkül halinde işlenmesi durumunda görevlidir.

2845 sayılı kanunun 18/1 maddesi, CMUK'nun uygulanması bakımından DGM'ni Ağır Ceza Mahkemesi derecesinde saymıştır ve CMUK'nun 262. maddesinin Devlet Güvenlik Mahkemeleri hakkında uygulanamayacağını kabul etmiştir.

Devlet Güvenlik Mahkemeleri duruşmada anlaşılan vasıf ve mahiyetini ileri sürerek davanın görülmesi daha alt bir mahkemeye ait olduğundan bahisle görevsizlik kararı verebileceklerdir(443).

441) "Sanığın bireysel olarak uyuşturucu madde satışı yaptığının anlaşılmasına ve mahkemenin kabulünde bu yolda bulunmasına göre, 2845 sayılı kanunun 9/b ve 3200 sayılı kanunla değişik 18/1 maddeleri uyarınca Malatya Devlet Güvenlik Mahkemesince görevsizlik kararı verilmeli ve dosya Mersin Ağır Ceza Mahkemesince gönderilmelidir". (5. CD., 18.9.1986, 4653/3596), ÖZEL, s.320

(442) "Sanıkların işledikleri ileri sürülen suç (ticaret amacıyla esrar bulundurmak) sıkıyönetim ilanını gerektiren suçlardır.

Genel mahkemenin görevsizlik kararı vermesi yolsuzdur". (5. CD., 30.3.1979, 828/777), YKD, c.7, y.1979, sy.1, s.102

(443) ERGEN, s.98

C. Olumsuz görev uyuşmazlığı

Ağır Ceza Mahkemesi ile DGM arasında olumsuz görev uyuşmazlığı çıkarsa, Yargıtay 3. Ceza Dairesi görevli mahkemeyi belirler. Adli yargı ile askeri yargı arasındaki olumsuz görev uyuşmazlığında ise görevli mahkemeyi uyuşmazlık mahkemesi merci tayini suretiyle çözümler.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 5.2.1990 tarih ve 1989/5-372 esas ve 1990/10 sayılı kararında, merci tayinine gidilmeden sanıklar hakkında toplu olarak uyuşturucu madde ticareti suçundan görevsizlikle Ağır Ceza Mahkemesinden gelen davayı benimseyerek görevli olduğunu kabul eden DGM'nin yargılama sonunda bir sanığın beraatine diğer sanığında bireysel uyuşturucu madde kaçakçılığından mahkumiyet hükmü kurması üzerine özel dairece onanan karara karşı Cumhuriyet Başsavcılığının bireysel uyuşturucu ticareti suçlarından DGM görevli olmadığından, görevsizlik kararı vermesi gerekçesiyle Ceza Genel Kuruluna yaptığı itiraz reddedilmiştir (444).

D. Yetki

Uyuşturucu madde suçlarında davaya bakma yetkisi suçun işlendiği yer mahkemesine aittir. Suçun işlendiği yer belli değilse, sanığın yakalandığı yer, şayet yakalanmamışsa, ikametgah mahkemesi yetkilidir. (CMUK m.9)

İhraç suçunun, yabancı ülkede yakalanma halinde ortaya çıkmasında, yetkili mahkeme suçun işlenmiş olduğu Türkiye'yi terk edilen sınır kapısının bulunduğu yer mahkemesidir (445).

(444) ERGEN, "a.g.m.", s.371

(445) BAKICI, s.158

E. Yetki Uyuşmazlığı

Davaya bakacak mahkeme yetkisizlik kararı vermiş ve yetkisizlikle davanın intikal ettiği yer mahkemeside yetkili olmadığına karar vermişse, Yargıtay 3. Ceza Dairesi yetkili mahkemeyi belirler (18.2.1983 tarihli 2797 sayılı Yargıtay kanunu madde 14 ve CMUK m.18) (446).

F. Yargılama Usulü

2313 sayılı uyuşturucu maddelerin murakebesi hakkında kanunun 27. maddesi uyarınca; TCK'nun 403,404,405,406,407 ve 408. maddelerinde yazılı suçların 1918 sayılı kaçakçılık kanunu hükümlerine göre takip ve muhakeme olunacağı açıklanmıştır. Kaçakçılık kanununun 58. maddesi ise, yargılamanın yer ve zaman kaydına bakılmaksızın 3005 sayılı meşhut suçların muhakemesi usulüne dair kanun hükümlerine göre yapılmasını öngörmüştür. Bu nedenle TCK'nunda yer alan uyuşturucu madde suçlarında yargılama suçüstü hükümlerine göre yapılmalıdır.

Kanun koyucu uyuşturucu madde suçlarının toplum üzerindeki olumsuz etkilerini dikkate alarak bu tür suçların çabuk sonuçlanmasını amaçlamıştır. Bu bakımdan TCK'da yer alan uyuşturucu madde suçları, diğer genel yargılama hükümlerine dair suçlarla birlikte bulunamayacağı gibi 3005

(446) "Suç Bakırköy'de işlenmiş ve Tosya Asliye Ceza Mahkemesine göre sanığın uyuşturucu maddeleri kullanmadaki iptila dolayısıyla Bakırköy akıl ve sinir hastalıkları hastahanesine yatırılmış olması bakımından, tedavi ve muhafazaya Tosya Asliye Ceza Mahkemesince karar verilmesi gerekir". (5. CD., 17.1.1969, 141/131), KURT, s.253

"Sanığın üzerine atılan suçun (yurtdışına uyuşturucu madde ihraç etmek) niteliğine, iddianamede olayın anlatış biçimine, suçu nerde işlediği belli olmayan sanığın son defa Yeşilköy Hava Limanında yakalandığının anlaşılmasına, CMUK'nun 9/1. maddesi hükmüne ve Edirne 2. Ağır Ceza Mahkemesinin kararındaki gerekçeye göre yerinde görülmeyen Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 17.1.1984 günlü kararının kaldırılmasına karar verilmiştir". (3. CD., 14.2.1984, 2452-2081), Mahmut GÜLER, Kubilay TAŞDEMİR, **Ceza Yargılamaları Usulü**, s.98

sayılı suçüstü hükümlerine tabi bulunan suçlarla birlikte bakılmasında mümkün değildir (447). 1918 sayılı kanunun 3. bendinde sanıkların duruşma sırasında diğer bir suçtu olduğu anlaşılrsa bile bu halin davaların birleştirilmesine sebep sayılamayacağı ilkesi benimsenmiştir (448).

G. Müdahale

Uyuşturucu madde suçlarında Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın ve suçtu ihbar edenin zararı sözkonusu olmayacağından, açılan kamu davasına müdahil olarak katılmaları mümkün olmadığı gibi, maddi ve manevi tazminata da hükmedilmesi mümkün değildir. Bu tür suçlarda müdahale isteğinin kabulü kararı hukuki değerden yoksundur(449).

Yargıtay 5.CD., 6.1.1984 gün ve 4300/12 sayılı kararında, zararı sözkonusu olmayan Maliye ve Gümrük ve Tekel Bakanlığı'nın müdahil sıfatını almasına kanuni imkan bulunmadığına karar vermiştir.

Yargıtay CGK'nun 21.6.1971 tarih ve 312/235 ile 24.4.1972 gün ve 175/205 sayılı kararlarında şikayetçinin

(447) KURT, s.70; ERGEN, s.114

"2313 sayılı yasanın 27 ve 1918 sayılı yasanın 53. madde hükümleriyle, Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 14.9.1974 tarih ve 5/338-302 sayılı kararı nazara alınmadan uyuşturucu maddelerden eroin ve morfin nakletmek suçtu ile el bombası ve mermi bulundurmak suçlarının birlikte görülemeyeceği gözetilmeyerek yargılamaya devamla yazılı şekilde hüküm kurulması, yasaya aykırı...". (5. CD., 21.8.1991, 4263/5315), *yayınlanmamıştır*.

Esrar bulundurmak suçtu ile izinsiz silah taşıma suçuna ilişkin davalar birlikte görülmez". (5. CD., 21.8.1979, 2560/2260), **YKD**, c.6, y.1979, sy.10, s.1428

5. Ceza Dairesi 4.7.1988 tarih ve 1960/5024 sayılı kararında ise uyuşturucu maddelerden esrar satmak ve hint keneviri yetiştirmek suçlarının birarada görülerek karara bağlanmasını yasalara aykırı bulmuştur. (KURT, s.70). Uyuşturucu madde tedariki veya kullanma suçları ile mesken masuniyetini ihlal suçuda birlikte görülemez. Bkz. ERGEN, s.114

(448) ERGEN, s.114

(449) KURT, s.70

davaya katılamayacağı ve maddi ve manevi tazminat alamayacağına karar verilmiştir (450).

H. Ajanın Dinlenmesi

Uyuşturucu madde suçlarının ortaya çıkarılmasında "Ajan" veya "muhbir" diye tanımlanan kişilerin büyük yararı ve etkili rolü görülmektedir. Muhbir değişik kimliklerle ve gerçek hüviyetini gizleyerek, uyuşturucu maddelerle ilgilenen kişilerle temas kurarak, genelde alıcı kılığına girerek uyuşturucu madde kullanan ve ticaretini yapanların yakalanmasını ve maddenin ele geçirilmesini sağlamaktadır. Ajanların görevlerini yapabilmesi için suçlulara karşı inandırıcı olmaları gereklidir.

Suçta iştirakleri olmayan bu kişilerin, yaptıkları görev nedeniyle kimlik ve adreslerinin gizli kalması, suçluların saldırılarına hedef bırakılmamaları bakımından önem taşımaktadır. Bu nedenle yargılama aşamasında bu kişilerin tanık olarak dinlenebilmeleri veya kimliklerinin açıklanması ancak onların rızası ile mümkündür. 1918 sayılı Kaçakçılık kanununun 2. maddesi uyarınca; kaçak olayları ihbar edenlerin hüviyetleri, rızaları olmadıkça veya ihbarın mahiyeti, haklarında suç teşkil etmedikçe açıklanamaz. Bu bakımdan yargılama sırasında, ajanın dinlenmesi yolunda bir talepte bulunulduğunda veya mahkemece dinlenmesine gerek görüldüğünde, öncelikle ajanın kimliğinin açıklanması ve tanık olarak dinlenmesi hususunda rızası bulunup bulunmadığı araştırılmalı, şayet yoksa dinlenmesinden vazgeçilmelidir. Yargıtay ajanın dinlenmemesini kaçakçılık kanununun 2. maddesindeki yasal dayanak sebebiyle bozma nedeni saymamaktadır. Ajan dinlenmesine izin vermişse, mahkemece dinlenmesi gerekli görüldüğünde dinlenmelidir (451).

(450) ERGEN, s.116

(451) KURT, s.71

I. Müsadere

Uyuşturucu madde suçlarında ele geçirilen ve yaptırılan bilirkişi incelemesi sonucu uyuşturucu olduğu anlaşılan maddeler ile imal ve imale kalkışma suçunda ele geçen hammaddelerin, araç ve gereçlerin suçun incelenmesinde kullanılan nakil vasıtalarının TCK'nun 36. maddesi gereğince müsaderelerine karar verilmesi gerekir. Bu maddenin ikinci fıkrasında; "kullanılması, yapılması, taşınması, bulundurulması ve satılması cürüm ve kabahat teşkil eden eşya bir ceza mahkumiyeti olmasa ve faile ait bulunmasa bile müsadere olunur." demektedir. Uyuşturucu maddelerin bu fıkrada bahsolunan eşyadan sayılması gerektiği konusunda şüphe yoktur. bu nedenle ele geçen uyuşturucu madde failleri beraat etse dahi, müstakilen bulundurulması, taşınması yahut kullanılması suç teşkil ettiğinden müsadere kararı verilmelidir.

Uyuşturucu madde suçunda kullanılan vasıtanın müsaderesine karar verilebilmesi için, sanığa veya suç teşekkül halinde işlenmiş ise buna dahil kişilerden birine ait olması gerekmektedir. şayet vasıtanın sahibinin suçla bir ilgisi yoksa, müsaderesine karar verilemez (452).

Uyuşturucu madde suçlarında 1918 sayılı kanunun 47. maddesine göre müsadere kararı verilemez (453).

Uyuşturucu madde suçlarında 2313 sayılı kanunun 20, 21 veya 22. maddelerine göre müsadere kararı kararı verilmesi mümkün değildir.

Uyuşturucu madde konusunda mahkemece esas hükümler birlikte bir karar verilmemişse, CMUK'un 392 ve mütaakip maddeler uyarınca işlem yapılması gerekmektedir.

TCK'nun 408. maddesinde müsadere konusunda özel bir hüküm getirilmiştir. Buna göre; TCK'nun 403. maddesinde

(452) KURT, s.71

(453) ERGEN, s.116

açıklanan uyuşturucu maddelerin kullanılmasını kolaylaştırmak için açılan yerlerde mevcut bütün eşya müsadere olunur. Kanunda "bütün eşya" denildiğine göre, sözkonusu yerlerdeki tüm eşyanın müsadere olunması gerekmektedir (454).

Bugün Avrupa ülkelerinde kanun koyucunun yeni eğilimi uyuşturucu madde kaçakçılarının yasadışı uyuşturucu ticaretinden elde ettikleri kazançların da müsadere edilmesi yönündedir. Bu konudaki gelişmelere mukayeseli mevzuat bölümünde yer vermiştik. Ülkemizde bu konuda yasal bir düzenleme olmadığından, bugün için uyuşturucu ticaretinden veya diğer bir suç faaliyetinde elde edilen kazançların müsaderesi mümkün olmamaktadır. Bu durum, kanımızca uyuşturucu kaçakçılarının ödüllendirilmesi gibi bir sonuç vermektedir. Etkin bir mücadele için bu konudaki yasal boşluğun en kısa bir zamanda düzenleme yapılarak doldurulması gerekmektedir (455).

İ. Uyuşturucu Madde Suçlarında İadei Muhakeme

Muhakemenin iadesi talebiyle hükmüne itiraz olunan mahkeme bu talebin kabule şayan olup olmadığına karar verir. Muhakemenin iadesi talebinin kabule şayan olup olmadığına dair karar duruşma yapılmaksızın verilir (CMUK, m.335).

Temyiz üzerine yargıtayca verilmiş olan bir hükmün konusunu teşkil eden davanın muhakemesinin iadesi istenildiğinde, muhakemenin iadesine karar vermek yetkisi evvelce hükmü temyiz edilmiş olan mahkemeye aittir. Mahkumun lehine muhakemenin iadesi sebepleri ise CMUK'nun 327. maddesinde, aleyhine muhakemenin iadesi sebepleri ise CMUK'nun 330. maddesinde sayılmıştır.

Yeniden yapılacak duruşma neticesinde mahkeme, ya evvelki hükmü tasdik eder veya iptali ile dava hakkında yeni

(454) KURT, s.72

(455) Örneğin ABD'de uyuşturucu madde ticaret ile mücadelede müsaderenin etkili bir müeyyide olduğu bildirilmektedir. Bkz. YENİSEY, s.190

baştan hüküm verir. (CMUK 34)

Devlet Güvenlik Mahkemesinden, topluluk veya teşekkül halinde işlenmiş ve TCK'nun 403. maddesinde yazılı bir suçtan dolayı verilmiş ve temyiz üzerine yargıtaydan geçmiş bir davayla ilgili sanık yararına muhakemenin iadesi istenirse, önce DGM muhakemenin iadesini kabul edecek veya reddedecektir. DGM yapılacak duruşma neticesinde 2 türlü karar verebilir. Önceki hükmü tasdik edebileceği gibi hükmü iptal ederek dava hakkında yeni baştan hüküm verebilir. Aynı şekilde Ağır Ceza Mahkemesinden verilmiş TCK'nun 403. maddesinde yazılı suçlarla ilgili davalara karşı da muhakemenin iadesi istenmiş olabilir. Asliye Ceza Mahkemesinden kullanma suçlarına ait verilmiş kararlara karşı da muhakemenin iadesi istenmiş olabilir.

Mahkeme muhakemenin iadesini kabul ederse duruşma icrasına karar verir (CMUK 338).

Yeniden verilecek hüküm, muhakemenin iadesi sanık yararına yapılmışsa evvelki hüküm ile tayin edilmiş olan cezadan daha ağır ceza olamaz (456).

Yargıtay 5.CD. 29.6.1988 tarih ve 1020/4921 sayılı kararında, iki sanıklı teşekkül halinde uyuşturucu madde temini suçundan TCK'nun 403/3-4-5. maddeleri ile Devlet Güvenlik Mahkemesince hükümlendirilen sanıklardan birinin cezasının temyiz üzerine onanmış olması, diğer sanık içinde 404/son madde yönünden bozulması neticesinde mahkemece, bozmadan sonra dinlenen ajanın tanık olarak verdiği ifadesinde, hakkında teşekkülden mahkumiyeti onanmış olan sanığın kendisine alım için aracılıkta bulunduğunu beyan etmesiyle, DGM Savcılığının bu sanık için lehe muhakemenin iadesi isteği kabul edilmiş, yeniden yapılan yargılama biti-minde teşekkül suçu bireysel aracılık suçuna dönüşerek eski hükmün iptali ile bireysel alım satma aracılık suçundan mahkumiyetine ilişkin karar yasaya uygun bulunarak onanmıştır (457)

(456) ERGEN, s.109

(457) ERGEN, s.110

J. Yargılama Gideri

Karardan önce yapılan yargılama giderleri dökümü gösterilerek kararda belirtilecektir. Karar verildikten sonra yapılan giderler ise CMUK'nun 406. maddesi uyarınca yine sanıktan alınacaktır. Suçun birden fazla sanık tarafından birlikte işlenmesi halinde yargılama gideri sanıklardan dayanışmalı (müteselsil) olarak, birlikte işlenmemesi durumunda eşit olarak (mütesaviyen) tahsil edilecektir. "Müteselsilen" ve "Mütesaviyen" sözcüklerinin birarada kullanılması yasaya aykırıdır (458).

K. "Non Bis In Idem" Kuralının Uygulanması

TCK'nun 4 ve 6/son maddesinde konan istisnalar dışında, ülke sınırları dışında işlenmiş ve haklarında yabancı mahkemeler tarafından bir hüküm verilmesi halinde suçluların yeniden Türkiye'de yargılanmayacakları -Non bis in idem kuralı gereğince" kabul edilmiş bulunmaktadır(459).

Gerçi TCK 5. maddede bu konuda bir açıklık yoktur. Doktrinde ihtilaf mevcuttur. Ancak yargıtay 5. maddedeki sükuttan yararlanarak ve yerinde olarak, 4 ve 6. maddede sayılan suçlar dışında kalan suçlardan dolayı haklarında yabancı ülkede bir ceza verilmiş kişilerin Türkiye'de yargılanamayacakları esasını kabul etmektedir (460).

(458) BAKICI, s.1591

"Uyuşturucu madde kullanmak suçundan mahkum edilen sanıklar İ.D. ve O.A.'nın fiilleri ile uyuşturucu madde satmak suçundan mahkum edilen sanık A.A.'nın fiili birbirinden farklı olduğu gibi uyuşturucu bir madde kullanmak suçlarının müştereken işlenen suçlardan olmadığı halde yargılama giderinin sanıklardan müteselsilen tahsiline karar verilmesi isabetsizdir". (5.CD., 28.6.1990, 1877/3522), **ABKD**, y.3 (1991), sy.6, s.46

(459) Sadık MOLLAMAHMUTOĞLU-Vural SAVAŞ, **Yargısal ve bilimsel içtihatlarla Türk Ceza Kanununun Yorumu**, c.1, Ankara 1985, s.155-156

(460) MOLLAMAHMUTOĞLU-SAVAŞ, s.156

Bu uygulamayı uyğururucu madde suçlarında da görmek mümkündür. Örneğın yargıtay 10 CD., 22.12.1992 tarih ve 14669/13273 sayılı kararında: "Federal Almanya'da alıcı kılığındaki Alman polisi Baum'a ticaret amacıyla bulundurduğu ve Türkiye'den ihraç etmediğı anlaşılan kokaini sattıktan sonra yakalanan ve Almanya mahkemesinde hüküm giyen sanık Faruk'un işlediğı suç, TCK'nun 4. maddesinde yazılı suçlardan olmadığından, anılan yasanın 5. maddesinde de yeniden yargılanacağı hususunda hüküm bulunmadığından Türkiye'de yeniden yargılanması "*Non bis in idem*" kuralı uyarınca mümkün değildir" demektedir (461).

L. 3842 Sayılı Kanun Değışiklikleri

18.11.1992 tarih ve 3842 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değışiklik Yapılmasına Dair Kanunla ceza usulünde köklü değışiklikler yapılmıştır (461a).

CMUK'nun değışik 128. maddesine göre, "yakalanan şahıs bırakılmazsa, yakalama yerine en yakın sulh hakimine gönderilmesi için gerekli süre hariç 24 saat içinde sulh hakiminin önüne çıkarılır ve sorguya çıkarılır. Yakalananın talebi halinde müdafii de sorguda hazır bulunabilir.

Üç veya daha fazla kişinin bir suça iştiraki suretiyle toplu olarak işlenen suçlarda delillerin toplanmasındaki güçlük veya fail sayısının çokluğu ve benzeri nedenlerle Cumhuriyet Savcısı bu sürenin 4 güne kadar uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir. Soruşturma bu sürede sonuçlandırılmazsa Cumhuriyet Savcısının talebi ve sulh hakiminin kararı ile 8 güne kadar uzatılabilir."

(461a) Bu konuda, 3842 sayılı yasa ile getirilen değişikliklere ilişkin maddelerin gerekçeleri ve açıklamaları için bkz. **CMUK (3842 sayılı yasa)**, T.C., Adalet Bakanlığı, seri no:100, Ankara 1993.

Ancak uyuşturucu madde suçları topluluk veya teşekkül halinde işlenmişse bu hüküm değil 3842 sayılı kanunun 3. maddesi uygulanacaktır. Buna göre "Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görevine giren suçlarda yakalanan veya tutuklanan şahıs, tutuklama ve yakalama yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç 48 saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok 15 gün içinde hakim önüne çıkarılır."

3842 sayılı kanunun 31.maddesi "bu kanunun 4,5,6,7,8,9,10,11,12,14,15,18,19,20 ve 22. madde hükümleri Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görev alanına giren suçlarda uygulanmaz. Bunlar hakkında 1412 sayılı CMUK'nun bu değişiklikten önce yürürlükte olan eski hükümleri değiştirilmeden önceki halleriyle uygulanır" hükmünü amirdir. Bu nedenle yukarıda sayılan maddelerde getirilen değişiklikler toplu yada teşekkül halinde işlenen uyuşturucu madde temini suçlarında uygulanmayacaktır.

Uyuşturucu kaçakçılığı suçları günümüzde terör suçları gibi insanlığa yönelik suçlar olarak kabul edilmektedir. Ceza kanunumuzun bu suçlar için ağır cezalar öngörmesinin altında da bu anlayış yatar. Kanaatimizce uyuşturucu madde temini suçları için farklı muhakeme usullerinin kabulü bu suçlarla mücadeleye etkinlik kazandıracaktır. Bu nedenle bu alanda yabancı mevzuatlardaki gelişmeler de incelenip, uyuşturucu maddelerle mücadeleye etkinlik kazandıracak yeni ve farklı muhakeme usulleri tesbit edilerek yürürlüğü konulmalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ADLİ TIP AÇISINDAN UYUŞTURUCU MADDELER SORUNU

1- UYUŞTURUCU MADDELER VE ADLİ TIBBİ BİLİRKİŞİLİK

A. Adli Tıp Kurumu

Adalet işlerinde görev yapmak üzere Adalet Bakanlığı'na bağlı Adli Tıp Kurumu kurulmuştur (ATK m.1)

Adli Tıp kanununun 2. maddesi; Adli Tıp Kurumuna, mahkemeler ile hakimlik ve savcılıklar tarafından gönderilen Adli Tıp ile ilgili konularda bilimsel ve teknik görüşlerini bildirmekle yükümlü tutmaktadır.

Adli Tıp Kurumunda beş ihtisas kurulu bulunmaktadır (ATK, m.7). Adli Tıp ihtisas daireleri ise, Morg, Gözlem, Kimyasal tahliller, Biyoloji, Fizik incelemeler ve Trafik olmak üzere altı dairedir.

Adli Tıp Kanununun 16. maddesinin d fıkrası uyarınca; "Türk Ceza Kanununun 403 ve 404. maddelerinde yazılı uyuşturucu maddeleri kullanan kimselerin alışkanlığı ile ilgili iptila derecesinin tayini" Dördüncü İhtisas Kurulunun görevine girmektedir.

Aynı maddenin e fıkrası Beşinci İhtisas Kurulunun hakkında bilimsel ve teknik görüşlerini bildireceği işler arasında "*uyutucu ve uyuşturucu maddeleri*" de saymaktadır.

17. maddeye göre morg dairesinin görevi: "Mahkemeler ile hakimlikler ve savcılıklar tarafından gönderilen ceset ve ceset organları ile canlılara ait dokular ve kıllar üzerinde her türlü incelemeleri yapmak ve sonucunu bir raporla tespit etmektir."

18. maddede gözlem dairesinin görevi "mahkemeler ve hakimlerce gözleme tabi tutulmasına karar verilenleri gözleme

tabi tutmak ve gözlem sonucunu bir raporla tespit etmek" olarak belirtilmiştir.

19. maddeye göre Kimyasal Tahliller Dairesinin görevi ise, "Mahkemeler ile hakimlikler ve savcılıklar tarafından gönderilen toksikolojik, gıdai, sınai, narkotik, ilaç ve diğer çeşitli maddeler ile alkometrik analizler yapmak ve sonucunu bir raporla tespit etmektir."

Bu daire ve kurulların görev ve çalışma usulleri 14 Şubat 1984 tarihli "Adli Tıp Kurumu Uygulama Yönetmeliği"nde ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir (462).

1- Uyuşturucu maddelerin Adli Tıp Kurumuna gönderilmesi

2313 sayılı Uyuşturucu maddelerin murakebesi hakkında kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelik; uyuşturucu maddelerin gerek analiz için, gerekse hükmün kesinleşmesine kadar saklanmak üzere örnek alınması, tahlil için gönderilmesi, uyuşturucu maddelerin zaptı ve imhası, uyuşturucu madde örneğinin hükmün kesinleşmesine kadar saklanması, imhada hazır bulunacak heyetin kuruluşu, imhanın ne şekilde yapılacağı ve teslim usulü ile ilgili hususları düzenlemektedir (463).

Zaptolunan uyuşturucu maddelerden, sözkonusu yönetmelik hükümlerine göre alınan numunelerin polis narkotik laboratuvarı veya Adli Tıp Kurumuna yada her ikisine birlikte gönderilmesine hazırlık soruşturması sırasında Cumhuriyet Savcılığınca, son soruşturma sırasında mahkemece karar verilir (Yönetmeliğin 6. maddesi). Savcı veya mahkeme uyuşturucu maddenin kurye veya posta işletmesiyle gönderilmesine karar verecektir. Bu işlemler, Cumhuriyet Savcısının nezaretinde yapılacaktır (m.15).

Önemli uyuşturucu madde kaçakçılığı olaylarında ele geçen beşyüz gramdan fazla uyuşturucu madde ve mustahzarlar-

(462) Bkz. **Adli Tıp Kanunu ve Uygulama Yönetmeliği, Döner Sermaye Yönetmeliği ve fiyat listesi, kişilere karşı müessir fiiller (Ş. GÖK ve ark.)**, İstanbul 1984

(463) Bkz. Şemsi GÖK (Der.), **Yüksek Adalet Bakanlığı'nın Adli Tıpla ilgili Tamimleri ve Adli Tıp İçtihat Kararları**, İstanbul (basım tarihi yok), s.53, Ayrıca bu konudaki bir inceleme için bkz. Cevat ÖZEL, "Uyuşturucu maddelerin emanet dairelerinde imha edilmesi sorunu üzerine bir inceleme", **AD**, y.1989, sy.5, s.76-82

dan alınan örnekler, bunların tamamı ve soruşturma ve koğuşturma nedeniyle hazırlanan sair koliler, ilgili mercilere kurye aracılığıyla gönderilir.

Kolilerin kuryeye teslimi üzerine tutanak tanzim edilir. Tutanağın bir sureti koliyi teslim alana verilir diğeri de dosyasında muhafaza edilir.

Kolilerin gönderilmesi sırasında kuryenin korunması için gerekli önlemler Cumhuriyet Savcılığının istemi üzerine mahalli zabıta teşkilatınca sağlanır (m.16).

17. madde ise posta işletmesiyle göndermelerde bu yönetmelik ile posta kolileri rehberinin ilgili hükümlerinin uygulanacağını öngörmektedir.

2- Uyuşturucu maddelerin muayenesi

Adli Tıp Kurumu Başkanlığı Kimyasal Tahliller İhtisas Dairesinde değişik materyallerde uyutucu-uyuşturucu olarak nitelendirilen materyaller aranır. Uyuşturucu maddeleri arayan yalnız narkotik bölümü olmayıp, toksikoloji laboratuvarlarında da aynı yoğunlukta bu işlemler yapılır. Ancak her iki bölümün çalıştığı materyal farklıdır. Şöyleki: Narkotik laboratuvarları Adli Tıp Kurumuna belirli il ve ilçelerden gönderilen bitki, bitki ürünü, kimyasal katı ve sıvı özellikteki maddeleri inceler. Doğal yada yapay nitelikteki bu materyalin analizi ile uyuşturucu madde içerip içermediği belirlenir. Önemli olan yalnız uyuşturucunun niteliğini değil, miktarının da belirlenmesidir. Bir başka deyişle katkı maddelerinin yanısıra eroin içeren bir örnek hakkında verilen raporda materyalin kantitatif analiz sonuçlarında yer alır (464).

Muayene işlemi için önce suç ve dava konusu olan uyuşturucu maddelerin muhafaza edildiği kabın dış görünüşü ve açılarak iç görünüşü bir tutanağa yazılır. Dış ambalaj tahta kutu, şişe, kavanoz içte bez naylon torbalarda uyuşturucu maddeler bulunabilir. Parsel üzerinde yazı, etiket, mühür varsa tutanakta belirtilir. Orijinal ambalajlarda firma _____

(464) Sevil ATASOY, "Uyuşturucu madde sorunları", panel III, 1. Ulusal Adli Tıp **Günleri Panel ve Serbest Bildirileri**, İstanbul 1985, s.53

adı yazılı bir etiket bulunabilir.

a- Uyuşturucu maddenin morfolojik yapısı: Miktar ölçülür, tartılır şekli, kıvamı, rengi, kokusu ve homojen olup olmadığı, orjinal ambalajlı ilaçlar/draje, kapsül, tuz, tablet, bol, sıvı şekli gözle muayene edilerek tarif ve tespit olunur.

b- Mikroskopik muayene: Uyuşturucu maddelerin mikroskop altında ince yapısına bakılır. Amor toz, kristalize toz, bitkisel maddelerde yaprak, sap, tohum parçaları ayrıca esrar tozunda tek hücreli mahmuzlar araştırılır.

c- Şimik analiz: Uyuşturucu ilaçlar özel metodlarla analize edilir. Uyuşturucu maddeler ayrı ambalajlar içinde bulunursa her birinin ayrı analizi yapılır. Büyük bir ambalaj kap içinde fazla miktarda uyuşturucu madde varsa önce bütün miktar karıştırılarak homojenize edildikten sonra analizi yapılır, ihtiva ettiği müessir madde miktarı belirlenir (465).

Kimyasal Tahliller İhtisas Dairesinin Toksikoloji Laboratuvarlarında ise gerek ölüm öncesi (antemortem) gerekse ölüm sonrası (postmortem) materyallerde uyuşturucu madde aranır. İncelenen örnekler, canlı kişilerden alınan idrar, kan, tükürük, mide yıkama sıvısı yada otopsi sırasında elde edilen iç organ parçaları ve diğer biyolojik örneklerdir. Uyuşturucu maddeleri post-mortem örneklerde aramak, katı ve sıvı doğal yada yapay materyalde aramaktan çok daha zordur (466).

3- Uyuşturucu madde kullananların muayenesi

Uyuşturucu madde almaktan dolayı Adli Tıpa gönderilenlerin müşahedesini, yani iptila veya alışkanlığın klinik belirtileri gözlem İhtisas Dairesinde tespit edilir. Alışkanlığın iptila derecesinde olup olmadığına ilişkin kararı ise Dördüncü İhtisas Kurulu verir. Yargıtay sanığın uyuşturucu madde müptelası olup olmadığına ilişkin olarak

(465) ÖZEN-AKKAY, s.144

(466) ATASOY, panel, s.53

sadece gözlem şubesince verilen rapor ile yetinilerek hüküm kurulması halinde eksik soruşturma nedeniyle hükmü bozmaktadır (467).

Gözlem sırasında klinik ve labaratuvar muayeneleri ile uyuşturucu madde kullanıp kullanmadığı kullanmış ise akutentoksikasyon, alışkanlık veya iptila derecesinde olup olmadığı saptanır. Muayeneye önce teftiş ile başlanır. Hastanın vücudunda uyuşturucu madde kullandığını gösteren belirtiler (iğne piküryerleri, burun içinde ülserler) gözlem kağıdına yazılır. Diş kirinde, tırnak arasında uyuşturucu madde kalıntıları aranır. Kan, idrar, midesuyu, alınarak şimik ve spektral analizler yapılır. Uyuşturucu maddeler aranır, gerekirse biyolojik testler uygulanır. Somatik muayeneler ile kalp, kan dolaşımı ve sinir sistemi, duyu organlarındaki değişiklikler (gözlerde myosis, midriasis...) saptanır. Psişik muayeneler illusion, hallucination, apsession, fobi gibi belirtiler araştırılır. Müşahede ile akut entoksikasyon, uyuşturucu madde alışkanlığı ve iptila hali saptanmışsa belirtileri ayrıntılı olarak gözlem kağıdına yazılır (468).

Klinik belirtiler her zaman, bilhassa yakalandıktan uzun zaman sonra gönderilen ve cezaevinde bu maddeleri bırakmış olan insanlar için yeterli olmamaktadır (469).

Genellikle Adli Tıbbın Biokimya labaratuvarlarında iki yöntem izlenmektedir. Gelen hastaların idrar ve kanlarında araştırma yapılır. Birde burun mukozasından ve tırnak diplerinden yapılan araştırmalarda kullanmış olduğu maddenin artıklarını bulmak suretiyle özel renk reaksiyonlarına bakmak ve ayrıca elektronik cihazla tatbik etmek suretiyle belirli dönemlerde tesbit etmek imkan dahilindedir.

(467) Bkz. "5. CD., 19.9.1991, 3309/3804", **YKD**, c.19, y.1993, sy.3, s.469-470

(468) ÖZEN-AKKAY, s.145

(469) Ayhan SONGAR, panel, **II. ATG**, s.78, 79

Afyon türevleri idrarda rahatça tespit edilir. Ancak belirli bir süre içerisinde kişiyi labaratuvara sevk etmek gerekir. Eğer o süre geçirilecek olursa vücuttan bu metabolizma artıkları dışarıya atılır ve tespit etmeye imkan kalmaz. Esrar insan vücudunda çok zor metabolize olmaktadır. Alındıktan itibaren bir hafta içerisinde dahi esrarın tetrahidrokanabinol etken maddesini belirli spotlar halinde idrarda tespit etmek imkanı vardır (470).

(470) Şemsi GÖK, panel, **LATG**, s.62

II. UYUŞTURUCU MADDELERİN ETKİSİYLE ÖLÜM VE POSTMORTEM DEĞİŞMELER

Yüksek dozda alınan alışkanlık yapan ilaçlar zehirlenmeler ve ölüme yol açabilirler. Alışkanlık yapan ilaçlardan en çok ölüm olayları narkotikler, daha sonra sıra ile hallusinojenler, stimulanlar ve depressanlar yüzünden meydana geldiği saptanmıştır. Damar içine şırınga edilen bazı ilaçlar ansızın ölümlere sebep olabilir. Alışkanlık yapan bir ilacın damar içine şırıngası ile ölüm meydana gelebileceği gibi içine katılan diğer bazı ilaçlarda öldürücü olabilir. Parenteral enjeksiyonlar için hazırlanan alışkanlık yapan ilaçlar içine libido duygusunu arttırmak için katılan procaine ansızın ölüm nedeni olabilir. Damar içine şırınga edilen esrar solusyonu, liquid esrarın kan plaketlerini bozduğu trombositopeni ve koagulasyon yaptığı gözlenmiştir.

Damar yolu ile verilen alışkanlık yapan ilaçların direkt etkilerinden başka enjeksiyonlar asepsin antisepsi'ye uyulmadan yapılırsa lokal apseler, hepatit, endokardit, tromboflebit, anjeitis, tetanoz, beyin apseleri, menenjit, myelit, granulomatozis gibi iltihaplara yol açabilir. Parenteral enjeksiyonlar, şırınga kaynatılmadan arka arkaya birkaç kişiye yapılırsa malarya, sifiliz gibi hastalıkların bulaşmasına da sebep olabilir.

Alışkanlık yapan ilaçlar ile ansızın ölümler, yada akut zehirlenmeler sonucu ölüm meydana gelirse iç organlarda ilaçlara özgü bir değişme ve lezyon bulunması güçtür. Kronik entoksikasyon seyrinde ölüm meydana gelmesi halinde bazen az çok kullanılan ilaca özgü lezyonlar meydana gelmiş olabilir.

Akut ve kronik zehirlenmeler sonucu ölüm vukua gelmiş olursa alınan toksik maddenin bulunması için kan, idrar, safra, göz içi sıvısı ve iç organlardan alınan materyalin analizi ve mikroskopik

muayeneleri yapılır. Afyon, morfin,

eroin solunum merkezlerini inhibe ettikleri için vücutta dıştan siyanoz, iç organlarda asfiksi belirtileri, petesiyal kanamalar, akciğerde ödem, staz husule gelir(471).

Akut ve kronik esrar zehirlenmeleri sonucu ölenlerin cesedinde periferik kan dolaşımı felci, kollaps durumu, kronik entoksikasyonlar sırasında kansızlık, anemi belirtileri tesbit edilmiştir. Kronik esrar zehirlenmeleri beyinde, nöral hücrelerde değişmeler meydana gelebilir.

Kokain ile akut ve kronik zehirlenmeler sonucu ölüm meydana gelirse kalpte dilatasyon, asfiksi belirtileri, burun septom mukozalarında ülser ve hatta defekt, perforasyon olabilir. Kokain ile yapılan medüller anestezi sonucu medulla spinaliz dejenerasyonu perivasküler glios olabilir.

LSD zehirlenmelerinde kanda bu ilacın bulunması mümkündür. LSD zehirlenmeleri sonucu ölenlerin iç organlarında petesiyal kanamalar tespit edilmiştir.

Barbitürat zehirlenmeleri ile ölenlerin kanında, iç organlarında toksik maddeler saptanabilir. Barbitürütler solunum merkezinde yaptığı depresyon nedeniyle hypoxia ve solunum felci ile ölüme yol açabilir. Kronik zehirlenmelerde bronşektasi, bronko-pnömoni, böbrek tubulusları, epitel hücrelerinde dejenerasyonlar olur(472).

(471) ÖZEN-AKKAY, s.149

(472) Bilge KIRANGİL, "Uyuşturucu bağımlılarında otopsi bulguları", **ATD**, c.7, y.1992, sy.3-4, s.151

III. UYUŞTURUCU MADDE BAĞIMLILARANDA OTOPSİ BULGULARI

Tüm şüpheli ölüm olgularında olduğu gibi uyuşturucu maddelerle ilgili olduğu sanılan bir ölüm olgusunda da adli tıbbi araştırma yönünden, başlangıçta daima iki aşama vardır. Bunlardan birincisi keşif muayenesi, diğeri ise otopsidir. Keşif ile ölen kişinin ölmeden önceki yaşam biçimi ve alışkanlıkları ile ilgili tahkikat bulguları hekime incelemelerinde ışık tutan bilgiler verir. Otopside elde edilen makroskopik bulgularla mikroskopik incelemeler ve toksikolojik araştırmalar ölüm nedenini ortaya çıkarır.

A. Keşif ve keşif muayenesi

Keşif, CMUK'nun 78. maddesi gereği, hakim huzurunda hakim yada savcı tarafından; otopsi ise, hakim yada savcı huzurunda hakim tarafından gerçekleştirilir. Keşif sırasında hazır bulunan hakim ölüm nedenini saptamak için kendisine gerekli ipuçlarının araştırılmasını isteyebilir. Otopside bulunan hakim veya savcıda, hekimden ileriki tahkikatta kendisine yardımcı olacak bulguların incelenmesini talep edebilir.

Uyuşturucu maddelere bağlı olarak meydana gelen ölüm olgularında, keşif ve keşif muayenesi sırasında yapılması gereken incelemelerde, bazı belirgin özellikler saptanabilir. Bunlar, hem otopsiye hemde adli tahkikata yardımcı olabilirler.

1. *Ceset*: Genellikle 30 yaşın altındadır. Giysileri özensizdir, vücut bakımı ve temizliği eksiktir. Normal kilosunun çok altındadır.

2. *Ölüm yeri*: Ölüm çoğunlukla, koridor, banyo, genel tuvaletler ve kapalı odalar gibi gözden uzak yerlerde meydana gelir. Ceset, yatakta, sandalye üzerinde veya yerde olabilir.

Uyuşturucu madde etkisi altındaki kişiler bir kaza sonucu veya hastahane tedavisi sırasında ölebilirler. Bu durumda ortam değişik olmaktadır.

3. Araç ve gereçler: Ölen kişi, damar içi yolla kullanılan bir uyuşturucu almışsa, cesedin bulunduğu yerde, kullanılmış şırınga iğnesi, turnike, kibrit, kaşık, cam şişe, pamuk, limon veya su bulunur. Çünkü, uyuşturucu madde tozları bir kaşığa konulduktan sonra, bunun üzerine genellikle limon suyu veya su eklenerek bir kibritle ısıtılır. Böylece çözünen uyuşturucu, filtre olarak kullanılan bir parça pamuktan süzülerek şırıngaya alınır. Ağızdan yüksek doz şeklinde bir uyuşturucu alınmışsa, boş veya kısmen dolu ilaç kutuları ve içinde su olan yada boş bir bardak bulunur (473).

B. Otopsi

Otopside haricen cilt ile dişeti değişimlerinin araştırılması önem taşır. Akciğerlerde makroskopik olarak, narkotik zehirlenmelerinde kardiaktip pulmoner ödem; çözelti şeklindeki maddeler ile marihuana veya esrar inhalasyonları sonucunda ise konjestif-toksik pulmoner ödem görülür.

Esrar içicilerinde ağır bronşial bulgular saptanır. Uyuşturucu kullanımına bağlı olarak karaciğerde, kolestazis, viral hipatit ve uyuşturucu hepatopatisi, karaciğer hücre dejenerasyonu, mezenkimal reaksiyonlar ve yabancı cisim reaksiyonu ortaya çıkar. Böbreklerdeki toksik lezyonlar ise kullanılan maddenin cinsine değil, kullanım süresine bağlı olarak meydana gelir. Santral sinir sisteminde ödem-hipe remi-noktavi kanamalar üçlüsü tüm olgularda saptanır. Kullanılan maddelerin alınış yöntemleri kalp ve damar lezyonlarına neden olur. Bu değişimlerin otopside makroskopik ve miroskopik olarak araştırılması gereklidir. Alınan madde vücuttan tamamen atılmadan meydana gelen ölüm olgularında toksikolojik araştırma ölüm sebebi belirlenmesinde büyük faydalar sağlar (474).

(473) KIRANGİL, "a.g.m.", s.152

(474) KIRANGİL, "a.g.m.", s.157

SONUÇ

Uyuşturucu maddeler, tarihin ilk dönemlerinden beri toplumlar tarafından bilinmekte ve değişik amaçlarla kullanılmakta ise de, bu maddelerin suistimali ve bundan kaynaklanan problemler hiç bir zaman günümüzdeki tehlike düzeyine ve alarm verici boyutlara varmamıştır.

Yakın zamana kadar uyuşturucu problemi, büyük ölçüde ABD ve Batı Avrupa ülkelerinin problemi iken, son yıllarda tüketici ülkelerin yanısıra üretici ülkelerin ve sanayileşmiş ülkelerin yanısıra Üçüncü Dünyasında uyuşturucu salgınının etkisine girdiği görülmektedir. Ortadoğu ve Asya'dan Batı ülkelerine ve özellikle Güney Amerika'dan ABD'ye yönelik eroin, esrar ve kokain gibi doğal uyuşturucuların trafiğine karşılık sanayileşmiş ülkelere de dünyanın diğer yörelerine giderek artan bir sentetik uyuşturucu (hap) trafiği gözlenmektedir.

Ülkemizde, polis tarafından ele geçirilen uyuşturucu madde miktarlarındaki artış, ülkemiz üzerinden gerçekleştirilen kaçakçılığın giderek arttığının işaretidir. Mevcut bilgi ve verilerin ışığında, ülkemizde bugün için bir epidemiden bahdilemezse, ülkemizde bir gün uyuşturucu probleminin "*ulusal bir felaket*" niteliğini aldığı bazı Avrupa ülkelerinin ve ABD'nin durumuna düşmemesi için, uyuşturucu olayının üzerine ciddi ve kararlı bir biçimde eğinilmesi gerekmektedir. Zira uyuşturucu madde kullanma alışkanlığının boyutları büyür ve salgın halini alırsa, polis tedbirleri ve ceza hukukunun önleyici ve tenkil edici rolü sorunun çözümünde yetersiz kalır. Epidemi halini aldıktan sonra güvenlik kuvvetleri sadece olayları izlemek durumunda kalmaktadırlar. Bu nedenle mesele, sorunun bir epidemi halini almasını önleyebilmektir.

Uyuşturucu maddelere bağımlılarca duyulan talep ve bunların yasadışı pazarlamasından elde edilen büyük karlar, uluslararası

suç şebekelerinin bu sahaya el atmalarına neden olduğundan, uyuşturucu maddelerin uluslararası denetimi ve kaçakçılığının önlenmesi ülkeler arasında büyük bir işbirliğini gerekli kılmaktadır.

Uyuşturucu maddelerle mücadele alanında uluslararası planda bir çok örgüt ve kuruluş faaliyet göstermekte olup, çok sayıda uluslararası sözleşme meydana getirilmesine rağmen, bu alanda daha içten, geçerli ve etkin önlemlere ihtiyaç vardır. Bu güne kadar uyuşturucu maddelerle mücadele alanında uluslararası düzeyde ön planda rol alan ülkemizin bu alandaki en son sözleşme olan 1988 Viyana sözleşmesini de vakit geçirmeden onaylayacağını ummaktayız.

Uyuşturucu maddelerin serbestleştirilmesi ve piyasanın sadece idari tedbirlerle kontrolü yönündeki fikirlere katılmak mümkün değildir. Devlet fertlerin ve toplumun uyuşturucu maddelerin etkisine karşı himayesini sağlamak için elindeki diğer sosyal kontrol araçlarının yanısıra ceza hukukuna da başvuracaktır. Serbestleştirme uyuşturucu maddelerin daha kolay elde edilmesine dolayısıyla dahada yaygınlaşmasına neden olacaktır. Ancak kullanma konusunda, hürriyeti bağlayıcı ceza yarardan çok zarar meydana getirebileceğinden toplumun elinde bulunduracağı tedbirler (sosyo-ekonomik, ihtiyari ve zorunlu tedavi vs.) çeşitlendirilmelidir.

Ülkemizdeki uyuşturucu maddelere ilişkin mevzuata gelince; bu alandaki idari ve cezai mevzuatın modern bir anlayışla ele alınıp güncelleştirilmesi zorunludur.

Belirtmek gerekir ki, uyuşturucu maddelere ilişkin suçların ceza kanunumuzda öngörülmesinin nedeni, kamu esenliği çerçevesinde genel sağlığı korumaktır. Gerek uyuşturucu madde temini ve gerekse kullanmak üzere bulundurmak ve kullanmak suçları "*zarar*" ve "*tehlike*" suçlarıdır. Burada zarar ve tehlikenin somut biçimde olması da şart değildir.

"Uyuşturucu madde" kavramının ceza kanunumuzda tanımının verilmemesi, kişi özgürlüğü bakımından sakıncalı gibi görülebilirse de, kavramın gerek iç hukuk ve gerekse uluslararası sözleşmelerle belirlenen biçimde kapsam kazanmış olması sakıncayı önler niteliktedir. Nitekim Adli Tıp Kimyasal Tahliller İhtisas Dairesinden mütalaa alınmak suretiyle ortaya çıkacak duraksamalar giderilebilecektir. Ancak hergün bir yenisi icad edilen, ister doğal ve isterse sentetik olsun uyuşturucu maddelerin, uyuşturucu kapsamına alınıncaya kadar, uyuşturucu sayılmaması yasalarda boşluk yaratmaktadır. Bu nedenle yeni icad edilmiş uyuşturucu maddenin yasa kapsamına alınması konusunda daha etkili kanun değişikliğine ihtiyaç vardır. Yeni keşfedilen maddenin Adli Tıp Kurumu raporlarına göre uyuşturucu madde olduğunun anlaşılması durumunda yasa kapsamına alınmasını beklemeksizin uyuşturucu madde kabul edilmesi şeklindeki bir değişiklik yararlı olacaktır.

Uyuşturucu maddenin niteliğinden doğan şiddet sebebini TCK'nun dört madde ile eroin, kokain, morfin ve baz morfinle sınırlamış olmasını izahta güçtür. Esrarın şiddet sebebi olmaktan çıkarılması yerindedir.

TCK'da uyuşturucu madde suçlarını temin bakımından kullanmak üzere bulundurmak ve kullanmak suçlarına göre daha ağır müeyyidelerin öngörölmüş olması doğrudur ve normaldir. 3756 sayılı kanunla yapılan değişikliklerle uyuşturucu madde suçlarında uluslararası uygulamaya paralel olarak müeyyidelerdeki azaltmalar yerindedir.

Ancak yine de TCK'nun 404/2. maddesine göre, kullanma amacı ile cebinde çok az miktarda uyuşturucu madde bulundurulduğunda veya bir esrarlı sigara içildiğinde, son değişikliğe göre verilecek ceza bir yıldan iki yıla kadar hapistir. Bu cezanın kullanma suçu için hayli fazla olduğu görüşünderiz. Kişinin sırf uyuşturucu madde kullandı diye cezaevine kapatılması sorunu çözmekten uzaktır. Kişi cezaevine girince toplumdan uzaklaşmakta; gelecekteki yaşamında ağır ve güç sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu

nedenle, birçok ülke özellikle uyuşturucu madde kullanma suçlarında daha hafif cezalar öngörmüştür. Aslında uyuşturucu madde kullanan ve bu amaçla bulunduran kişinin cezalandırılmasından çok tedavi edilmesi amaçlanmalıdır. Her ne kadar TCK'nun 404/4. maddesinde uyuşturucu madde alışkanlığı iptila derecesinde olanların tedavi olanağı sağlanmış ise de, bu yeterli olmadığından, bağımlılık, itiyat ve kullanma hallerinde de tedavi olanağı sağlanmasında yarar vardır.

Son değişiklikle getirilen TCK 404/3. maddesi hükmü ile, uyuşturucu madde kullanması dolayısıyla herhangi bir koğuşturmaya maruz kalmadan resmi makamlara başvurarak tedavisini isteyen kimsenin alışkanlığı iptila derecesinde olmasada hakkında koğuştırma yapılmayacaktır. Bu teşvik tedbirini olumlu buluyoruz. Bunun yanısıra soruşturmaya başlandıktan sonra da talep halinde hakime cezaya alternatif olarak tedavi tedbirine karar verebilme yetkisinin tanınması gerektiği kanaatindeyiz.

Kanunların uygulanması bakımından uygulayıcıların formasyonu da önem taşır. Bu nedenle Hakim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezindeki programların içerisine uyuşturucu madde suçlarında alınmalıdır. Bunun yanısıra meslekteki yargıçlara yönelik olarak yargıtayda eğitim seminerleri düzenlenebilir. Savcı ve yargıçların uyuşturucu madde kullanma suçlusunun psiko-sosyal, biyolojik durumuna değin bilgilere sahip olması arzulanır. Ceza yargılamasının tretman (tedavi) amacına yönelik olması gereği, her adli safhada alınacak kararlarda suçlunun kişisel durumunun gözönüne alınması (bireyselleştirme ilkesi) gerekmektedir.

Mevzuatımıza göre uyuşturucu kaçakçılığından elde edilen gelirlerin müsaderesinin mümkün olmaması ve kara para aklama konusunda bir düzenlemenin olmayışı bu alandaki yasal boşlukların başında gelmektedir. Bu alanlarda gerekli yasal düzenlemeler vakit geçirilmeden yapılmalıdır.

Uyuşturucu madde temini suçlarıyla mücadele organize suçlar çerçevesi içinde ele alınmalı ve farklı ve yeni yargılama usulleri getirilmelidir. Belirtmek gerekir ki organize suçlar

sadece tek başına toplum üzerinde bir tehdit oluşturmakla kalmaz, pek çok suçlu için büyüleyici bir model de olur. Gerek önleme gerekse bastırma alanında eğer kesinlikle yeni bir düşünce ve yeni yargılama usulleri ortaya çıkmazsa, bu suçların toplumumuz üzerindeki tehdidinin gelecekte çok fazla ağırlaşacağı kaygısını taşıyoruz.

Unutulmamalıdır ki uyuşturucu maddeler sorunuyla mücadelede kanun uygulaması tek başına yeterli olmaz. Diğer tedbirler de aynı önemde olmak üzere gereklidir. Gerçekten bu çok yönlü sorunun çözümü araştırılırken çok yönlü yaklaşım yapmak gerekir. Hakim, savcı, doktor, polis konunun kendi alanlarındaki bölümlerine hakim oldukları gibi problemin diğer yönlerinde de tam bilgi sahibi olmalıdır. Ayrıca ülkemizde bu alanla ilgili adli, idari, tıbbi kuruluşlar ve polis arasında sağlam ve sıkı bir işbirliğine gereksinim vardır.

Uyuşturucu madde bağımlıları için tedavi merkezlerinin ve cezaevi veya hastahane sonrası bakım servislerinin de geliştirilmesi oldukça önemlidir. Amatem gibi merkezler en kısa zamanda diğer büyük şehirlerimizde de kurulmalı ve giderek yaygınlaştırılmalıdır.

Ülkemizde uyuşturucu maddelerle mücadele alanında çalışan kuruluşların azlığı ve yetersizliği yanında bir koordinasyon eksikliği de gözlenmektedir. Bu bağlamda Yeşilayın Uyuşturucu Kültürü ve Tedbirler Raporunda önerdiği Başbakanlığa bağlı bir Uyuşturucularla Mücadele Müsteşarlığı kurulması önerisine katılıyoruz.

Uyuşturucu maddelerle mücadelenin en önemli cephelerinden biri de kuşkusuz polis mücadelesidir. Dünyada bu alandaki yönelim, polis arasından ağır uyuşturucu suçluluğu denilen para aklama ve mali suçlar alanında uzmanlaşmış birimler kurulması ve polisin görevini etkin bir biçimde yerine getirmesini sağlayacak teknik araçlarla donatılmasıdır. Bu gidişin ülkemiz açısından da izlenmesi gerekmektedir.

Olayın arz yönü kadar talep yönüne de aynı önemde eğilinmelidir. Görünen şu ki, nerede yoğun bir talep varsa, orada buna uygun bir arzda ortaya çıkmaktadır. Başta uyuşturucu maddelerden en fazla etkilenen gençlik kesiminin ihtiyaç ve beklentilerinin tatmine ve sorunlarının çözümüne çalışılmalıdır. Gençlere, kendilerine hayatın sorunlarından uyuşturucuların sahte cennetine kaçışlarını engelleyecek olan kişilik olgunluğu ve iradeyi sağlayacak ruhi, zihni ve bedensel ihtiyaçlarına dönük-eğitici, kültürel etkinlikler ile spor faaliyetlerine gerekli önem verilmelidir. Bu konuda devletin imkanlarının yanısıra gönüllü kuruluşların da katkı ve katılımı sağlanmalıdır.

BİBLİYOGRAFYA

- ADASAL, R. : "Toksikomaniye Karşı Tedavi ve Savaş Prensipleri", **UMS**, s. 55-62
- AKÇASU, A. : "Esrar", **UMS**, s. 103-113
- AKDAĞ, S. : **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Ankara 1976
- ALACAKAPTAN, U. : **Sarhoşluk Halinde İşlenen Suçlarda Cezai Mesuliyet**, Ankara 1961
- _____ : **Suçun Unsurları**, Ankara 1970, Sevinç Matbaası
- ALTINDAL, A. : "Take Tea And See/Take LSD And Be", **UMS**, s. 1-52
- ARKONAÇ, O. : "Memleketimizde Toksikomani Problemi ve İstatistikler", **TD**, c.40, sy. 12, s.34-46
- ARTUNÇ, V.- : **Yargıtay Beşinci Ceza Dairesinin Görevi Kapsamına Giren Suçlar**, Ankara 1973
- TAZEBAY, İ. : **Adli Tıp**, İstanbul 1987
- AYKAÇ, M. : "Uyuşturucu Madde Suçları", **AD**, y.1984 sy.6, s.1562-1591
- _____ : "Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Görev Alanına Giren Suçları", **AD**, y.1984, sy.1, s.167-172
- BAYKAL, A. : "Uyuşturucu Madde Suçları ve Ceza Uygulaması", **AD**, Y.1986, sy.6, s.89-70
- BAYÜLKEM, F. : **Uyuşturucu Madde ve Zehirli Maddeler**, 2.B., Ankara 1974, SSYB yy.
- BAYRAKTAR, K. : "Uyuşturucu Maddeler ve Suç Siyaseti", **İÜHF**, c.4, y.1985, sy.1-4, s.45-64
- BEAUCHESNE, L. : "De la criminalisation a la legalisation des drogues: de charybde en scylla **Criminologie**, c. XXII, y.1989, no.1 (Montreal-Kanada) s. 67-81
- BEBERS, H. : "La Police et L'Europe", **RSCDPC**, y.1992,

- no.4, s.
- BEKTAŞ, H. :**Uyuşturucu Batağı**, İstanbul 1991, Milliyet
YY.
- BERTRAND, M.A. : "Resurgence du Mouvement antiprohibition
niste", **Criminologie**, c.XXII, y.1989, no.1,
s.121-133
- BISOU, Y. : "D'un produit, l'autre: apropos de deux
siecle de controle des drogues en Europe"
RSCDPC, y.1991, no.2, s.279-295
- CAHOREAU, G.- :**La Drogue expliquee aux parents**
TISON, C. **Balland**, Paris 1987
- CERVELLO, C. : "Analyse comparee des legislations penales
des pays membres du groupe Pompidou en
matiere de lutte contre l'usage et le
trafic de stupefiants", **RSCDPC**, y.1990,
no.3, s.538-547
- CHEM, M.M. : "Le crime organise et la guerre aux
stupefiantes: Crise et reform"
Criminologie, c. XXII, sy.1 (1989),
Montreal 1989, s.42-61
- Conseille de :**L'importance des stupefiants par**
l'Europe **rapport a la criminalite**, Strasbourg 1975

:Rapport explicatif de la Convention
relative au blanchiment, au Lepistage, a la
Saisie et a la Confiscation des produits
du Crime, Strasbourg 1991
- ÇAĞATAY, A. (Çev.) :**Uyuşturucu Maddelerin, Psikotropik**
Maddelerin ve Uyuşturucu Madde
Kullananların Tanınması, Kolluk Görevlileri
İçin Bir Klavuz, Birleşmiş Milletler,
Ankara 1975

- _____ :**Uyuşturucu Maddelerin Suistimali**, Birleşmiş
Milletler 1971, Ankara 1975
- ÇAĞLAYAN, M.M. :**Türk Ceza Kanunu**, c.3, 1986, Yetkin yy.
- DALLOZ :**"Stupefiants"**, **Encyclopedie Juridigue**,
Repertoire de Droit Penali, 2.B., Paris
1990, s.1-8
- DARBEDA, P. :**"Toxicomanie et Prison"**, **RSCDPC**, y.1988,
no.3, s.565-571

- DİNÇKOL, A. : "Avrupa Ülkeleri Mevzuatında Uyuşturucu Maddelerle İlgili Ceza Hükümleri" **ARGUMENTUM**, C.1, y.1991, s.9. s.125-127
- DİNÇMEN, K. : **Deskriptiv ve Dinamik Psikiyatri**, İstanbul 1981, Ar Yayın Dağıtım
- DÖNMEZLER, S. : **Kriminoloji**, 6.B., İstanbul 1981
- _____ : "Abus et Trafic de Drogue Prevention et Repression", **AFDİ**, c.XXII, no:38, (1972-4), İstanbul 1974, s.27-54
- _____ : "Hukuk ve Uyuşturucu Alışkanlık Yaratıcı Maddeler", **İÜİFM**, S.F. Ülgener'e armağan, y.1987, c.43, s.457-473 (metinde hukuk ve uyuşturucu olarak gösterilmiştir.)
- _____ : "Uyuşturucu ve tutku yapıcı maddeler sorununa sosyo-politik yaklaşım", **İÜHFM**, c.XIV. y.1981-1982, s.1015-1043 (metinde "sosyo-politik" olarak gösterilmiştir.)
- _____ : "Uyuşturucu Madde ve Tutku Yapıcı Maddeler Konusunda Avrupa Mukayeseli Mevzuatında Yeni Gelişmeler", (metinde "uyuşturucu ve tutkucu" olarak gösterilmiştir.) **Kubalıya armağan**, İstanbul 1974, s.189-216
- _____ : "Uyuşturucu Maddelerin Hukuk ve Kriminoloji İle İlgili Bazı Yönleri", **İÜHFM**, c.36, y.1971, sy.1-4, s.1-14 (metinde "ilgili yön" olarak gösterilmiştir.)
- _____ : (Doktora öğrencileri için) **uyuşturucu maddelere ilişkin basılmamış ders notları**, (metinde "notlar" olarak gösterilmiştir.)
- EKŞİ, A. : "Uyuşturucu, Uyarıcı ve Teskin Edici Madde Kullanımı", **İÜB**, y.1978, sy.7, s.33-35
- ERASLAN, F. (Çev.) : **Uyuşturucu Maddeler ve Psikotropik Maddelerin Gayri Meşru Kaçakçılığını Önleme**

**ve Araştırmada Kullanılan Metodlar ve Polis
Teşkilatı, Kolluk Görevlileri İçin Bir
Klavuz, Birleşmiş Milletler, Ankara 1975**

- ERDURAK, Y. :**Türk Ceza Kanunu**, 2.B., Ankara 1991, Seçkin
YY.
- EREM, F. :**Türk Ceza Hukuku, Özel Hükümler**, Ankara 1985
: **Adalet Psikolojisi**, 8.B., Ankara 1987
- ERGEN, C. :**Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu Madde
Suçları**, Ankara 1988
: "Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu Madde
İhracına Teşebbüs Suçu" **YD.**, c.16, y.1990,
sy.3, s.363-372
- ERMAN, S. : "Uyuşturucu Kaddelere İlişkin Ceza
Hükümleri", **İÜHFEM**, c.XLV-XLVII, y.1981-
1982, s.1061-1080
- FROMENT, B. : "l'esprit des lois", **La Revue Autrement**,
l'esprit des drogues, serie mutations,
y.1989, no.106, (Paris), s.80-86
- GÖZÜBÜYÜK, A.P. : **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, c.3, 4.B.,
İstanbul 1988, Kazancı yy.
- GREEN, P. : **Drug Couriers**, The Howard Leagues for Penal
Reform, Londra 1991
- GUILLEDOUX, D. Le : "Les stupés", la Revue Autrement, **L'esprit
des drogues**, serie mutations, y.1989,
no.106, (Paris), s.108-113
- GÜNAL, Y. : **Uyuşturucu Madde Suçları**, Ankara 1986,
Kazancı yy.
: "Uyuşturucu Madde Kullanma Suçları",
AÜSBFD, c.32, y.1977, sy.1-4, s.55-85
(Metinde GÜNAL, a.g.m. olarak
gösterilmiştir.)
- GÜNDOĞMUŞ, Ü.N. : **Adli Amaçlarla Eroin, Morfin, Kodein
Analizi ve Bu maddelere Bağlı Ölümelerde
Otopsi Bulguları**, Uzmanlık Tezi, İ.Ü.
Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, İstanbul 1990

GÜRELLİ, N. : "Hukuk Açısından İlaç Alışkanlıkları",
İÜHF, c.XLI, no.1-2, (İstanbul 1975)
s.1-15

- İÇEL/YENİSEY :**Karşılaştırılmalı ve Uygulamalı Ceza Kanunları**, 3.B., İstanbul 1990, Beta yy.
- İÇEL/YENİSEY :**Hususi Ceza Kanunları**, 1.B., İstanbul 1992, Beta yy.
- HEİLLANT, G.H. :**Crime and control in comparative Perspectives**, Berlin; New York 1992
- KAYAALP, S.O. :**Rasyonel Tedavi Yönünden Tıbbi Farmokoloji**, c.1, 1.B, Ankara 1989
- KIRANGİL, B. :**"Uyuşturucu Madde Alımına Bağlı Ölüm Olgularının İncelenmesi"**, **ATD**, c.5, y.1989 sy.3-4, s.33-39
- _____ :**"Uyuşturucu Bağımlılarında Otopsi Bulguları"**, **ATD**, c.7, y.1992, sy.3-4, s.151-157 (metinde "a.g.m." şeklinde gösterilmiştir.)
- KIZILYALIN,A.A. :**Uyuşturucu Zehirler ve Toksikomani**, İstanbul 1970
- KOPTAGEL, G. :**"Kişiyi Toksikomaniye Götüren Psiko-Sosyal Nedenler"**, **UMS**, s.91-100
- _____ :**"Uyuşturucu Tutku Yaratıcı Maddeler Kullanımının Sosyal-Psikolojik Dinamizması"** **İÜHF**, c.XLV-XLVII, y.1981-1982, s.1045
- KÖKNEL, Ö. :**İnsanlık Tarihi Boyunca Uyuşturucu Madde Sorunları**, İstanbul 1976, Gelişim yy.
- _____ :**"Uyuşturucu Maddeler Sorununa Toplu Bir Bakış"** **UMS**. s.65-88 ("toplu bir bakış" olarak gösterilmiştir.)
- _____ :**Alkolden Eroine Kişilikten Kaçış**, İstanbul 1983, Altın Kitaplar yy. (metinde Kişilikten Kaçış olarak gösterilmiştir.)
- _____ :**Kaygıdan Mutluluğe Kişilik**, İstanbul 1986, Altın Kitaplar yy. (metinde Kişilik olarak gösterilmiştir.)

KUNTER, N.

:Ceza Muhakemesi Hukuku, 9.B., İstanbul

1989

- KURT, Ş. :**Uygulamada Uyuşturucu Madde Suçları ve İlgili Mevzuat**, İstanbul 1992, Kazancı Yayınları
- LABROUSSE, A. : "la Drogue n'est pas dure pour tout le monde" **Science-vie**, y.1990, No.879, s.26-37
- LARGUIER, C. :**Criminologie et Science Penitentiaire**, 3.B., Paris 1976, Dalloz.
- LAZERGES, C. : "Les Fonctions de la peine et la toxicomanie", **RSCDPC**, y.1988, no.4, s.857-864
- MALKOÇ, İ.- :**Ceza ve Yargılamada Temel Yasalar**
- GÜLER, M. **Açıklamalı, Notlu**, Ankara 1993
- MENNESSIER, M. : "Drogue: le plaisir qui tue (2)", **Science-Vie**, y.1991, no.880, s.38,51
- MEYDAN-LAROUSSE: **Büyük Lugat ve Ansiklopedi**, c.12, İstanbul 1981, s.458
- MEYER, J., :**Gewinnabsch öpfung bei Betöabungs-**
- DESSECKER, A.,
- SMETTAN, J.R. **mitteldelikten**, Wiesbaden 1989, Sonderband
- MOLLAMAHMUTOĞLU, S.,
- SAVAŞ, V. :**Yargısal ve Bilimsel İçtihatlarla Türk Ceza Kanununun Yorumu**, c.1, Ankara 1985, Sevinç Matbaası
- NIXON, R. :**ABD Başkanı Richard Nixon'un 17 Haziran günü ABD Kongresine Gönderdiği Uyuşturucu Maddeler Konusundaki Rapor**, Ankara 1971
- OR, C. :**Uyuşturucu Maddeler Rehberi**, İstanbul 1954
- ÖZBEK, A. :**Adli Psikiyatri**, Ankara 1980, Adalet Bakanlığı yy.

- ÖZEL, C. :**Yargıtay Ceza Daireleri ve Genel Kurul İçtihatları**, İstanbul 1988
- ÖZEN, C. :**"Uyuşturucu Maddelere Karşı Mücadele"**, **UMS**, s.123-134
- ÖZEN, C.-
AKKAY, E. :**"İlaç Alışkanlığı ve Adli Tıp Sorunları"**, **İÜTFM**, c.38, sy.1 (1975), s.140-151
- ÖZÜTÜRK, N. :**Türk Ceza Kanunu Şerhi ve Tatbikatı**, c.2, Ankara 1966
- PANEL :**"TCK'nun 403 ve 404 maddelerinde sözkonusu edilen uyuşturucu madde kavramı"**, **II. Adli Tıp Günleri** (Bursa 1985) **Panel ve Serbest Bildirileri**, İstanbul 1986
- _____ :**"Uyuşturucu Madde Sorunları"**, **I. Ulusal Adli Tıp Günleri Panel ve Serbest Bildirileri**, İstanbul 1985 (metinde, I.ATG panel, olarak gösterilmiştir.)
- _____ :**"Uyuşturucularda itiyat ve iptila deyimlerinin tartışılması"**, **VI. Adli Tıp Günleri** (Antalya 1989) **Panel ve Serbet Bildirileri**, s.7-29
- PELCIER, Y.- :**la Drogue**, "que sais-je?", Paris 1972
- THUILLER, G.
- PELT, J.M. :**Drogues et Plantes Magiques**, Paris 1983, Fayard
- POROT, A. :**Les Toxicomanies**, que sais je?, Paris 1953
- RUTHERFORD, A.- :**"İllegal Drugs and British Criminal Justice Policy"**, in Albrecht H.J. and Kalmathout A. (eds) **Drug Policies in Western Europe** 1989
- GREEN, P.
- SEKA, R. :**Uyuşturucu Maddeler Hakkında Milli ve Milletlerarası Hukuki ve Sosyal Durum**,

İstanbul 1948

- SÖZER, S. :**Uyuşturucu Maddeler ve Problemleri**, Ankara 1956.
- ŞANAL, Ş.-
AYDINÖZ, S. :**Notlu ve İçtihatlı Türk Ceza Kanunu**, İstanbul 1989
- TEZCAN, D. : "Uyuşturucu Madde Kaçakçılığını Önleme Tedbirleri" **AÜSBFM**, c. XXXVII, y.1982, s.3-4, s.205-215
- TEZCAN, D. : "Uyuşturucu Maddelerin Yasadışı Ticaretini Önleyici Tedbirler", **TİD**, y.59 (Aralık 1987), s.377, s.39-62
- TOGORA, F. : "Politiques de Prevention et de Controle des Stupefiants", **RSCDPC**, y.1985, no.3, s.669-674
- TOMUŞ, H.L. :**Uyuşturucu, Uyarıcı ve Hayal YarATICI Maddeler**, Ankara 1990
- TRAUTMANN, C. :**Lutte Contre Toxicomanie et le Trafic des Stupefiantes**, Rapport au premier ministre, Paris 1990
- TURGUT, H. : "Türk Hukukunda Uyuşturucu Maddeler", **AD.**, Gençlik Özel Sayısı, y.1985, s.237-248
- ULUYAZMAN, A. : "Neden Uyuşturucu Madde Müptelası Olunur", **UMS**, s.117-119
- UYGUN, M.-SAVAŞ, V.-: **Ceza Genel Kurul Kararları** (1987),
MOLLAMAHMUTOĞLU, S. Ankara 1988
- _____ : **Ceza Genel Kurul Kararları** (1988, 1989, 1990, 1991), Ankara 1991, (metinde UYGUN ud., 2. kitap olarak gösterilmiştir.)
- Uyuşturucu Maddeler** :23 Şubat 1956, İstanbul
- Mevzuunda** Üniversitesi Ceza Enstitüsü Yayını,
Kollokyum İstanbul 1957
- Uyuşturucu Maddeler** :Hastürk yayınları, Toplumsal sorunlar

- Sorunu** dizisi; 1, İstanbul 1972, (metinde UMS olarak gösterilmiştir.)
- ÜLKER, M.L. :**Kokain ve Metabolitlerinin Kan, İdrar, İç Organlarda İdentifikasyonu ve Adli Tıp Açısından Önemi**, Uzmanlık Tezi, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, İstanbul 1991
- YENİSEY, F. : "Uyuşturucu Maddeler Sorununun Ceza Hukuku Yönü", **DÜHFD**, y.1983, sy.1 s.171-191
- YEŞİLAY :**Uyuşturucu Kültürü ve Tedbirler Raporu**, İstanbul 1992

- YÜCEL, M. :**Kriminoloji**, Ankara 1986

:"İlaç Alışkanlığının Hukuki ve Cezai
Yönleri", **AD**, y.1973, sy.7, s.672-693

:"Uyuşturucu Madde ve İlaça Bağımlılığın
Ceza, İnfaz ve Tretman Yönleri", **AD**,
y.1971, sy.1, s.22-31
- ZİYALAR, A. :**Sosyal Psikiyatri**, İstanbul 1982
- ZAPPELLİ, P. :Toxicomanes et detention preventive **SJZ**,
y.1980, Zurih, s.275-278
- ZAVARO, M. : "Aspects Judiciaire et medicaux de la
toxicomanie", **RSCDPC**, y.1979. no.1,
s.255-267

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

İÇİNDEKİLER.....	
KISALTMALAR.....	
TABLolar.....	
GİRİŞ.....	

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAM VE SORUNA GENEL BİR BAKIŞ (GENEL BİLGİLER)

I. UYUŞTURUCU MADDE KAVRAMI-ÇEŞİTLERİ VE ETKİLERİ, ÖZELLİKLERİ

A- Uyuşturucu Madde Kavramı.....	
1- Genel olarak.....	
2- Tanım.....	
3- Mevzuatımız bakımından.....	
4- Terim problemleri.....	
B- Çeşitleri ve Etkileri.....	
1- Tasnif şekilleri.....	
2- Doğal olanlar.....	
a- Afyon.....	
b- Morfin.....	
c- Eroin.....	
d- Esrar.....	
e- Kokain.....	
3- Sentetik uyuşturucu maddeler.....	
a- Genel olarak.....	
b- Depressantlar.....	
c- Trankilizanlar.....	
d- Halusinojenler.....	

e- Stimulantlar.....

- C- Uyuşturucu Madde Özellikleri.....
 - 1- Alışkanlık.....
 - a- İtiyat.....
 - b- İptila.....
 - 2- Bağımlılık.....
 - a- Psişik bağımlılık.....
 - b- Fiziksel bağımlılık.....
 - c- Bağımlılık tipleri.....
 - 3- Yoksunluk sendromu.....
 - 4- Tolerans.....

II. DÜNYADA VE ÜLKEMİZDE UYUŞTURUCU MADDELER SORUNU

- A- Tarihi Açıdan.....
- B- Günümüz Dünyasında Uyuşturucu Maddeler Sorunu.....
 - 1- Genel olarak.....
 - 2- Avrupa topluluğu ülkeleri.....
 - 3- Almanya.....
 - 4- İsviçre.....
 - 5- İngiltere.....
 - 6- ABD.....
 - 7- Japonya.....
- C- Türkiye'de Uyuşturucu Maddeler Sorunu.....
 - 1- Genel olarak.....
 - 2- İstatistiklerin ışığında.....
 - a- DİE istatistikleri.....
 - b- Polis istatistikleri.....
 - c- ASİGM istatistikleri.....
 - d- Adli Tıp Kurumu Kimyasal Tahliller İhtisas Dairesi istatistikleri.....
 - e- Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesi İstatistikleri.....
 - f- Yargıtaya gelen uyuşturucu madde suçlarına ilişkin dosya sayısı.....

g- Genel değerlendirme ve kanaatimiz.....

III. UYUŞTURUCU MADDELERİN DENETİM VE YASAKLANMASI

- A- Uluslararası Örgütler.....
 - 1- Uluslararası uyuşturucu maddeler kontrol organı.....
 - 2- BM uyuşturucu maddeler komisyonu.....
 - 3- Dünya sağlık örgütü.....
 - 4- Uyuşturucu maddelerin suistimali kontrol fonu.....
 - 5- Avrupa konseyi ve Pompidou grubu.....
- B- Uluslararası Sözleşmeler.....
 - 1- Genel olarak.....
 - 2- Uyuşturucu maddelere dair 1967 Tek Sözleşmesi.....
 - 3- 1971 Psikotropik maddelere dair sözleşme.....
 - 4- 1988 Viyana Sözleşmesi.....
- C- Uluslararası Alanda Çağdaş Mücadele.....
 - 1- Yasama alanında
 - 2- Polisiye alanda

IV. UYUŞTURUCU MADDELER VE HUKUK

- A- Hukukun Uyuşturucu Maddelere İlgisinin Nedeni.....
 - 1- Genel olarak.....
 - 2- Toplumun uyuşturucu maddeye karşı değer yargısı.....
- B- Ceza Hukukunun Müdahalesine İlişkin Teorik Tartışmalar.....
- C- Uyuşturucu Maddelerin Kullanılması ve Suçluluk....
 - 1- Genel olarak.....
 - 2- Bazı uyuşturucu madde çeşitleri ve suçluluk..
 - a- Afyon türevleri ve suçluluk.....
 - b- Esrar ve benzerleri ve suçluluk.....
 - c- Kokain ve benzerleri ve suçluluk.....

İKİNCİ BÖLÜM

UYUŞTURUCU MADDELER SORUNUNUN CEZA HUKUKU YÖNÜ

I. AVRUPA ÜLKELERİ MEVZUATLARININ MUKAYESELİ İNCELENMESİ

- A- Uyum Gösteren Suç Politikaları: Suçlar.....
 - 1- Kullanmanın suç sayılmasında uzlaşma.....
 - a- Basit kullanma.....
 - b- Sadece bazı hallerde kullanma.....
 - 2- Trafiğin cezalandırılmasında uzlaşma.....
 - a- Asıl suçlar.....
 - aa- Hafifletici nedenler.....
 - bb- Ağırlaştırıcı nedenler.....
 - b- Trafikle bağlantılı suçlar.....
- B- Farklı Suç Politikaları: Müeyyideler.....
 - 1- Sert ve yumuşak uyuşturucu maddeler ayrımı..
 - 2- Cezaların miktar ve nitelikleri.....
 - a- Kullanmanın cezai müeyyideleri.....
 - aa- Cezalandırıcı yaptırım.....
 - bb- Tedavi yaptırımını.....
 - b- Trafiğin cezai müeyyideleri.....
 - aa- Cezaların niteliği.....
 - bb- Cezaların miktarı.....

II. ÜLKEMİZDEKİ YASAL MEVZUATA BAKIŞ

- A- Genel Olarak.....
- B- İdari Mevzuat.....
 - 1- Uyuşturucu maddelerin murakabesi hakkında kanun.....
 - 2- Toprak mahsulleri ofisi kanunu.....
 - 3- Uyuşturucu maddelerle ilgili kanun.....

III. TCK'NDA UYUŞTURUCU MADDE SUÇLARI

- A- Uyuşturucu Madde Temin Suçları.....
 - 1- Suçun hukuki konusu.....
 - 2- Fail.....
 - 3- Maddi unsur.....
 - a- Genel olarak.....
 - b- Ruhsatsız veya ruhsata aykırı olmak...
 - c- İmal, ithal ve ihraç.....
 - aa- İmal.....
 - bb- İthal.....
 - cc- İhraç.....
 - d- Satma, satışa arzetme, satın alma, parasız devretme.....
 - aa- Satma, satışa arzetme, satın alma.....
 - bb- Parasız devretme, devralma.....
 - e- Aracı olma.....
 - f- Sevk ve nakletme.....
 - g- Bulundurma.....
 - 4- Manevi Unsur.....
 - a- Genel olarak.....
 - b- İftira amacıyla uyuşturucu madde bulundurma eyleminde manevi unsur.....
 - 5- Cezayı etkileyen nedenler.....
 - a- Para cezasının tayini.....
 - b- Cezayı ağırlaştıran nedenler.....
 - aa- Uyuşturucu maddenin cinsi bakımından.....
 - bb- Teşekkül hali.....
 - cc- Topluluk hali.....
 - dd- Meslek, sanat veya geçim vasıtası haline getirme.....
 - ee- Onsekiz yaşını bitirmeyen

- küçüklerin veya ceza ehliyetine sahip olmayanların suçta kullanılması.....
- ff- Fiili işleyenlerin sağlık mesleği mensubu olması.....
- gg- Suçun işlendiği yer.....
- hh- Fiilin memuruyet vazife ve nufuzunu suistimal suretiyle işlenmesi....
- ıı- Neticenin ağırlığı.....
- ii- Uyuşturucu madde kullanılmasını kolaylaştırmak.....
- jj- Uyuşturucu maddeleri onsekiz yaşını bitirmeyenlere veya aklen malül olanlara ve müptelalara vermek....
- c- Cezayı ortadan kaldırıcı veya hafifletici nedenler.....
 - aa- Cezayı ortadan kaldırıcı sebepler..
 - bb- Cezayı hafifletici sebepler.....
 - aaa- Suçun meydana çıkmasına yardım.
 - bbb- Suç ortaklarının yakalanmasına yardım.....
- B- Uyuşturucu Madde Kullanma Suçları.....
 - 1- Suçun hukuki konusu.....
 - 2- Fail.....
 - 3- Maddi unsur.....
 - a- Genel olarak.....
 - b- Kullanma amacıyla uyuşturucu madde bulundurmak.....
 - c- Uyuşturucu madde kullanmak.....
 - 4- Manevi unsur.....
 - 5- İptila hali.....
 - a- Genel olarak.....
 - b- Tesbiti.....
 - 6- Uyuşturucu madde kullanmanın isnat yeteneğine

- tesiri.....
- 7- Cezayı etkileyen sebepler.....
 - a- Cezayı ağırlaştırıcı sebepler.....

- b- Cezayı hafifletici sebepler.....
 - aa- Cezayı ortadan kaldıracı sebepler.
 - aaa- Tedavi isteği.....
 - bbb- Suçu ihbar.....
 - bb- Cezayı hafifletici nedenler.....
 - aaa- Suçun meydana çıkmasına yardım.....
 - bbb- Suç ortaklarının yakalanmasına yardım.....
 - ccc- Miktarın azlığı.....

IV. MUHAEME HUKUKU SORUNLARI

- A- Uyuşturucu Madde Suçların da Bilirkişilik.....
- B- Görev.....
 - 1- Uyuşturucu madde temin suçlarında.....
 - a- Ağır ceza mahkemesi.....
 - b- Devlet güvenlik mahkemesi.....
 - c- Sıkıyönetim askeri mahkemesi.....
 - 2- Uyuşturucu madde kullanma suçlarında.....
 - a- Asliye ceza mahkemesi.....
 - b- İrtibat nedeniyle yüksek dereceli mahkemenin görevlisi olması.....
- C- Olumsuz Görev Uyuşmazlığı.....
- D- Yetki.....
- E- Yetki Uyuşmazlığı.....
- F- Yargılama Usulü.....
- G- Müdahale.....
- H- Ajanın Dinlenmesi.....
- I- Müsadere.....
- İ- İadei Muhakeme.....
- J- Yargılama Gideri.....
- K- "Non bis in idem" kuralının uygulanması.....
- L- 3848 Sayılı Kanun Değişiklikleri.....

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ADLİ TIP AÇISINDAN UYUŞTURUCU MADDELER SORUNU

I. UYUŞTURUCU MADDELER VE ADLİ TIBBİ BİLİRKİŞİLİK

A- Adli Tıp Kurumu.....

1- Uyuşturucu maddelerin adli tıp kurumuna
gönderilmesi.....

2- Uyuşturucu maddelerin muayenesi.....

3- Uyuşturucu madde kullananların muayenesi...

II. UYUŞTURUCU MADDELERİN ETKİSİYLE ÖLÜM VE POSTMORTEM DEĞİŞMELER

III. UYUŞTURUCU MADDE BAĞIMLILARINDA OTOPSİ BULGULARI

A- Keşif ve Keşif Muayenesi.....

B- Otopsi.....

SONUÇ.....

BİBLİYOGRAFYA.....

TABLÖLAR

Tablo No :

Sayfa no:

- 1- Deniker ve Delaya göre klasik ve Modern psikotropoların tasnifi (1957).....
- 2- Başlıca Uyuşturucu Maddelerin Etkileri.....
- 3- Dünya Sağlık Örgütünün tasnifine göre bağımlılık tipleri.....
- 4- İnterpol tarafından kaydedilen müsadere miktarları.....
- 5- Almanya'da Polis kayıtlarına geçen uyuşturucu olayları sayısı.....
- 6- İngiltere'de 1979-1989 yılları arasında kokain ithalinde suçlu bulunanların sayısı..
- 7- İngiltere'de 1979-1989 arasında eroin ithal/ ihracından suçlu bulunan şahisların sayısı..
- 8- İngiltere'de 1979-1989 yılları arasında yasadışı esrar ithalinde suçlu bulunanların sayısı.....
- 9- BM Uyuşturucu Maddeler Komisyonuna göre bazı Ülkelerde uyuşturucu maddelerin suistimalinin tehlikelilik düzeyi.....
- 10- DİE Adalet İstatistikleri (Cezaevine yeni giren hükümlüler).....
- 11- Polis tarafından ortaya çıkarılan uyuşturucu suç u olgusu ve suçlu sayıları.....
- 12- 1980-1990 yılları arasında Türkiye çapında yakalanan uyuşturucu madde miktarları.....
- 13- 1982-1990 yılları arasında uyuşturucu madde suçlarından açılan dava ve sanık sayıları...
- 14- 1985-1992 Yılları arasında A.T.K. K.T.İ.D. Narkotik Bölümüne Gelen Dosya Sayısı ve Bunların Dağılımı.....

- 15- Uyuşturucu Madde suçlarından gözlem altına alınanlar ve iptilası tesbit edilenler.....
- 16- Kullandıkları, bulundurdukları ve ticaretini yaptıklarını maddelere göre sanıkların sayısı.....
- 17- 1987-1992 Yılları arasında gözlem altına alınan yabancı sanıkların sayısı ve uyrukları.....
- 18- 1979-1984 Yılları arasında YSCD.ne gelen uyuşturucu madde dosyalarının sayısı.....
- 19- Avrupa topluluğu ülkelerinde uyuşturucu trafiği suçları için öngörülen azami cezalar.....
- 20- Avrupa topluluğu ülkelerinin uyuşturucu madde kullanımına ilişkin mevzuatlarının mukayesesi.

KISALTMALAR

AD.....	:Adalet Dergisi
ABKD.....	:Adalet Bakanlığı Kararlar Dergisi
AFDİ.....	:Annalas de la Faculte de Druit d'İstanbul
a.g.e.....	:Adı geçen eser
a.g.m.....	:Adı geçen makale
ATD.....	:Adli Tıp Dergisi
ATG.....	:Adli Tıp Günleri
AÜSBFD.....	:Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakóltesi Dergisi
b.....	:Bend
bkz.....	:Bakınız
c.....	:Cilt
CD.....	:(Yargıtay) Ceza Dairesi
CGK.....	:(Yargıtay) Ceza Genel Kurulu
ev.....	:eviren
dn.....	:Dipnot
DÜHFD.....	:Dicle Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi
E.....	:Esas
f.....	:Fıkra
İKİD.....	:İlmi Kazai İçtihatlar Dergisi
İÜB.....	:İstanbul Üniversitesi Bülteni
İÜHFM.....	:İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Mecmuası
İÜİFM.....	:İstanbul Üniversitesi İktisat Fakóltesi Mecmuası
İÜTFM.....	:İstanbul Üniversitesi Tıp Fakóltesi Mecmuası
K.....	:Karar
m.....	:Madde
No.....	:Numara
RSCDPC.....	:Revue de Sience Criminelle et de Droit Penal Compare
s.....	:Sayfa
SJZ.....	:Schweizerıshe Juristen Zetitung (Revue Suisse de Jurisprudence)
SK.....	:Sayılı Kanun
sy.....	:Sayı
TCK.....	:Türk Ceza Kanunu
TD.....	:Tıp Dünyası
TİD.....	:Türk İdare Dergisi
TMK.....	:Türk Medeni Kanunu
UMS.....	:Uyuşturucu Madde Sorunları
UNSDRI.....	:United Nations Social Defence Rese arch Institute
vd.....	:Ve diğerleri
vs.....	:Vesaire
y.....	:Yıl
yy.....	:Yayınları
YD.....	:Yargıtay Dergisi
YDK.....	:Yargıtay Kararlar Dergisi

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER ANA BİLİM DALI

**UYUŞTURUCU MADDE ALIŞKANLIĞININ
HUKUKİ VE CEZAI YÖNLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERGİN ERGÜL

TEZ DANIŞMANI:
Prof. Dr. Feridun YENİSEY

İSTANBUL 1993

III. T.C.K.'DA UYUŞTURUCU MADDE SUÇLARI

A. Uyuşturucu Madde Temin Suçları

1- Suçun Hukuki Konusu

Uyuşturucu madde temini TCK'nun "*Ammenin selameti aleyhinde cürümler*" başlığını taşıyan yedinci babında ve "*umumun sıhhatine yenecek ve içecek şeylere müteallik cürümler*" adını taşıyan üçüncü

faslında yer almış bulunmaktadır. Kanunun sistematiğinden himaye edilmek istenen hukuki değerler "genel sağlığı koruma" ve "amminin selameti" (kamuun esenliğı) başka bir deyişle, kamu esenliğı çerçevesinde genel sağlığı koruma olduğunu çıkarmak mümkündür (269).

Gerçekten, hemen hergün çok sayıda insanın bedeni ve ruhi varlıklarında sebebiyet verdiği büyük çöküntünün toplumda yarattığı tehlike dolayısıyla Uyuşturucu ticareti ve kaçakçılığına "Kamuun Selametine Karşı Cürümler" arasında yer verilmiştir (270).

"Uyuşturucu madde temini" kullanan ve ondan gelecek kuşaklar bakımından "zarar" ve "tehlike" arzettiğinden ve bu nedenle, üretimden başlanarak, dağıtımına, satışına, kanun dışı yollarla kullananın eline geçinceye kadarki yasaklamadaki amaç, genel sağlık nedeniyle bu maddenin kullanımını önlemektedir (271).

Bu suçlar, bir "tehlike" ve "Mefruz" tehlike suçlarıdır. Somut biçimde tehlike ve zararın ortaya çıkmış olması şart değildir. Normatif tehlike yeterlidir. Kanun koyucunun toplumsal yapı için uyuşturucu maddelerin tehlikeli olduğunu kabul etmesi; "tehlikenin varlığını kabul etmek için yeterlidir."

Uyuşturucu maddeye ilişkin suçlarda hukuken himaye edilmek istenen değer, fertlerin ve neticede toplumun "sağlık

(269) GÜNAL, s.55; GÜRELLİ, s.10

(270) GÖZÜBÜYÜK, s.619

(271) GÜNAL, s.55

ve esenliği" olduğu kadar, milli sınırları aşan, "tehlike"nin mevcudiyeti ve müşterek mücadele zorunluluğu da gözden uzak tutulmamalıdır. Bu suçlarda insanlığa yönelmiş bir tehlike de mevcuttur (272).

Gerçekten de uyuşturucu madde kaçakçılığı ile sefalet ve suçluluk arasındaki bağın kendisini iyice hissettirmesi, uyuşturucu madde ticaretinin, suçların tasnifi içinde "kamu sağlığına karşı işlenmiş suçlar" olarak nitelendirilmesine ve dolayısıyla "tüm insanların sağlığına karşı işlenmiş suçlar" arasına girmesine neden olmuştur (272 a).

T.C.K. 403. maddede "uyuşturucu madde"lerin nelerden ibaret olduğunu müeyyidelerin ağırlığı karşısında, saymak ve böylece azami açıklığa varmak düşünülebilirdi. Nitekim 4055 sayılı kanunla değişikliğe uğramasından önce 403. maddede sayma usulü tercih edilmişti. Fakat bu usül terk edilmiştir (273). Ancak kanaatimize göre, gelişen teknoloji karşısında hemen hergün yeni bir takım uyuşturucu maddelerin piyasaya çıktığı gözönüne alındığında kanun koyucunun uyuşturucu maddeleri sayma yolunu terketmiş olması isabetli olmuştur.

Suçun konusu uyuşturucu madde olmalıdır. Maddenin niteliği ehil bir bilirkişiyeye tesbit ettirilmelidir. Adli Tıp Kurumu Kimyevi Tahliller İhtisas Dairesi bu konuda en yetkili ve bilgili bilirkişidir (274). Yargıtay kimya mühendislerindeki bu konuda bilirkişi olarak rapor verebileceğini kabul etmektedir. Uzman olmayan asker veya polis memurlarının bilirkişi seçilerek rapor alınması, konunun uzmanı olmadıklarından kabul edilemez (275).

(272) GÜNAL, s.59; 1984'de BM. Genel Kurulu uyuşturucu trafiğini "insanlığa karşı uluslararası tehlikeli suç" olarak niteledi ve imzalayan tüm tarafların ihlal edenler hakkında şiddetli cezalar koymayı taahhüt edeceği yeni bir anlaşma önerdi. Genel Sekreter Perez de Cuellar yasa dışı uyuşturucu trafiğinin çağımızın en bulaşıcı ve tehlikeli hastalıklarından biri olduğunu ilan etmiştir. Bkz. CHET, s.47

(272a) Bkz. Durmuş TEZCAN, "Uyuşturucu Maddenin Yasadışı Ticaretini Önleyici Tedbirler", **TİD**, y.59 (Aralık 1987), s.377, s.40

(273) Faruk EREM, **Türk Ceza Hukuku, Özel Hükümler**, Ankara 1985, s.169

(274) Vedat ARTUNÇ-İlksev TAZEBAV, **Yargıtay Beşinci Ceza Dairesinin Görevi kapsamına giren suçlar**, Ankara 1973, s.75

(275) KURT, s.35

2- Fail

"Uyuşturucu Madde Temin" suçlarının faili, herkes, herhangi bir kimse olabilir. Ayrıca bu suçu işleyebilmek için failin bazı niteliklere, özelliklere, sahip olması şart değildir. Hatta bunun meşru veya gayri meşru ticareti ile uğraşmış olmasında aranan bir husus değildir. Fail, tek şahıs olabileceği gibi iki veya daha fazla kimse olabilir. Bu takdirde şartları mevcutsa "teşekkül" veya "topluluk" halinde suç işleme sözkonusu olabilir (276).

Kanun koyucu bazı meslek grubuna dahil kimselerin bu suçun faili olmasını ağırlatıcı sebep olarak görmüştür. Failin tabip, veteriner, kimyager, eczacı, diş tabibi, dişçi, ecza ticarethanesi sahibi, hastabakıcı, ulaşım vasıtaları sahipleri veya umuma açık işletmelerin sahip ve müstahdemleri ile memurların görevlerini kullanarak bu tip suç işlemesi halinde, ceza ağırlaştırılarak hükmedilmektedir. Ancak faildeki bu özellikler bu suçun oluşması için şart olmayıp, sadece cezayı etkileyen bir durumdur (277).

3- Maddi unsur

a- Genel olarak

Uyuşturucu madde temini suçlarında maddi unsur, TCK.nun 403. maddesinin 1-2 ve 5 fıkralarında gösterilmiştir. Maddenin 1. ve 2. fıkralarında yer alan maddi unsur, izinsiz veya izne aykırı olarak uyuşturucu madde imal veya ithal veya ihraç edilmesidir. Maddenin 5. fıkrasında yer alan maddi unsur ise, izinsiz veya izne aykırı uyuşturucu madde satmak veya satışa arz etmek veya satın almak veya yanında veya başka bir yerde bulundurmaktır.

TCK.nun 403. maddesinin 1-2 ve 5. fıkralarında yer alan suçlar "seçimlik" hareketli suçlardır. Yasada gösterilen hareketlerden herhangi birinin yapılması halinde suçun meydana gelmesi mümkündür. Yasada belirtilen

(276) GÜNAL, s.59

(277) KURT, s.35

eylemlerin tümünün veya bir kısmının yapılmasına gerek yoktur (278). Yasada maddede yazılı olan eylemlerden bir tanesinin yapılması gerektiği için yasanın öngördüğü hareketlerden bir kaçını birbiri ardından yapan kimse o suçu bir kezden çok işlemiş olmaz. Eyleme içtima hükümleri tatbik edilmez (279).

Ancak 3756 sayılı kanunla yapılan son değişiklikle TCK.nun 403 maddesinin 3.fıkrasında bu kurala bir istisna getirilmiştir. Buna göre uyuşturucu maddeleri ihraç eden kişi aynı zamanda maddeyi imal ve ithal eden ise, ihraç suçundan cezalandırılmakla yetinilmeyerek ayrıca ithal ve imal suçundanda ceza verilmesi gerekmektedir. Böylelikle kanun koyucu uyuşturucu maddelerin uluslararası ticaretine yönelik hareketleri cezayı şiddetlendirmekle engellemeyi amaçlamıştır (280).

TCK.nun 403/3 üncü maddesinde açıklanan istisna dışında kanunda gösterilen hareketlerin birden fazla olması değişik zamanlarda meydana geldiğinde, sanığın suç kasdına ve hareketler arasındaki süreye bakmak gerekmektedir. Örneğin; fiil esrar satma hareketini müteakip bir yıl sonra esrar imal hareketinde bulunduğu anda, ortada tek bir suçtan bahsedilmesinin mümkün olmaması gerekir (281).

TCK.nun 403. maddesinde sözkonusu olan "uyuşturucu madde"dir. Eğer uyuşturucu madde olma niteliği içine karıştırılan yabancı maddelerle kaybolmuşsa yada uyuşturucu madde yerine başka bir madde, örneğin; kına, nişasta verilmişse bu taktirde suç niteliği değişerek "dolandırıcılık" olarak fiili kabul etmek mümkün olabilir. Uyuşturucu madde değişime (tebdil) değiştirme (tağyir)ye tabi tutulmuş, zehir karıştırılmış, bozulmuş ise sözkonusu madde ilaç değilse TCK 395; ilaç ise TCK 400. maddesi (278) BAKICI, s.6

(279) Cengiz ERGEN, **Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu Madde Suçları**, Ankara 1988, s.15

(280) KURT, s. 36

(281) KURT, s.37: ancak daktrinde seçimlik hareketlerin tümünün fail tarafından tek başına yapılması halinde bir tek uyuşturucu madde temin suçunun işlendiğini kabul eden görüşde vardır. Bkz. GÜNAL, s.96

uygulanabilecektir. TCK 403. maddede belirlenen uyuşturucu madde dışında kalan "sem" (ağı, zehir), izinsiz satarlarda TCK 409. maddeye göre suğlanmaktadır. Burada "sem" uyuşturucu madde karşılığı değildir. Aksine uyuşturucu madde dışında her türlü "zehir"dir (282).

b- Ruhsatsız veya ruhsata aykırı olmak

Ülkemizde uyuşturucu maddelerin imali, ithali veya ihraç edilmesi ile satışı "uyuşturucu maddelerin murakabesi hakkında kanun" gereği devlet tekeline alınarak Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın denetim ve iznine bağlanmıştır.

Bu kanun gereğince, uyuşturucu madde yapan, yurt dışından getiren, yurt dışına ęıkararak veya satışını yapanların Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'ndan ruhsat alması ve bu ruhsata uygun şekilde hareket etmeleri gerekmektedir.

Suçun oluşması için uyuşturucu maddelerin yapılması (imal), yurt dışına ęıkarılması (ihraç), yurda getirilmesi (ithal), satışı, sevk veya nakledilmesinin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olması gerekmektedir (283).

c- İmal, ithal, ihraç

aa- İmal

TCK.nda imal, ithal, ihraç fiillerinin nelerden ibaret olduğu belirtilmemiştir. Uyuşturucu maddelere dair 1961 Tek sözleşmesindeki tanımları iç hukuk bakımındanda geçerli saymak gerekmektedir. Buna göre (sözleşmenin tanımlara ayrılan 1. maddesinin n bendi) imal: İstihsal hariç, uyuşturucu maddelerin elde edilmesini mümkün kılan bütün işlemleri ifade eder ve uyuşturucu maddelerin arıtılması ve diğer uyuşturucu maddelere dönüştürülmesi işlemlerini kapsar (284).

İmal suçu için, doğal bitkilerin bazı bölümlerinin imalathanelerde işlenerek, bazı kimyasal işlemler sonucunda daha etkili hale getirilmesi gereklidir. Yakalanan alet ve uyuşturucu maddelerin imaline elve-

(282) GÜNAL, s.68

(283) KURT, s.37

(284) GÜNAL, s.86

rişli olup olmadığı ve uyuşturucu madde ele geçmişse elde edilecek maddenin nevi Adli Tıp Kurumundan sorulmalıdır (285).

Maddenin mahiyetinde değişiklik yapmayan işlemler imal sayılmaz. Bunun gibi maddenin doğal niteliğini korumaya yönelik işlemler imal kabul edilmemektedir. Yargıtay çeşitli kararlarında esrar elde edilen hint keneviri bitkisinin kurutulup elenmesi ve ısıtılması ile macun, hap veya plaka haline getirilmesinin imal sayılmıyacağına karar vermiştir. Örneğin 5.CD.nin 20.4.1983 T., 557 E. ve 1351 K. sayılı kararında: "Hint keneviri nebatının kurutulup elenmesinden ve ısıtılmasından ibaret basit işlemlerin imal sayılmıyacağı gözetilmeyerek TCK.nun 403/3-4 (3756 sk.la madde numarası 403/5-6 olmuştur) maddesi yerine 1-2. bendleri ile ceza tayini bozmayı gerektirmiştir" denilmiştir (286)

İmal suçunda teşebbüsten bahsedebilmek için, ele geçirilen alet ve makinelerin imal edilmek istenilen uyuşturucu maddenin imaline elverişli olması gerekmektedir. Şayet bu madde ve aletler imal için elverişli ise ve imale ilişkin icrai hareketler başlamış fakat henüz uyuşturucu madde elde edilememişse, eylem eksik teşebbüs aşamasında sayılarak TCK.nun 61. maddesi uygulanmalıdır. İmal suçunda esasen netice aranmadığı için tam teşebbüsün mümkün olmadığı savunulmaktadır (287).

Oldukça yeni bir yargıtay kararında (10.CD., 22.6.1992 T., 4262 E ve 7198 K.) imal suçunda eksik teşebbüsün uygulanmasını görmekteyiz: "Sanıkların eroin imal etmek için gerekli olan morfin, asit varilleri, leğen, ocak, kazan, kepçe ve piknik tüpünü köyün تنها bir yerindeki sanık Gürcana ait eve eroin imal etmek amacıyla götürdükleri ancak, henüz imalata başlamadan önce polis tarafından yakalandıkları anlaşıldığından haklarında uyuşturucu madde imaline eksik kalkışma hükümleri uygulanmalıdır" (288) .

(285) BAKICI, s.1574

(286) KURT, s.38

(287) KURT, s.38

(288) YKD, c.18, y.1992, sy.8, s.1315

İmal suçlarında şiddet sebebi gösterilen uyuşturucu maddeler ile şiddet sebebi sayılmayan uyuşturucuların cezası arasında önemli ölçüde fark olmaktadır. Sanık imal suçunda kullandığı uyuşturucu madde ve kimyasal bileşimleri yurt dışından getirmişse ve ithal suçundan dava açılmışsa sanığın mücerret ithal ettiğine dair açık ikrarı yan delillerle teyit edilmediği durumlarda imal suçunun unsurlarının oluşup oluşmadığına bakılmak ve ithal suçundan ise beraatine karar verilmelidir (289).

bb- İthal

Uyuşturucu maddelerin yasadışı yollarla Türkiye'ye getirilmesidir (290). Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesinde "tanımlar" başlıklı 1. maddesinin m bendinde ithal ve ihraç terimleri: "Her biri özel anlamı ile birlikte, uyuşturucu maddelerin bir memleketten diğerine veya aynı memleketin bir ülkesinden diğerine nakledilmelerini ifade eder" şeklinde belirtilmiştir(290a).

İthal edilen maddenin uyuşturucu madde olması suçunun teşekkülü için yeterli olup, cinsinin bu bakımdan önemi yoktur. Uyuşturucu maddenin cinsi sadece verilecek ceza bakımından önem taşımaktadır. Buna karşılık ithal edilen uyuşturucu maddenin miktarı suç vasfının tayini bakımından önemlidir. YCGK.nun 1.3.1982 T., 1982/5-17 E. ve 76 K. sayılı kararına göre "ithal veya ihraç edilen uyuşturucu madde miktarı çok az ise, kişinin kendisinde uyuşturucu madde kullanıyor ve kişisel ihtiyacı için yeterli miktarı aşmıyorsa; uyuşturucu madde ithal veya ihraç suçu değil, bu maddeleri bulundurma suçu oluşmuş olur" (291).

Yurt dışında yasadışı yollarla yurda sokulan uyuşturucu maddelerin yurt içinde satılması durumunda iki ayrı eylem yani; satma ve ithal eylemlerinden ayrı ayrı ceza verilmeyip, tek bir fiil olarak kabul edilip sadece ithal eyleminden cezalandırılması gerekir (291a).

(289) ERGEN, s.12

(290) BAKICI, s.12

(290a) GÜNAL, s.86

(291) Cevat ÖZEL, **Yargıtay Ceza Daireleri ve Genel Kurul İçtihatları**, İst. 1988, s.720

(291a) "5. CD., 22.11.1984, 3404/4440", KURT, s.39; ERGEN, s.26

Başka ülkelerden gelip ülkemizden zorunlu olarak geçip başka ülkelere gitmekte olan tır kamyonlarında herhangi bir nedenle arama yapılması sonucu uyuşturucu madde bulunması durumunda, şayet uyuşturucu maddenin yurt içinde bırakılacağı hususunda herhangi bir harekete kalkışıldığına dair delil elde edilememiş ise, ithal suçu oluşmayacak, eylem sadece uyuşturucu madde nakletme suçunu oluşturacaktır (291b).

cc- İhraç

Uyuşturucu maddelerin ihracı, yurt içinden izinsiz olarak yurt dışına çıkarılmasıdır (292). Uyuşturucu maddenin yurt dışına gönderilmesine ait suç sınırdan yurt dışına çıkarılmaya yönelik icrai hareketlerin başlaması ve gümrük kapılarında durumun yetkili memura aksinin söylenmesi veya saklanması biçiminde oluşacaktır. ihraca yönelik yurt içinde icrai hareketlere başlanmış olmasa dahi, uyuşturucu madde sınıra götürülürken geçecek süre içinde sanık ve arkadaşları tarafından imha edilmek suretiyle ihraca teşebbüs suçundan vaz geçilmek imkanı bulunan hallerde ihraca teşebbüste sözkonusu olmaz. (5.CD., 2.5 1978, 1093/1507). Bu durumda mevcut delillere göre "uyuşturucu madde nakletme veya bulundurma suçu" oluşabilir(292a).

(291b) BAKICI, s.1574

(292) "İran uyruklu olan sanıkların, bir İran şirketine ait tır aracında Hollanda'ya izinli olarak sevkedilmekte olan 20 ton haşhaş tohumu arasına römorkun ön kısmına gelecek şekilde birer sıra halinde 12 adet esrar dolu çuval gizlemeleri, yolda ve aracın İstanbul'da beklemesi sırasında, esrar çuvallarının yurt içinde çıkarılması için bir girişimde bulunulmaması, aksine esrarları Hollanda'da alacak bir kişinin araştırılması şeklinde gelişen olayda; sanıkların eylemi ve kasıtları uyuşturucu madde ithali suçunun değil, uyuşturucu madde nakli suçunu oluşturur. Bu sebeple TCK.nun 403/1, 2, 3. fıkralarının uygulaması isabetsiz olup, 404/3,4,5. fıkralarının uygulanması gerekir" (CGK, 4.4.1983 E., 1983/5-30 K. 157), ÖZEL, s.720

(292a) "Uyuşturucu madde ihracı suçunun oluşması için, memleket sınırlarından yurt dışına çıkmaya yönelik icrai hareketlerin başlaması ve yetkili memura aksinin beyan edilmesi veya saklanması gerekir. Aksaray'daki otelden, Yeşilköy havalimanı dış hatlar servisi önüne kadar eroin nakletmekten ibaret eylemin ihracata teşebbüs olarak nitelendirilmesi ve buna göre uygulama yapılması isabetsizdir." (5.CD., 11.4.1984, 761/1544) İKİD, y.1984 sy. 277, s.2360

İhraç edilen uyuşturucu maddenin cinsi suçun oluşması bakımından önemli değildir. Bu husus sadece verilecek ceza yönünden önem taşır. Buna karşılık ithal suçunda olduğu gibi burada da maddenin miktarı önemli olup, şayet ihraç edilen uyuşturucu madde miktarı çok az olup ve kişinin kendisi de uyuşturucu kullanıyor ve kişisel gereksinimleri için yeterli miktarı aşmıyorsa, uyuşturucu madde ihraç suçu değil, bu maddeleri kullanma için bulundurma suçu oluşmuş olur.

Genelde uyuşturucu maddeyi yurt dışına götüren kişi sınırı geçtikten sonra henüz istediği ülkeye ulaşmadan diğer ülke sınırlarında veya malı götürdüğü ülkede yapılan kontrol sonucu suçüstü yakalanmakta ve yakalandığı ülke yasalarına göre yargılanarak hüküm giymektedir.

T.C. Kanununun 403. maddesinde 3756 sayılı kanunla değişiklik yapılmazdan önce uyuşturucu maddeyi ihraç eden kişiler, yabancı ülkelerde yakalandıkları takdirde o ülke yasalarına göre cezalandırılmakta, cezalarını çektikten sonra yurda döndüklerinde, ülkemizde de ihraç suçundan yakalanarak mahkum edilmekte ve yabancı ülkede çektikleri ceza, Türkiye'de verilen cezadan mahsup edilmemekteydi. Bu durumda sanık aynı eylemi nedeni ile çok ağır bir ceza yaptırımını karşı karşıya kalmakta idi. Bu hususun düzeltilmesi amacı ile T.C.K.nun 403/4 üncü maddesinde 3756 sayılı kanunla yapılan değişiklik sonucu; ihraç edilmiş maddeler dolayısıyla yabancı memlekette hükmedilmiş ve çekilmiş cezanın Türkiye'de ihraçtan dolayı verilecek cezadan mahsup edilmesi kabul edilmiştir. Yabancı ülkede ceza çekilmemiş olsada, Türkiye'de infazı gerekmekte ise, bu miktar tüm cezadan indirilecektir. Bu cezanın Türkiye'de infazı gerekmiyorsa, ihraç sebebi ile verilen ceza aynen çektirilecektir (292b).

Özellikle uyuşturucu madde ihraç suçlarında yurt dışında yakalanan Türk vatandaşı sanık hakkında yabancı memlekette verilen cezalar Türk yasalarına göre verilen cezalardan daha hafif olup, bu durum sanık aleyhine sonuçlar doğurduğundan bu sakıncayı ortadan kaldırmak amacı ile 3756 sayılı kanunla T.C.K.na 10 a maddesi eklenmiştir. Buna göre; bir Türk vatandaşı yabancı ülkede bir suç işleyipte Türkiye'de yargılandığı takdirde; suçun işlendiği ülke kanunu ile Türk kanunundan hangisi uygulamada sanığın lehine sonuç verecek ise, o kanun gözönünde bulundurulmak ve yabancı kanunda tanımlanan suça, Türk kanunlarına göre verilmesi gereken ceza ve Türk kanununda bulunup yabancı ülke kanunundaki cezaya en yakın olan ceza tespit edilerek uygulama yapılır (293).

CGK.nun aşağıda metnini vereceğimiz 12.6.1989 T., 5-168/20 sayılı kararı ihraç suçlarında Yargıtayın yerleşik bir içtihadını yansıtmaktadır: "Yargıtayın yerleşik içtihadına göre, uyuşturucu madde ihraç suçundan dolayı açılan davalarda hükümlülük kararı verilebilmesi için;

a- Suça konu olan maddenin uyuşturucu madde olduğuna ilişkin yabancı ülkede bilimsel biçimde düzenlenmiş bir tahlil raporunun celp ve dosya içerisine konulması;

b- Şayet tahlil raporu yoksa sanık aleyhine yabancı memleket mahkemesine açılan davaya ait dosyadaki suç konusu maddenin niteliğini tayine elverişli bir tutanak bulunup bulunmadığının kesin bir biçimde araştırılarak varsa bu belge ile diğer tüm belgelerin getirilip dosyaya konulması ve ceza davasının sonuçlanıp sonuçlanmadığının soruşturulması ve sonuçlanmış ise karar örneğinin getirtilip dosyaya konulduktan sonra tüm belgelerin incelenip değerlendirilmesi gerekli görülmektedir" (294).

Uyuşturucu madde ihraç suçuna teşebbüs mümkündür. Şayet kişi uyuşturucu madde ihracına yönelik icrai hareketlerine başlamış ve gümrük aşamasında henüz yurt dışına çıkmadan yapılan kontrolde madde ele geçmiş ise, suç eksik teşebbüs

(293) KURT, s.41

(294) Yılmaz G. ERDURAK, **Türk Ceza Kanunu**, 2. b., Ankara 1991, Seçkin yy.

aşamasında kalmıştır. 3756 sayılı kanunla değişiklik yapılmazdan önce TCK.nun 403 maddesinde ihraç suçuna teşebbüs tamamlanmış suç gibi cezalandırılacağı açıklanmış iken, son değişiklikle bu hüküm yürürlükten kaldırılmıştır. Bu nedenle ihraç suçlarında teşebbüs genel hükümlere tabidir. Şartları varsa TCK 61. maddesi tatbik edilmelidir. İhraç suçlarına tam teşebbüs mümkün değildir. Zira sanığın eylemi ile belli bir neticenin meydana gelmesi gerekmeyip, eylemin yapılması ile suç tamamlanmaktadır(295).

dd- Satma, satışa arzetme, satın alma, parasız devretme, devralma

aaa- Satma, satışa arzetme, satın alma

Uyuşturucu maddelerin bedeli karşılığında bir başkasına mülkiyetinin devredilmesi satma, satış için hazırlık hareketlerini gösteren davranışlara satışa arzetme, bedeli karşılığı uyuşturucu maddeyi devralmaya satın alma denir. Bu eylemler TCK.nun 403/5 inci maddesi gereğince suç sayılmıştır. Bu eylemlerin bir defa yapılmış olması yeterlidir. Satan, satışa arzeden veya satın alanın bu işi meslek edinmiş olmasında gerek yoktur. Esasen bu durum cezayı ağırlaştıran bir neden sayılmıştır.

TCK.nun 403/5 inci maddesinde öngörülen uyuşturucu madde satma eyleminin yurt içinde yapılmış olması gerekmektedir. Şayet satma eylemi yurt içinden yurt dışına yapılmış ise ihraç, yurt dışından yurt içine yapılmış ise ithal suçu meydana gelir (296).

Uyuşturucu maddelerin ticaret maksadıyla bulundurulması ve satış için hazırlık hareketini gösteren davranışlar yapılması satışa arzetme sayılır. Örneğin, eroinleri çok küçük jilatin kağıtlarına bölerek turistlerin olduğu mevkide elinde çok sayıda eroin ile şüphe üzerine yakalanan sanığın suçu icrai hareketlerin yapılmış olması ve turistlere satma amacına yönelik olmasından dolayı

(295) KURT, s.42, Bkz. aynı konuda GÜNAL, s.91

(296) KURT, s.42

uyuşturucu maddelerden eroini satışa arzetmektir (297). Y. 10. CD., 21.5.1992 T. ve 5557/6015 sayılı kararında:"Kenevir bitkisinin sap ve yapraklarının ufalanarak toz esrar haline getirilmesi basit bir işlem olup esrar imal etme sayılmadığından bahisle sanığın eyleminin esrarı satışa arzetme olarak nitelendirilip TCK.nun 403. maddesinin 5. fıkrasına göre hüküm kurulmasına" karar vermiştir (298).

Uyuşturucu madde satma suçunda, maddenin alıcıya geçmesi ile suç tamamlanmış olur. Ancak satma eylemine ilişkin icrai hareketlere girişilmesine rağmen madde alıcının eline geğmemiş ise, eylem tam ve eksik teşebbüs sayılmayıp satışa arz niteliğinde kabul edilerek, tamamlanmış bu eylem sebebi ile failin cezalandırılması yoluna gidilmelidir.

Uyuşturucu madde satınalma suçunun oluşması için failin maddeyi bu için ticaretini yapmak amacı ile satın almış olması gerekmektedir. Uyuşturucu maddenin satın alınması eyleminde alan kişinin bunu ticaret maksadı ile satın aldığına dair bir kanıt elde edilememiş maddenin miktarı içmek maksadı ile alındığı yolundaki savunmayı doğrular nitelikte ise, eylem uyuşturucu madde kullanma suçunu oluşturur (299).

Satma, satışa arzetme veya satın alma suçunda uyuşturucu maddenin cinsinin veya miktarının suçun oluşumu yönünden bir etkisi yoktur. 1 veya 2 gr. uyuşturucu maddenin satılması veya satışa arzedilmesi ile satın alınması durumunda dahi suç meydana gelir. Ancak suçun oluşumu için maddenin uyuşturucu madde olduğunun ve kullanmaya elverişli olup olmadığının uzman bilirkişi raporu ile saptanması zorundadır. şayet sırf

(297) ERGEN, s.49

(298) YKD, c.18, y.1992, sy.9, s.1472

(299) KURT, s.43

maddenin azlığı nedeni ile uyuşturucu madde olup olmadığı anlaşılamiyor veya maddenin uyuşturucu madde olmadığı uzman bilirkişi raporu ile belirlenmiş ise, bahse konu suç oluşmaz (300).

Aynı şahsa kısa sürelerle birden fazla uyuşturucu madde satma eyleminde TCK.nun 80.maddesinin tatbiki gerekir(301).

bbb- Parasız devretme, devralma

Uyuşturucu maddenin mülkiyetinin ücretsiz olarak el değiştirmesidir. Kanun koyucu uyuşturucu maddenin toplumda yarattığı tehlikeleri gözönünde tutarak maddenin yayılmasını önleyici her türlü işleme engel olmayı amaçlamıştır. Bu nedenle uyuşturucu maddenin ücretsiz devredilmesi dahi yasaklanmıştır (302).

Devir işleminin bir kez yapılması suçun oluşumu için yeterlidir. Aynı şahsa birden fazla devir kısa sürelerle gerçekleşmişse TCK.nun 80. maddesinin tatbiki gerekir. Değişik kişilere ayrı ayrı zamanlarda uyuşturucu madde devredilmesi durumunda, devredilen kişi sayısınca suç meydana gelir.

Uyuşturucu madde devretme suçunda suçun tamam olması için maddenin devralanın eline geçmiş olması gerekmektedir. Devir için gerekli icrai hareketlere başlanmış fakat madde devralacak kişiye herhangi bir engel nedeni ile teslim edil-

(300) "5.CD., 4.3.1980, 504/712", KURT, s.42

(301) "Sanığın, 30.5.1989 tarihinde alıcı-ajanlara 191,100gr. eroini satmasından sonra narkotik şube yetkililerinin talimatı doğrultusunda kendisi ile ilişkiyi kesmeyen ve altı gün kadar kısa bir süre sonra temasa geçen aynı şahıslara diğer şahıslarla teşekkül oluşturarak 11.6.1989 günü 499,74 gr. ağırlığındaki ikinci parti uyuşturucu maddeyi satması eylemlerini müstakil iki suç oluşturmayıp aynı kasıt altında ve kısa fasıla ile işlediği gözetilerek müteselsil tek teşekkül suçu teşekkül edeceği düşünülmeden yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir". (5.CD., 30.1.1991, 4336/300), ERDURAK, s.648-649

(302) "Sanıklardan Abdullah'ın kendisinde bulunan esrar maddesini bir sigaraya sararak parasız dahi olsa mülkiyet ve intifamı müstakilen diğer sanıklara devretmesinin esrar suçu niteliğinde olduğu.....", (5.CD., 18.3.1986, 588/1297), ERDURAK, s.646

memiş ise, eylem teşebbüs aşamasında kalmış sayılarak TCK.nun 61. ve 62. maddesi tatbik edilmelidir (303).

Satma, satışa arzetme ve devretme suçlarında teşebbüsün kabul edilmesi mümkün değildir. Çünkü suçun yapıcı hareketlerine başladıktan sonra teşebbüs sözkonusu olacaktır. Halbuki satışa arzetme, ticari amaçla bulundurma, satış suçunun yapıcı davranışları olup cezalandırılmıştır. Bu nedenle teşebbüs sözkonusu olmayacaktır. Pazarlık edip avans vermek sadece hazırlık hareketi olup elverişli vasıtayla cürmün işlenmesine başlanmadığından eksik teşebbüs olarak kabul edilemeyecektir (304).

ee- Sevk ve nakil

Uyuşturucu maddenin ve faydalanılmasının bir başkasına devredilmek amacıyla bir yerden diğer bir yere götürülmesi veya taşınmasıdır. Sevk veya nakil suçunun oluşabilmesi için maddenin bir başkasına devredilmek amacı ile götürülmesi veya taşınması gerekmektedir. Şayet sanığın uyuşturucu maddeyi bir başkasına devretmek amacı yoksa örneğin kendi ihtiyacı için naklediyorsa, sevk veya nakletme suçu oluşmayıp, bulundurma suçu meydana gelir. Buna karşılık sanık bir başkasına verilmek üzere uyuşturucu madde naklederken hareket halinde bir vasıtada yakalanmış ise, nakletme suçu oluşur.

Naklin kısa veya uzun mesafeli olmasının bir önemi yoktur (305). Yine naklin ücretli veya ücretsiz olmasının

(303) KURT, s.44

(304) BAKICI, s.1581

(305) "Sanıkların suç konusu maddeyi Suriye'den Hollanda'ya sevki için aralarında anlaşmaları ve bu maddeyi Suriye'den Türkiye'ye getirdikleri, İstanbul'da bir gece kaldıktan sonra Hollanda'ya gitmek üzere havaalanına geldikleri sırada zabıtaca yapılan aramada maddenin üzerlerinde elde edildiği anlaşılmış olmasına göre sanıkların amacının yurda uyuşturucu ithali veya yurttan uyuşturucu ihracı olmadığı, Türkiye'nin sadece bir güzergahtan ibaret kalmış bulunduğu ve maddenin yurt içinde satıldığı veya satılmaya kalkışıldığı hususunda da herhangi bir kanıt mevcut olmadığına göre, eylemin yurt içinden eroin nakletmekten ibaret kaldığının gözetilmemesi bozmayı gerektirmiştir." (5.CD. 19.3.1986, 6737/1339), ERDURAK, s.646

da önemi yoktur. Sanığın sevk ve naklettiği maddenin uyuşturucu madde olduğunu bilmesi gereklidir (306).

Nakletme suçunda teşebbüsün olup olmadığı yazarlar arasında tartışılmalıdır. Günay, sadece eksik teşebbüsün mümkün olduğu, tam teşebbüsün mümkün olmadığı görüşündedir(307). Kurt da Günay gibi sadece eksik teşebbüsün mümkün olduğu kanaatinde (308).

Bu tür suçlarda teşebbüs nedeniyle cezanın indirilmesi gerekmediğini, özel daire de 22.6.1983 gün, 905/2468 sayılı kararlarla hüküm altına almıştır (309).

5.CD.nin 20.10.1982 T. ve 3147/3613 sayılı kararında: "Cezaevinde bulunan kardeşine esrar getiren, ancak gardiyanlarca yapılan aramada ele geçmesi nedeniyle kendisine ulaştırılmayan sanığın teşebbüs derecesinde kaldığı"nın kabul edilemeyeceği belirtilmiştir (310).

ff- Alım satım ve tedarike aracı olma

TCK.nun 403/5. maddesine göre, uyuşturucu maddelerin alınıp satılmasına veya her ne suretle olursa olsun tedarikine aracı olanlar asli fail gibi cezalandırılmaktadır. Her ne suretle olursa olsun tabiri ile kanun "menfaat" unsurunu gözönüne almadan her şekli ile aracı olmayı ceza sorumluluğu altına almıştır (311).

Aracı mal üzerinde tasarrufta bulunmayıp, satışın yapıcı davranışlarına karışmamaktadır. Alıcı ile satıcıyı tanıştırma gibi eylemlerde bulunmak-tadır. Aksi taktirde suçun niteliği değişmektedir. Uyuşturucu maddeyi satıcıyla birlikte getirip alıcıya teslimde, pazarlığa katılmada, tartılmasına yardımcı olmada, parasını satıcı adına tahsil etmede, tanıdığıında esrar olduğunu söyleyip, satıcıyla satmaya çalışmak teşekkül

(306) KURT, s.46

(307) GÜNAL, s.101

(308) KURT, s.47

(309) BAKICI, s.1580

(310) YKD, c.9, y.1983, sy.1, s.128

(311) Nejat ÖZÜTÜRK, **Türk Ceza Kanunu Şerhi ve Tatbikatı**, c.2, Ankara 1966, s.514

halinde satış suçunu oluşturacaktır. Yargıtay 5.CD'nin 23.3.1983 T. 643/1031 sayılı kararında "birlikte içmek için diğer sanığın verdiği parayla 620 miligram esrar alıp geldikten sonra birlikte yakalanmalarında, esrar üzerindeki tasarrufun mülkiyet ve intifainın müstakilen devrolunması sözkonusu olmayıp birlikte içme amacına dönük bulunduğu ve bu itibarla esrar tedarikine vasıta olmak suçunun manevi ögesinin oluşmadığı gözetilmeden bu suçlardan cezalandırılmasına karar verilmesi" yasaya aykırı bulunmuştur (312).

gg- Bulundurma

Kanun koyucu uyuşturucu maddelerin kullanmak için yeterli miktardan fazla bulundurulmasını başkasına uyuşturucu madde teminine yönelik eylem kabul ederek cezalandırma yolunu tercih etmiştir.

TCK'nun 403/5. maddesinde açıklanan uyuşturucu madde bulundurma suçunun oluşabilmesi için, bulundurulmuş maddenin başkalarına temin amacı ile örneğin: satma, satışa arz etme veya devretmek amacı ile bulundurulmuş olması gerekmektedir. Sanığın bu kastının tesbitinde uyuşturucu maddenin miktarı önem taşır. Hangi miktarda uyuşturucu maddenin bulundurulmasının başkalarına temin amacına yönelik olduğunun tesbitinin mahkemelerce çözümlenmesi gerekmektedir. Yargıtay içtihatlarına bakıldığında bu konuda kesin bir kıstasın olmadığı görülür (313).

(312) BAKICI, s.1580

(313) KURT, s.47

"Sanığın diğer sanık Ali'ye satış için örnek (numune) vermesi ve evinde yakalanan eroinin 962 gram olması, bu maddeyi satmak amacıyla bulundurduğunu gösterir" (5.CD., 15.6.1983, 1927/2345), **YKD**, c.10, y.1984, sy.10, s.1597 "Sanıkların birlikte kaldıkları evde uyuşturucu madde satıldığının haber alınmasıyla, güvenlik kuvvetlerince, burada ve yeni taşındıkları meskende yapılan aramada ele geçen 1330 adet tableten uyuşturucu maddeler kapsamına alınan Hipnoseden ve Rehydol haplarının toplam 1,876 gram uyuşturucu madde ihtiva ettiğinin Adli Tıp Kurumu raporu ile açıklanmış olması nedeniyle miktarın çokluğu ihbarın mahiyeti karşısında, eylemlerin teşekkül oluşturarak satmak maksadıyla uyuşturucu madde bulundurma niteliğinde olduğunun gözetilmemesi, bozmayı gerektirmiştir". (5.CD., 6.2.1991, 5430/511), ERDURAK, s.649

Bulundurulan uyuşturucu maddenin başkalarına temin amacı ile bulundurulduğunun kesin deliller ile kanıtlanması gerekir. Bu konuda sadece ajan veya muhbirin ifadesi yeterli değildir. Mahkeme gerektiğinde zabıt düzenleyicileri de dinleyerek, bulundurulan madde miktarını da dikkate alarak tüm delilleri değerlendirip uyuşturucu maddenin hangi amaçla bulundurulduğunu tespit etmelidir. Toplanan delillere göre sanığın uyuşturucu maddeyi başkalarına temin amacıyla bulundurduğu anlaşıldığında, TCK'nun 403/5. maddesi, kendi ihtiyacı için bulundurduğu yolundaki savunmanın aksi ispatlanmıyor ve bulundurulan madde miktarı da savunmasını doğuruyor ise, TCK'nun 404/2. maddesinin uygulanması yoluna gidilmelidir(314).

(314) KURT, s.48

"Olay tutanağında; "önceden alınan bir haberin değerlendirilmesi" sonucu pusu kurularak sanığın elindeki çantada bulunan 825 gram esrar maddesiyle yakalandığının açıklanmasına, sanık aşamalarda 20-30 yıldan beri esrar içtiğini ısrarlı bir biçimde savunmasına, esrarın istenildiği anda temin edilemeyeceği, bir şahsın yılda yaklaşık bir kilo esrar tüketebileceği de nazara alınarak, sanığın bir yıllık ihtiyacını karşılayacak miktardaki esrarı satmak maksadıyla bulundurduğunu gösteren hiçbir delil uygun olmayan gerekçelere yer verilerek yazılı şekilde esrar ticareti yaptığının kabulü ile hükümlendirilmesi, bozmayı gerektirmiştir". (5.CD., 30.5.1989, 2948/2939), ERDURAK, s.647

"Türkiye'den Almanya'ya dönmekte olan sanığın Yugoslavya-Macaristan arasındaki sınır kapısında yapılan aramada, özel otosunun motor bölümünde 460 gram, 50 santigram ağırlığında esrar yakalanmıştır. Objektif bir değerlendirilme, esrar satışı ve ticareti yaptığı belirlenemeyen sanığın, suç konusu esrarı kendi ihtiyacı için çalıştırdığı yere götürdüğünü kabulde zorunluluk bulunmaktadır. Esasen sanık esrar kullandığını ve bu amaçla arabasına koyduğunu kabul etseydi, kendisine uygulanacak madde TCK'nun 404/2. maddesiydi. Sanık tüm cezalardan kurtulmak amacıyla suç konusu esrarın arabasına başkaları tarafından konulmuş olabileceğini, kendisinin esrar kullanmadığını ileri sürdü diye sanığı, TCK'nun 403/1-2. maddesiyle cezalandırmak onun asıl eylemini değil ikrarda bulunmamasını cezalandırmak anlamında bir uygulamaya yolaçacağından kabul edilemez" (CGK, 28.6.1982, 5-271/315), ÖZEL, s.719-720

4- Suçun Manevi Unsuru

a- Genel olarak

Uyuşturucu madde temin suçlarında suçun oluşması için, "genel kast" yeterli olup, başkaca herhangi bir saik ve maksat aranmamıştır. Bu tür suçlar kasti suçlar olduğundan, taksirli şekli kanunumuzda öngörülmemiştir. Manevi unsurun gerçekleşmesi için failde ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal, ihraç veya kullanma dışında satma, alma, bulundurma, nakletme, devretme iradesinin bulunması yeterlidir (315).

Doktrinde, uyuşturucu madde kullananların satış ve devretme gayesi olmaksızın acıma, arkadaşlık, baskı yada sürekli rahatsız edilmekten kurtulma amacıyla yanıltılarak karşılıksız olarak bir miktar uyuşturucu madde vermeleri halinde temin suçunun manevi unsuru gerçekleşmediğinden sadece kullanma suçundan cezalandırılmalarının hakkaniyete daha uygun olacağı ileri sürülmektedir.

Saniğin bir sigaralı esrarı birlikte içmek maksadıyla sararak arkadaşına vermesi halinde, amaç, birlikte içmek olup, uyuşturucu maddenin mülkiyetinin müstakilden devri sözkonusu olmadığından temin suçu oluşmayıp, TCK'nun 404/2. maddesinin uygulanacağı yargıtay 5.CD'nin 24.11.1966 T. ve 3511/3426 sayılı kararında açıklanmıştır (316).

Şiddet sebebine ait hususta düşülecek fiili bir hata sonucu bilmeme veya yanılma hali de gözönünde bulundurulmalıdır. Uyuşturucu maddenin eroin, kokain, baz morfin veya morfin olduğunda düşülen hata gözönünde bulundurulmalı ve şiddet sebebi uygulanmamalıdır (317).

b- İftira Amacıyla Uyuşturucu Madde Bulundurma Eyleminde Manevi Unsur

Kanunun Uyuşturucu madde suçları için ağır cezalar ön-görmüş olması nedeniyle, toplum içinde bazı kişilerin, sırf düşmanlık veya oç alma amacıyla başkalarına bu suçu işlediği

(315) KURT, s.48

(316) BAKICI, s.1579

(317) GÜNAL, s.104

iddiası ile iftira etme eylemlerine başvurduklarına sıkça rastlanmaktadır. Genelde iftirada bulunan kişi temin ettiği uyuşturucu maddeyi düşmanının evine veya kullandığı bir eşyasına ondan habersiz bırakmakta, ardından güvenlik güçlerine ihbarda bulunarak, düşmanın uyuşturucu madde suçundan cezalandırılması amacını gütmektedir. Evine ve eşyalarına habersizce uyuşturucu madde konulan kimsenin suç kastı yoktur. Bu nedenle, uyuşturucu madde bulundurma suçundan cezalandırılması düşünülemez. Çünkü madde kendi iradesi ve bilgisi dışında konmuştur. Ancak bu hususun kesin kanıtlarla kanıtlanması gerekir (318).

Başkasına iftira amacıyla uyuşturucu madde bulunduranlar için TCK'nun hangi maddesi uygulanacaktır? Bu konuda Günal, TCK'nun 285. maddesinin uygulanması gerektiği görüşündedir (319). Bakıcı'ya göre; bu durumda TCK'nun 285 ve 296. maddelerinin uygulanması olanaksızdır. TCK'nun 296. maddesi, başkasına ait uyuşturucu maddenin, o maddenin mülkiyeti ve kazancı ile ilgisi bulunmaksızın saklanması, örneğin, suçunun ortaya çıkmamasını sağlamak için babanın oğluna ait esrarı gizlemesinde tatbik edilecektir (320).

Ergen'e göre; Uyuşturucu madde ile iftira atılması halinde TCK'nun 403. maddesinde yeralan uyuşturucu devredilmesi oluşmaktadır. Uyuşturucu madde cinsi eroin, kokain, morfin veya baz morfin ise ceza 403/6 ile artırılabilecektir (321).

TCK'nun 285. maddesinin uygulanacağına ilişkin Yargıtay 5.CD'nin 21.9.1961 T. 2727/3616 sayılı ve benzer kararlarından vaz geçilmiştir. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 2.4.1973 T.80/317 sayılı kararında TCK'nun 403. maddesinin

(318) KURT, s.49

(319) GÜNAL, s.

(320) BAKICI, s.1578

(321) ERGEN, s.106

uygulanacağı kabul edilmiştir. Yargıtay 5.CD'nin 10.11.1983 T. 3060/3747 sayılı kararında "sanığın iftira etmek amacıyla H.A.'nın evindeki çiçek saksısının içine suç konusu esrarı koyduğu, oluşa uygun şekilde kabul edildiği halde 403/3-4 maddesi (3756 SK'la 403/5-6 olmuştur) yerine 404/2. maddesi gereğince cezalandırılması" yasaya aykırı bulunmuştur. Yerel mahkemenin iftira amacıyla esrar bulundurmaktan TCK'nun 403/3-4. maddesiyle kurduğu mahkumiyet hükmü anılan dairenin 7.2.1984 T. 4675/333 sayılı ilamı ile onanmıştır. Aynı dairenin 9.6.1983 T. 2180/2226 sayılı kararında iftira amacının devir suçunu engellemeyeceği belirtilmiştir (322).

5- Cezayı Etkileyen Sebepler

a- Para Cezasının Tayini

TCK'nun 403. maddede hürriyeti bağlayıcı cezalardan ayrı olarak "*nisbi para cezası*" da öngörülmüştür. Buna göre, yakalanan uyuşturucu maddenin her gram ve küsürü için 50.000 TL para cezası hesaplanmak suretiyle hükmedilecek para cezası belirlenecektir. Nisbi para cezaları TCK'nun mevki meriyetine vaz'ına müteallik 825 sayılı kanunun 20. maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre; "miktarı belli bir nisbet dairesinde ve olaya göre azalıp, çoğalabilir nitelikte bulunan para cezası nisbi nitelikte kabul edilmektedir. TCK'nun 403. maddesindeki ağır para cezası bu tanıma uymakta ve nisbi para cezası niteliğinde bulunmaktadır. Bu durum yargıtay kararlarında da vurgulanmıştır (323).

(322) BAKICI, s.1578

(323) "Nisbi para cezaları misli arttırmaya tabi tutulmamıştır. TCK'nun 403/3-4 (yeni 403/5-69 maddesinde öngörülen ağır para cezası nisbi nitelik taşır". (5.CD., 10.10.1989, 2884/4504), **İKİD**, y.1990, sy.350, s.6987; Ayrıca bkz. 5.CD., 8.3.1990, 557/1292, **İKİD**, y.1990, sy.353, s.7175 "14.12.1988 tarihinde meriyete giren 3506 sayılı kanunla TCK'na eklenen ek m.l'de, misli para cezalarının maddede gösterilen misli arttırmalara tabi bulunmadığı açıklanmıştır. Ve mezkür kanunun 10. maddesi ile 3435 sayılı kanun ilga edilmiş bulunmasına göre, TCK 403/3 maddesindeki nisbi para cezasının arttırıma tabi tutulması isabetsizdir". (5.CD., 28.6.1990, 1877/3522 **ABKD**, y.1991, sy.6, s.46), Ayrıca bkz. "CGK, 20.11.1989, 5-287/356", M. Uygun vd. 2. kitap, s.202

TCK'nun 19. maddesi uyarınca nisbi para cezalarının yukarı sınırı yoktur. Bu nedenle, ele geçirilen uyuşturucu madde miktarı ne kadar fazla olursa olsun, miktara göre sınırsız olarak kanunda öngörüldüğü şekilde her gram ve küsürü için 50.000 lira hesabıyla ağır para cezasına hükmedilmelidir (324).

Uyuşturucu madde miktarının hesaplanmasında "saf" uyuşturucu madde hesaba katılır. Bu nedenle, uyuşturucu madde olmayan yabancı maddeler "nişai" madde, uyuşturucu olmayan, karıştırılmış maddelerin arınması, torba ağırlığı vs. çıkarılması suretiyle saf uyuşturucu madde miktarı belirlenmelidir. Miktar hakkında tereddüt varsa bunun giderilmesi şarttır.

Para cezası her sanık için ayrı ayrı hükmedilir, para cezasına sanıkların müteselsilen mahkum edilmesi doğru değildir (325).

b- Cezayı ağırlaştırıran nedenler

aa- Uyuşturucu maddenin cinsi bakımından

TCK'nun 403. maddesinin 6. fıkrasına göre uyuşturucu maddenin eroin, kokain, morfin, baz morfin olması durumunda fail hakkında verilecek olan ceza bir katı oranında arttırılır. TCK'nun 406/6'da belirlenen "şiddet nedeni" bu dört madde ile sınırlıdır.

Bazı maddelerin şiddet sebebi olarak TCK'nun 403. maddede yer alması 6.6.1941 tarihinde 6123 sayılı kanunla olmuştur. Bu değişiklikle basit uyuşturucu maddelere göre tesirleri daha ağır ve kullanışları daha yaygın bulunan morfin, eroin, kokain ve esrarın özellikle sayılarak maddenin ikinci bendine alınması ve bunlara daha ağır cezalar konulması kabul edilmiştir.

(324) KURT, s.50-51

(325) GÜNAL, s.138-139, "Ağır para cezasının elde edilecek safi esrar miktarı üzerinden hesaplanması gerekirken, sanıkta yakalanan kenevir bitkisi nazara alınarak fazla tayini bozmayı gerektirmiştir". (5.CD., 10.2.1988, 66/660), ERDURAK, s.647

Madde metni 1981 yılına kadar 6123 sayılı kanunla değişik şekli ile tatbik edilmesine kadar uygulamada yinede bazı aksaklıklar ortaya çıkmıştır (326). Uygulamada ilk aksaklık baz morfin etrafında ortaya çıkmıştır. Bu durumu Adli Tıp Meclisi uygulaması ve Yargıtay uygulaması açısından ayrı ayrı ele alacağız.

aaa- Adli Tıp Meclisi uygulaması(morfin, baz morfin)

Uygulamada herhangi bir maddenin TCK'nun 403. maddesinde sayılı şiddet sebeplerinden birini teşkil edip etmediği veya diğer başka bir madde olduğunda şüpheye düşülürse Adli Tıp Kurumu Kimyasal Tahliller İhtisas Dairesinden gerekli mütalaa alınmalıdır.

Morfin ve baz morfin konusunda ortaya çıkan değişik görüş ve kararlar, bazen bu mütelaalarda olduğu kadar, uygulamada da değişik durumların ortaya çıktığını göstermektedir.

"Kodeks komisyonunun örnek iş dünyasındaki 28.12.1960 günlü raporunda ve Adli Tıp Meclisinin ona dayanarak vermiş olduğu 10.11.1961 ve bunu tamamlayan 2.2.1962 günlü raporlarında suç konusu baz morfinin tıp bakımından ve ceza kanununun uygulaması bakımından morfinin ta kendisi olduğu belirtilmiştir. Ancak Adli Tıp Meclisi ve Kimyahanesinin diğer bazı raporlarında ise: "Baz morfinin ilk kademedede afyondan elde edilen madde olduğu ve ham afyon sayılması gerektiği ve bazı raporlarında ise, baz morfinin, morfin olabilmesi için başkaca fiziki ve kimyevi işleme tabi tutulması gerekmekte olduğu ve TCK'nun 403.maddesinin 6123 sayılı kanunla değiştirilmeden önceki metinde (morfin ile baz morfin müştakları) berabere yer aldığı halde yeni şeklinde yalnız morfin kelimesi bırakılarak failin daha ağır cezaya tabi tutulduğu üzerinde durulup hukuki bakımdan bir sakınca bulunmadığı takdirde morfin sayılabileceği belirtilmiştir (327).

(326) GÜNAL, s.72

(327) GÜNAL, s.72

bbb- Yargıtay uygulaması (morfin, baz morfin)

Yargıtay uygulamalarında değişik görüşler ortaya çıkmıştır. YCGK 27.6.1960 tarihli 5/54 E. ve 44 K. sayılı içtihadında baz morfinin daha ziyade afyon tozu yani daha ziyade afyon olarak kabulü lazım geldiğine ve bu maddenin saf morfin olmayıp TCK'nun 403. maddesinin 1. fıkrası kapsamına giren uyuşturucu maddelerden olduğu belirtilmişti. Fakat daha sonraki 24.6.1963 T., 27 E. ve 44 K. sayılı içtihadında aynı kurul baz morfinin dö Kloridratdö morfin derecesinde etkili ve sosyal tehlikesi o ölçüde büyük olduğu ve yasa hükümlerinin yorumlanmasında onların kabul edilmesiyle güdülen amacın olabildiği kadar gözönünde tutulması gerektiği gerekçesiyle şiddet sebebi olarak düzenlenen morfin kavramına morfin tuzları ile morfenden yapılan maddelerin ve özellikle baz morfinin gireceği içtihadında bulunmuştur.

Daha sonra Yargıtay içtihadı birleştirme Büyük Genel Kurulu 13.1.1964 tarihinde: "Türk Ceza Kanununun 403. maddesinde 2 ve 4 bendlerinde sayılan uyuşturucu maddeler arasında anılmış bulunmayan baz morfinin (bu bentlerde yazılı) morfin sayılmayacağına" karar vermiştir (328).

10.1.1981 tarihli 2370 sayılı kanunla TCK'nun 403/6. maddesinde sayılan ve cezanın artırılmasını öngören uyuşturucu maddelere baz morfin de dahil edilmiştir.

Uygulamada görülen diğer bir aksaklık LSD konusunda olmuştur. Yargıtay 5. ceza dairesinin 26.9.1975 tarih ve E. 2272, K.2484 sayılı kararıyla LSD'yi uyuşturucu madde kabul etmiş ve TCK 403. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen uyuşturucu madde kavramına değil de TCK 403 2. bendinde (yeni 403/6) belirtilen eroin, kokain ve morfin veya esrar olması hallerini, bu maddelerle sınırlı olmadığından söz ederek LSD'nin de şiddet sebebi olarak gözönüne alınması gerektiğine karar vererek mahkemenin TCK'nun 403/1. maddesini uygulamasını bozma sebebi yapmıştır.

(328) (YİBK, 13.1.1964, 963/2 E, 964/2 K.), GÜNAL, s.74

Yargıtay dairesinin bu bozma kararına karşın mahkeme direnme kararı almış ve bu konu Yargıtay Ceza Genel Kurulu'na gelmiştir. Bu hususta verilen kararın esası ise şu şekildedir:

"Sanık hakkında TCK'nun 403/1. maddesine muhalefeten kamu davası açılmıştır. Bu madde uyuşturucu maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç, yahut bu fiillere teşebbüs edenlerin, aynı maddenin 2. bendi (3756 sayılı kanunla 6. bend olmuştur) ise 1. bendde gösterilen uyuşturucu maddelerin eroin, kokain, morfin veya esrar olması hallerini tecrim etmektedir. Suç konusu maddelerin sevk maddesinde öngörülen uyuşturuculuk niteliğini taşıyıp taşımadığı hususunu belirlemek için mahkemece Adli Tıp Meclisine başvurularak müteala alınmıştır. Adli Tıp Meclisi Raporunda sanıkta yakalanan maddelerin farmakotoksik özellikleri ve toksikomonojen gücü itibariyle esrar benzeri ve fakat esrardan daha müessir sentetik bir uyuşturucu olduğu cihetle TCK'nun yukarıya alınan 403. maddesinin 2. bendi şumulünde mütealası gerektiğini bildirmişse de mahkeme sadece suç konusu maddenin uyuşturucu hassası olup olmadığı cihetlerine yönelik müteala ile bağlı olup, hukuk tekniği bakımından suç niteliğini tayinde Adli Tıp Meclisi mütealası ile bağlı değildir. Nitekim TCK'nun 403. maddesinin 1. bendi genel olarak uyuşturucu maddelerden 2. bendi ise ismen eroin, kokain, morfin ve esrardan bahsetmiş olup benzeri ibaresine yer vermeyecek şekilde 2. bendin uygulama alanının 4 uyuşturucu maddenin varlığı haliyle kesinlikle sınırlamıştır. Madde metninin baz morfini dahi morfin olarak kabule de müsait olmadığı 13.1.1964 tarih ve 1964/2 sayılı Tevhidi İçtihat kararı ile tespit edildiğinden mahkemece verilen direnme hükmü dosya muhtevası itibariyle usul ve yasaya uygun görülmüştür." denildikten sonra direnme hükmünün onanmasına çoğunlukla karar verilmiştir (329).

Bizim kanaatimiz; Adli Tıp Meclisinden alınan bilimsel rapor doğrultusunda LSD'nin genel olarak uyuşturucu madde kabul edilmesi doğrudur. Nitekim ilgili mahkeme bunu yapmış ve cezayı 403/1. maddeye göre tayin etmiştir. Burada yeni bir uyuşturucu madde karşısında uygulamanın izlediği yöntem açıkça görülmektedir. Ancak 1991 yılındaki değişikliğe kadar bir şiddet sebebi olarak düzenlenen esrarın ana maddesi ile LSD'nin de aynı kategoriden olması nedeniyle şiddet sebebi olarak kabul edilen uyuşturucu maddelere genişletici yorum tarzıyla LSD'ninde ilave edilmesi "*kanunilik*" ilkesine ters düşeceğinden Yargıtay Ceza Genel Kurulunun sözkonusu kararını isabetli buluyoruz.

3756 sayılı kanunla, yumuşak uyuşturucu madde olarak kabul edilen ve doktrinde eroin, morfin ve kokain gibi sert uyuşturucularla bir tutulması eleştirilen esrar şiddet sebebi olmaktan çıkarılmıştır. Kanun gerekçesinde şöyle denilmektedir:

"Bu madde ile kanunun 403. maddesinde değişiklik yapılmaktadır. Yeni düzenlemede de yürürlükteki metinde olduğu gibi uyuşturucu maddelerin nelerden ibaret olduğu tarif edilmemiş, bunların teker teker gösterilmesi yoluna da gidilmemiştir. Sadece maddenin 6 nolu fıkrasında, 1 nolu fıkrada gösterilen fiillerin eroin, kokain, morfin ve baz morfine ilişkin olması halinde cezanın ağırlaştırılması öngörülmüştür. Buna karşılık yumuşak uyuşturucu madde olduğu bilim adamlarınca ifade olunan esrar bu nitelikte mütalaa edilmemiştir. Bundan böyle esrar 1 ve 5 numaralı fıkralara tabi olacaktır (330).

Kanaatimizce, esrarın şiddet sebebi olmaktan çıkarılması yerindedir. Ayrıca esrar gibi yumuşak uyuşturuculara sert uyuşturuculara göre daha toleranslı yaklaşılması şeklinde beliren uluslararası yaklaşımda uygundur.

bb- Teşekkül hali

aaa- Teşekkül oluşturma

TCK 403/10 gereğince uyuşturucu maddeleri temin amacıyla teşekkül meydana getirilmesi müstakil suçtur. Teşekkül ile suç işlenmiş olması şartı aranmaz. TCK'nun 403. maddesinde yer almış bulunan uyuşturucu madde temini suçlarının işlenmesi amacıyla iki veya daha fazla kişinin önceden anlaşmaları halinde teşekkül oluşur (331).

Maddede bu suçun oluşumu için teşekkülün devamlılık arzemesine dair bir husus öngörülmediğinden teşekkülün bir kez gerçekleşmesi yeterli sayılmıştır.

Yargıtay kararlarında açıkca belirtildiği üzere, teşekkülün kabulü için teşekkülü oluşturan kimselerin ele geçirilmesi şart olmamakla beraber, bu kişilerin gerçekten varlığının kesinlikle belirlenmiş olması gerekmektedir(332).

bbb- Şiddet sebebi

Mücerret teşekkül oluşturma müstakil suç olarak kabul edilmiş olmakla beraber, teşekküle dahil kişilerin ayrıca uyuşturucu madde temin suçunu işlemeleri durumunda cezanın arttırılarak hükmedilmesi gerekmektedir. TCK 403. maddenin 7. fıkrasında: uyuşturucu madde temini suçlarının teşekkül oluşturanlar ile idare edenler veya bu teşekküle dahil bulunanlar tarafından işlenmesi halinde, verilecek cezanın ayrıca yarı oranında arttırılacağı öngörülmüştür.

(331) ERGEN, s.50

(332) KURT, s.55

"Teşekkülün kabulü için sanığın adlarını verdiği şahısların ele geçirilmeleri ve haklarında koğuşturma yapılması şart değilse de, sanığın gerçekte teşekkül halinde esrar satıcılığı yaptığının ve suç ortaklarının gerçekten varlığının kesinlikle saptanması gereklidir.

Bu itibarla teşekkülün varlığına dair kesin subut delilleri gösterilmeden cezanınTCK'nun 403/5. maddesi (Yeni 403-10) ile arttırılması bozmayı gerektirmiştir. (5. CD., 11.2.1975, 4933/3756), KURT, s.55

Uyuşturucu madde temin suçlarını işlemek amacı ile teşekköl meydana getirme, idare etme veya dahil olma haliyle, suçun bu teşekkölü oluşturan kimse ve kimseler tarafından işlenmesi halini birbirinden ayırmak zorunluluğu vardır. Salt teşekkölü meydana getirmek daha önceki bölümde ele aldığımız üzere ayrı bir suçtur. Herhangi bir şekilde uyuşturucu madde temin suçunun da işlenmiş olması gerekli değildir (333).

cc- Topluluk hali

TCK 403. maddesinin 8. fıkrasında uyuşturucu madde temin suçlarının toplu olarak işlenmesi durumunda, hükmolunacak cezaların üçte bir oranında arttırılması hükme bağlanmıştır.

Topluluk hali, en az iki kişinin aralarında önceden anlaşma olmaksızın uyuşturucu madde temini suçunu işlemeleridir. Teşekkülden farkı sanıkların önceden aralarında anlaşma olmamasıdır. Topluluk halinde uyuşturucu madde temini suçlarında her sanık kendisine ait uyuşturucu maddeyi satmaktadır. Sanıklar arasında önceden anlaşma yoktur. Kendilerine ait uyuşturucu maddeleri satarken manevi dayanışma hali içerisindedirler (334).

(333) GÜNAL, s.117

"Sanıkların; eroin satmak için önceden anlaşarak teşekköl oluşturdukları, firari sanık Ömer'in Van'dan temin ettiği eroini İstanbul'da Ömer'in dükkanına gizlediği, durumu diğer sanıklara bildirdiği, sanık Murat'ın müşteri aramaya başladığı, Mustafa'nın ise Ömer, Murat ve müşteriler arasında irtibatı sağladığı, olay akşamı sanıkların ve eroinin ele geçirildiği anlaşıldığından, teşekköl halinde uyuşturucu madde temin suçu oluşmuştur". (10. CD., 19.11.1992, 10837/11917), **YKD**, c.19, y.1993, sy.1, s.147

"Uyuşturucu mal üzerinde herhangi bir tasarrufu sözkonusu olmadığı anlaşılan sanıkların uyuşturucu maddeyi beraber nakletmek, satışını beraber yapmak hususunda aralarında önceden bir anlaşma mevcudiyetine dair inandırıcı deliller açıklanmadan; sanıklardan birisinin eylemi esrar satmak, diğer sanıkların fiilleri ise satışa vasıta olmaktan ibaret bulunduğu, teşekköl hali mevcut olmadığı halde cezaların TCK'nun 403/5. maddesiyle arttırılması isabetsizdir.

(5. CD., 25.4.1984, 844/1751), **İKİD**, y.27 (1987), sy.31, s.4615

(334) ERGEN, s.58

Topluluğun kabulü ile cezanın arttırılmasının nedeni, bu şekilde yapılan satışta kolaylık olması, faillerin birbirlerine manevi destek olmalarıdır (335).

Erem uyuşturucu maddeyi imal, ithal veya ihraç fiillerinin, iki veya daha ziyade kimse tarafından, aralarında anlaşma olmaksızın, toplu olarak işleyebileceklerini tahayyül etmenin kolay olmadığı kanısındadır (336).

Günal'da: "Uyuşturucu madde imal, ithal, ihraç suçlarıyla satma, alma, bulundurma, nakil suçlarına ilişkin fiili iki veya daha fazla kişilerin aralarında anlaşma ve irtibat olmaksızın topluluk halinde suçu işleyebileceklerini kabul güçtür" demektedir.

Aynı yazar topluluk halinde suçun işlenmesinin şiddet sebebi sayılmasında isabet olmadığını, bu durumun katılmış olduğumuz uluslararası sözleşme hükmüne uygun olmadığı ve bu nedenle de ceza kanunundan kaldırılması gerektiğini ileri sürmektedir (337).

dd- Meslek, sanat veya geçim vasıtası haline getirme

Uyuşturucu madde temini suçları geçim vasıtaları haline getirenler, sırf bu işlerle uğraşarak meslek, sanat haline getirenlerce işlenirse hükmolunacak cezalar üçte bir oranında arttırılır (TCK 403/8).

Doktrinde kanunun "itiyat hali"ni gözönüne almayıp böyle bir terim kullanması eleştirilmektedir. Erem: "Kanun meslek, sanat, geçim vasıtası gibi anlamının belirlenmesi çeşitli anlayışlara yolaçan terimler yerine "itiyat hali"ni gözönüne almış olsaydı, uygulamada güçlük çekilmezdi" demektedir (337a).

Günal'da: "Bu terim değişik anlayış ve uygulamaya yer verecek niteliktedir. Ceza kanununda yer alıp tanımı verilen "itiyat hali" gözönünde bulundurulmuş olsaydı daha isabetli

(335) BAKICI, s.1583

(336) EREM, s.174

(337) GÜNAL, s.121,122

(337a) EREM, s.174

olurdu" demektedir (338).

Bu şiddet sebebinin uygulamada doğurduğu güçlük nedeni ile pek kullanılmadığı, bu nedenle uygulamasının fazla olmadığı belirtilmektedir (339).

ee- On sekiz yaşını bitirmeyen küçüklerin veya ceza ehliyetine sahip olmayanların suçta kullanılması

TCK'nun 403. maddesinin 9. bendine göre; "On sekiz yaşını bitirmeyen küçükleri veya ceza ehliyetine sahip bulunmayanları bu maddede yazılı suçları işlemekte kullanan kimseler hakkında, fiil için tertip olunacak ceza altında bir oranında arttırılarak hükmolunur."

Suçun işlendiği zaman küçüğün on sekiz yaşını doldurmamış olması gözönünde tutulacaktır. Bu bakımdan suçun işlendiği andaki yaş önemlidir. Küçüğün 11 yaşından küçük, 11-15 yaş veya 11-15 yaş grupları arasında olması, kısmen ceza ehliyetine sahip bulunması kendi bakımından verilecek cezayı etkileyecektir. Diğer taraftan küçüğü kullanan bakımından cezanın arttırılması için küçüğün 18 yaşını doldurmamış olması yeterlidir (340).

Aynı şekilde uyuşturucu madde temin suçlarında ehliyetsizleri kullanan kimseyede asıl fail için öngörülen ceza arttırılarak verilecektir. Burada ehliyetsizliğin belirlenmesinde TCK 46. ve 47. maddede öngörülen "tam" veya "tam olmayan" akli maluliyet haline göre, suç icrasında kullanılan kimsenin durumunun belirlenmesi gerekir. Aynı durum TCK 48. maddenin 1. fıkrası bakımından da sözkonusudur. Ehliyetsizliğin tam veya kısmi olması kendi haklarında hükmedilecek cezaya etkili olacak fakat kullananın cezası TCK 403/9'a göre arttırılacaktır (341).

(338) GÜNAL, s.122

(339) BAKICI, s.1583

(340) GÜNAL, s.128, KURT, s.58. "Atılı suçu işlemek için 18 yaşından küçük Belgüzarı kullanan sanığa tertip edilen cezanın TCK'nun 403/9. maddesi gereğince arttırıma tabi tutulmaması, bozmayı gerektirmiştir". (5.CD., 18.12.1990, 5267/5830), ERDURAK, s.648

(341) GÜNAL, s.129, KURT, s.59

ff- Fiili işleyenlerin sağlık mesleği mensubu olması

406. maddesin 1. fıkrasına göre: "403. madde ve 404. maddenin 1 nolu fıkrasında yer alan fiilleri işleyen tabip, veteriner, kimyager, eczacı, diş tabibi, dişçi, ecza ticarethanesi sahibi, mesul müdür, sağlık memuru, ebe, hemşire veya hastabakıcı ise, verilecek ceza yarısı oranında arttırılır ve fail hakkında ayrıca müebbeten memuriyetten yasaklama veya meslek sanatın icrasının tatili cezası da hükmolunur."

Bu sıfatların resmen kazanılmış olması gerekir. Sayılan işlerden birini fiilen yapmış olmak şiddet sebebinin uygulanmasına yeterli değildir. Bu nedenle, öncelikle sanığın resmi görevli olup olmadığı araştırılmalıdır.

Bu hüküm sayılan meslekten olanların görevlerini kötüye kullanmalarını kötüye kullanmayı önlemek amacına yöneliktir (342).

gg- Suçun işlendiği yer

TCK 406. maddenin 2. bendi, uyuşturucu madde temin suçlarının her türlü ulaşım araçlarında veya umuma açık yerlerde, bunların sahip ve müstahdemleri tarafından işlenmesi halinde cezanın arttırılarak hükmedilmesini öngörmektedir.

Burada cezanın arttırılmasındaki amaç; taşıt ve hizmetlilerinin esas görevlerini kötüye kullanmaları ve suç işlemekte sahip oldukları kolaylığı, işledikleri suçun etki alanının genişliğini gözönünde bulundurarak daha ağır bir ceza ile cezalandırmaktır.

(342) GÜNAL, s.126, "Sanığın esrar maddesini işlettiği umuma açık olan kahvede sattığı anlaşıldığına göre hakkında 406/2. maddesinin uygulanmaması, bozmayı gerektirmiştir". (5. CD., 1.5.1984, 1188/1861), ERDURAK, s.662

"Sanık Denizcilik Bankası Deniz Nakliyatı T.A.Ş.ne ait.....isimli gemide, gemici olarak görevli bulunduğu sırada kamarasına gizlediği uyuşturucu maddelerden eroinin, yapılan arama sırasında ele geçirildiğinin anlaşılmış olması karşısında TCK'nun 406/2. maddesi gereğince cezanın arttırılması gerekirken yazılı şekilde TCK'nun 403/3-4. madesiyle) uygulama yapılarak eksik ceza tayini bozmayı gerektirmiştir". (5. CD., 31.10.1990, 3627/4753), ERDURAK, s.663

Maddede bir ayırım yapılmamış olduğundan her çeşit taşıt deyimi insan ve eşya taşıyan genel ve özel taşıtları, başka bir ifadeyle yolcu taşıyan ulaşım vasıtalarının yanısıra yük taşıyan vasıtaları kapsar.

Umuma açık yerler herkesin girebileceği yerlerdir. Bar, pavyon, gazino, tiyatro, sinema bu yerlerdendir. Müstahdem terimi umuma açık yerlerde ve ulaşım araçlarında suçun işlendiği sırada sürekli veya geçici olarak çalışan kimseleri anlatır. Bunlar artistler, konsomatrisler, komiler, garsonlar, ahçı, kapıcı, şoför, muavin, kaptan, makinist, hostes, kamarat gibi kimselerdir (343).

Şehirler arası otobüsün şoför ve yardımcısı, kahvehanede garson veya kahvehane sahibi tarafından suçun işlenmesinde, anılan hüküm uygulanacak, bu yerlerde yolcular veya müşteriler tarafından işlenmesinde uygulanmayacaktır. Buna ilişkin olarak 5.CD'nin 22.4.1986 tarih ve 924 E, 2029 K sayılı kararı şöyledir: "Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 8.7.1963 gün ve 36/36 sayılı kararında da açıklandığı gibi, TCK'nun 406/2. maddesinin uygulanabilmesi için suçun uyuşturucu maddeyi taşıyan aracın sahip ve işçileri tarafından o araç içerisinde işlenmesi gerekmesine, sanıkların ise otobüsle yolculuk yaptıkları sırada suça konu esrarları taşımış olmalarına göre, haklarında anılan maddenin uygulama olanağı bulunmadığı gözetilmeksizin yazılı şekilde (TCK'nun 403/3-4-5, 406. maddeleriyle) hüküm kurulması, bozmayı gerektirmiştir (344).

(343) Selami AKDAĞ, Türk Ceza Kanunu Şerhi, Ankara 1976, s.593; Ayrıca bkz. KURT, s.60

(344) (5. CD., 22.4.1986, 924/2029), ERDURAK, s.66. Bu bendin uygulanmamasına ilişkin, 5. CD'nin kararında geçen CGK kararı şöyledir: "Sanıkların bir örgüt, 'teşekkül' meydana getirerek sağladıkları ham afyonu bunlardan birisinin kullandığı otomobille taşıdıkları anlaşılmasını göre, suç unsuru olan taşıma olayının TCK 403/3-5. maddesinden ayrı olarak 406/2. maddesi ile cezanın arttırılmasına neden sayılması yasaya aykırıdır". (CGK, 8.7.1963, 36/36), AKDAĞ, s.594

hh- Fiilin memuriyet vazife ve nüfuzunu suistimal suretiyle işlenmesi

TCK'nun 406. maddesinin 2.fıkrası uyuşturucu madde temin suçlarının memuriyet vazife ve nüfuzunun suistimali suretiyle memur ve müstahdemler tarafından işlenmesi halinde cezanın üçte bir oranında arttırılmasını hükme bağlamıştır.

Örneğin, cezaevinde görevli gardiyanın, hükümlüye esrar temin etmesi halinde TCK madde 403/5 ile tayin edilecek ceza TCK 406/2. maddesiyle arttırılacaktır (345).

Bunun gibi, CGK'nun bir kararında, cezaevinde tutuklu ve hükümlülere satmak maksadı ile yanında uyuşturucu madde (olayda esrar) bulunduran Jandarma eri hakkında TCK 406/2. fıkrasının uygulanması gerektiğine karar verilmiştir (346). Böyle bir şiddet sebebinin öngörülmesinden amaçlanan, sayılan kimselerin suçun işlenmesinde sahip oldukları kolaylığın ve suçun yaygınlaşmasının önlenmesidir (347).

(345) ERGEN, s.65; Buna ilişkin bir yargıtay kararı şöyledir: "Görevli gardiyan olan sanığın esrar tedarikine vasıta olarak suçunu memuriyet ve nüfuzunu kötüye kullanmak suretiyle işlediği anlaşılmasına göre hakkında TCK'nun 406/2. maddesinin tatbiki gerekir". (5. CD., 26.12.1980), İÇEL/YENİSEY, **Karşılaştırmalı ve uygulamalı Ceza Kanunları**, 3.b., İstanbul 1990, s.895

(346) (CGK, 4.7.1966, 337/2293), Ş.ŞANAL, S.AYDINÖZ, notlu ve içtihatlı Türk Ceza Kanunu, İstanbul 1979, s.454, Bu fıkranın uygulanmasına ilişkin bir yargıtay kararı şöyledir: "Sanık bekçi, memuriyet görevi dışındaki başka karakola mevcutluyu teslim edip görevi sona erdikten sonra o karakol nezarethanesinde önceden tanıdığı bir kimseye esrar temin edip özel müsadde alarak nezarethanede verirken yakalanmıştır.

Sanık bu karakolda görevli bulunmadığına ve yetkili memurların müsaddeyi nezarethaneye girmiş olmasına göre, esrar temin etmesinin görevle ilgili olduğu ve memuriyet nüfuzunu kötüye kullandığı sözkonusu olamaz. Bu nedenlerle TCK'nun 406/2. maddesiyle cezanın arttırılması doğru değildir". (5. CD., 26.6.1974, 2387/3122), **YKD**, c.1, y.1975, s.6, s.126

(347) ERGEN, s.65

11- Neticenin ağırlığı

TCK'nun 407. maddesine göre işlenen suçtan "dolaylı şahısların hastalanması veyahut yara ve berelenmesi gibi sıhhatçe bir arıza" veya "ölüm" vukuunda ceza arttırılacaktır.

"Ölüm" vukuunda verilen ceza daha önce ölüm cezası olarak öngörölmüşken 21.11.1990 tarih ve 3679 sayılı kanunla ölüm cezası "müebbet ağır hapis cezası" olarak değiştirilmiştir.

Örneğin, satmak maksadıyla uyuşturucu maddelerden eroin bulunduran sanık, alıcıya bir miktar numune eroin verir ve alıcı eroinin kalitesini anlamak için fazla miktarda kullanarak hastalanırsa veya ölürsa ceza arttırılacaktır (348).

Burada neticeye ilişkin bir şiddet sebebi sözkonusu olduğundan failin kastı sadece uyuşturucu maddelerin teminine yönelik olmamalıdır. Fail bu ağır neticeleri de istemiş ise artık şiddet sebebinden değil kasıtlı adam öldürme veya müessir fiilden sözedilmek gerekir. Her ne kadar imal, ithal, ihraç suçları bakımından da bu şiddet sebebi uygulanabilecek ise de ancak faille netice arasında "nedensellik" bağını kurmak pek mümkün olmayabilecektir(349).

ii- Uyuşturucu madde kullanılmasını kolaylaştırmak

TCK 404/1'e göre "özel bir yer sağlayarak veya başka suretle bir kimsenin uyuşturucu madde kullanılmasını kolaylaştıranlar"ın cezaları arttırılacaktır.

Bu hükümde kanunun amacının hem başkasına uyuşturucu maddeyi temin ve hemde kullanılmasını kolaylaştıran kimseyi daha fazla cezaya çarptırmak olduğu söylenebilir (350).

Maddedeki özel yerden maksat: Uyuşturucu maddeyi ko-laylıkla kullanmaya elverişli herhangi bir yerdir. Bu yerin özel veya genel, açık veya kapalı olmasının önemi yoktur. Bu

(348) ERGEN, s.65

(349) GÜNAL, s.130

(350) EREM, s.182, ERGEN, s.67

yer sanığa ait ve başkalarının müsamahasından istifade ile kullanılabilen yerde olabilir. Tedarik edilen yerin sadece uyuşturucu madde kullanılmasına tahsis edilmiş olması da şart değildir (351). Celp etme, tedarik edilen yeri tahsis etme imkanına sahip kişi tarafından yapılmalıdır (352).

Bu sanık hakkında da saik aranmaz. Failde "menfaat saiki"ne olayların çoğunda rastlanabilirse de suç "özel kast"a gerek göstermemektedir (353).

jj-Uyuşturucu maddeleri on sekiz yaşını bitirmeyen küçükler veya aklen malül olanlara veya müptelalara vermek

Kanun koyucu TCK 404/1'de uyuşturucu maddeleri on sekiz yaşını belirtmeyen küçüklere ve aklen malül olanlara veya uyuşturucu madde müptelalarına veren kimseleri daha ağır ceza sorumluluğu altına almıştır.

Kanunda yeralan on sekiz yaşın suçun işlendiği anda bitirilmemiş olması gerekmektedir. Bu nedenle yargılama sırasında hakim kendisine uyuşturucu madde verilen küçüğün nüfus kaydını getirterek suç tarihinde 18 yaşını doldurup doldurmadığını tespit etmelidir (354).

Kendisine uyuşturucu madde verilen kimsenin aklen malül olup olmadığının alınacak tıbbi bir raporla tesbiti gerekir. Aklen malüliyet halinin, TCK 46 ve 47. maddelerinde öngörülen şekilde olması gerek değildir. "*Görülür şekilde*" aklen malüliyetin anlaşılabilir biçimde olması yeterlidir (355). Ayrıca aklen malül kişiye uyuşturucu madde veren failin onun bu durumunu bilmesi cezanın arttırılması için gereklidir (356).

(351) KURT, s.63, ERGEN, s.67

(352) ERGEN, s.67

(353) EREM, s.182

(354) KURT, s.64

(355) GÜNAL, s.129

(356) KURT, s.64,

Cezanın ağırlaştırılarak hükmedilmesinde diğer bir husus "iptila" halidir. Buradaki iptilanın TCK'nun 404. maddesinin 4. fıkrasında öngörüldüğü şekilde olması gerekmemektedir. Uyuşturucu madde temin edilen kişinin alışkanlık derecesinin bulunduğuunun anlaşılabilir olması yeterli kabul edilmelidir (357).

c- Cezayı ortadan kaldıran veya hafifletici sebepler

aa- Cezayı ortadan kaldıran sebepler

TCK'nun 405/1. maddesi gereğince, uyuşturucu madde temin suçlarına iştirak etmiş kimse, resmi makamlar tarafından haber alınmadan önce durumu ve suç ortaklarını ve uyuşturucu maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri merciine haber vererek bunların yakalanmalarını veya elde edilmelerini kolaylaştırırsa ceza verilmez.

Buna göre uyuşturucu madde temin suçlarında cezadan muaf tutulabilmek için;

- Uyuşturucu madde temin suçuna iştirak edilmiş olması gerekir. Zaten uyuşturucu madde temin suçlarına iştiraki sözkonusu olmayan bir kimsenin sorumluluğundan bahsedilemez(358).

Erem; "Bu hüküm her halde suçu, iştirake müsait haller içindir. Bu itibarla uyuşturucu maddeyi belki bulundurmakta iştirak mümkün ise de kullanmakta iştirak mümkün olmamak gerekir" demektedir (359).

Özütürk ise; "Fikrimizce bu fıkra hükmü yalnızca cürme iştirak eden kimseler hakkında uygulanabileceği zannı hasıl olmakta ise de; kanun ve ceza hukuku bakımından iştirak bahse konu olmaksızın iştirakin tazammum ettiği anasır dışında ihbarın maksada uygun netice verilebileceği de gözden uzak tutulmamalıdır. Bilfarz, içici bulunan bir kimsenin mahsus yer tedariki ile uyuşturucu maddeyi temin ve içenleri yakalatmış olması halinde, başkalarının fiiline iştirak bahse konu olmamakla birlikte hareketi cezadan

(357) GÜNAL, s.129

(358) GÜNAL, s.131

(359) EREM, s.186

muafiyeti istilzam etmelidir." demekte ve iştirakın geniş manada anlaşılmasının kanun amacı bakımından yerinde olduğu görüşünü ileri sürmektedir (360).

Kanun koyucunun bu hükmü koymasındaki amacın, uyuşturucu madde suçlarını ortaya çıkarma ve suç faillerinin yakalanmaları ve cezalandırılmalarının sağlanması olduğu gözönüne alındığında, kanaatimizce iştirakın geniş manada ele alınması gerekir.

- İhbarın resmi makamlara onların haber almalarından önce yapılmış olması gerekir. Resmi makamlardan maksat 1918 sayılı Kaçakçılık Kanununun 2 ve 3. maddelerinde belirtilen kaçakçılık olaylarını takip, araştırma ve yasaklama ve kaçakçılığı ihbar ile hükümlü olan memurlardır. Bundan başka her suç hakkında koğuşturmayı yönetmekle görevli olan savcılar da bu ihbarın yapılmış olması "resmi makamlar"a yapılmış sayılacaktır (361).

İhbarın cürüm resmi makamlar tarafından henüz öğrenilmeden yapılmış olması zorunludur. Aksi halde cezadan muaf tutma mümkün değildir. Bu durumda şartları mevcutsa, cezayı hafifletici durum sözkonusu olur.

- İhbarda suç ortaklarının ve uyuşturucu maddelerin saklandığı veya imal edildiği yer bildirilmelidir. Kanunda ihbarda bildirilmesi istenen hususlar açıklanırken "ve" kelimesi kullanılmıştır. Ancak kanun amacı dikkate alındığında bu hususlardan sadece birisinin bildirilmiş olmasının yeterli olacağını kabul etmek gerekir (362).

bb- Cezayı hafifletici nedenler

aaa- Suçun ortaya çıkmasına yardım

TCK 405. maddesinin son fıkrası uyarınca cürümün meydana çıkmasına hizmet ve yardım eden kimsenin cezasında yarı oranda indirim yapılacaktır.

Sanığın uyuşturucu maddeyi aldığı yeri veya kendisine ait olsa bile bulunduğu yeri suç haber alındıktan sonra, koğuşturma safhasında bildirmiş ve meydana çıkmasına hizmet

(360) Nejat ÖZÜTÜRK, **Türk Ceza kanunu Şerhi ve Tatbikatı**, c.2, Ankara 1966, s.545

(361) GÜNAL, s.131

(362) KURT, s.66

etmiş ise, yine cezasından indirim yapılabilecektir(363). Uyuşturucu madde ticareti yaptığına dair ihbar yapılarak gözetlemeye (tarassut) alınan sanığın üzerinde, işyerinde veya evinde yapılan aramada herhangi bir suç teşkil edebilecek uyuşturucu madde ele geçmemesine rağmen suçunu ikrar etmişse, suçunun ortaya çıkmasına yardım ve hizmette bulunmuş sayılacaktır (364).

Suçun haber alınmasından sonra, sanık uyuşturucu madde satarken yakalanmış ve kalan bir miktar uyuşturucu maddenin yerini göstererek ele geçirilmesini sağlamışsa bu indirimden yararlanması sözkonusu değildir (365).

Bu ve bundan sonraki şıktaki indirim sebebi hakimın takdirine kalmıştır. Ancak gerekçesi gösterilmek suretiyle uygulanıp uygulanmama nedeni tartışılmalıdır (366).

bbb- Suç ortaklarının yakalanmasına yardım

İhbar üzerine evinde yapılan aramada uyuşturucu madde bulunan sanığın bunu aldığı kişiyi söyleyerek o şahsın yakalanmasını ve uyuşturucu maddenin ele geçmesini sağlamış olması durumunda, TCK'nun 405 son maddesi uyarınca cezasından indirim yapılacaktır (367).

(363) GÜNAL, s.134. "Sanık açıkça ikrar etmek suretiyle suçunun ortaya çıkmasında ve nitelendirilmesinde hizmet ve yardımda bulunduğu cihetle hakkında TCK'nun 404/son (Yeni 405/2) maddesinin uygulanması gerekir". (5. CD., 29.5.1990, 735-2956), **ABKD**, y.2 (1990), sy.3, s.42

"Satmak amacıyla esrar bulunduran sanık, suçu haber alındıktan sonra olsa bile, uyuşturucu maddeyi sağladığı kişiyi veya uyuşturucu maddenin bulunduğu yeri bildirmekle, suçlunun ve suça konu maddenin ele geçirilmesine, dolayısıyla genel kamu esenliğini korumaya yönelik uyuşturucu madde temin suçuyla mücadelede katkıda bulunmuş olduğundan olaydaki konumu TCK'nun 64. ve 65. maddelerinde açıklanan biçimde iştirak koşullarında olmasa bile, hakkında TCK'nun 404/son maddesinin uygulanması gerekir". (CGK., 22.10.1990, 5-231/250), M. UYGUN, V. SAVAŞ, S. MOLLAMAHMUTOĞLU, **Ceza Genel Kurul Kararları (1988, 1989, 1990, 1991)**, Ankara 1991, s.207

(364) ERGEN, s.70

(365) Sanığın fazla miktarda esrarla yakalandıktan sonra, daha az miktarda esrarın yerini göstermekle suç niteliğinin değişik ve aleyhe olarak belirlenmesine veya suçun subutuna yönelik bir hizmet ve yardımda bulunduğu söylenemeyeceğinden, olayda TCK'nun 404/son maddesinin uygulama yeri bulunmamaktadır". (CGK, 4.2.1991, 5-363/4), M. UYGUN vd., **2. kitap**, s.207

(366) BAKICI, s.1585

(367) "Satma için bulundurdukları esrar ile yakalanan sanıkların; esrarı satın aldıkları kişinin adını verdiklerine göre, TCK 404/son maddesinden yararlanıp yararlanmayacaklarının kararda tartışılması gerekir". (5. CD., 14.3.1984, 244/1027) **İKİD**, y.24 (1986), sy.283, s.698

"Sanık, kendilerine eroini satan kişinin adını, satın almada aracılık yapan kişinin ise ismini, eşgal ve mesleğini ve işyerinin bulunduğu yeri belirttiğine göre; bu şahıslar hakkında ne gibi işlem yapıldığı, emniyet kayıtları da incelettirilmek suretiyle araştırılarak, yasal bir işlem yapılmışsa sonucuna göre sanık hakkında TCK 404/son (Yeni 405/son) maddesinin uygulanmasına yer olup olmadığının tartışılması gerekir". (CGK, 27.10.1986, 5-283/463), M. UYGUN vd., s.88

Sanığın ismini verdiği kişide uyuşturuğu madde yakalanmamış ise, onun hakkındaki davanın sonucunun beklenmesinde yarar vardır. Çünkü; sanık sırf cezadan indirim imkanından yararlanmak amacıyla suçsuz olan kişilerinde isimlerini vermiş olabilir. Bu nedenle sanığın isimlerini verdiği kişilerin hakkındaki dava sonucuna göre hareket edilmelidir. İsimleri verilen kişilerin davasının başka mahkemede görölmesinin önemi yoktur. Dava neticesi mahkemeden sorulmalıdır. şayet isimleri verilen kişiler yargılandıkları uyuşturuğu madde suçundan mahkum olmuşlarsa, bu fıkra uygulanmalıdır. İsmi verilen suç ortakları delil yetersizliğinden beraat ederse, sanığın ceza indiriminden yararlanması mümkün değildir (368).

İsmi verilen kişilerin isimleri esasen güvenlik güçle-rince bilinmekte ise veya daha önce yakalanmış kişilerin isimleri bildirilmiş ise ceza indirimi sözkonusu olmayacaktır(369).

(368) KURT, s.68

"Sanığın savunmasında esrarı satın aldığını söylediğinin bu suçtan beraatine karar verildiği halde, sanığın cezasından indirim yapılması yasaya aykırıdır". (5. CD., 1.2.1983, 5136/288), KURT, s.68
(369) KURT, s.68, Ayrıca bkz. "5. CD., 29.11.1974, 4240/4608", **YKD**, c.1, y.1975, sy. 11, s.111

B. Uyuşturucu Madde Kullanma Suçları

1-) Suçun hukuki konusu

Uyuşturucu madde kullanma suçları TCK 404. maddede öngörölmüştür. Kanunumuzun sistematiğinden "uyuşturucu madde kullanılmasının yasaklanması"nda himaye edilmek istenen hukuki değerin "*genel sağlığı koruma*" ve kamu esenliği olduğu söylenebilir (370).

Uyuşturucu maddeyi "kullanma" ve "kullanma maksadı ile bulundurma"da yasa koyucu "*tehlike veya mefruz tehlike*" bulunduğunu ve kamu esenliğine yöneldiğini kabul etmiş olabilir. Tehlikenin uyuşturucu madde kullanana doğrudan doğruya etkisini gösterecek bir tehlike olması şart değildir. Uyuşturucu madde kullanılmasında bu maddenin cinsi ve sertlik derecesi gözönünde bulundurulmadan, gerek kişiye ve gerekse, topluma yönelmesi muhtemel bir "tehlike" var kabul edilmiştir. Kişinin uyuşturucu maddeye alışkanlığının "iptila" derecesine varması halinde cezalandırılmasında yarar görölmemiştir (371).

Cezalandırma halkasında, kullananın cezalandırılması, son halka olmakla beraber, belkide başlangıçtır. Zira aslında kanunun koyduğu çeşitli suçlarla önlemek istediği husus, bu maddenin kullanılmasıdır (372). Tıbbi amaçlar dışında uyuşturucu maddelerin kullanılması kişi sağlığına dolayısıyla genel sağlığa, topluma tehlike arzettiği gibi uyuşturucu madde kullanma dolayısıyla ve bu kullanmanın sebep olduğu suçların işlenmesiyle bir sosyal tehlikeye daha imkan verileceği öne sürölmektedir. Böylece, toplum, uyuşturucu madde kullanılmasının yasaklanmasıyla kullananların işleyebilecekleri suçlara karşıda himaye edilmiş olacaktır (373).

(370) Bkz. Uyuşturucu madde temin suçları "suçun hukuki konusu", ayrıca bkz. GÜNAL, s.145 ve KURT, s.187

(371) KURT, s.187, GÜNAL, s.145

(372) DÖNMEZER, s.193

(373) GÜNAL, "**uyuşturucu ve tutku...**", s.146

2- Fail

Suç faili herhangi bir "kimse"dir. Yaş, cinsiyet, hatta kişisel niteliği (Doktor, eczacı, veteriner) ne olursa olsun herkes bu suçun faili olabilir. Cezai ehliyeti ve sorumluluğu etkileyen "genel hükümler"e göre ortaya çıkabilecek durumlar hariçtir (374).

Failin, uyuşturucu maddeyi ilk defa kullanan kimse olmasıyla, alışkanlık haline getirdiğinden dolayı kullanan olması arasında da herhangi bir fark yoktur.

Uyuşturucu madde kullanma suçunun faili, bu maddenin müptelası olması halinde, tedavi edilip cezalandırılmayacaktır.

Fail tek kişi olabileceği gibi, birden fazla şahıslarda uyuşturucu madde kullanma suçunu işleyebilirler(375).

Temin suçlarında bazı meslek mensubu olma veya fail sayısının birden fazla olması cezayı ağırlaştırıcı sebeplerden olmasına karşın kullanma suçlarında failin herhangi bir meslek grubundan olması veya sayısının fazlalığı önem taşımamaktadır (376).

3- Maddi unsur

a- Genel olarak

TCK 404. maddesinin ikinci bendine göre "uyuşturucu maddeleri kullananlarla bu maksatla bulunduranlar" cezalandırılmaktadır. Böylece uyuşturucu maddeleri kullanmak veya bu amaçla bulundurmamak "uyuşturucu madde kullanma" suçunun maddi unsurunu oluşturmaktadır (377).

Suçun oluşumu için bulundurma ve kullanma eylemlerinin birlikte gerçekleşmesi gerekmeyip, sadece kullanma veya bu amaçla bulundurma halinde suç tamamlanmış olacaktır.

Uyuşturucu madde temin suçlarında uyuşturucu maddenin cinsi, cezaya etkili olmasına karşın, kullanma suçlarında

(374) GÜNAL, s.149

(375) GÜNAL, s.150

(376) KURT, s.188

(377) GÜNAL, s.150

maddenin cinsinin önemi yoktur. Kullanılan veya bu amaçla bulundurulmuş maddenin uyuşturucu madde olması suçun oluşumu için yeterlidir. Ayrıca suçun oluşumunda maddenin kullanma şeklindeki önemi yoktur. İster yutulmuş, isterse sıvı halde içilerek veya iğne ile vücuda verilmesi, sigara şeklinde kullanılması arasında kanun koyucu bir fark gözetmemiştir(378).

b- Kullanmak amacı ile uyuşturucu madde bulundurmak

Uyuşturucu madde kullanabilmek için önce bu amaçla uyuşturucu maddenin temin edilmiş olması gerekir. Bu temin etme sırasında, uyuşturucu maddeyi satın alırken kişinin yakalanmış olması durumunda, TCK 403. maddenin mi yoksa TCK 404/2'nin mi uygulanacağı doktrinde tartışılmalıdır. Günal bu durumda TCK 403. maddenin 5. bendindeki "*satın alma*" suçunun oluşacağı kanaatinde (379). Bakıcı ve Kurt ise uyuşturucu maddenin kullanmak amacı ile satın alınmasında, sanığın asıl gayesinin kullanmak olduğundan, eylemin TCK 404/2. maddesine göre uyuşturucu madde kullanma suçunu oluşturacağını savunmaktadırlar (380).

Bizde bu son görüşe katılıyoruz. Zira nasıl ki ticaret amacı ile uyuşturucu madde bulunduran şahsi kullanma maksadıyla bulunduran bir tutulmuyorsa uyuşturucu maddeyi şahsi kullanımı için alanı da temin suçu işleyenle bir tutmamak gerektiği düşüncesindeyiz.

Yargıtay uygulaması da bu doğrultudadır. 5. Ceza Dairesinin 27.10.1982 tarih ve 3177/3731 sayılı kararında şöyle denilmektedir: "Her iki sanık, beyanlarında suç konusu esrarı içmek maksadıyla satın aldıklarını bildirmiş ve bu savunmalarının aksini gösterir ve esrarın ticaret maksadı ile satın alındığına dair herhangi bir delil elde edilemediğine göre, sanıkların TCK'nun 404/2. maddesine göre 403. maddesiyle cezalandırılması yasaya aykırıdır." (381).

(378) KURT, s.189

(379) GÜNAL, s.152

(380) BAKICI, s.1586, KURT, s.189, Aynı görüş için bkz. ERGEN, s.80

(381) KURT, s.189

Kullanmak amacıyla uyuşturucu madde bulundurmak uyuşturucu madde kullanmaya hazırlık hareketi niteliğindedir. Bu hareket TCK'nun 404. maddesinin 2.bendinde suç olarak kabul edilmemiş olsaydı; "hazırlık hareketleri cezalandırılmaz" ilkesine dayalı olarak, cezalandırmayacaktı ya da TCK 403. maddesinin 5. bendine göre daha ağır bir ceza ile cezalandırılmış olacaktı.

Uyuşturucu madde bulundurmak "tıbbi bir gereklilik ve izne dayalı olmaksızın kullanmak maksadıyla bulundurmak" şeklinde olmalıdır. Doktorun gerek gösterdiği tedavi amacı dışında kişisel gereksinimleri için kişinin uyuşturucu maddeyi bulundurması kullanmak için bulundurma suçunu meydana getirir (382).

Kullanmak amacıyla uyuşturucu madde bir yerden satın alınmış olabileceği gibi fail tarafından ekilerek, mahsulü alınıp, kurutulup toz haline getirmek veya imal etmek suretiyle de temin edilmiş olabilir (383).

Uyuşturucu madde bulundurmakla suçlanan kişinin, bu madde özelliği hakkında bilgi sahibi olması gereklidir. Aksi halde örneğin; bir başkası iftira amacıyla uyuşturucu maddeyi habersizce sanığın elbisesine veya evine koymuş ise, bu husus ispatlandığı takdirde sanığa ceza verilmesi mümkün değildir.

Bulundurulan uyuşturucu madde çok az olduğu takdirde, bunun kullanılmaya elverişli olup olmadığının Adli Tıp Kurumundan sorulması gerekmektedir. Şayet madde kullanılmaya elverişli değilse, suç oluşmaz. Sanığın maddenin ele geçme-

(382) GÜNAL, s.152, "Uyuşturucu madde olduğu Adli Tıp raporu ile tespit edilen GASTRO-GONNTTE adlı ilacı keyif vermesi amacıyla vücuduna zerk eden sanığın eylemi kullanmak maksadı ile uyuşturucu madde bulundurmak suçunu oluşturur". (5. CD., 5.3.1982, 620/690), ÖZEL, s.317

(383) GÜNAL, s.153

"Sanık aşamalarda esrar satmadığını, bahçesinde yetiştirdiği hint kenevirinden elde ettiği esrarı içmek için bulundurduğunu ve esrar içtiğini savunmuş, adı geçenin esrar ticareti yaptığına dair delil bulunmadığı gözetilmeden esrar içmekten cezalandırılması yerine TCK'nun 403/3-4. maddeleri ile hüküm tesisi yasaya aykırı" (5. CD., 31.12.1987, 4734/8161), KURT, s.189

mesi için imha etmesi durumunda Adli Tıp Kurumuna sevk edilerek uyuşturucu reaksiyonu olup olmadığı araştırılacaktır (384).

Sanıkta yakalanan madde uyuşturucu madde değilse, sanığın uyuşturucu madde kullandığını söylemesi mahkumiyet için yeterli olmaz. Yargıtay da "sanıkta yakalanan ve emanete kayıtlı maddenin yapılan analizinde esrar ve diğer uyuşturuculardan olmadığı, bitkisel mahiyette ve şeker ile karışık "vanilya tozu" olduğu Adli Tıp raporu ile saptanmış bulunmasına rağmen sanığın esrar kullandığını söylemesini" mahkumiyet nedeni yapan mahkeme kararını yasaya aykırı bulmuştur (385).

c- Uyuşturucu madde kullanmak

TCK 404. maddenin 2. fıkrasında belirtilen "uyuşturucu maddeleri kullananlar" demek suretiyle, uyuşturucu maddenin cinsi, kullanma şekli ne olursa olsun bir ayırım yapılmaksızın uyuşturucu maddeleri kullanmak bir suç olarak kabul edilmiştir.

Uyuşturucu maddenin, tıbbi amaçlar dışında ve doktor reçetesi olmadan, her türlü kullanımı suçtur (386).

Kullanma icrai nitelikte bir "hareket"tir. Bu nedenle "ihmali" bir hareketle kullanma sözkonusu olmaz. Sigara içilmek suretiyle uyuşturucu madde kullanılan kapalı bir yerde bulunan ve çıkan dumanlardan duman altı olmak suretiyle bir yerden çıkmayarak ihmali davranışta bulunan kimse, uyuşturucu madde kullanmaktan suçlanamaz.

Kullanma hareketinin sayısı bakımından bir fark yoktur. İster ilk defa kullansın, isterse birçok defa kullanmış olsun, kullanma hareketlerinin çokluğu veya azlığı suçun oluşması bakımından önemli değildir. Tek hareketle de işlenilebilecek bir suçtur.

Uyuşturucu madde kullanma hareketinin icra edildiği yer bakımından da, kanunumuz bir ayırım yapmamıştır. Failin ister

(384) KURT, s. 189, 190

(385) "5. CD., 26.4.1983, 1098/1413", GÖZÜBÜYÜK, s.686

(386) GÜNAL, s.155

evinde, ister umuma mahsus, umuma açık veya üye olanların giribileceği bir lokal, klüpte de olsa uyuşturucu maddeyi kullanmasıyla suç teşkil etmiş olur.

İçinde uyuşturucu madde bulunan bir sigarayı birlikte iki kişinin içmesi halinde, her bir failin hareketi, müstakil olup, herbiri bakımından ayrı ayrı kullanma suçu teşekkül eder (387).

Teşebbüs :

Doktrinde kullanma suçunun hazırlık hareketi sayılan bulundurma eylemi de kanun gereği müstakil suç sayıldığından, uyuşturucu madde kullanma ve bu amaçla bulundurma suçlarında teşebbüsün mümkün olmadığı ifade edilmektedir (388). Günal ise, hem kullanma hemde kullanma amacıyla bulundurma suçu için nakıs teşebbüsün mümkün olabileceğini savunmaktadır (389).

İçtima

Uyuşturucu madde kullanan kimsede uyuşturucu maddeninde bulunması halinde iki ayrı suç sözkonusu olmaz. Kullanma ve bulundurma iki ayrı hareket gibi görünebilir de kullanmaya dönük amacı tek hareket sözkonusudur. Buna karşılık uyuşturucu madde kullanmak ve başkalarına temin suçu birarada bulunabilir. Bu takdirde "*fikri içtima*" hükümleri uygulanmayıp, iki ayrı suç var kabul edilerek gerçek içtima kuralları uygulanmalıdır(390).

Uyuşturucu madde kullanan kişi aynı zamanda uyuşturucu madde temin suçlarından herhangi birini işlediği takdirde TCK'nun 79. maddesinin tatbiki mümkün değildir. Çünkü, uyuşturucu madde kullanmak ve başkalarına temin etmek başka başka kanuni unsurları taşıyan ve ayrı kasıtlara bağlı, müstakil suçlardır (391).

(387) Yılmaz GÜNAL, "Uyuşturucu madde kullanma suçları", **AÜSBFD**, c.XXII, y.1977, sy.1-4, s.65

(388) KURT, s.190

(389) GÜNAL, "**a.g.m.**", s.67

(390) GÜNAL, "**a.g.m.**", s.67

(391) KURT, s.191

Teselsül

Uyuşturucu madde kullanma suçları teselsülü de kapsar. Bu nedenle değişik zamanlarda uyuşturucunun kullanılmış olması cezanın teselsülden dolayı arttırılmasına neden olmaz.

Yargıtay 5.CD. 8.3.1988 gün ve 331/1659 sayılı kararında, esrar kullanmak suçunun teselsülünde kapsadığı gözetilmeden sanıklar hakkında TCK'nun 80. maddesinin uygulanmasını yasaya aykırı bularak hükmü bozmuştur.

Kullanılan uyuşturucu maddenin birden fazla ve değişik miktarda alınması da teselsülün uygulanmasını gerektirmez(392).

Tekerrür

Uyuşturucu madde suçlarından evvelce mahkum olanlar hakkında şayet şartları mevcut ise TCK'nun 81. maddesi uygulanmalıdır. Yabancı mahkemelerce verilmiş uyuşturucu maddelere ilişkin kararlar TCK'nun 87/4. maddesine göre tekerrüre esas teşkil eder (393).

4- Manevi Unsur

Uyuşturucu madde kullanma suçları kasıtlı suçlardandır. Taksirle işlenmesi mümkün değildir. Kullanma eyleminde kullanma iradesini açıklayan genel kast yeterli iken, kullanma amacı ile bulundurma eyleminde, genel kastın yanında ayrıca özel kastın da bulunması gerekmektedir (394).

Aksi ispatlanmadıkça uyuşturucu madde bulundurma kullanmak maksadıyla bulundurma şeklinde kabul edilmelidir(395). Aksi halde Yargıtayca hükmün bozulması yönüne gidilmektedir. Örneğin, 5. CD'nin 13.3.1991 tarih, 46 E. ve 1340 K. sayılı kararında: "Sanığın 2.32 gram miktarındaki esrarı içmek dışında başka bir amaçla bulundur-

(392) ERGEN, s.89

(393) KURT, s.191

(394) KURT, s.191

(395) GÜNAL, "a.g.m.", s.69

duğuna ilişkin somut ve kesin kanıt bulunmadığı gibi suçtan kurtulmaya yönelik savunmasında, esrarı içmek maksadı ile bulundurduğuna yer vermemesi savunmasının doğal sonucu olmasına ve ele geçen esrar miktarı da nazara alınarak lehe bir yorumla eylemin kullanmak için bulundurmak olarak nitelendirilmesi gerekirken ticari amaçla bulundurmaktan hüküm kurulması, bozma" sebebi yapılmıştır (396).

Sanıkta yakalanan madde miktarı kendi ihtiyacından çok fazla olup, bunu satmak amacıyla bulundurduğuna ilişkin kesin kanıtlar elde edilmişse, eylem TCK'nun 403/5. maddesinde öngörülen uyuşturucu madde satma suçunu oluşturur (397).

Şimdide Yargıtayın eleştirilen bir kararına değineceğiz. Karara konu olayda gece saat 01.30'da Park halindeki bir otomobilde bulunan bir şahsın burnuna bir şey çekip elindeki beyaz kağıdı yere attığının kolluk kuvvetlerince görülmesi üzerine şahıslar yakalanmış, atılan kağıt bulunmuştur. İstanbul Emniyet Müdürlüğü Polis Kriminalistik laboratuvarı müdürlüğü kimya mühendisliğinde yapılan incelemede, maddenin kokain olduğu, tümünün analizde kullanıldığı, toz maddenin tartılmayacak kadar az olduğu saptanmıştır. 03.25'de alınan burun suyu, idrar ve kan tahlillerinde uyuşturucu maddeye rastlanmamıştır. Dinlenen uzman bilirkişiler, dava konusu uyuşturucu maddenin miktarı itibarı ile keyif veremeyeceğini açıklamışlardır. Yargıtay CGK'nun 25.6.1984 gün 128/240 sayılı kararında atılan kağıt içindeki kokain maddesinin tartılmayacak kadar az olup miktarı itibarı ile keyif vere-

(396) ERDURAK, s.404, Ayrıca bkz. "5. CD., 4.11.1983, 2905/3637", İKİD, y.1984, sy.277, s.2316

(397) KURT, s.191; "Sanığın, diğer sanık Ali'ye satış için numune vermesi ve evinde yakalanan eroinin 962 gram olması, bu maddeyi satmak maksadıyla bulundurduğunu gösterdiği halde yazılı şekilde hüküm (TCK 404/2-son ve 59. maddeleri uyarınca mahkumiyet) kurulması yasaya aykırıdır". (5. CD., 9.6.1983, 2180/2345), GÖZÜBÜYÜK, s.656

meyeceği, tahlil raporlarında uyuşturuğu maddeye rastlanmadığının bildirildiği, hal böyle olunca suça konu kokain maddesinin kullanmaya elverişli miktarda olmadığı, bu itibarla sanığa yüklenen eylemde TCK'nun 404/2. maddesindeki kasıt unsurunun oluşmadığı belirtilmiştir.

Ancak bu karar şöyle eleştirilmiştir. "Keyif veremeyecek miktarda da olsa, ele geçen maddenin kokain olup yurt dışından yasadışı yollarla getirildiği ve bu şekilde sanığın temin ettiği açık olduğundan, sanığın bu suçu işleme yönünden yoğunlaşmış özel kastı mevcuttur. Kaldı ki, uyuşturuğu maddenin izinsiz olarak bulundurulması da suçtur. sanık kokaini bulundurmakla ve burnuna çekerken görüldüğünden kullanma amacını belli ettiğinden suç u sabit olmuştur." (398).

5- İptila hali

TCK'nun 404. maddesinin 4. bendinde uyuşturuğu maddelere karşı alışkanlıkları iptila derecesine varmış olanlar bakımından özel bir emniyet tedbiri kabul edilmiştir.

a- Niteliği ve önemi: TCK 404. maddesinin 4. bendinde belirtilen iptila haline ilişkin hüküm şöyledir: "Uyuşturuğu maddeleri kullanan kişinin alışkanlığı iptila derecesinde ise, salahı tıbben anlaşılınca ya kadar bir hastahane de muhafaza ve tedavisine hükmolunur. Bu kimselerin hastahane de muhafaza ve tedavilerine, yetkili mahkemece tahkikatın her safhasında da karar verilebilir."

Buna göre alışkanlığın iptila derecesine vardığının tıbben tesbiti gerekmektedir. Bunun dışında (mesela tahkikat ile) tesbit şekli geçerli değildir. Hastahane de "muhafaza ve tedavi tedbiri", kişi hürriyetini, ceza olmasa dahi, önemli şekilde sınırladığından buna "mahkeme"ce karar verilecektir (399).

(398) BAKICI, s.1588

(399) EREM, s.184

Yargılama sırasında sanığın uzun süredir uyuşturucu madde kullandığı alışkanlık haline geldiği veya maddeden vazgeçemediği şeklinde beyanda bulunması durumunda, mahkemenin sanığın bu iddiasını araştırması gerekir. Sanık bu beyanından daha sonra vazgeçse dahi, bu durum iptila hususunu araştırmaya engel teşkil etmeyeceğinden, alışkanlığın iptila derecesinde olup olmadığının akıl ve ruh hastalıkları hastanesi ve gerekirse Adli Tıp Kurumundan CMUK 74. maddesi uyarınca 3 haftayı geçmemek üzere gözlem altında tutularak sağlık kurulu raporu aldırılması gerekmektedir (400). Alınan fenni raporda alışkanlığın tıbben iptila derecesinde olduğu anlaşıldığında, mahkeme sanığın iyileşinceye kadar hastahane muhafaza ve tedavi altında bulundurulmasına karar vermelidir (401).

Bu tedbir ceza değildir. Esasen müddeti de gösterilmemiş salahın tıbben anlaşılmasına kadar muhafaza ve tedavi esas tutulmuştur. Kararda asgari veya azami müddet tayini kanuna uygun olamaz. "*Salahın tıbben anlaşılması*"ndan sonra suçlunun serbest bırakılması için kazai bir karara ihtiyaç yoktur (402).

Uyuşturucu madde kullananın iptilasının kabulü ile

(400) 3842 sayılı kanunla CMUK'nun 74. maddesi yeniden düzenlenerek gözlem altına alma süresi yarı yarıya indirildiğinden sanığın resmi kurumlardaki gözlem süresi 3 hafta olarak tayin edilecektir. Sürenin yetmemesi halinde resmi kuruluşun isteği üzerine her defasında 3 haftayı geçmeyecek şekilde yeni ek süreler verilebilecektir. Ancak bu şekilde gözlem süresi 3 ayı geçmeyecektir. Bkz. İsmail MALKOÇ, Mahmut GÜLER, **Ceza ve Yargılamada Temel Yasalar, Açıklamalı, Notlu**, Ankara 1993, s.42, 43

(401) KURT, s.193; Hatta Yargıtay 10. CD. yeni bir kararında: "Esrar satmak ve içmek suçlarından haklarında dava açılan sanıkların Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinden alınan rapora göre esrara karşı iptila derecesinde alışkanlıkları olduğu saptandığından, haklarında eroin kullanmaktan dava açılmış olsa bile TCK'nun 404/son maddesinde uygulanması gerektiğini hükme bağlamıştır". (10.CD., 22.10.1993), **YKD**, y.1993, sy.2, s.306

(402) EREM, s.184

tedavisine hükmolunduğu takdirde ayrıca ceza tayin edilmez(403). Doktrinde bu bakımdan alkoliklerin tedavisi ile uyuşturucu madde müptelalarının tedavisi arasında bir benzerlik olduğu ifade edilmektedir (404).

b- Tesbiti: Uyuşturucu madde iptilasının tıbben tesbiti gerektir. Ancak tıbbi bakımdan hangi uyuşturucu maddelerin iptila yapacağı hakkında kesin bir kanı bulunmadığından yahut tartışmalı olduğundan durum "*Adli soruşturma*" ile tesbiti görüşü belirtilmektedir. Erem; "bazı psikiyatri uzmanlarına göre esrara karşı da iptilanın oluşması bazen görülmektedir. Fakat morfin ve eroinde olduğu gibi daima iptila oluşturmamakta ve bazen yalnız itiyat halinde kalmaktadır" demektedir (405).

1949 yılında Adli Tıp müessesesinin bir mütealasına dayandırılarak Adliye Vekaletinin bir tamimi ile "esrar kullanmada iptila sözkonusu olmayacağı" ileri sürülmüştür. Ancak daha sonra Adli Tıp mütealayı değiştirmiştir (406).

Bu hususta uzun yıllar Adli Tıp Meclisinden değişik kararlar verilmiş olup bunlar daha ziyade esrarın iptila değil itiyat yaratacağı şeklindedir. Adalet Bakanlığı'nın 19.6.1970 tarihli tamiminde 13.5.1970 tarihli Adli Tıp Müessesesi Reisliği Adli Tıp Meclisi kararından bahisle "esrar alışkanlığına tutulan şahısların müşahede altına alınmak üzere Adli Tıp Müessesesine gönderilmemesi" istenmekte buna neden olarak da esrarın sadece itiyat hali yarattığı fakat hiçbir zaman iptila yapmayan bir madde olduğu gerekçe gösterilmekteydi (407).

(403) "Sanığın uyuşturucu maddeye alışkanlığının iptila derecesinde olduğu saptanarak tıbben iyileşinceye kadar hastahane muhafaza ve tedavisine karar verilmesine rağmen ayrıca hapis para cezasına hükmolunması, bozmayı gerektirmiştir".(5. CD., 14.9.1990, 2682/3800), ERDURAK, s.655

(404) EREM, s.184, GÜNAL, s.75

(405) EREM, s.185

(406) "Esrar hakkında Adli Tıbbın kararı", **Adli Tıbbi Ekspertiz Dergisi**, y.1955, sy.4, s.29 (EREM, s.185, dn.53)

(407) GÜNAL, "**a.g.m.**", s.76

Ancak artık bu görüş değiştirilmiş olup, 6.1.1984 gün ve 23708/10 sayılı kararla Adli Tıpa esrar maddesinin bağımlılık yaptığı kabul edilmiştir (408).

Adli Tıbbın kararlarına uygun olarak bundan böyle Yargıtay, Kararlarında esrarın bağımlılık yaptığını kabul etmekte ve esrar müptelası olduğunu söyleyen sanıkların Adli Tıba gönderilmeden hüküm tesisini bozma nedeni yapmaktadır. Örneğin; 5.CD., 12.1.1985 T. 4789/4364 sayılı kararında: "esrara tam bir bağımlılık (iptila hali) mümkündür. Sanık hazırlıktaki ifadesinde esrarın müptelası bulunduğunu, Sulh hakimliğinde devamlı olmamakla birlikte esrar içtiğini kabul ettiğine göre; sanığın Adli Tıp Kurumuna sevki ile esrar alışkanlığının iptila derecesine vardırıp vardişmadığının tesbiti ve sonucuna göre TCK 404/2,3,4,5.maddesi gereğince işlem yapılıp yapılmayacağının tayin ve takdir edilmeden hüküm tesisi isabetsizdir" denilmektedir (409).

5.CD., 19.9.1991 tarih ve 3309/3804 kararında da: "Sanığın esrar müptelası olup olmadığına dair Adli Tıp Kurumu dördüncü ihtisas kurulunda rapor alınmadan hüküm kurulamaz" demektedir (410).

Dinçmen bu konuda şu görüşleri savunmaktadır: "Esrar, korkunç bir bağımlılık yapar ve bugün artık zaten (iptila ve itiyat) kavramlarının yerini (bağımlılık) kavramı almıştır. Esrar yoksunluk arazı yapmaz, kesildiği zaman hastanın hayatı tehlikeye girmez ve kişiye hayata döndürmek için esrar vermek mecburiyeti yoktur. Ancak kişi almakta olduğu esrar sonucu tam bir sosyal yıkım içinde, aile yıkımı içinde olmasına ve kendisine tatbik edilmiş olan tüm tedavi girişimlerinden veya aldığı cezalardan en ufak bir fayda görmediği gibi esrarı temin etmek ve kullanmak için yinede suç işlemeyi göze alırsa o kişi bağımlıdır. Onun için bizde raporlarımızda genelde "Adli Tıp İçtihatlarına göre esrarın

(408) KURT, s.193

(409) İKİD, y.26 (1986), sy.304, s.4033

(410) YKD, y.1993, sy.3, s.469

yoksunluk arazına neden olmaması hasebiyle iptila yapan bir madde olarak kabul edilmemesine rağmen kişide esrara karşı bağımlılık hali mevcuttur" şeklinde mütalaa yazıyoruz"(411).

Uygulamada uyuşturucu madde ile yakalanan kimseler Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesinde bir süre gözlem altında tutularak, uyuşturucu madde kullanma alışkanlığı bulunup bulunmadığı ve varsa bu alışkanlığın iptila düzeyinde olup olmadığı bir raporla tesbit edilmektedir. Daha sonra bu rapor 4. ihtisas kuruluna gönderilmektedir. Bu şekilde sanıkların alışkanlıklarının iptila düzeyinde olup olmadığına ilişkin karar 4. ihtisas kurulunca verilmektedir(412).

Gözlem İhtisas Dairesi raporlarının incelenmesi artık eskisi gibi iptila durumunun sadece sanıkların yoksunluk belirtisi gösterip göstermediklerine göre belirlenmediğini ortaya koymaktadır (413). Yine esrarın iptila yapabileceğinin açıkça ifade edildiği raporlara da rastlamak mümkün olmaktadır (414).

TCK madde 404'te iptila sözcüğünün kullanılmış olması doktrinde tenkit edilmekte ve bunun yerine psikolojik yönüde kapsayan "*bağımlılık=dependence*" kelimesinin kullanılması önerilmektedir (415). Gerçekten böyle bir uygulamanın henüz

(411) DİNÇMEN, panel, II. ATG, s.93

(412) Gözlem İhtisas Dairesi Raporlarının incelenmesinden çıkardığımız sonuç.

(413) Örneğin bir raporda: "Sanık..... müşahedesi müddetince her ne kadar uyuşturucu madde kullanmaya bağlı kesilme krizi görülmemişse de; sanığın hayat hikayesi her iki dirsek büklümü ve önkol ön yüz damarlarındaki netleşmiş enjeksiyon eskarlarının mevcudiyeti, toksikolojik analizde idrarda eroin ve esrar etkin maddesinin tesbit edilmiş olması, eroin maddesinin özellikleri dikkate alındığında sanığın uyuşturucu madde kullanma alışkanlığının olduğu ve bu alışkanlığın iptila düzeyinde bulunduğu kanaatimizi bildirir rapor verildi. 25.10.1991, R, No:413

(414) Günlük kullanılan esrar maddesi miktarının bir alışkanın kullanıldığı miktardan fazla oluşu, 20 yılı aşkın kullanma süresi, bu maddeye olan alışkanlığının sanığı mükerrer suçlara itmiş bulunması ve sanığın sosyal bir terdedi içinde olmasına bu maddenin sürekli kullanımının sebep olması ve Dünya Sağlık Teşkilatının uyuşturucu maddeler alt komisyonunun yukarıda saydığımız hususları organik tipte ve iptila düzeyinde bir bağımlılık için temel kriterler olarak kabul etmesin dayanarak sanık..... nin bu maddeye karşı olan bağımlılığının iptila düzeyinde olduğu kararına varılmıştır. 27.4.1993. R. No:231

(415) YENİSEY, s.188

alışkanlıkları psikolojik safhada olan sanıklarında tedavilerine imkan sağlayacağından yerinde ve gerekli olduğuna inanıyoruz.

6- Uyuşturucu madde kullanmanın isnat yeteneğine

tesiri

Bu hususta iki problem vardır: a) Uyuşturucu maddenin tesiri altında olduğu için şuuruna ve hareket serbestisine sahip olmayan bir kimsenin bu halde iken işlediği suçta ceza ehliyetinin bulunup bulunmadığı, b) Uyuşturucu madde müptelası haline gelmiş bir kimsenin, genel olarak cezai ehliyetinin bulunup bulunmadığı,

Birinci sorunun cevabını TCK.m.48 vermiştir: Bu maddeye göre isteyerek kullandığı uyuşturucu maddenin tesiri ile suç işleyen kimsenin cezai ehliyeti tamdır (TCK 48/2) ve bu hal onun ceza sorumluluğunu azaltmaz.

Ancak bu kimse, uyuşturucu maddeyi bilmeden ve istemeden almış veya tıbbi bir zaruretle kullanmış ise, şuur ve hareket serbestisine sahip olma durumuna göre, tam veya kısmi akıl hastası durumunda sayılarak sorumluluğu buna göre tayin edilir. (TCK.m.48/1) (416).

İkinci halde, uyuşturucu madde kullanma iptila haline gelmişse, iptilayı bir tür akıl hastalığı olarak anlamak gerektiği belirtilmektedir (417). Gürelli de; "Uyuşturucu madde iptilasını, toksikomani bir akıl hastalığı sayılması gerektiğine göre, bir toksikoman suç işlediği zaman 46 veya 47. maddedeki şartlar varsa cezai ehliyeti bu maddelere göre belirtmek gerekir. Aksi halde, bir kimsenin sadece toksikoman olması onun cezai ehliyetini otomatikman eksiltmez veya ortadan kaldırmaz." demektedir (418).

Alacakaptan'da uyuşturucu maddelerden doğan kronik zehirlenmenin akıl hastalığı olması nedeni ile akıl hastalığı ile ilgili hükümlere bağlı olmasını tabii görmektedir (419).

(416) YENİSEY, s.187

(417) EREM, s.187

(418) GÜRELLİ, s.13

Yine İtalyan ceza kanunu, 95. maddesinde "alkol veya uyuşturucu maddeden ileri gelen kronik zehirlenme halinde işlenen suçlarda tam veya tam olmayan akıl hastalığı hükümlerinin uygulanacağı hükmünü getirmiş, meselenin içtihat ve doktrinin yardımıyla değil, kanunla himayesini uygun görmüştür (420).

Uyuşturucu madde müptelasının işlediği suç, "uyuşturucu madde kullanma ise, kendisine bu suçu nedeniyle ceza verilmez, salahı tıbben anlaşılınca kadar bir hastahane muhafaza ve tedavisine hükmolunur. (TCK m.404/4).

7- Cezayı etkileyen sebepler

a- Cezayı ağırlaştırıcı sebepler

Kullanma suçlarında temin suçlarının aksine kullanılan uyuşturucu maddenin cinsi cezaya etkili değildir.

TCK'nun 407. maddesine göre; uyuşturucu madde kullanılmasından ötürü şahısların hastalanması veyahut yara

(419) Uğur ALACAKAPTAN, **Suçun Unsurları**, Ankara 1970, Sevinç Matbaası, s.135

Uyuşturucu Madde alışkanlığının hukuki ehliyeteye etkisine gelince, uyuşturucu maddenin etkisi ile "temyiz kudretinden mahrum bulunmuş olan bir şahıs bu durumda iken medeni haklarını kullanma ehliyeti yoktur. Bu durumda iken yapılmış olan bir tasarruf "hukuki bir hüküm ifade etmez" (TMK, 13, 15) Evlenme merasiminin icrası zamanında geçici bir sebeple temyiz kudretinden mahrum bulunmuş olan karı ve koca evlenmenin feshini dava edebilir. (TMK 115). Ceza sorumluluğu olmayan ve medeni haklarını doğrudan doğruya kullanma ehliyeti bulunmayan, uyuşturucu madde iptilası ve toksik psikoz halinde olanlara vesayet uygulanabilir hacir altına alınabilir.

Bir suçun mağduru uyuşturucu madde etkisi altında olabilir. Bazı suçlarda mağdurun bir akıl hastası olması yada alkol ve alışkanlık yapan bir uyuşturucu maddenin etkisi altında bulunması halinde suçun niteliği değişir. Bir kimseye alkol yada alışkanlık yapan bir ilaç verilerek hile ile veya kendiliğinden bu gibi maddeleri alarak mukavemet edemeyecek hale gelmiş bir kimseye cinsel tecavüzler yapılması daha ağır bir suçtur. (TCK 414, 415, 416)

Uyuşturucu maddenin etkisi altındaki bir kimsenin parası alınmış kıymetli eşyaları çalınmış olabilir. Bu durumda olan uyuşturucu madde bağımlıları herhangi bir haksız fiile karşı koyamaz. Bkz. ÖZEN-AKKAY, s.140 (420) EREM, s.187

ve berelenmesi yahut ölüm gibi sıhhatçe bir arıza meydana geldiğinden cezanın arttırılarak hükmedilmesi öngörölmüştür. Örneğın, uyuşturuğu maddeyi birlikte kullanma sözkonusu olduğunda, içine çekmesi için esrarlı sigaranın verildiğı kişi bu sigarayı içmesinden dolayı zehirlenme veya herhangi bir tıbbi rahatsızlığa uğradığında, ona içmesi için sigarasını uzatan sanığın cezasından arttırım yapılması gerekir (421).

Burada asıl önemli olan husus, sanığın asıl kastının "uyuşturuğu madde kullanma" olması gerektiğidir. Şayet asıl niyeti şahsın yaralanması veya ölmesi ise, bu maddenin tatbiki mümkün değildir. Sanık etkili eylem veya kasten adam öldürme suçundan yargılanmalıdır.

Uygulamada genellikle bu madde uyuşturuğu madde temin suçlarında uygulanmakta, kullanma suçlarında tatbikatına pek rastlanmamaktadır (422).

b- Cezayı hafifletici sebepler

aa- Cezayı ortadan kaldıran sebepler

aaa-Tedavi isteğı

TCK'nun 404/3. maddesinde yapılan son değışiklikle önemli bir yenilik getirilmiştir. Buna göre; uyuşturuğu madde kullanan kimseler haklarında herhangi bir tahkikata girişilmeden resmi makamlara başvurarak tedavi ettirilmelerini istedikleri takdirde, kullanma fiilinden dolayı haklarında kovuşturma yapılmaz.

Bu hükmün getirilmesindeki amaç 8.11.1990 tarihli hükümet gerekçesinde şu şekilde açıklanmıştır: "Meri hükümlerimize göre uyuşturuğu madde kullanan kişi alışkanlığından veya iptila durumundan kurtulmak için gönüllü olarak tedavisini istediğinde Tedavi Kurumları Kanununun 235 ve 530. madde hükümleri karşısında bu isteğı kabul etmemekte veya insancıl mülahazalarla kabul etmeleri halinde suçlu duruma düşmekte ve uyuşturuğu madde kullananı

(421) ERGEN, s.83

(422) KURT, s.194

da 404. maddenin cezai hükmü beklemektedir. Bu durum, uyuşturucu kullanımı dolayısıyla esasında hasta olan kişilerin tedavilerinde gecikme olması veya hiç tedavi edilmemeleri sonucunu doğurmaktadır. Kanunumuzun katı yaklaşımının daha makul ölçülere ve uluslararası ölçülere paralellik sağlayacak şekle getirilmesi gerekmektedir." (423).

404. maddedeki değişiklik gerekçesinde ise şöyle denilmektedir: "Maddede getirilen en mühim yenilik, uyuşturucu madde kullanması dolayısıyla herhangi bir koğuşturmaya maruz kalmadan resmi makamlara başvurarak tedavisini isteyen kimsenin, alışkanlığı iptila derecesinde olmasa da hakkında koğuştırma yapılmamasıdır. Böylece doktrinde mağdursuz suç grubu içinde mütalaa edilen, uyuşturucu maddeyi kullanma suçlusunun alışkanlığından vazgeçmesini sağlamak üzere yeni bir teşvik tedbiri getirilmiştir." (424).

Bu hüküm getirilmeden önce, doktrinde cezalandırılma korkusu olmaksızın tedavi edilmeyi sağlayıcı bir yasal düzenleme yapılması gereği işlenmekteydi (425).

Bu hüküm uyuşturucu maddeyi kullanma suçlusunun alışkanlığı iptila derecesinde olmasa bile alışkanlığından vazgeçmesini sağlamayı amaçlayan bir teşvik tedbiridir. Uyuşturucu madde kullanan kimsenin bu hükümden

(423) **Tutanak Dergisi**, y.1991, (S sayısı:513), s.2

(424) **Tutanak Dergisi**, s.4

(425) YENİSEY, s.190

Bayraktar ise zorunlu tedavi uygulamasının getirilmesini savunarak şöyle demektedir: "Uyuşturucu maddelerle ilgili olarak bugün için bizce yapılması zorunlu olan ilk husus TCK 404/2 maddesinin değiştirilerek "zorunlu tedavi uygulaması"nın getirilmesidir. Bize göre herhangi bir uyuşturucu madde kullandığı tespit edilen kişi doğrudan doğruya resmi hastaneye ve oradan ihtisaslaşmış hastahanelere götürülmeli ve merkezin bildiri ile savcılık olaydan haberdar edilmelidir. Hastahane-merkez/savcılık ilişkisi tedavinin her safhasında devam etmelidir. Bu hal tam iyileşmeye kadar sürmelidir. Tedaviden kaçılması halinde koğuştırma açılmamalı, zorunlu tedavinin mutlaka tamamlanması sağlanmalıdır. Böylece mevcut sistemimizde görülen müptela olma hali terk edilecektir". Bkz. BAYRAKTAR, s.63

yararlanabilmesi için, öncelikle bu suçtan herhangi bir soruşturmanın bulunmaması gerekmektedir. Kanaatimizce soruşturmaya başlandıktan sonra da suçlunun talebi halinde hakime cezaya alternatif olarak tedavi tedbirine karar verebilme yetkisinin verilmesi gerekir.

bbb- Suçu ihbar

TCK'nun 405. maddesinin 1. fıkrası uyarınca uyuşturucu madde kullanma suçlarında suçu işleyen kimse, suç henüz resmi makamlar tarafından haber alınmadan önce durumu veya suç ortaklarını ve uyuşturucu maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri yetkili makamlara haber vererek bunların yakalanmalarını veya elde edilmelerini kolaylaştırırsa, işlediği suçtan ceza verilmez. Örneğin bir başka suçtan karakola getirilmiş bulunan şahıs üzerinde arama yapılmadan kendiliğinden, içtiğini söyleyerek uyuşturucu maddeyi teslim etmesinde veya şikayetçi veya tanık olarak karakola gelen failin, kolluk kuvvetleri tarafından haber alınmadığı ve üzerinin aranması gerekmediği halde kendiliğinden esrarları teslim etmesi ve satın aldığı şahısları açıklayarak yakalandığını sağlamasında cezadan muaf tutulacaktır (426).

Kanun koyucu burada faal nedamet duygusunu aramıştır. Sanığın failinin ortaya çıkmasını sağlayan beyanı nedamet duygusu değil, sarhoşluk saiki ile irade haricinde meydana gelmişse, cezadan muaf tutulması mümkün değildir (427).

Çeşitli yargıtay kararlarında uyuşturucu maddeyi temin suçundan yakalanan sanığın sorgulaması sırasında, kendiliğinden uyuşturucu madde kullandığını söylemesi böylece kullanmak amacıyla bulundurma suçunundan ortaya çıkmasını sağlaması durumunda karar yerinde sanığın cezadan

(426) BAKICI, s.1586. "Sanığın, hakkında herhangi bir ihbar ve emniyetçe elde edilmiş bilgi bulunmadan uyuşturucu madde kullandığını beyan etmek suretiyle bu suçunu ortaya çıkardığı anlaşılmasına göre TCK'nun 404/3 (Yeni 405/1) üncü maddesi uyarınca cezadan muaf tutulması gerektiğinin gözetilmemesi, bozmayı gerektirir". (5. CD., 19.9.1990, 2682/3800), ERDURAK, s.655
(427) KURT, s.195

muaf tutulup tutulmayacağıının tartışılması gerektiği vurgulanmaktadır (428).

bb- Suçu hafifletici sebepler

aaa- Suçun meydana çıkmasına yardım

Uyuşturucu madde kullanma suçlarında fail; cürüm yetkili makamlarca haber alındıktan sonra, cürümün meydana çıkmasına hizmet ve yardım ederse cezası hafifletilerek hükmolunur. Bu hafifletici neden TCK'nun 405. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenmiştir.

Uyuşturucu madde suçunun işlendiğini haber alan kolluk kuvvetlerinin yaptığı aramada maddeyi bulamaması, suçun suç atmadan ibaret kalması halinde, failin ele geçirilemeyecek derecede gizli olan suç eşyasını kendiliğinden teslim etmesinde hükmolunacak ceza 405. maddenin 2. fıkrası gereği yarı yarıya indirilecektir. Bu indirim mecburi olmayıp hakimın takdirine kalmıştır. Ancak gerekçesi gösterilmek suretiyle uygulanıp uygulanmama nedeni tartışılmalıdır(428a). Sanığın yardımı suç vasfını değiştirmiyorsa indirim uygulanmayacaktır.

(428) "Esrar sattığına ilişkin ihbarla yakalanan sanığın esrar içtiğini de söyleyerek bu suçunun ortaya çıkmasını sağladığı anlaşıldığından, TCK'nun 405/ilk maddesi gereğince cezadan muaf tutulup tutulmayacağıın karar yerinde tartışılması gerekir". (10. CD., 15.4.1992, 4269/3970), YKD, c.18, y.1992, sy.6, s.980

(428a) BAKICI, s.1585. "Sanık esrarın kendisine ait olduğunu söylemekle cürümün meydana çıkmasına yardımcı olmuştur. Bu itibarla hakkında TCK'nun 404/son (Yeni 405/son) maddesinin uygulanması gerekir". (5. CD., 24.12.1990, 5-344/362, YKD, c.17 y.1991, sy.3, s.428). Çeşitli Yargıtay kararlarında sanığın yardımı suç vasfını değiştirmiyorsa indirim uygulanmayacağı belirtilmektedir. Örneğin: "Sanığın fazla miktarda esrar ile yakalandıktan sonra daha az miktardaki esrarın yerini göstermekle suç niteliğinin değişik ve aleyhe olarak belirlenmesine yönelik bir hizmet ve yardımda bulunduğu söylenemez. Bu itibarla sanığın belirli indirimden yararlanması olanaklı değildir". (CGK, 4.2.1991, 1990/5-363/1991, 4), YKD, c.17, y.1991, sy.8, s.1249. Ancak geri kalan esrarın yerinin gösterilmesi takdiri indirim nedeni olabilecektir. Bkz. "5. CD., 19.9.1986, 5255/3619", YKD, y.1986, sy.12, s.1829

Uyuşturucu madde kullandığının ihbarı üzerine, sanığın üzerinde çok az miktarda bulunup yapılan aramada uyuşturucu ele geçirilememişken sanığın kendiliğinden sakladığı yerden çok miktarda uyuşturucu maddeyi teslim etmesinde, suçun niteliği değişerek ticari amaçla bulundurmaya dönüşeceğiinden ve sanık tarafından suçun ortaya çıkması sağlandığıından özel indirim fıkrası uygulanacaktır (429).

bbb- Suç ortaklarının yakalanmasına yardım

TCK'nun 405. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen diğer bir hafifletici nedende sanığın suç konusu uyuşturucu maddeyi aldığı

şahısların ismini vermek suretiyle onların da yakalanması ve hüküm giymelerine yardım ve hizmette bulunmasıdır (430).

Sanığın ismini verdiği kişide herhangi bir uyuşturucu madde ele geçmemiş, bu kişi suç işlediğini veya suça iştirakini kabul etmiyorsa, onun hakkındaki dava sonucunu beklemek gerekir. İsmi verilen kişi beraat etmişse sanığın

(429) BAKICI, s.1585. "Esrar içtiği öğrenilen sanığın alıcı memura 0,55 gram esrarı içmesi için verdikten sonra, kendiliğinden ticari miktardaki uyuşturucunun yerini gösterdiğinden, hakkında TCK'nun 405/2. maddesi uygulanmalıdır". (5. CD., 19.9.1991, 3309/3804), **YKD**, c.19, y.1993, sy.3, s.469

(430) "Sanığın aynı suçtan beraat eden arkadaşı ile birlikte oturmakta olduğu odada arama yapan polislerin soba içinde ele geçirdikleri dava konusu esrarın kendisine ait olduğunu ve içtiğini söylemek suretiyle cürmün meydana çıkmasına hizmet ve yardım ettiği anlaşılmasına göre hakkında TCK'nun 404/son fıkrasının uygulanıp uygulanmayacağı tartışılması gerekir". (5. CD., 24.7.1990, 3439/3568), **ABKD**, y.3 (1991), sy.3, s.32

Dosya içeriğine ve oluşa uygun kabule göre sanık Latif'in yakalandığında uyuşturucu maddenin sanıklar Mehmet İhsan Ateşel ve Osman İlkan'a ait olduğunu ve adı geçenlerin kahvede bulduklarını söylemesi üzerine bunlardan Mehmet İhsan'ın hemen yakalanıp suçunu ikrar etmiş olduğu anlaşılmasına göre Mehmet İhsan ve Latif haklarında TCK'nun 405/2. maddesinin uygulanmaması kanuna aykırı", (5. CD., 18.12.1991, 4133/5553), **yayınlanmıştır:**

ceza indiriminden yararlanması mümkün değildir (431).

Bu fıkranın uygulanması hakimın takdirine bırakılmış isede yargıtay sanığın ismini verdiği suç ortakları hakkında ne gibi işlem yapıldığının araştırılmadan hüküm kurulmasını eksik soruşturma nedeniyle bozmaktadır.

ccc- Madde miktarının az olması

Uyuşturucu madde kullanmak ve bu maksatla bulundurmak suçlarında, uyuşturucu madde miktarının az olması halinde TCK 59. maddesine göre cezanın indirilmemiş olmasında bu azlık hususunun tartışılmaması Yargıtay uygulamasında bozma sebebi olmaktadır. Ancak mahkeme bu hususu tartışarak kendinden gerekçe göstermek suretiyle TCK 59. maddeyi uygulayıp uygulamamakta serbesttir (432).

(431) KURT, s.197

"Sanık, kendilerine eroini satan kişinin adını satın almada aracılık eden kişinin ise ismini, eşgal ve mesleğini ve işyerinin bulunduğu yerini belirttiğine göre; bu şahıslar hakkında ne gibi işlem yapıldığı emniyet kayıtları da incelettirilmek suretiyle araştırılarak, yasal bir işlem yapılmışsa, sonucuna göre sanık hakkında TCK'nun 404/son maddesinin uygulanmasına yer olup olmadığının tartışılması gerekir", (CGK, 27.10.1986, 5-283/463, **UYGUN vd., 1. kitap**, s.88)

(432) GÜNAL, s.178; miktarın azlığının sanık lehine takdiri tahfif sebebi sayılması Yargıtay CGK kararıyla benimsenmiştir. Örneğin; CGK, 24.4.1972, 1975/205 ve CGK, 14.3.1985, 78/109 sayılı kararlar buna ilişkindir. Bkz. ERGEN, s.83

"1- Uyuşturucu madde azlığının sanık lehine takdiri tahfif sebebi sayılması gerektiğinin gözetilmemesi,

2- Suç tarihinde yürürlükte bulunan 3756 sayılı yasayla değişik TCK'nun 404/2. maddesinin aynı yasanın 2/2. hükmüne aykırı olarak nazara alınmaması kanuna aykırı" (5. CD., 13.11.1991, 3605/4906), **yayınlanmamıştır**. Ayrıca bkz. 5.CD., 19.9.1986, 5255/3619, **YKD**, c.12, y.1986, sy.12, s.1829

IV. MUHAKEME HUKUKU SORUNLARI

A. Uyuşturucu Madde Suçlarında Bilirkişilik

Uyuşturucu madde suçlarında ele geçen maddenin uyuşturucu madde olup olmadığı, ne cins bir uyuşturucu olduğu, safi ağırlılığı, uyuşturucu maddeler kapsamına alınıp alınmadığı gibi hususlar Adli Tıp Kurumunun görüşü alınarak tesbit edilmektedir. Polis ve Jandarma kriminal labaratuvarlarında görevli kimyagerlerin raporları uzman birkişi olduklarından hükme esas alınır. Uygulamada Adli Tıp Kurumu son merciidir (433).

Uzman olmayan asker veya polis memurlarının bilirkişi seçilerek rapor alınması, konunun uzmanı olmadıklarından kabul edilemez (434).

Yabancı lke mahkemesinden gönderilen bilirkişi raporu ayrıca Adli Tıp Kurumundan geçirilmeli ve uyuşturucu maddenin cinsi ile net miktarı sorulmalı, mevcut rapor ile Adli Tıp Kurumu raporu arasında elişi çıkarsa giderilmelidir (435).

Yargıtay Beşinci Ceza Dairesi, 17.10.1983 gün 2587/3328 sayılı kararında "yabancı mahkeme kararının tercümesinde, sanığın yurt dışına çıkardığı uyuşturucu maddenin haşhaş ol-duğu Adli Tıp Kurumunun 4.2.1983 gün ve 125 sayılı raporun-

(433) Cengiz ERGEN, "Türk Ceza Hukukunda uyuşturucu madde ihracına teşebbüs suçu", **YD**, c.16, y.1990, sy.3, s.370

(434) KURT, s.35; "Sanığa aidiyeti kabul edilen uyuşturucu maddenin, uyuşturucu maddelerden olup olmadığı, bu maddenin tamamı gönderilmek suretiyle fenni bir Şekilde tahlil ve muayene ettirilip, analizi yaptırıldıktan sonra, alınacak raporla tesbit ettirilmesinin düşünülmemesi yasaya aykırıdır". (5. CD., 2.2.1982, 243/225), KURT, s.35

"Sanığın evinde yakalanan 1005 gram uyuşturucunun cins ve evsafi Adli Tıp Kurumundan sorularak alınacak rapora göre işlem yapılması gerekli iken, maddenin tartımı için gönderildiği eczacının yasaya aykırıdır". (5. CD., 23.12.1987), KURT, s.35

(435) ERGEN, s.19

da ise yabancı mahkeme kararı ve tercümede adı geçen maddenin esrar olduğunun belirtilmesi karşısında Adli Tıp Kurumu raporu ile karar tercümesi arasındaki verilecek cezayı önemli ölçüde etkileyen çelişkinin giderilmesi için anılan mahkeme kararı yeniden tercüme ettirilerek bahse konu uyuşturucu maddenin haşış (esrar) veya hashaş olup olmadığının tesbitinden sonra Adli Tıp Kurumundan yeniden mütalaa alınarak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken noksan soruşturmayla yazılı şekilde hükme varılması" yasaya aykırı bulunarak yerel mahkeme kararı bozulmuştur (436).

Vurgulamak gerekir ki, bilirkişi mütalaa, yaygın mütalaa hilafına, bir delil değil, delillerin değerlendirilmesi vasıtasıdır. Hakimler bilirkişilerin mütalaaları ile, Adli Tıp Genel Kurulunun teknik ihtisas alanındaki kararları dışında bağlı tutulamaz (437).

B. Görev

1- Uyuşturucu madde temin suçlarında

Uyuşturucu madde temin suçlarında, ağır ceza mahkemesi görevli olabileceği gibi, teşekkül veya topluluk halinde işlenmesi durumunda DGM veya T.C. Devletinin mali, siyasi, iktisadi, askeri veya idari güvenliğini sarsacak şekilde sıkıyönetim ilanına neden olan olaylarla ilgili ise sıkı yönetim mahkemesinde de bakılabilir.

a- Ağır Ceza Mahkemesi

Uyuşturucu madde temin suçlarına bakmak görevi Ağır Ceza Mahkemesine aittir. Uyuşturucu maddenin cinsi görevli mahkemeyi etkilemez (438). İftira amacıyla uyuşturucu madde bulundurma eyleminin de Ağır Ceza Mahkemesi görevli

(436) BAKICI, s.1575

(437) Nurullah KUNTER, **Ceza Mahkemesi Hukuku** 9.b., İstanbul 1989, s.611

(438) ERGEN, "a.g.m.", s.370

olacaktır (439).

b- Devlet Güvenlik Mahkemesi

Uyuşturucu madde temin suçları topluluk veya teşekkül halinde işlenirse, 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanunun 9/B maddesi gereğince Devlet Güvenlik Mahkemesi görevlidir. 2845 sayılı yasanın göreve ilişkin hükümleri 1 Mayıs 1984 tarihinde yürürlüğe girmiştir (440).

Bu nedenle uyuşturucu madde temin suçundan yargılama yapan ağır ceza mahkemesi, suçun toplu yada teşekkül halinde işlendiği kanaatinde ise, görevsizlik kararı vererek dosyayı DGM'ne göndermelidir. Devlet Güvenlik Mahkemesinin görevi ise sadece toplu veya teşekkül halinde işlenen suçlarla sınırlı olduğundan, önüne gelen davada bireysel uyuşturucu madde temin suçu işlendiği kanaatinde ise görevsizlik

(439) "Sanığın esrar bulundurma eylemi, yapacağı iftirayı hazırlamaya yönelmiş olsa olsa bile bu durum TCK'nun 403. maddesinde belirtilen suçun tek başına oluşmasına engel değildir. Davaya Ağır Ceza Mahkemesinde bakılması gerekir". (5. Cd., 9.6.1983, 2180/2226), **YKD**, c.9, y.1983, sy.11, s.1695

(440) ERGEN, s.92

"İddianamedeki sevke göre, 2845 sayılı yasanın 9/b. ek-1 ve 41. maddeleri uyarınca 1.5.1984 tarihinden itibaren TCK'nun 403. maddesinde yazılı toplu olarak yada teşekkül oluşturmak suretiyle işlenen suçlara bakmanın Devlet Güvenlik Mahkemesine ait bulunduğu gözetilmeksizin duruşmaya devamla yazılı şekilde hüküm kurulması, yasaya aykırıdır". (5. CD., 17.3.1988, 499/2147), KURT, s.95

"Göreve ilişkin bozmanın hükmü temyiz etmeyen sanığa sirayeti mümkün olmadığından; Sanık Şaziment hakkında İstanbul Dördüncü Ağır Ceza Mahkemesince kurulan ilk hüküm temyiz edilmeden kesinleştikten sonra, görevsizlik kararı üzerine bu sanık hakkında Devlet Güvenlik Mahkemesince kurulan son hükmün hukuksal değeri yoktur. Ancak Ağır Ceza Mahkemesi sanık Şaziment hakkında TCY.nin 403. maddesince yapılan son değişiklik uyarınca yeniden takdir ve değerlendirme yapılabilir". (10. CD., 2.12.1992, 1326/12487), **YKD**. c.19, y.1993, sy.2, s.305

kararı vererek dosyayı Ağır Ceza Mahkemesine göndermelidir (441) **c-**

Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi

Uyuşturucu madde temin suçları sıkıyönetim ilan edilen yerlerde sıkıyönetim ilanına ve faaliyetlerine ilişkin olarak işlenirse 1402 sayılı sıkıyönetim kanununun 15/d maddesi uyarınca sıkıyönetim mahkemesi görevlidir (442).

2- Uyuşturucu madde kullanma suçlarında

a- Asliye Ceza Mahkemesi

Uyuşturucu madde kullanmak ve bu amaçla yanında bulundurmamak suçlarında görevli mahkeme Asliye Ceza Mahkemesidir. Kullanma suçu ile temin suçuna ait davaların birlikte görülmesi mümkün olup bu durumda aralarında irtibat mevcutsa, davaya Ağır Ceza Mahkemesinde bakılması gerekir.

b- İrtibat nedeniyle yüksek dereceli mahkemenin görevli olması

Kullanma suçu ile ilgili dava, sanığın temin suçu işlemiş olması halinde Ağır Ceza Mahkemesinde açılan dava ile birlikte görülmesi mümkündür. Devlet Güvenlik Mahkemesinde hem topluluk veya teşekkül ve hemde kullanma suçları ile ilgili dava açılmışsa CMUK'nun 2/2 maddesi gereğince kullanma suçunun ayrılmasına karar verilmesi daha uygun olacaktır. Çünkü, DGM sadece TCK'nun 403. maddesinde yazılı suçların topluluk veya teşekkül halinde işlenmesi durumunda görevlidir.

2845 sayılı kanunun 18/1 maddesi, CMUK'nun uygulanması bakımından DGM'ni Ağır Ceza Mahkemesi derecesinde saymıştır ve CMUK'nun 262. maddesinin Devlet Güvenlik Mahkemeleri hakkında uygulanamayacağını kabul etmiştir.

Devlet Güvenlik Mahkemeleri duruşmada anlaşılan vasıf ve mahiyetini ileri sürerek davanın görülmesi daha alt bir mahkemeye ait olduğundan bahisle görevsizlik kararı verebileceklerdir(443).

441) "Sanığın bireysel olarak uyuşturucu madde satışı yaptığının anlaşılmasına ve mahkemenin kabulünde bu yolda bulunmasına göre, 2845 sayılı kanunun 9/b ve 3200 sayılı kanunla değişik 18/1 maddeleri uyarınca Malatya Devlet Güvenlik Mahkemesince görevsizlik kararı verilmeli ve dosya Mersin Ağır Ceza Mahkemesince gönderilmelidir". (5. CD., 18.9.1986, 4653/3596), ÖZEL, s.320

(442) "Sanıkların işledikleri ileri sürülen suç (ticaret amacıyla esrar bulundurmamak) sıkıyönetim ilanını gerektiren suçlardan değildir.

Genel mahkemenin görevsizlik kararı vermesi yolsuzdur". (5. CD., 30.3.1979, 828/777), YKD, c.7, y.1979, sy.1, s.102

(443) ERGEN, s.98

C. Olumsuz görev uyuşmazlığı

Ağır Ceza Mahkemesi ile DGM arasında olumsuz görev uyuşmazlığı çıkarsa, Yargıtay 3. Ceza Dairesi görevli mahkemeyi belirler. Adli yargı ile askeri yargı arasındaki olumsuz görev uyuşmazlığında ise görevli mahkemeyi uyuşmazlık mahkemesi merci tayini suretiyle çözümler.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 5.2.1990 tarih ve 1989/5-372 esas ve 1990/10 sayılı kararında, merci tayinine gidilmeden sanıklar hakkında toplu olarak uyuşturucu madde ticareti suçundan görevsizlikle Ağır Ceza Mahkemesinden gelen davayı benimseyerek görevli olduğunu kabul eden DGM'nin yargılama sonunda bir sanığın beraatine diğer sanığında bireysel uyuşturucu madde kaçakçılığından mahkumiyet hükmü kurması üzerine özel dairece onanan karara karşı Cumhuriyet Başsavcılığının bireysel uyuşturucu ticareti suçlarından DGM görevli olmadığından, görevsizlik kararı vermesi gerekçesiyle Ceza Genel Kuruluna yaptığı itiraz reddedilmiştir (444).

D. Yetki

Uyuşturucu madde suçlarında davaya bakma yetkisi suçun işlendiği yer mahkemesine aittir. Suçun işlendiği yer belli değilse, sanığın yakalandığı yer, şayet yakalanmamışsa, ikametgah mahkemesi yetkilidir. (CMUK m.9)

İhraç suçunun, yabancı ülkede yakalanma halinde ortaya çıkmasında, yetkili mahkeme suçun işlenmiş olduğu Türkiye'yi terk edilen sınır kapısının bulunduğu yer mahkemesidir (445).

(444) ERGEN, "a.g.m.", s.371

(445) BAKICI, s.158

E. Yetki Uyuşmazlığı

Davaya bakacak mahkeme yetkisizlik kararı vermiş ve yetkisizlikle davanın intikal ettiği yer mahkemeside yetkili olmadığına karar vermişse, Yargıtay 3. Ceza Dairesi yetkili mahkemeyi belirler (18.2.1983 tarihli 2797 sayılı Yargıtay kanunu madde 14 ve CMUK m.18) (446).

F. Yargılama Usulü

2313 sayılı uyşturucu maddelerin murakebesi hakkında kanunun 27. maddesi uyarınca; TCK'nun 403,404,405,406,407 ve 408. maddelerinde yazılı suçların 1918 sayılı kaçakçılık kanunu hükümlerine göre takip ve muhakeme olunacağı açıklanmıştır. Kaçakçılık kanununun 58. maddesi ise, yargılamanın yer ve zaman kaydına bakılmaksızın 3005 sayılı meşhut suçların muhakemesi usulüne dair kanun hükümlerine göre yapılmasını öngörmüştür. Bu nedenle TCK'nunda yer alan uyşturucu madde suçlarında yargılama suçüstü hükümlerine göre yapılmalıdır.

Kanun koyucu uyşturucu madde suçlarının toplum üzerindeki olumsuz etkilerini dikkate alarak bu tür suçların çabuk sonuçlanmasını amaçlamıştır. Bu bakımdan TCK'da yer alan uyşturucu madde suçları, diğer genel yargılama hükümlerine dair suçlarla birlikte bulunamayacağı gibi 3005

(446) "Suç Bakırköy'de işlenmiş ve Tosya Asliye Ceza Mahkemesine göre sanığın uyşturucu maddeleri kullanmadaki iptila dolayısıyla Bakırköy akıl ve sinir hastalıkları hastahanesine yatırılmış olması bakımından, tedavi ve muhafazaya Tosya Asliye Ceza Mahkemesince karar verilmesi gerekir". (5. CD., 17.1.1969, 141/131), KURT, s.253

"Sanığın üzerine atılan suçun (yurtdışına uyşturucu madde ihraç etmek) niteliğine, iddianamede olayın anlatış biçimine, suçu nerde işlediği belli olmayan sanığın son defa Yeşilköy Hava Limanında yakalandığının anlaşılmasına, CMUK'nun 9/1. maddesi hükmüne ve Edirne 2. Ağır Ceza Mahkemesinin kararındaki gerekçeye göre yerinde görülmeyen Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 17.1.1984 günlü kararının kaldırılmasına karar verilmiştir". (3. CD., 14.2.1984, 2452-2081), Mahmut GÜLER, Kubilay TAŞDEMİR, **Ceza Yargılamaları Usulü**, s.98

sayılı suçüstü hükümlerine tabi bulunan suçlarla birlikte bakılmasında mümkün değildir (447). 1918 sayılı kanunun 3. bendinde sanıkların duruşma sırasında diğer bir suçu olduğu anlaşılrsa bile bu halin davaların birleştirilmesine sebep sayılamayacağı ilkesi benimsenmiştir (448).

G. Müdahale

Uyuşturucu madde suçlarında Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın ve suçu ihbar edenin zararı sözkonusu olmayacağından, açılan kamu davasına müdahil olarak katılmaları mümkün olmadığı gibi, maddi ve manevi tazminata da hükmedilmesi mümkün değildir. Bu tür suçlarda müdahale isteğinin kabulü kararı hukuki değerden yoksundur(449).

Yargıtay 5.CD., 6.1.1984 gün ve 4300/12 sayılı kararında, zararı sözkonusu olmayan Maliye ve Gümrük ve Tekel Bakanlığı'nın müdahil sıfatını almasına kanuni imkan bulunmadığına karar vermiştir.

Yargıtay CGK'nun 21.6.1971 tarih ve 312/235 ile 24.4.1972 gün ve 175/205 sayılı kararlarında şikayetçinin

(447) KURT, s.70; ERGEN, s.114

"2313 sayılı yasanın 27 ve 1918 sayılı yasanın 53. madde hükümleriyle, Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 14.9.1974 tarih ve 5/338-302 sayılı kararı nazara alınmadan uyuşturucu maddelerden eroin ve morfin nakletmek suçu ile el bombası ve mermi bulundurmamak suçlarının birlikte görülemeyeceği gözetilmeyerek yargılamaya devamla yazılı şekilde hüküm kurulması, yasaya aykırı...". (5. CD., 21.8.1991, 4263/5315), *yayınlanmamıştır*.

Esrar bulundurmamak suçu ile izinsiz silah taşıma suçuna ilişkin davalar birlikte görülmez". (5. CD., 21.8.1979, 2560/2260), **YKD**, c.6, y.1979, sy.10, s.1428

5. Ceza Dairesi 4.7.1988 tarih ve 1960/5024 sayılı kararında ise uyuşturucu maddelerden esrar satmak ve hint kenevirini yetiştirmek suçlarının birarada görülerek karara bağlanmasını yasalara aykırı bulmuştur. (KURT, s.70). Uyuşturucu madde tedariki veya kullanma suçları ile mesken masuniyetini ihlal suçunda birlikte görülemez. Bkz. ERGEN, s.114

(448) ERGEN, s.114

(449) KURT, s.70

davaya katılmayacağı ve maddi ve manevi tazminat alamayacağına karar verilmiştir (450).

H. Ajanın Dinlenmesi

Uyuşturucu madde suçlarının ortaya çıkarılmasında "Ajan" veya "muhbir" diye tanımlanan kişilerin büyük yararı ve etkili rolü görülmektedir. Muhbir değişik kimliklerle ve gerçek hüviyetini gizleyerek, uyuşturucu maddelerle ilgilenen kişilerle temas kurarak, genelde alıcı kılığına girerek uyuşturucu madde kullanan ve ticaretini yapanların yakalanmasını ve maddenin ele geçirilmesini sağlamaktadır. Ajanların görevlerini yapabilmesi için suçlulara karşı inandırıcı olmaları gereklidir.

Suçta iştirakleri olmayan bu kişilerin, yaptıkları görev nedeniyle kimlik ve adreslerinin gizli kalması, suçluların saldırılarına hedef bırakılmamaları bakımından önem taşımaktadır. Bu nedenle yargılama aşamasında bu kişilerin tanık olarak dinlenebilmeleri veya kimliklerinin açıklanması ancak onların rızası ile mümkündür. 1918 sayılı Kaçakçılık kanununun 2. maddesi uyarınca; kaçak olayları ihbar edenlerin hüviyetleri, rızaları olmadıkça veya ihbarın mahiyeti, haklarında suç teşkil etmedikçe açıklanamaz. Bu bakımdan yargılama sırasında, ajanın dinlenmesi yolunda bir talepte bulunulduğunda veya mahkemece dinlenmesine gerek görüldüğünde, öncelikle ajanın kimliğinin açıklanması ve tanık olarak dinlenmesi hususunda rızası bulunup bulunmadığı araştırılmalı, şayet yoksa dinlenmesinden vazgeçilmelidir. Yargıtay ajanın dinlenmemesini kaçakçılık kanununun 2. maddesindeki yasal dayanak sebebiyle bozma nedeni saymamaktadır. Ajan dinlenmesine izin vermişse, mahkemece dinlenmesi gerekli görüldüğünde dinlenmelidir (451).

(450) ERGEN, s.116

(451) KURT, s.71

I. Müsadere

Uyuşturucu madde suçlarında ele geçirilen ve yaptırılan bilirkişi incelemesi sonucu uyuşturucu olduğu anlaşılan maddeler ile imal ve imale kalkışma suçunda ele geçen hammaddelerin, araç ve gereçlerin suçun incelenmesinde kullanılan nakil vasıtalarının TCK'nun 36. maddesi gereğince müsaderelerine karar verilmesi gerekir. Bu maddenin ikinci fıkrasında; "kullanılması, yapılması, taşınması, bulundurulması ve satılması cürüm ve kabahat teşkil eden eşya bir ceza mahkumiyeti olmasa ve faile ait bulunmasa bile müsadere olunur." demektedir. Uyuşturucu maddelerin bu fıkrada bahsolunan eşyadan sayılması gerektiği konusunda şüphe yoktur. bu nedenle ele geçen uyuşturucu madde failleri beraat etse dahi, müstakilen bulundurulması, taşınması yahut kullanılması suç teşkil ettiğinden müsadere kararı verilmelidir.

Uyuşturucu madde suçunda kullanılan vasıtanın müsadereesine karar verilebilmesi için, sanığa veya suç teşekkül halinde işlenmiş ise buna dahil kişilerden birine ait olması gerekmektedir. Şayet vasıtanın sahibinin suçla bir ilgisi yoksa, müsadereesine karar verilemez (452).

Uyuşturucu madde suçlarında 1918 sayılı kanunun 47. maddesine göre müsadere kararı verilemez (453).

Uyuşturucu madde suçlarında 2313 sayılı kanunun 20, 21 veya 22. maddelerine göre müsadere kararı kararı verilmesi mümkün değildir.

Uyuşturucu madde konusunda mahkemece esas hükümler birlikte bir karar verilmemişse, CMUK'un 392 ve mütaakip maddeler uyarınca işlem yapılması gerekmektedir.

TCK'nun 408. maddesinde müsadere konusunda özel bir hüküm getirilmiştir. Buna göre; TCK'nun 403. maddesinde

(452) KURT, s.71

(453) ERGEN, s.116

açıklanan uyuşturucu maddelerin kullanılmasını kolaylaştırmak için açılan yerlerde mevcut bütün eşya müsadere olunur. Kanunda "bütün eşya" denildiğine göre, sözkonusu yerlerdeki tüm eşyanın müsadere olunması gerekmektedir (454).

Bugün Avrupa ülkelerinde kanun koyucunun yeni eğilimi uyuşturucu madde kaçakçılarının yasadışı uyuşturucu ticaretinden elde ettikleri kazançların da müsadere edilmesi yönündedir. Bu konudaki gelişmelere mukayeseli mevzuat bölümünde yer vermiştik. Ülkemizde bu konuda yasal bir düzenleme olmadığından, bugün için uyuşturucu ticaretinden veya diğer bir suç faaliyetinde elde edilen kazançların müsaderesi mümkün olmamaktadır. Bu durum, kanımızca uyuşturucu kaçakçılarının ödüllendirilmesi gibi bir sonuç vermektedir. Etkin bir mücadele için bu konudaki yasal boşluğun en kısa bir zamanda düzenleme yapılarak doldurulması gerekmektedir (455).

İ. Uyuşturucu Madde Suçlarında İadei Muhakeme

Muhakemenin iadesi talebiyle hükmüne itiraz olunan mahkeme bu talebin kabule şayan olup olmadığına karar verir. Muhakemenin iadesi talebinin kabule şayan olup olmadığına dair karar duruşma yapılmaksızın verilir (CMUK, m.335).

Temyiz üzerine yargıtayca verilmiş olan bir hükmün konusunu teşkil eden davanın muhakemesinin iadesi istenildiğinde, muhakemenin iadesine karar vermek yetkisi evvelce hükmü temyiz edilmiş olan mahkemeye aittir. Mahkumun lehine muhakemenin iadesi sebepleri ise CMUK'nun 327. maddesinde, aleyhine muhakemenin iadesi sebepleri ise CMUK'nun 330. maddesinde sayılmıştır.

Yeniden yapılacak duruşma neticesinde mahkeme, ya evvelki hükmü tasdik eder veya iptali ile dava hakkında yeni

(454) KURT, s.72

(455) Örneğin ABD'de uyuşturucu madde ticaret ile mücadelede müsaderenin etkili bir müeyyide olduğu bildirilmektedir. Bkz. YENİSEY, s.190

baştan hüküm verir. (CMUK 34)

Devlet Güvenlik Mahkemesinden, topluluk veya teşekkül halinde işlenmiş ve TCK'nun 403. maddesinde yazılı bir suçtan dolayı verilmiş ve temyiz üzerine yargıtaydan geçmiş bir davayla ilgili sanık yararına muhakemenin iadesi istenirse, önce DGM muhakemenin iadesini kabul edecek veya reddedecektir. DGM yapılacak duruşma neticesinde 2 türlü karar verebilir. Önceki hükmü tasdik edebileceği gibi hükmü iptal ederek dava hakkında yeni baştan hüküm verebilir. Aynı şekilde Ağır Ceza Mahkemesinden verilmiş TCK'nun 403. maddesinde yazılı suçlarla ilgili davalara karşı da muhakemenin iadesi istenmiş olabilir. Asliye Ceza Mahkemesinden kullanma suçlarına ait verilmiş kararlara karşı da muhakemenin iadesi istenmiş olabilir.

Mahkeme muhakemenin iadesini kabul ederse duruşma icrasına karar verir (CMUK 338).

Yeniden verilecek hüküm, muhakemenin iadesi sanık yararına yapılmışsa evvelki hüküm ile tayin edilmiş olan cezadan daha ağır ceza olamaz (456).

Yargıtay 5.CD. 29.6.1988 tarih ve 1020/4921 sayılı kararında, iki sanıklı teşekkül halinde uyuşturucu madde temini suçundan TCK'nun 403/3-4-5. maddeleri ile Devlet Güvenlik Mahkemesince hükümlendirilen sanıklardan birinin cezasının temyiz üzerine onanmış olması, diğer sanık içinde 404/son madde yönünden bozulması neticesinde mahkemece, bozmadan sonra dinlenen ajanın tanık olarak verdiği ifadesinde, hakkında teşekkülden mahkumiyeti onanmış olan sanığın kendisine alım için aracılıkta bulunduğunu beyan etmesiyle, DGM Savcılığının bu sanık için lehe muhakemenin iadesi isteği kabul edilmiş, yeniden yapılan yargılama bitiminde teşekkül suçu bireysel aracılık suçuna dönüşerek eski hükmün iptali ile bireysel alım satma aracılık suçundan mahkumiyetine ilişkin karar yasaya uygun bulunarak onanmıştır (457)

(456) ERGEN, s.109

(457) ERGEN, s.110

J. Yargılama Gideri

Karardan önce yapılan yargılama giderleri dökümü gösterilerek kararda belirtilecektir. Karar verildikten sonra yapılan giderler ise CMUK'nun 406. maddesi uyarınca yine sanıktan alınacaktır. Suçun birden fazla sanık tarafından birlikte işlenmesi halinde yargılama gideri sanıklardan dayanışmalı (müteselsil) olarak, birlikte işlenmemesi durumunda eşit olarak (mütesaviyen) tahsil edilecektir. "Müteselsilen" ve "Mütesaviyen" sözcüklerinin birarada kullanılması yasaya aykırıdır (458).

K. "Non Bis In Idem" Kuralının Uygulanması

TCK'nun 4 ve 6/son maddesinde konan istisnalar dışında, ülke sınırları dışında işlenmiş ve haklarında yabancı mahkemeler tarafından bir hüküm verilmesi halinde suçluların yeniden Türkiye'de yargılanmayacakları -Non bis in idem kuralı gereğince" kabul edilmiş bulunmaktadır(459).

Gerçi TCK 5. maddede bu konuda bir açıklık yoktur. Doktrinde ihtilaf mevcuttur. Ancak yargıtay 5. maddedeki sükuttan yararlanarak ve yerinde olarak, 4 ve 6. maddede sayılan suçlar dışında kalan suçlardan dolayı haklarında yabancı ülkede bir ceza verilmiş kişilerin Türkiye'de yargılanamayacakları esasını kabul etmektedir (460).

(458) BAKICI, s.1591

"Uyuşturucu madde kullanmak suçundan mahkum edilen sanıklar İ.D. ve O.A.'nın fiilleri ile uyuşturucu madde satmak suçundan mahkum edilen sanık A.A.'nın fiili birbirinden farklı olduğu gibi uyuşturucu bir madde kullanmak suçlarının müştereken işlenen suçlardan olmadığı halde yargılama giderinin sanıklardan müteselsilen tahsiline karar verilmesi isabetsizdir". (5.CD., 28.6.1990, 1877/3522), **ABKD**, y.3 (1991), sy.6, s.46

(459) Sadık MOLLAMAHMUTOĞLU-Vural SAVAŞ, **Yargısal ve bilimsel içtihatlarla Türk Ceza Kanununun Yorumu**, c.1, Ankara 1985, s.155-156

(460) MOLLAMAHMUTOĞLU-SAVAŞ, s.156

Bu uygulamayı uyuşturucu madde suçlarında da görmek mümkündür. Örneğin yargıtay 10 CD., 22.12.1992 tarih ve 14669/13273 sayılı kararında: "Federal Almanya'da alıcı kılığındaki Alman polisi Baum'a ticaret amacıyla bulundurduğu ve Türkiye'den ihraç etmediği anlaşılan kokaini sattıktan sonra yakalanan ve Almanya mahkemesinde hüküm giyen sanık Faruk'un işlediği suç, TCK'nun 4. maddesinde yazılı suçlardan olmadığından, anılan yasanın 5. maddesinde de yeniden yargılanacağı hususunda hüküm bulunmadığından Türkiye'de yeniden yargılanması "*Non bis in idem*" kuralı uyarınca mümkün değildir" demektedir (461).

L. 3842 Sayılı Kanun Değişiklikleri

18.11.1992 tarih ve 3842 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla ceza usulünde köklü değişiklikler yapılmıştır (461a).

CMUK'nun değişik 128. maddesine göre, "yakalanan şahıs bırakılmazsa, yakalama yerine en yakın sulh hakimine gönderilmesi için gerekli süre hariç 24 saat içinde sulh hakiminin önüne çıkarılır ve sorguya çıkarılır. Yakalananın talebi halinde müdafî de sorguda hazır bulunabilir.

Üç veya daha fazla kişinin bir suça iştiraki suretiyle toplu olarak işlenen suçlarda delillerin toplanmasındaki güçlük veya fail sayısının çokluğu ve benzeri nedenlerle Cumhuriyet Savcısı bu sürenin 4 güne kadar uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir. Soruşturma bu sürede sonuçlandırılmazsa Cumhuriyet Savcısının talebi ve sulh hakiminin kararı ile 8 güne kadar uzatılabilir."

(461) YKD, c.19, y.1993, sy.4, s.639

(461a) Bu konuda, 3842 sayılı yasa ile getirilen değişikliklere ilişkin maddelerin gerekçeleri ve açıklamaları için bkz. **CMUK (3842 sayılı yasa)**, T.C., Adalet Bakanlığı, seri no:100, Ankara 1993.

Ancak uyuşturucu madde suçları topluluk veya teşekkül halinde işlenmişse bu hüküm değil 3842 sayılı kanunun 3. maddesi uygulanacaktır. Buna göre "Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görevine giren suçlarda yakalanan veya tutuklanan şahıs, tutuklama ve yakalama yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç 48 saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok 15 gün içinde hakim önüne çıkarılır."

3842 sayılı kanunun 31.maddesi "bu kanunun 4,5,6,7,8,9,10,11,12,14,15,18,19,20 ve 22. madde hükümleri Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görev alanına giren suçlarda uygulanmaz. Bunlar hakkında 1412 sayılı CMUK'nun bu değişiklikten önce yürürlükte olan eski hükümleri değiştirilmeden önceki halleriyle uygulanır" hükmünü amirdir. Bu nedenle yukarıda sayılan maddelerde getirilen değişiklikler toplu yada teşekkül halinde işlenen uyuşturucu madde temini suçlarında uygulanmayacaktır.

Uyuşturucu kaçakçılığı suçları günümüzde terör suçları gibi insanlığa yönelik suçlar olarak kabul edilmektedir. Ceza kanunumuzun bu suçlar için ağır cezalar öngörmesinin altında da bu anlayış yatar. Kanaatimizce uyuşturucu madde temini suçları için farklı muhakeme usullerinin kabulü bu suçlarla mücadeleye etkinlik kazandıracaktır. Bu nedenle bu alanda yabancı mevzuatlardaki gelişmeler de incelenip, uyuşturucu maddelerle mücadeleye etkinlik kazandıracak yeni ve farklı muhakeme usulleri tesbit edilerek yürürlüğü konulmalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ADLİ TIP AÇISINDAN UYUŞTURUCU MADDELER SORUNU

1- UYUŞTURUCU MADDELER VE ADLİ TIBBİ BİLİRKİŞİLİK

A. Adli Tıp Kurumu

Adalet işlerinde görev yapmak üzere Adalet Bakanlığı'na bağlı Adli Tıp Kurumu kurulmuştur (ATK m.1)

Adli Tıp kanununun 2. maddesi; Adli Tıp Kurumuna, mahkemeler ile hakimlik ve savcılıklar tarafından gönderilen Adli Tıp ile ilgili konularda bilimsel ve teknik görüşlerini bildirmekle yükümlü tutmaktadır.

Adli Tıp Kurumunda beş ihtisas kurulu bulunmaktadır (ATK, m.7). Adli Tıp ihtisas daireleri ise, Morg, Gözlem, Kimyasal tahliller, Biyoloji, Fizik incelemeler ve Trafik olmak üzere altı dairedir.

Adli Tıp Kanununun 16. maddesinin d fıkrası uyarınca; "Türk Ceza Kanununun 403 ve 404. maddelerinde yazılı uyuşturucu maddeleri kullanan kimselerin alışkanlığı ile ilgili iptila derecesinin tayini" Dördüncü İhtisas Kurulunun görevine girmektedir.

Aynı maddenin e fıkrası Beşinci İhtisas Kurulunun hakkında bilimsel ve teknik görüşlerini bildireceği işler arasında "*uyutucu ve uyuşturucu maddeleri*" de saymaktadır.

17. maddeye göre morg dairesinin görevi: "Mahkemeler ile hakimlikler ve savcılıklar tarafından gönderilen ceset ve ceset organları ile canlılara ait dokular ve kıllar üzerinde her türlü incelemeleri yapmak ve sonucunu bir raporla tespit etmektir."

18. maddede gözlem dairesinin görevi "mahkemeler ve hakimlerce gözleme tabi tutulmasına karar verilenleri gözleme tabi tutmak ve gözlem sonucunu bir raporla tespit etmek" olarak belirtilmiştir.

19. maddeye göre Kimyasal Tahliller Dairesinin görevi ise, "Mahkemeler ile hakimlikler ve savcılıklar tarafından gönderilen toksikolojik, gıdai, sınai, narkotik, ilaç ve diğer çeşitli maddeler ile alkometrik analizler yapmak ve sonucunu bir raporla tespit etmektir."

Bu daire ve kurulların görev ve çalışma usulleri 14 Şubat 1984 tarihli "Adli Tıp Kurumu Uygulama Yönetmeliği"nde ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir (462).

1- Uyuşturucu maddelerin Adli Tıp Kurumuna gönderilmesi

2313 sayılı Uyuşturucu maddelerin murakebesi hakkında kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelik; uyuşturucu maddelerin gerek analiz için, gerekse hükmün kesinleşmesine kadar saklanmak üzere örnek alınması, tahlil için gönderilmesi, uyuşturucu maddelerin zaptı ve imhası, uyuşturucu madde örneğinin hükmün kesinleşmesine kadar saklanması, imhada hazır bulunacak heyetin kuruluşu, imhanın ne şekilde yapılacağı ve teslim usulü ile ilgili hususları düzenlemektedir (463).

Zaptolunan uyuşturucu maddelerden, sözkonusu yönetmelik hükümlerine göre alınan numunelerin polis narkotik laboratuvarı veya Adli Tıp Kurumuna yada her ikisine birlikte gönderilmesine hazırlık soruşturması sırasında Cumhuriyet Savcılığınca, son soruşturma sırasında mahkemece karar verilir (Yönetmeliğin 6. maddesi). Savcı veya mahkeme uyuşturucu maddenin kurye veya posta işletmesiyle gönderilmesine karar verecektir. Bu işlemler, Cumhuriyet Savcısının nezaretinde yapılacaktır (m.15).

Önemli uyuşturucu madde kaçakçılığı olaylarında ele geçen beşyüz gramdan fazla uyuşturucu madde ve mustahzarlar-

(462) Bkz. **Adli Tıp Kanunu ve Uygulama Yönetmeliği, Döner Sermaye Yönetmeliği ve fiyat listesi, kişilere karşı müessir fiiller (Ş. GÖK ve ark.)**, İstanbul 1984

(463) Bkz. Şemsi GÖK (Der.), **Yüksek Adalet Bakanlığı'nın Adli Tıpla ilgili Tamimleri ve Adli Tıp İçtihat Kararları**, İstanbul (basım tarihi yok), s.53, Ayrıca bu konudaki bir inceleme için bkz. Cevat ÖZEL, "Uyuşturucu maddelerin emanet dairelerinde imha edilmesi sorunu üzerine bir inceleme", **AD**, y.1989, sy.5, s.76-82

dan alınan örnekler, bunların tamamı ve soruşturma ve koğuşturma nedeniyle hazırlanan sair koliler, ilgili mercilere kurye aracılığıyla gönderilir.

Kolilerin kuryeye teslimi üzerine tutanak tanzim edilir. Tutanağın bir sureti koliyi teslim alana verilir diğeri de dosyasında muhafaza edilir.

Kolilerin gönderilmesi sırasında kuryenin korunması için gerekli önlemler Cumhuriyet Savcılığının istemi üzerine mahalli zabıta teşkilatınca sağlanır (m.16).

17. madde ise posta işletmesiyle göndermelerde bu yönetmelik ile posta kolileri rehberinin ilgili hükümlerinin uygulanacağını öngörmektedir.

2- Uyuşturucu maddelerin muayenesi

Adli Tıp Kurumu Başkanlığı Kimyasal Tahliller İhtisas Dairesinde değişik materyallerde uyutucu-uyuşturucu olarak nitelendirilen materyaller aranır. Uyuşturucu maddeleri arayan yalnız narkotik bölümü olmayıp, toksikoloji laboratuvarlarında da aynı yoğunlukta bu işlemler yapılır. Ancak her iki bölümün çalıştığı materyal farklıdır. Şöyleki: Narkotik laboratuvarları Adli Tıp Kurumuna belirli il ve ilçelerden gönderilen bitki, bitki ürünü, kimyasal katı ve sıvı özellikteki maddeleri inceler. Doğal yada yapay nitelikteki bu materyalin analizi ile uyuşturucu madde içerip içermediği belirlenir. Önemli olan yalnız uyuşturucunun niteliğini değil, miktarının da belirlenmesidir. Bir başka deyişle katkı maddelerinin yanısıra eroin içeren bir örnek hakkında verilen raporda materyalin kantitatif analiz sonuçları da yer alır (464).

Muayene işlemi için önce suç ve dava konusu olan uyuşturucu maddelerin muhafaza edildiği kabın dış görünüşü ve açılarak iç görünüşü bir tutanağa yazılır. Dış ambalaj tahta kutu, şişe, kavanoz içte bez naylon torbalarda uyuşturucu maddeler bulunabilir. Parsel üzerinde yazı, etiket, mühür varsa tutanakta belirtilir. Orijinal ambalajlarda firma

(464) Sevil ATASOY, "Uyuşturucu madde sorunları", panel III, 1. Ulusal Adli Tıp Günleri Panel ve Serbest Bildirileri, İstanbul 1985, s.53

adı yazılı bir etiket bulunabilir.

a- Uyuşturucu maddenin morfolojik yapısı: Miktar ölçölür, tartılır şekli, kıvamı, rengi, kokusu ve homojen olup olmadığı, orjinal ambalajlı ilaçlar/draje, kapsöl, tuz, tablet, bol, sıvı şekli gözle muayene edilerek tarif ve tespit olunur.

b- Mikroskobik muayene: Uyuşturucu maddelerin mikroskop altında ince yapısına bakılır. Amor toz, kristalize toz, bitkisel maddelerde yaprak, sap, tohum parçaları ayrıca esrar tozunda tek hücreli mahmuzlar araştırılır.

c- şimik analiz: Uyuşturucu ilaçlar özel metodlarla analize edilir. Uyuşturucu maddeler ayrı ambalajlar içinde bulunursa her birinin ayrı analizi yapılır. Büyük bir ambalaj kap içinde fazla miktarda uyuşturucu madde varsa önce bütün miktar karıştırılarak homojenize edildikten sonra analizi yapılır, ihtiva ettiği müessir madde miktarı belirlenir (465).

Kimyasal Tahliller İhtisas Dairesinin Toksikoloji Labaratuvarlarında ise gerek ölüm öncesi (antemortem) gerekse ölüm sonrası (postmortem) materyallerde uyuşturucu madde aranır. İncelenen örnekler, canlı kişilerden alınan idrar, kan, tükürük, mide yıkama sıvısı yada otopsi sırasında elde edilen iç organ parçaları ve diğer biyolojik örneklerdir. Uyuşturucu maddeleri post-mortem örneklerde aramak, katı ve sıvı doğal yada yapay materyalde aramaktan çok daha zordur (466).

3- Uyuşturucu madde kullananların muayenesi

Uyuşturucu madde almaktan dolayı Adli Tıpa gönderilenlerin müşahedesini, yani iptila veya alışkanlığın klinik belirtileri Gözlem İhtisas Dairesinde tespit edilir. Alışkanlığın iptila derecesinde olup olmadığına ilişkin kararı ise Dördüncü İhtisas Kurulu verir. Yargıtay sanığın uyuşturucu madde müptelası olup olmadığına ilişkin olarak

(465) ÖZEN-AKKAY, s.144

(466) ATASOY, panel, s.53

sadece gözlem şubesinde verilen rapor ile yetinilerek hüküm kurulması halinde eksik soruşturma nedeniyle hükmü bozmaktadır (467).

Gözlem sırasında klinik ve labaratuvar muayeneleri ile uyuşturucu madde kullanıp kullanmadığı kullanmış ise akutentoksikasyon, alışkanlık veya iptila derecesinde olup olmadığı saptanır. Muayeneye önce teftiş ile başlanır. Hastanın vücudunda uyuşturucu madde kullandığını gösteren belirtiler (iğne piküryerleri, burun içinde ülserler) gözlem kağıdına yazılır. Diş kirinde, tırnak arasında uyuşturucu madde kalıntıları aranır. Kan, idrar, midesuyu, alınarak şimik ve spektral analizler yapılır. Uyuşturucu maddeler aranır, gerekirse biyolojik testler uygulanır. Somatik muayeneler ile kalp, kan dolaşımı ve sinir sistemi, duyu organlarındaki değişiklikler (gözlerde myosis, midriasis...) saptanır. Psişik muayeneler illusion, hallucination, apsession, fobi gibi belirtiler araştırılır. Müşahede ile akut entoksikasyon, uyuşturucu madde alışkanlığı ve iptila hali saptanmışsa belirtileri ayrıntılı olarak gözlem kağıdına yazılır (468).

Klinik belirtiler her zaman, bilhassa yakalandıktan uzun zaman sonra gönderilen ve cezaevinde bu maddeleri bırakmış olan insanlar için yeterli olmamaktadır (469).

Genellikle Adli Tıbbın Biokimya labaratuvarlarında iki yöntem izlenmektedir. Gelen hastaların idrar ve kanlarında araştırma yapılır. Birde burun mukozasından ve tırnak diplerinden yapılan araştırmalarda kullanmış olduğu maddenin artıklarını bulmak suretiyle özel renk reaksiyonlarına bakmak ve ayrıca elektronik cihazla tatbik etmek suretiyle belirli dönemlerde tesbit etmek imkan dahilindedir.

(467) Bkz. "5. CD., 19.9.1991, 3309/3804", **YKD**, c.19, y.1993, sy.3, s.469-470

(468) ÖZEN-AKKAY, s.145

(469) Ayhan SONGAR, panel, **II. ATG**, s.78, 79

Afyon türevleri idrarda rahatça tespit edilir. Ancak belirli bir süre içerisinde kişiyi labaratuvara sevk etmek gerekir. Eğer o süre geçirilecek olursa vücuttan bu metabolizma artıkları dışarıya atılır ve tespit etmeye imkan kalmaz. Esrar insan vücudunda çok zor metabolize olmaktadır. Alındıktan itibaren bir hafta içerisinde dahi esrarın tetrahidrokanabinol etken maddesini belirli spotlar halinde idrarda tespit etmek imkanı vardır (470).

(470) Şemsi GÖK, panel, **LATG**, s.62

II. UYUŞTURUCU MADDELERİN ETKİSİYLE ÖLÜM VE POSTMORTEM DEĞİŞMELER

Yüksek dozda alınan alışkanlık yapan ilaçlar zehirlenmeler ve ölüme yol açabilirler. Alışkanlık yapan ilaçlardan en çok ölüm olayları narkotikler, daha sonra sıra ile hallusinojenler, stimulanlar ve depressanlar yüzünden meydana geldiği saptanmıştır. Damar içine şırınga edilen bazı ilaçlar ansızın ölümlere sebep olabilir. Alışkanlık yapan bir ilacın damar içine şırıngası ile ölüm meydana gelebileceği gibi içine katılan diğer bazı ilaçlarda öldürücü olabilir. Parenteral enjeksiyonlar için hazırlanan alışkanlık yapan ilaçlar içine libido duygusunu arttırmak için katılan procaine ansızın ölüm nedeni olabilir. Damar içine şırınga edilen esrar solusyonu, liquid esrarın kan plaketlerini bozduğu trombositopeni ve koagulasyon yaptığı gözlenmiştir.

Damar yolu ile verilen alışkanlık yapan ilaçların direkt etkilerinden başka enjeksiyonlar asepsin antisepsi'ye uyulmadan yapılırsa lokal apseler, hepatit, endokardit, tromboflebit, anjeitis, tetanoz, beyin apseleri, menenjit, myelit, granulomatozis gibi iltihaplara yol açabilir. Parenteral enjeksiyonlar, şırınga kaynatılmadan arka arkaya birkaç kişiye yapılırsa malarya, sifiliz gibi hastalıkların bulaşmasına da sebep olabilir.

Alışkanlık yapan ilaçlar ile ansızın ölümler, yada akut zehirlenmeler sonucu ölüm meydana gelirse iç organlarda ilaçlara özgü bir değişme ve lezyon bulunması güçtür. Kronik entoksikasyon seyrinde ölüm meydana gelmesi halinde bazen az çok kullanılan ilaca özgü lezyonlar meydana gelmiş olabilir.

Akut ve kronik zehirlenmeler sonucu ölüm vukua gelmiş olursa alınan toksik maddenin bulunması için kan, idrar, safra, göz içi sıvısı ve iç organlardan alınan materyalin analizi ve mikroskopik muayeneleri yapılır. Afyon, morfin, eroin solunum merkezlerini inhibe ettikleri için vücutta dıştan siyanoz, iç organlarda

asfiksi belirtileri, petesiyal kanamalar, akciğerde ödem, staz husule gelir(471).

Akut ve kronik esrar zehirlenmeleri sonucu ölenlerin cesedinde periferik kan dolaşımı felci, kollaps durumu, kronik entoksikasyonlar sırasında kansızlık, anemi belirtileri tesbit edilmiştir. Kronik esrar zehirlenmeleri beyinde, nöral hücrelerde değişmeler meydana gelebilir.

Kokain ile akut ve kronik zehirlenmeler sonucu ölüm meydana gelirse kalpte dilatasyon, asfiksi belirtileri, burun septom mukozalarında ülser ve hatta defekt, perforasyon olabilir. Kokain ile yapılan medüller anestezi sonucu medulla spinaliz dejenerasyonu perivasküler glios olabilir.

LSD zehirlenmelerinde kanda bu ilacın bulunması mümkündür. LSD zehirlenmeleri sonucu ölenlerin iç organlarında petesiyal kanamalar tespit edilmiştir.

Barbitürat zehirlenmeleri ile ölenlerin kanında, iç organlarında toksik maddeler saptanabilir. Barbitürütler solunum merkezinde yaptığı depresyon nedeniyle hypoxia ve solunum felci ile ölüme yol açabilir. Kronik zehirlenmelerde bronşektasi, bronko-pnömoni, böbrek tubulusları, epitel hücrelerinde dejenerasyonlar olur(472).

(471) ÖZEN-AKKAY, s.149

(472) Bilge KIRANGİL, "Uyuşturucu bağımlılarında otopsi bulguları", **ATD**, c.7, y.1992, sy.3-4, s.151

III. UYUŞTURUCU MADDE BAĞIMLILARANDA OTOPSİ BULGULARI

Tüm Şüpheli ölüm olgularında olduğu gibi uyuyturucu maddelerle ilgili olduğu sanılan bir ölüm olgusunda da adli tıbbi araştırma yönünden, başlangıçta daima iki aşama vardır. Bunlardan birincisi keşif muayenesi, diğeri ise otopsidir. Keşif ile ölen kişinin ölmeden önceki yaşam biçimi ve alışkanlıkları ile ilgili tahkikat bulguları hekime incelemelerinde ışık tutan bilgiler verir. Otopside elde edilen makroskopik bulgularla mikroskopik incelemeler ve toksikolojik araştırmalar ölüm nedenini ortaya çıkarır.

A. Keşif ve keşif muayenesi

Keşif, CMUK'nun 78. maddesi gereği, hakim huzurunda hakim yada savcı tarafından; otopsi ise, hakim yada savcı huzurunda hakim tarafından gerçekleştirilir. Keşif sırasında hazır bulunan hakim ölüm nedenini saptamak için kendisine gerekli ipuçlarının araştırılmasını isteyebilir. Otopside bulunan hakim veya savcıda, hekimden ileriki tahkikatta kendisine yardımcı olacak bulguların incelenmesini talep edebilir.

Uyuyturucu maddelere bağlı olarak meydana gelen ölüm olgularında, keşif ve keşif muayenesi sırasında yapılması gereken incelemelerde, bazı belirgin özellikler saptanabilir. Bunlar, hem otopsiye hemde adli tahkikata yardımcı olabilirler.

1. *Ceset*: Genellikle 30 yaşın altındadır. Giysileri özensizdir, vücut bakımı ve temizliği eksiktir. Normal kilosunun çok altındadır.

2. *Ölüm yeri*: Ölüm çoğunlukla, koridor, banyo, genel tuvaletler ve kapalı odalar gibi gözden uzak yerlerde meydana gelir. Ceset, yatakta, sandalye üzerinde veya yerde olabilir.

Uyuyturucu madde etkisi altındaki kişiler bir kaza sonucu veya hastahane tedavisi sırasında ölebilirler. Bu durumda ortam değişik olmaktadır.

3. *Araç ve gereçler*: Ölen kişi, damar içi yolla kullanılan bir uyuyturucu almışsa, cesedin bulunduğu yerde, kullanılmış Şırınga iğnesi, turnike, kibrit, kaşık, cam Şişe, pamuk, limon veya su bulunur. Çünkü, uyuyturucu madde tozları bir kaşığa

konulduktan sonra, bunun üzerine genellikle limon suyu veya su eklenerek bir kibritle ısıtılır. Böylece çözünen uyuşturucu, filtre olarak kullanılan bir parça pamuktan süzülerek şırıngaya alınır. Ağızdan yüksek doz şeklinde bir uyuşturucu alınmışsa, boş veya kısmen dolu ilaç kutuları ve içinde su olan yada boş bir bardak bulunur (473).

B. Otopsi

Otopside haricen cilt ile dişeti değişimlerinin araştırılması önem taşır. Akciğerlerde makroskopik olarak, narkotik zehirlenmelerinde kardiaktip pulmoner ödem; çözelti şeklindeki maddeler ile marihuana veya esrar inhalasyonları sonucunda ise konjestif-toksik pulmoner ödem görülür.

Esrar içicilerinde ağır bronşial bulgular saptanır. Uyuşturucu kullanımına bağlı olarak karaciğerde, kolestazis, viral hipatit ve uyuşturucu hepatopatisi, karaciğer hücre dejenerasyonu, mezenkimal reaksiyonlar ve yabancı cisim reaksiyonu ortaya çıkar. Böbreklerdeki toksik lezyonlar ise kullanılan maddenin cinsine değil, kullanım süresine bağlı olarak meydana gelir. Santral sinir sisteminde ödem-hipe remi-noktavi kanamalar üçlüsü tüm olgularda saptanır. Kullanılan maddelerin alınış yöntemleri kalp ve damar lezyonlarına neden olur. Bu değişimlerin otopside makroskopik ve miroskopik olarak araştırılması gereklidir. Alınan madde vücuttan tamamen atılmadan meydana gelen ölüm olgularında toksikolojik araştırma ölüm sebebi belirlenmesinde büyük faydalar sağlar (474).

(473) KIRANGİL, "a.g.m.", s.152

(474) KIRANGİL, "a.g.m.", s.157

SONUÇ

Uyuşturucu maddeler, tarihin ilk dönemlerinden beri toplumlar tarafından bilinmekte ve değişik amaçlarla kullanılmakta ise de, bu maddelerin suistimali ve bundan kaynaklanan problemler hiç bir zaman günümüzdeki tehlike düzeyine ve alarm verici boyutlara varmamıştır.

Yakın zamana kadar uyuşturucu problemi, büyük ölçüde ABD ve Batı Avrupa ülkelerinin problemi iken, son yıllarda tüketici ülkelerin yanısıra üretici ülkelerin ve sanayileşmiş ülkelerin yanısıra Üçüncü Dünyasında uyuşturucu salgınının etkisine girdiği görölmektedir. Ortadoğu ve Asya'dan Batı ülkelere ve özellikle Güney Amerika'dan ABD'ye yönelik eroin, esrar ve kokain gibi doğal uyuşturucuların trafiğine karşılık sanayileşmiş ülkelere de dünyanın diğer yörelerine giderek artan bir sentetik uyuşturucu (hap) trafiği gözlenmektedir.

Ülkemizde, polis tarafından ele geçirilen uyuşturucu madde miktarlarındaki artış, ülkemiz üzerinden gerçekleştirilen kaçakçılığın giderek arttığının işaretidir. Mevcut bilgi ve verilerin ışığında, ülkemizde bugün için bir epidemiden bahdilemezse, ülkemizde bir gün uyuşturucu probleminin "*ulusal bir felaket*" niteliğini aldığı bazı Avrupa ülkelerinin ve ABD'nin durumuna düşmemesi için, uyuşturucu olayının üzerine ciddi ve kararlı bir biçimde eğinilmesi gerekmektedir. Zira uyuşturucu madde kullanma alışkanlığının boyutları büyür ve salgın halini alırsa, polis tedbirleri ve ceza hukukunun önleyici ve tenkil edici rolü sorunun çözümünde yetersiz kalır. Epidemi halini aldıktan sonra güvenlik kuvvetleri sadece olayları izlemek durumunda kalmaktadırlar. Bu nedenle mesele, sorunun bir epidemi halini almasını önleyebilmektir.

Uyuşturucu maddelere bağımlılarınca duyulan talep ve bunların yasadışı pazarlamasından elde edilen büyük karlar, uluslararası suç şebekelerinin bu sahaya el atmalarına neden olduğundan, uyuşturucu maddelerin uluslararası denetimi ve kaçakçılığının

önlenmesi ülkeler arasında büyük bir işbirliğini gerekli kılmaktadır.

Uyuşturucu maddelerle mücadele alanında uluslararası planda bir çok örgüt ve kuruluş faaliyet göstermekte olup, çok sayıda uluslararası sözleşme meydana getirilmesine rağmen, bu alanda daha içten, geçerli ve etkin önlemlere ihtiyaç vardır. Bu güne kadar uyuşturucu maddelerle mücadele alanında uluslararası düzeyde ön planda rol alan ülkemizin bu alandaki en son sözleşme olan 1988 Viyana sözleşmesini de vakit geçirmeden onaylayacağını ummaktayız.

Uyuşturucu maddelerin serbestleştirilmesi ve piyasanın sadece idari tedbirlerle kontrolü yönündeki fikirlere katılmak mümkün değildir. Devlet fertlerin ve toplumun uyuşturucu maddelerin etkisine karşı himayesini sağlamak için elindeki diğer sosyal kontrol araçlarının yanısıra ceza hukukuna da başvuracaktır. Serbestleştirme uyuşturucu maddelerin daha kolay elde edilmesine dolayısıyla dahada yaygınlaşmasına neden olacaktır. Ancak kullanma konusunda, hürriyeti bağlayıcı ceza yarardan çok zarar meydana getirebileceğinden toplumun elinde bulunduracağı tedbirler (sosyo-ekonomik, ihtiyari ve zorunlu tedavi vs.) çeşitlendirilmelidir.

Ülkemizdeki uyuşturucu maddelere ilişkin mevzuata gelince; bu alandaki idari ve cezai mevzuatın modern bir anlayışla ele alınıp güncelleştirilmesi zorunludur.

Belirtmek gerekir ki, uyuşturucu maddelere ilişkin suçların ceza kanunumuzda öngörülmesinin nedeni, kamu esenliği çerçevesinde genel sağlığı korumaktır. Gerek uyuşturucu madde temini ve gerekse kullanmak üzere bulundurmak ve kullanmak suçları "*zarar*" ve "*tehlike*" suçlarıdır. Burada zarar ve tehlikenin somut biçimde olması da şart değildir.

"*Uyuşturucu madde*" kavramının ceza kanunumuzda tanımının verilmemesi, kişi özgürlüğü bakımından sakıncalı gibi görülebilirse de, kavramın gerek iç hukuk ve gerekse uluslararası sözleşmelerle belirlenen biçimde kapsam kazanmış olması sakıncayı önler niteliktedir. Nitekim Adli Tıp Kimyasal Tahliller İhtisas Dairesinden mütalaa alınmak suretiyle ortaya çıkacak duraksamalar

giderilebilecektir. Ancak hergün bir yenisi icad edilen, ister doğal ve isterse sentetik olsun uyuşturucu maddelerin, uyuşturucu kapsamına alınıncaya kadar, uyuşturucu sayılmaması yasalarda boşluk yaratmaktadır. Bu nedenle yeni icad edilmiş uyuşturucu maddenin yasa kapsamına alınması konusunda daha etkili kanun değişikliğine ihtiyaç vardır. Yeni keşfedilen maddenin Adli Tıp Kurumu raporlarına göre uyuşturucu madde olduğunun anlaşılması durumunda yasa kapsamına alınmasını beklemeksizin uyuşturucu madde kabul edilmesi şeklindeki bir değişiklik yararlı olacaktır.

Uyuşturucu maddenin niteliğinden doğan şiddet sebebini TCK'nun dört madde ile eroin, kokain, morfin ve baz morfinle sınırlamış olmasını izahta güçtür. Esrarın şiddet sebebi olmaktan çıkarılması yerindedir.

TCK'da uyuşturucu madde suçlarını temin bakımından kullanmak üzere bulundurmak ve kullanmak suçlarına göre daha ağır müeyyidelerin öngörülmüş olması doğrudur ve normaldir. 3756 sayılı kanunla yapılan değişikliklerle uyuşturucu madde suçlarında uluslararası uygulamaya paralel olarak müeyyidelerdeki azaltmalar yerindedir.

Ancak yine de TCK'nun 404/2. maddesine göre, kullanma amacı ile cebinde çok az miktarda uyuşturucu madde bulundurulduğunda veya bir esrarlı sigara içildiğinde, son değişikliğe göre verilecek ceza bir yıldan iki yıla kadar hapistir. Bu cezanın kullanma suçu için hayli fazla olduğu görüşünderiz. Kişinin sırf uyuşturucu madde kullandı diye cezaevine kapatılması sorunu çözmekten uzaktır. Kişi cezaevine girince toplumdan uzaklaşmakta; gelecekteki yaşamında ağır ve güç sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu nedenle, birçok ülke özellikle uyuşturucu madde kullanma suçlarında daha hafif cezalar öngörmüştür. Aslında uyuşturucu madde kullanan ve bu amaçla bulunduran kişinin cezalandırılmasından çok tedavi edilmesi amaçlanmalıdır. Her ne kadar TCK'nun 404/4. maddesinde uyuşturucu madde alışkanlığı iptila derecesinde olanların tedavi olanağı sağlanmış ise de, bu yeterli olmadığından, bağımlılık, itiyat ve kullanma hallerinde de tedavi olanağı sağlanmasında yarar vardır.

Son değişiklikle getirilen TCK 404/3. maddesi hükmü ile, uyuşturuıcı madde kullanması dolayısıyla herhangi bir koğuşturmaya maruz kalmadan resmi makamlara başvurarak tedavisini isteyen kimsenin alışkanlığı iptila derecesinde olmasada hakkında koğuşturma yapılmayacaktır. Bu teşvik tedbirini olumlu buluyoruz. Bunun yanısıra soruşturmaya başlandıktan sonra da talep halinde hakime cezaya alternatif olarak tedavi tedbirine karar verebilme yetkisinin tanınması gerektiği kanaatindeyiz.

Kanunların uygulanması bakımından uygulayıcıların formasyonu da önem taşır. Bu nedenle Hakim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezindeki programların içerisine uyuşturuıcı madde suçlarında alınmalıdır. Bunun yanısıra meslekteki yargıçlara yönelik olarak yargıtayda eğitim seminerleri düzenlenebilir. Savcı ve yargıçların uyuşturuıcı madde kullanma suçlusunun psiko-sosyal, biyolojik durumuna değin bilgilere sahip olması arzulanır. Ceza yargılamasının tretman (tedavi) amacına yönelik olması gereği, her adli safhada alınacak kararlarda suçlunun kişisel durumunun gözönüne alınması (bireyselleştirme ilkesi) gerekmektedir.

Mevzuatımıza göre uyuşturuıcı kaçakçılığından elde edilen gelirlerin müsaderesinin mümkün olmaması ve kara para aklama konusunda bir düzenlemenin olmayışı bu alandaki yasal boşlukların başında gelmektedir. Bu alanlarda gerekli yasal düzenlemeler vakit geçirilmeden yapılmalıdır.

Uyuşturuıcı madde temini suçlarıyla mücadele organize suçlar çerçevesi içinde ele alınmalı ve farklı ve yeni yargılama usulleri getirilmelidir. Belirtmek gerekir ki organize suçlar sadece tek başına toplum üzerinde bir tehdit oluşturmakla kalmaz, pek çok suçlu için büyüleyici bir model de olur. Gerek önleme gerekse bastırma alanında eğer kesinlikle yeni bir düşünce ve yeni yargılama usulleri ortaya çıkmazsa, bu suçların toplumumuz üzerindeki tehdidinin gelecekte çok fazla ağırlaşacağı kaygısını taşıyoruz.

Unutulmamalıdır ki uyuşturuıcı maddeler sorunuyla mücadelede kanun uygulaması tek başına yeterli olmaz. Diğer tedbirler de aynı önemde olmak üzere gereklidir. Gerçekten bu çok yönlü sorunun çözümü araştırılırken çok yönlü yaklaşım yapmak gerekir.

Hakim, savcı, doktor, polis konunun kendi alanlarındaki bölümlerine hakim oldukları gibi problemin diğer yönlerinde de tam bilgi sahibi olmalıdır. Ayrıca ülkemizde bu alanla ilgili adli, idari, tıbbi kuruluşlar ve polis arasında sağlam ve sıkı bir işbirliğine gereksinim vardır.

Uyuşturucu madde bağımlıları için tedavi merkezlerinin ve cezaevi veya hastahane sonrası bakım servislerinin de geliştirilmesi oldukça önemlidir. Amatem gibi merkezler en kısa zamanda diğer büyük şehirlerimizde de kurulmalı ve giderek yaygınlaştırılmalıdır.

Ülkemizde uyuşturucu maddelerle mücadele alanında çalışan kuruluşların azlığı ve yetersizliği yanında bir koordinasyon eksikliği de gözlenmektedir. Bu bağlamda Yeşilayın Uyuşturucu Kültürü ve Tedbirler Raporunda önerdiği Başbakanlığa bağlı bir Uyuşturucularla Mücadele Müsteşarlığı kurulması önerisine katılıyoruz.

Uyuşturucu maddelerle mücadelenin en önemli cephelerinden biri de kuşkusuz polis mücadelesidir. Dünyada bu alandaki yönelim, polis arasından ağır uyuşturucu suçluluğu denilen para aklama ve mali suçlar alanında uzmanlaşmış birimler kurulması ve polisin görevini etkin bir biçimde yerine getirmesini sağlayacak teknik araçlarla donatılmasıdır. Bu gidişin ülkemiz açısından da izlenmesi gerekmektedir.

Olayın arz yönü kadar talep yönüne de aynı önemde eğilinmelidir. Görünen şu ki, nerede yoğun bir talep varsa, orada buna uygun bir arzda ortaya çıkmaktadır. Başta uyuşturucu maddelerden en fazla etkilenen gençlik kesiminin ihtiyaç ve beklentilerinin tatmine ve sorunlarının çözümüne çalışılmalıdır. Gençlere, kendilerine hayatın sorunlarından uyuşturucuların sahte cennetine kaçışlarını engelleyecek olan kişilik olgunluğu ve iradeyi sağlayacak ruhi, zihni ve bedensel ihtiyaçlarına dönük-
eğitici, kültürel etkinlikler ile spor faaliyetlerine gerekli önem verilmelidir. Bu konuda devletin imkanlarının yanısıra gönüllü kuruluşların da katkı ve katılımı sağlanmalıdır.

BİBLİYOGRAFYA

- ADASAL, R. : "Toksikomaniye Karşı Tedavi ve Savaş Prensipleri", **UMS**, s. 55-62
- AKÇASU, A. : "Esrar", **UMS**, s. 103-113
- AKDAĞ, S. : **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Ankara 1976
- ALACAKAPTAN, U. : **Sarhoşluk Halinde İşlenen Suçlarda Cezai Mesuliyet**, Ankara 1961
- _____ : **Suçun Unsurları**, Ankara 1970, Sevinç Matbaası
- ALTINDAL, A. : "Take Tea And See/Take LSD And Be", **UMS**, s. 1-52
- ARKONAÇ, O. : "Memleketimizde Toksikomani Problemi ve İstatistikler", **TD**, c.40, sy. 12, s.34-46
- ARTUNÇ, V.- : **Yargıtay Beşinci Ceza Dairesinin Görevi Kapsamına Giren Suçlar**, Ankara 1973
- TAZEBAY, İ. : **Adli Tıp**, İstanbul 1987
- AYKAÇ, M. : "Uyuşturucu Madde Suçları", **AD**, y.1984 sy.6, s.1562-1591
- _____ : "Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Görev Alanına Giren Suçları", **AD**, y.1984, sy.1, s.167-172
- BAYKAL, A. : "Uyuşturucu Madde Suçları ve Ceza Uygulaması", **AD**, Y.1986, sy.6, s.89-70
- BAYÜLKEM, F. : **Uyuşturucu Madde ve Zehirli Maddeler**, 2.B., Ankara 1974, SSYB yy.
- BAYRAKTAR, K. : "Uyuşturucu Maddeler ve Suç Siyaseti", **İÜHF**, c.4, y.1985, sy.1-4, s.45-64
- BEAUCHESNE, L. : "De la criminalisation a la legalisation des drogues: de charybde en scylla
Criminologie, c. XXII, y.1989, no.1
(Montreal-Kanada) s. 67-81
- BEBERS, H. : "La Police et L'Europe", **RSCDPC**, y.1992, no.4, s.
- BEKTAŞ, H. : **Uyuşturucu Batağı**, İstanbul 1991, Milliyet YY.

- BERTRAND, M.A. : "Resurgence du Mouvement antiprohibitionniste", **Criminologie**, c.XXII, y.1989, no.1, s.121-133
- BISOU, Y. : "D'un produit, l'autre: apropos de deux siecle de controle des drogues en Europe" **RSCDPC**, y.1991, no.2, s.279-295
- CAHOREAU, G.- : **La Drogue expliquee aux parents**
- TISON, C. **Balland**, Paris 1987
- CERVELLO, C. : "Analyse comparee des legislations penales des pays membres du groupe Pompidou en matiere de lutte contre l'usage et le trafic de stupefiants", **RSCDPC**, y.1990, no.3, s.538-547
- CHET, M.M. : "Le crime organise et la guerre aux stupefiantes: Crise et reform" **Criminologie**, c. XXII, sy.1 (1989), Montreal 1989, s.42-61
- Conseille de l'Europe : **L'importance des stupefiants par rapport a la criminalite**, Strasbourg 1975
-
- _____ : **Rapport explicatif de la Conversion relative au blanchiment, au Lepistage, a la Saisie et a la Confiscation des produits du Crime**, Strasbourg 1991
- ÇAĞATAY, A. (Çev.) : **Uyuşturucu Maddelerin, Psikotropik Maddelerin ve Uyuşturucu Madde Kullananların Tanınması, Kolluk Görevlileri İçin Bir Klavuz**, Birleşmiş Milletler, Ankara 1975
-
- _____ : **Uyuşturucu Maddelerin Suistimali**, Birleşmiş Milletler 1971, Ankara 1975
- ÇAĞLAYAN, M.M. : **Türk Ceza Kanunu**, c.3, 1986, Yetkin yy.
- DALLOZ : "Stupefiants", **Encyclopedie Juridique**, Repertoire de Droit Penali, 2.B., Paris 1990, s.1-8
- DARBEDA, P. : "Toxicomanie et Prison", **RSCDPC**, y.1988, no.3, s.565-571

- DİNÇKOL, A. : "Avrupa Ülkeleri Mevzuatında Uyuşturucu Maddelerle İlgili Ceza Hükümleri" **ARGUMENTUM**, C.1, y.1991, s.9. s.125-127
- DİNÇMEN, K. : **Deskriptiv ve Dinamik Psikiyatri**, İstanbul 1981, Ar Yayın Dağıtım
- DÖNMEZLER, S. : **Kriminoloji**, 6.B., İstanbul 1981
- _____ : "Abus et Trafic de Drogue Prevention et Repression", **AFDİ**, c.XXII, no:38, (1972-4), İstanbul 1974, s.27-54
- _____ : "Hukuk ve Uyuşturucu Alışkanlık Yaratıcı Maddeler", **İÜİFM**, S.F. Ülgener'e armağan, y.1987, c.43, s.457-473 (metinde hukuk ve uyuşturucu olarak gösterilmiştir.)
- _____ : "Uyuşturucu ve tutku yapıcı maddeler sorununa sosyo-politik yaklaşım", **İÜHFM**, c.XIV. y.1981-1982, s.1015-1043 (metinde "sosyo-politik" olarak gösterilmiştir.)
- _____ : "Uyuşturucu Madde ve Tutku Yapıcı Maddeler Konusunda Avrupa Mukayeseli Mevzuatında Yeni Gelişmeler", (metinte "uyuşturucu ve tutkucu" olarak gösterilmiştir.) **Kubalıya armağan**, İstanbul 1974, s.189-216
- _____ : "Uyuşturucu Maddelerin Hukuk ve Kriminoloji İle İlgili Bazı Yönleri", **İÜHFM**, c.36, y.1971, sy.1-4, s.1-14 (metinde "ilgili yön" olarak gösterilmiştir.)
- _____ : (Doktora öğrencileri için) **uyuşturucu maddelere ilişkin basılmamış ders notları**, (metinde "notlar" olarak gösterilmiştir.)
- EKŞİ, A. : "Uyuşturucu, Uyarıcı ve Teskin Edici Madde Kullanımı", **İÜB**, y.1978, sy.7, s.33-35
- ERASLAN, F. (Çev.) : **Uyuşturucu Maddeler ve Psicotropik Maddelerin Gayri Meşru Kaçakçılığını Önleme ve Araştırmada Kullanılan Metodlar ve Polis Teşkilatı, Kolluk Görevlileri İçin Bir Klavuz**, Birleşmiş Milletler, Ankara 1975

- ERDURAK, Y. :**Türk Ceza Kanunu**, 2.B., Ankara 1991, Seçkin
YY.
- EREM, F. :**Türk Ceza Hukuku, Özel Hükümler**, Ankara 1985
:**Adalet Psikolojisi**, 8.B., Ankara 1987
- ERGEN, C. :**Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu Madde
Suçları**, Ankara 1988
:**"Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu Madde
İhracına Teşebbüs Suçu" YD.**, c.16, y.1990,
sy.3, s.363-372
- ERMAN, S. :**"Uyuşturucu Kaddelere İlişkin Ceza
Hükümleri"**, **İÜHF**, c.XLV-XLVII, y.1981-
1982, s.1061-1080
- FROMENT, B. :**"l'esprit des lois"**, **La Revue Autrement**,
l'esprit des drogues, serie mutations,
y.1989, no.106, (Paris), s.80-86
- GÖZÜBÜYÜK, A.P. :**Türk Ceza Kanunu Şerhi**, c.3, 4.B.,
İstanbul 1988, Kazancı yy.
- GREEN, P. :**Drug Couriers**, The Howard Leagues for Penal
Reform, Londra 1991
- GUILLEDOUX, D.Le. :**"Les stupés"**, la Revue Autrement, **L'esprit
des drogues**, serie mutations, y.1989,
no.106, (Paris), s.108-113
- GÜNAL, Y. :**Uyuşturucu Madde Suçları**, Ankara 1986,
Kazancı yy.
:**"Uyuşturucu Madde Kullanma Suçları"**,
AÜSBFD, c.32, y.1977, sy.1-4, s.55-85
(Metinde GÜNAL, a.g.m. olarak
gösterilmiştir.)
- GÜNDOĞMUŞ, Ü.N. :**Adli Amaçlarla Eroin, Morfin, Kodein
Analizi ve Bu maddelere Bağlı Ölümelerde
Otopsi Bulguları**, Uzmanlık Tezi, İ.Ü.
Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, İstanbul 1990
- GÜRELLİ, N. :**"Hukuk Açısından İlaç Alışkanlıkları"**,
İÜHF, c.XLI, no.1-2, (İstanbul 1975)
s.1-15
- İÇEL/YENİSEY :**Karşılaştırılmalı ve Uygulamalı Ceza**

- Kanunları**, 3.B., İstanbul 1990, Beta yy.
- İÇEL/YENİSEY :**Hususi Ceza Kanunları**, 1.B., İstanbul 1992, Beta yy.
- HEİLLANT, G.H. :**Crime and control in comparative Perspectives**, Berlin; New York 1992
- KAYAALP, S.O. :**Rasyonel Tedavi Yönünden Tıbbi Farmokoloji**, c.1, 1.B, Ankara 1989
- KIRANGİL, B. :**"Uyuşturucu Madde Alımına Bağlı Ölüm Olgularının İncelenmesi"**, **ATD**, c.5, y.1989 sy.3-4, s.33-39
- _____ :**"Uyuşturucu Bağımlılarında Otopsi Bulguları"**, **ATD**, c.7, y.1992, sy.3-4, s.151-157 (metinde "a.g.m." şeklinde gösterilmiştir.)
- KIZILYALIN, A.A. :**Uyuşturucu Zehirler ve Toksikomani**, İstanbul 1970
- KOPTAGEL, G. :**"Kişiyi Toksikomaniye Götüren Psiko-Sosyal Nedenler"**, **UMS**, s.91-100
- _____ :**"Uyuşturucu Tutku Yaratıcı Maddeler Kullanımının Sosyal-Psikolojik Dinamizması"** **İÜHF**, c.XLV-XLVII, y.1981-1982, s.1045
- KÖKNEL, Ö. :**İnsanlık Tarihi Boyunca Uyuşturucu Madde Sorunları**, İstanbul 1976, Gelişim yy.
- _____ :**"Uyuşturucu Maddeler Sorununa Toplu Bir Bakış"** **UMS**. s.65-88 ("toplu bir bakış" olarak gösterilmiştir.)
- _____ :**Alkolden Eroine Kişilikten Kaçış**, İstanbul 1983, Altın Kitaplar yy. (metinde Kişilikten Kaçış olarak gösterilmiştir.)
- _____ :**Kaygıdan Mutluluğe Kişilik**, İstanbul 1986, Altın Kitaplar yy. (metinde Kişilik olarak gösterilmiştir.)
- KUNTER, N. :**Ceza Muhakemesi Hukuku**, 9.B., İstanbul 1989
- KURT, Ş. :**Uygulamada Uyuşturucu Madde Suçları ve İlgili Mevzuat**, İstanbul 1992, Kazancı

Yayınları

- LABROUSSE, A. : "la Drogue n'est pas dure pour tout le monde" **Science-vie**, y.1990, No.879, s.26-37
- LARGUIER, C. : **Criminologie et Science Penitentiaire**, 3.B., Paris 1976, Dalloz.
- LAZERGES, C. : "Les Fonctions de la peine et la toxicomanie", **RSCDPC**, y.1988, no.4, s.857-864
- MALKOÇ, İ.- : **Ceza ve Yargılamada Temel Yasalar**
GÜLER, M. **Açıklamalı, Notlu**, Ankara 1993
- MENNESSIER, M. : "Drogue: le plaisir qui tue (2)", **Science-Vie**, y.1991, no.880, s.38,51
- MEYDAN-LAROUSSE: **Büyük Lugat ve Ansiklopedi**, c.12, İstanbul 1981, s.458
- MEYER, J., : **Gewinnabsch öpfung bei Betöabungs-**
DESSECKER, A.,
- SMETTAN, J.R. **mitteldelikten**, Wiesbaden 1989, Sonderband
- MOLLAMAHMUTOĞLU, S.,
- SAVAŞ, V. : **Yargısal ve Bilimsel İctihatlarla Türk Ceza Kanununun Yorumu**, c.1, Ankara 1985, Sevinç Matbaası
- NIXON, R. : **ABD Başkanı Richard Nixson'un 17 Haziran günü ABD Kongresine Gönderdiği Uyuşturucu Maddeler Konusundaki Rapor**, Ankara 1971
- OR, C. : **Uyuşturucu Maddeler Rehberi**, İstanbul 1954
- ÖZBEK, A. : **Adli Psikiyatri**, Ankara 1980, Adalet Bakanlığı yy.
- ÖZEL, C. : **Yargıtay Ceza Daireleri ve Genel Kurul İctihatları**, İstanbul 1988
- ÖZEN, C. : "Uyuşturucu Maddelere Karşı Mücadele", **UMS**, s.123-134
- ÖZEN, C.- : "İlaç Alışkanlığı ve Adli Tıp

- AKKAY, E. Sorunları", **İÜTFM**, c.38, sy.1 (1975), s.140-151
- ÖZÜTÜRK, N. :**Türk Ceza Kanunu Şerhi ve Tatbikatı**, c.2, Ankara 1966
- PANEL : "TCK'nun 403 ve 404 maddelerinde sözkonusu edilen uyuşturucu madde kavramı", **II. Adli Tıp Günleri** (Bursa 1985) **Panel ve Serbest Bildirileri**, İstanbul 1986
- _____ : "Uyuşturucu Madde Sorunları", **I. Ulusal Adli Tıp Günleri Panel ve Serbest Bildirileri**, İstanbul 1985 (metinde, I.ATG panel, olarak gösterilmiştir.)
- _____ : "Uyuşturucularda itiyat ve iptila deyimlerinin tartışılması", **VI. Adli Tıp Günleri** (Antalya 1989) **Panel ve Serbet Bildirileri**, s.7-29
- PELCIER, Y.- : **la Droque**, "que sais-je?", Paris 1972
- THUILLER, G.
- PELT, J.M. : **Drogues et Plantes Magiques**, Paris 1983, Fayard
- POROT, A. : **Les Toxicomanies**, que sais je?, Paris 1953
- RUTHERFORD, A.- : "Illegal Drugs and British Criminal Justice Policy", in Albrecht H.J. and Kalmathout A. (eds) **Drug Policies in Western Europe** 1989
- GREEN, P.
- SEKA, R. : **Uyuşturucu Maddeler Hakkında Milli ve Milletlerarası Hukuki ve Sosyal Durum**, İstanbul 1948
- SÖZER, S. : **Uyuşturucu Maddeler ve Problemleri**, Ankara 1956.
- ŞANAL, Ş.- : **Notlu ve İçtihatlı Türk Ceza Kanunu**, İstanbul 1989
- AYDINÖZ, S.
- TEZCAN, D. : "Uyuşturucu Madde Kaçakçılığını Önleme Tedbirleri" **AÜSBFM**, c. XXXVII, y.1982, s.3-4, s.205-215

- TEZCAN, D. : "Uyuşturucu Maddelerin Yasadışı Ticaretini Önleyici Tedbirler", **TİD**, y.59 (Aralık 1987), s.377, s.39-62
- TOGORA, F. : "Politiques de Prevention et de Controle des Stupefiants", **RSCDPC**, y.1985, no.3, s.669-674
- TOMUŞ, H.L. : **Uyuşturucu, Uyarıcı ve Hayal Yaratici Maddeler**, Ankara 1990
- TRAUTMANN, C. : **Lutte Contre Toxicomanie et le Trafic des Stupefiantes**, Rapport au premier ministre, Paris 1990
- TURGUT, H. : "Türk Hukukunda Uyuşturucu Maddeler", **AD.**, Gençlik Özel Sayısı, y.1985, s.237-248
- ULUYAZMAN, A. : "Neden Uyuşturucu Madde Müptelası Olunur", **UMS**, s.117-119
- UYGUN, M.-SAVAŞ, V.-: **Ceza Genel Kurul Kararları** (1987),

MOLLAMAHMUTOĞLU, S. Ankara 1988

:Ceza Genel Kurul Kararları (1988, 1989, 1990, 1991), Ankara 1991, (metinde UYGUN ud., 2. kitap olarak gösterilmiştir.)

Uyuşturucu Maddeler :23 şubat 1956, İstanbul

Mevzuunda Üniversitesi Ceza Enstitüsü Yayını,

Kollokyum İstanbul 1957

Uyuşturucu Maddeler :Hastürk yayınları, Toplumsal sorunlar
Sorunu dizisi; 1, İstanbul 1972, (metinde UMS olarak gösterilmiştir.)

ÜLKER, M.L. **:Kokain ve Metabolitlerinin Kan, İdrar, İç Organlarda İdentifikasyonu ve Adli Tıp Açısından Önemi**, Uzmanlık Tezi, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakóltesi, İstanbul 1991

YENİSEY, F. **:"Uyuşturucu Maddeler Sorununun Ceza Hukuku Yönü"**, **DÜHFD**, y.1983, sy.1 s.171-191

YEşİLAY **:Uyuşturucu Kültürü ve Tedbirler Raporu**, İstanbul 1992

- YÜCEL, M. :**Kriminoloji**, Ankara 1986

:"İlaç Alışkanlığının Hukuki ve Cezai
Yönleri", **AD**, y.1973, sy.7, s.672-693

:"Uyuşturucu Madde ve İlaça Bağımlılığın
Ceza, İnfaz ve Tretman Yönleri", **AD**,
y.1971, sy.1, s.22-31
- ZİYALAR, A. :**Sosyal Psikiyatri**, İstanbul 1982
- ZAPPELLİ, P. :Toxicomanes et detention preventive **SJZ**,
y.1980, Zurih, s.275-278
- ZAVARO, M. : "Aspects Judiciaire et medicaux de la
toxicomanie", **RSCDPC**, y.1979. no.1,
s.255-267